

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAANDBLAD VOOR DE WEERMAGT VAN NEDERLAND EN INDIË

waarin opgenomen:

het Artilleristisch Tijdschrift, het Cavaleristisch Tijdschrift en het
Militair Technisch Tijdschrift.

Directeur-Redacteur: J. MOORMAN, Reserve-Kapitein der Grenadiers.

Redacteuren:

J. J. C. P. WILSON, Kapitein van den Generalen Staf, Leeraar Hoogere Krijgsschool.
A. Q. H. DIJXHOORN, Kapitein van den Generalen staf, Leeraar Hoogere Krijgsschool.
M. R. H. CALMEIJER, 1e Luitenant der Infanterie, werkzaam bij de A'deeling
Generale Staf van het Dep. van Defensie. P. W. PIETERS, Ritmeester der Huzaren.
A. ETERMAN, 1e Luitenant der Artillerie, Lid der Commissie van Proefneming.

Redactie en Administratie: Zwarteweg 1, Den Haag. Tel. 117783. Postrekening 44715
Abonnement f2.50 per kwartaal. Indië en Buitenland f12.50 per jaar. Losse Nummers f1.50

101ste JAARGANG

No. 1

JANUARI 1932

JUBILEUM-NUMMER BIJ HET 100-JARIG BESTAAN

INHOUD

Bijlage:

Portret van Hare Majesteit de Koningin.

	Blz.
Opdracht aan Hare Majesteit de Koningin	2
Verklaring bij de vernieuwing van De Militaire Spectator.....	3
Van den Minister van Defensie (met portret)	9
Twee mobilisatiën, door Generaal b.d. C. J. SNIJDERS	11
Van den Chef van den Generalen Staf (met portret).....	25
Van den Commandant van het Veldleger (met portret).....	27
De handen ineen! door Luitenant-Generaal b.d. P. H. A. DE RIDDER (met portret)	29
Een gelukwensch uit Ned.-Indië, door Luit.-Generaal H. A. CRAMER (met portret)	31
Honderd jaren geschiedenis van De Militaire Spectator, door J. H. CARSTENS ...	33
De Ontwapeningsconferentie, door J. J. G. Baron VAN VOORST TOT VOORST....	39
De tegenaanval, door A. Q. H. DIJXHOORN (met losse schets).....	88
Zelfvertrouwen, door J. J. C. P. WILSON	104
Lessen uit de krijgsgeschiedenis, door M. R. H. CALMEYER.....	109
Optreden van een voorhoedebataljon, door C. J. A. VAN DER HEERN.....	115
Onze verkenningsafdeeling, door W.	119
Gegevens vreemde legers	123
Nieuwe uitgaven	126
Uit de vakpers	127
Leven en streven in de Koninklijke Landmacht.....	133

DE MILITAIRE SPECTATOR

MAKTTADVOOR DE WETENSCHAFTVAKRERLAND EN NIET

het Aankomende Jubileum van Oorlogsveld 1814-1815

Milieu Technisch Tijdschrift

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

JUBILEUM NUMMER BIJ HET HILARIJ BESTAAN

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

Aan

Hare Majesteit de Koningin
wordt dit Jubileum-nummer
van „De Militaire Spectator”
eerbiedig opgedragen.

WEEKLIJK PERIODIEK TIJDSCHRIFT

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

De Oorlogsveld 1814-1815

VERKLARING

BIJ DE VERNIEUWING VAN DE MILITAIRE SPECTATOR BIJ ZIJN 100-JARIG BESTAAN.

's-Gravenhage, 29 Januari 1932.

Heden is het honderd jaren geleden, dat het eerste nummer verscheen van De Militaire Spectator. Onder moeilijke omstandigheden, toen het gemobiliseerde leger na den Tiendaagschen Veldtocht gekantonneerd was in de grensprovinciën, heeft Dr. J. C. VAN RIJNEVELD, Eerste-Luitenant der Rijdende Artillerie het bestaan dit militaire vakblad op te richten „ter bevordering van het belang, waarvoor allen, die in Nederland wapens voeren kunnen, zich ten strijde vereenigd hebben”.

Hem huldigen wij heden als den man van initiatief en doorzettingsvermogen, die, bezielde door warme liefde voor land en leger, met scherp blik bij de weermacht zag „voorwerpen, die hij niet schoon, handelingen, die hij niet goed kon noemen”, die zich echter geenszins vergenoegde met lijdelijke aanschouwing van wat hij verkeerd achtte, doch met breede visie de groote opbouwende waarde inzag van openlijke bespreking in een militair vakblad, die met onbezweken ijver daarin jarenlang gepubliceerd heeft „opmerkingen, wenken, teregtwijzigingen, beoordeelingen, — desnoods bescheidene afkeuring, goedkeuring en toejuicing, waar zaken of personen deze verdienen” zonder te „ontaarden in het misbruik van een onzer voortreffelijkste vrijheden”, namelijk die van vrije meeningsuiting.

En met hem huldigen wij allen, die in het tijdsverloop van een eeuw De Militaire Spectator hebben geleid of daaraan hebben meegewerkt en die er in zijn geslaagd den inhoud bij voortduring op zoo hoog peil te houden, dat niemand minder dan Generaal C. J. SNIJDERS elders in dit nummer kan verklaren, dat „De Militaire Spectator van zijn stichting af tot heden onbetwist ons eerste en meest gezaghebbend orgaan is geweest, uitmuntend door wetenschappelijke degelijkheid, gematigdheid, betrouwbaarheid en onpartijdigheid”. Grooter hulde dan dit gezaghebbend oordeel van onzen oud-Opperbevelhebber kon aan hen allen niet worden gebracht.

Had dit openingswoord bij het eerste nummer van den 101sten jaargang geen andere strekking dan een uiting van vreugde over dit jubileum en een

hulde aan allen die ons in de leiding van dit aloude blad zijn voorgegaan, dan zou niet het woord „verklaring” boven deze inleiding zijn geplaatst.

Na het voleinden van den honderdsten jaargang in December 1931 hebben echter ten aanzien van den Spectator zoo ingrijpende veranderingen plaats gevonden, dat gesproken mag worden van een reorganisatie, welke een verklaring behoeft, tevens strekkende om de richting aan te geven, waarin dit blad van nu af zal worden geleid.

De Militaire Spectator is oud geworden, zéér oud, — voorzoover ons bekend is hij het oudste periodiek van Nederland.

Oud worden moge schoon zijn als daarbij in voldoening kan worden teruggezien op een welbested leven, — onafwendbaar is er aan verbonden de tragiek van het ver-ouderen, van verval van krachten. De Spectator is daaraan niet ontkomen en juist aan het einde van de honderd jaren, waarin een schoone traditie was gevormd, dreigde de dood. In het gezicht van een mijlpaal, die nog geen enkel tijdschrift in Nederland heeft bereikt, scheen het, dat de Spectator op den levensweg neer zou zigen om niet meer op te staan.

Mocht dat? Zou het in overeenstemming zijn met het nog steeds in onze Weermacht bruisende leven, dat het naar het woord van Generaal SNIJDERS „meest gezaghebbende orgaan” op militair-wetenschappelijk gebied wegens verval van krachten ophield te verschijnen?

Economisch gesproken moge er geen reden zijn om een onderneming, die niet „self supporting” is, kunstmatig in het leven te houden, hoogere dan commercieele belangen kunnen het voortbestaan niet slechts wenschelijk, maar zelfs noodzakelijk maken. In dit geval zouden dat dan de belangen van de Weermacht, dus Landsbelangen, moeten zijn.

Die vraag, of het voortbestaan van De Militaire Spectator geacht moet worden een legerbelang te zijn, hebben wij onderworpen aan het oordeel van den Minister van Defensie, den Chef van den Generalen Staf, den Commandant van het Veldleger, den Directeur der Hoogere Krijgsschool, het Hoofd van de Afdeeling Generale Staf van het Departement van Defensie, — en het antwoord van al deze hooge autoriteiten is onomwonden bevestigend geweest.

Het moet en het zal kunnen!

Doch dan diende het oude tijdschrift zoo te worden gereorganiseerd, dat het inderdaad zeer belangrijke diensten bewijst aan de Weermacht. Dan zal het ook zijn een onmisbaar orgaan voor alle officieren en geen van hen zal in gebreke blijven zich het bezit van dit maandblad te verzekeren, waardoor tevens zal worden bereikt, dat het voortbestaan daarvan ook op den duur is verzekerd.

Alle officieren, — dat beteekent in dezen tijd: niet alleen de honderden beroepsofficieren van alle wapens en dienstvakken, maar ook de duizenden reserve-officieren. Immers wie, in welk vak ook, „bij” wil blijven, behoeft daar-

voor een aan hooge eischen voldoende vak-blad, dat eenerzijds aan 'de leidende geesten gelegenheid biedt om de vruchten van studie en ervaring ter beschikking van hun vakgenooten te stellen, anderzijds bij anderen de belangstelling voor het vak levendig houdt en hen stimuleert tot eigen studie.

Geldt dit voor elk vak in het wetenschappelijke, technische en economische leven — is er één medicus, één jurist, één ingenieur, één zakenman, die niet getrouw zijn vakblad leest? — het klemt thans te meer op militair gebied, ten eerste omdat daarbij een primair Landsbelang is betrokken, ten tweede omdat de wereldoorlog een „Umwertung aller Werte" op dit gebied heeft teweeggebracht en eindelijk omdat uit misdadig defaitisme of verblind illusionisme voortgekomen drang naar weerloosheid en voortdurende bezuiniging een bedreiging vormen niet slechts voor de kracht van, maar ook voor den geest in onze Weermacht.

Wij hebben ons beraden, op welke wijze De Militaire Spectator nu en in de toekomst de taak zal kunnen blijven vervullen van leidend militair vakblad, zoo voor beroeps- als reserve-officieren, zoo in het Moederland als in de Koloniën.

Het didactisch karakter zal in het algemeen behouden blijven; de eerste taak blijft: studie-materiaal te leveren door oorspronkelijke artikelen van bevoegde schrijvers over onderwerpen van krijgskundigen aard in den ruimsten zin, als legerleiding en legerorganisatie, tactiek en techniek der onderscheidene wapens, ook van het tegenwoordig zoo belangrijke luchtwapen en de technische troepen, intendance- en etappenwezen, militaire geneeskundige dienst, militair straf- en tuchtrecht, enz.

Wat de krijgsgeschiedenis betreft, ligt beperking in het voornemen tot onderwerpen, waaruit lessen, toepasselijk voor den tegenwoordigen tijd, zijn te trekken. Tactische oefeningen op de kaart zullen geregeld worden opgenomen, zoowel voor groote eenheden (divisiegroep, divisie en Lichte brigade) als voor kleine eenheden (het regiment met de onderdeelen daarvan).

Daar het van groot belang moet worden geacht, dat onze officieren mede kennis nemen van het voornaamste, dat wordt gepubliceerd in de militaire vakpers in het buitenland, in het bijzonder van datgene, waarin nieuwe inzichten zijn neergelegd, is gebroken met het tot dusver gevolgde systeem om in dit blad slechts een titelopgave te verstrekken van verschenen artikelen. De leden van onze Redactie en onze Medewerkers zullen die artikelen, welke voor den Nederlandschen officier van bijzonder belang zijn, in verkorten vorm weergeven, zooals nader is uiteengezet in de inleiding bij de rubriek „Uit de Vakpers", welke in dit nummer is geopend.

In het bijzonder wordt een rubriek ingericht om onze lezers op de hoogte te houden van het leven en streven in de Koninklijke Landmacht. Daaraan bestaat behoefte niet slechts voor de reserve-officieren, wier contact

met het Leger buiten de herhalingsoefeningen en cursussen gering is, maar zelfs voor de beroepsofficieren, omdat bij de tegenwoordige specialisatie een ieder zoo zeer door den eigen werkkring in beslag wordt genomen, dat het steeds moeilijker wordt naar behooren op de hoogte te blijven van wat daarbuiten in het Leger omgaat.

Dank zij de door ons verkregen medewerking zijn wij in staat gesteld mededeeling te doen van alle mutatiën onder de officieren en van ingestelde commissies, haar samenstelling, haar taak en de door haar uitgebrachte rapporten, voor zoover niet van geheimen of vertrouwelijken aard. Bij het verschijnen van nieuwe reglementen, voorschriften en handleidingen zal van officieele zijde een beknopte uiteenzetting worden gegeven, bevattende de redenen, welke tot de samenstelling hebben geleid, de beginselen, waarop de nieuwe uitgave berust en den hoofdzakelijken inhoud.

Aan verslagen en foto's van belangrijke oefeningen, corpsfeesten, bijzondere sportieve praestaties, enz. zal in deze rubriek gaarne plaats worden verleend, opdat deze inderdaad een volledig beeld geve van wat in onze Weermacht omgaat. Voor het overige verwijzen wij ook hier naar de inleiding bij de bedoeldé rubriek.

Het zal alzoo ons streven zijn De Militaire Spectator te doen zijn het centrale orgaan voor de Koninklijke Landmacht.

Het bestaan van onderscheidene militaire periodieken naast elkaar — organen van verschillend gerichte vereenigingen buiten beschouwing gelaten — heeft het bestaan van elk op zichzelf moeilijk gemaakt, afgescheiden nog van het bezwaar, dat hierdoor eenzijdige oriëntering op het eigen wapen te veel in de hand werd gewerkt, terwijl de moderne oorlogvoering meer dan ooit gebaseerd is op samenwerking van alle wapens.

Wij hebben ons daarom gewend tot de leiders van het Cavaleristisch Tijdschrift en het Militair Technisch Tijdschrift met de vraag, of zij in het algemeen belang bereid waren deze bladen te doen vereenigen met het onze. Met groote waardeering deelen wij mede, dat deze leiders daartoe bereid bevonden bleken en dat de genoemde bladen, evenals reeds vroeger het Artilleristisch Tijdschrift, thans zijn opgenomen in De Militaire Spectator, zoodat deze bij zijn honderdjarig bestaan inderdaad geworden is „het algemeene orgaan voor de Koninklijke Landmacht”.

De verruimde doelstelling van ons blad en de opneming van de twee evengenoemde bladen hebben geleid tot de samenstelling van een meerhoofdige Redactie. Daarbij is er naar gestreefd aan alle wapens recht te doen wedervaren, hetgeen alleen ten aanzien van het belangrijke luchtwapen vooralsnog niet is bereikt, wat echter geenszins beteekent, dat daaraan niet de volle aandacht zal worden geschonken.

De Militaire Spectator, op zijn honderdsten verjaardag als een phoenix uit zijn asch herrezen, krachtiger dan ooit, zal alzoo van heden af niet slechts zijn militair-wetenschappelijk vakblad, doch tevens in woord en beeld een getrouwe weerspiegeling geven van het volle leven der Koninklijke Landmacht.

Maar wij willen meer en hooger! Wij willen medewerken aan het handhaven van een hoog moreel en een sterken geest in onze Weermacht. De Militaire Spectator zal in deze zoekende en troebele tijden zijn een bolwerk van warm nationaal gevoel, sterk en beheerscht, zonder chauvinistische uitwassen, van vertrouwen in onze volkskracht, van zin voor orde en recht, van trouw aan ons Vorstenhuis en het wettig gezag.

- J. MOORMAN, Reserve-Kapitein der Grenadiers,
Directeur-Redacteur.
- J. J. C. P. WILSON, Kapitein van den Generalen Staf, Leeraar bij de Hoogere Krijgsschool.
- A. Q. H. DIJXHOORN, Kapitein van den Generalen Staf, Leeraar bij de Hoogere Krijgsschool,
- M. R. H. CALMEIJER, Eerste Luitenant der Infanterie, werkzaam bij de Afdeeling Generale Staf van het Departement van Defensie,
- P. W. PIETERS, Ritmeester der Huzaren,
- A. ETERMAN, Eerste Luitenant der Artillerie,
Lid der Commissie van proefneming.
- Redacteuren.

L. N. Deckers

MR. DR. L. N. DECKERS
Minister van Defensie

Van den Minister van Defensie

De Militaire Spectator honderd jaar! Dat een Nederlandsch periodiek dezen hoogen leeftijd bereikt, is een zeldzame gebeurtenis. Het is niet gemakkelijk jaar in jaar uit een tijdschrift zoo te redigeeren en samen te stellen, dat het een kring van lezers behoudt, groot genoeg om zijn voortbestaan te verzekeren. Daartoe is goede leiding, hoewel eerste eisch, alléén niet voldoende. Niet minder onontbeerlijk is de medewerking van velen.

De Militaire Spectator heeft de kunst verstaan zich deze medewerking te verzekeren. Het tijdschrift heeft daardoor gewis de belangstelling in tal van vraagstukken verhoogd, veler kennis vermeerderd en den studiezin van menig jongere aangewakkerd. Dit laatste is niet zijn geringste verdienste.

De jonge officieren weten, dat een artikel, vrucht van nadenken en onderzoek, plaatsing kan vinden in De Militaire Spectator. Bij al het gezag, dat het tijdschrift heeft als wetenschappelijk periodiek, werd het niet hoogmoedig — ook een tijdschrift kan lijden aan dit even afschuwelijk als gevaarlijk gebrek — maar bleef het toegankelijk voor allen, die in een ernstig artikel eenig vraagstuk, van belang voor de weermacht, wenschten te behandelen.

Het wordt in het leven den jongere, die werklust bezit en in gepaste eerezucht — het is waarlijk geen fout — wat wil bereiken, niet altijd gemakkelijk gemaakt. Onder degenen, die wat bereikt hebben, is het lang niet een algemeen gebruik de pogingen der jongeren met waardeering gade te slaan. Zelfs komt het voor, dat jeugdige ondernemingsgeest veeleer wordt teruggedrongen en gesmoord dan aangemoedigd en tot ontplooiing gebracht.

Niet aldus De Militaire Spectator. Den jongere, kloppend aan zijn poort, wordt gaarne open gedaan en de leiding van het tijdschrift staat gereed om aan zijn sterke hand den nieuwen bezoeker binnen te voeren. Zoo heeft het jubileerende tijdschrift, studiezin wekkend bij de jongeren, onderhoudend bij de ouderen en waardevolle voorlichting biedend aan zijn lezers, veel goeds gesticht voor de weermacht. Moge het daarmede voortgaan en sta het hierbij immer onder even deugdelijke leiding als die, waaraan het zich bij het afsluiten van de eerste en het intreden van een nieuwe eeuw weet toevertrouwd.

Mr. Dr. L. N. DECKERS,
Minister van Defensie.

C. J. Snijders

C. J. SNIJDERS
Generaal b.d.
Oud-Hoofdredacteur van „De Militaire Spectator”

TWEE MOBILISATIËN

DOOR

C. J. SNIJDERS,

Generaal b. d.

Als oud-hoofdredacteur van *De Militaire Spectator* (1888—1894) is het mij een voorrecht te voldoen aan de uitnoodiging om in het Jubileum-nummer bij gelegenheid van het honderdjarig bestaan van dit tijdschrift, een kleine bijdrage te schrijven.

De Militaire Spectator mag bij zijn eeuwfeest op een hoogst eervol en nuttig bestaan terugzien. Van zijn stichting af tot heden is hij steeds onbetwist ons eerste en meest gezaghebbend militair orgaan geweest, uitmuntende door wetenschappelijke dege-lijkheid, gematigdheid, betrouwbaarheid en onpartijdigheid. Zijn inhoud, altijd van politieke strekking vrij, was doorgaans meer krijgskundig-didactisch dan polemisch, wat niet wegneemt, dat alle groote strijdvrage op krijgswetenschappelijk en militair-practisch gebied ernstige en grondige behandeling vonden.

De Militaire Spectator heeft een eeuw lang gepleit voor — en door zijn door-wrochte verhandelingen bijgedragen tot verkrijging eener goed georganiseerde, vol-doend sterke, behoorlijk uitgeruste en geoefende weermacht in Nederland en Nederlandsch-Indië. Ofschoon hoofdzakelijk een orgaan voor de Landmachten in de beide genoemde Rijksgebieden, werden toch ook de eischen en belangen eener deugdelijke en krachtige Zeemacht niet uit het oog verloren. Zoo bieden die honderd jaargangen, hun rijke en veelzijdige inhoud samengevat gedacht, een volledig beeld van de ontwikkeling en de krijgsverrichtingen der Nederlandsche Weermacht, van den Belgischen opstand tot heden. Ware het mogelijk dit beeld in een kort bestek samen te vatten, dan zou blijken, hoe talrijk en ingrijpend de veranderingen, hoe aanzienlijk de vooruitgang in ons krijgs-wezen is geweest, hoe eervol zijn geschiedenis, hoe belangwekkend zijn militair-technische ontwikkeling.

Als een enkel voorbeeld hiervan zou ik een beknopte vergelijking willen maken tusschen de mobilisatie van het Nederlandsche leger in 1870 en die der Nederlandsche Land- en Zeemacht in 1914.

Het doel der mobilisatiën was in beide gevallen, blijkens verklaring der Regering: handhaving onzer onzijdigheid. Maar de politieke omstandig-heden, waaruit de oorlog voortvloeide, en de strategische toestanden, welke hiervan het gevolg waren, zijn geheel verschillend.

De Fransch-Duitsche oorlog van 1870—'71, rechtstreeks voortgevloed

uit de, door BISMARCK voorzichtig begunstigde, doch door Frankrijk beslist afgewezen Hohenzollern-candidatuur voor den Spaanschen troon, was feitelijk het slotbedrijf van den wedstrijd tusschen Pruisen, als de groote en machtige drijfkracht in den Noord-Duitschen Bond, en Frankrijk, om de hegemonie in Europa. Toen de oorlog op 19 Juli 1870 door Frankrijk aan Pruisen werd verklaard en nadat al spoedig de Zuid-Duitsche Staten in dit conflict de zijde van Pruisen hadden gekozen, bestond er geen dringende aanleiding, noch waarschijnlijkheid, dat andere staten zich in den oorlog zouden mengen, al bleven verwachtingen, geruchten en besprekingen in dien zin niet uit. De politiek der groote bondgenootschappen, welke later in Europa zulk een rol zou gaan spelen en die feitelijk tot de geweldige uitbreiding van den wereldoorlog heeft geleid, bestond destijds nog niet. De ligging en uitbreiding van het opmarsgebied der Duitsche legers en hun operatierichtingen gaven geen aanleiding tot schending van onzijdig gebied. Onze mobilisatie was dus uitsluitend te beschouwen als een voorzorgsmaatregel, getroffen met het oog op de mogelijkheid, dat de loop van den oorlog er toe zou kunnen leiden, dat de krijgsverrichtingen zich over ons gebied zouden uitbreiden, een geval, dat weinig waarschijnlijk was, vooral nadat op een krachtige sommatie van Engeland BISMARCK had verklaard, dat de onzijdigheid van België zou worden geëerbiedigd. Echter hebben bij onze Regeering waarschijnlijk ook gewicht in de schaal gelegd de vrees voor — en het wantrouwen jegens Pruisen, dat sedert den Deenschen oorlog van 1864 en den oorlog met Oostenrijk en enkele kleinere Duitsche staten in 1866 ernstig verdacht werd, het op annexatie van kleine staten met zoogenaamd stamverwante bevolkingen gemunt te hebben. De gedachte, dat wij ons tegen zoodanigen aanslag niet zouden mogen of moeten verzetten, kwam destijds bij niemand op en onze voorbereidingsmaatregelen waren dan ook hoofdzakelijk op verdediging naar het oosten gericht.

In 1914 was de toestand geheel veranderd. De politieke blokvorming der groote Europeesche staten, belichaamd in verdragen en ententes „ter bescherming van den algemeenen vrede” — zooals het heette — had Europa al sedert verscheidene jaren verdeeld in twee vijandige, althans onderling rivaliseerende kampen, van welke met stelligheid te verwachten was, dat bij een ernstig conflict zij beide onverdeeld tegenover elkander zouden komen te staan. Ieder diplomatiek, politiek of militair ingewijde was overtuigd, dat de eerstvolgende groote oorlog een „Europeesche” oorlog zou zijn, waarvan niet te voorspellen was, hoe wijd hij zich zou uitbreiden. Bovendien telden de strijdmachten der beide partijen thans meer millioenen dan in 1870 honderdduizenden. Deze legermassa's vereischten voor hunne strategische actie uitgebreide opmarsgebieden en moesten voor een behoorlijke ontwikkeling aanzienlijke fronten beslaan en over groote operatieruimten beschikken. Daarom was uitbreiding dier operatiën over ons land niet alleen denkbaar en mogelijk, doch zelfs uit een krijgskundig oogpunt waarschijnlijk en was onze mobilisatie van 1914 geen bloote voorzorg, doch een dringend noodzakelijke daad van zelfbehoud. Naar het beginsel van strikte onzijdigheid tegenover alle partijen, hadden onze strategische voorbereidingen dan ook al sedert enkele jaren hare eenzijdige oriëntteering tegen het oosten opgegeven en, rekening houdende met de mogelijkheid eener schending van ons gebied uit elke richting ter zee en te land, zich ingesteld op verweer naar elke zijde.

Zooals hiervoren werd uiteengezet, was de Europeesche oorlog reeds lang vóór 1914 latent dreigend. Maar ook in 1870 kwam de oorlog voor hem, die

de internationaal-politieke verhoudingen en verwickelingen in Europa aandachtig had gevolgd of in de diplomatieke sferen was ingewijd, niet onverwacht. De sedert 1864 en 1866 sterk toegenomen macht van Pruisen, het veldwinnend streven naar de Deutsche eenheid, welke in de plaats zou treden van de, slechts onmacht beteekenende verdeeldheid en versnippering van den voormaligen Deutschen Bond, werd in Frankrijk gevoeld als een, voor zijn overwegende machtspositie in Europa ernstige bedreiging. De Spaansche trooncandidatuur van een Deutschen Prins was slechts de directe aanleiding, wellicht het voorwendsel, tot het verwekken van een zoo hevige botsing der wederzijdsche standpunten en aspiratiën, dat een oorlog niet langer kon uitblijven.

Toch brak de oorlog in beide gevallen nog betrekkelijk onverwacht, na een zeer kort tijdperk van hevige crisis, uit. Op 4 Juli 1870 werd de Hohenzollern-candidatuur in Europa bekend. Den 6den dier maand hield de Fransche Minister van Buitenlandsche Zaken GRAMONT in de vergadering van het Corps Législatif een heftige redevoering, waarin hij die candidatuur, als een gevaar voor het machtsevenwicht in Europa, ontoelaatbaar verklaarde en een dreigenden toon tegen Pruisen aansloeg. BISMARCK begreep deze houding en den scherpen toon der Fransche pers als de aankondiging van het door hem reeds lang voorziene, groote conflict. En hij was niet gezind daarvoor uit den weg te gaan. Evenwel zag de Prins van Hohenzollern op 12 Juli, ingevolge aandrang van verschillende zijden, waar men nog hoopte den vrede te redden, definitief van zijn candidatuur voor den Spaanschen troon af, wat den volgende dag door Koning WILHELM van Pruisen als familiehoofd werd goedgekeurd. Zoo scheen het behoud van den vrede weer mogelijk. Doch de Fransche Regeering was reeds te ver gegaan, ook tegenover de openbare meening aldaar. Zij verlangde van den Koning van Pruisen waarborgen, dat ook in de toekomst op een dergelijke candidatuur niet zou worden teruggekomen. Die verzekering kon en wilde de Koning niet geven. Onder verdere diplomatieke verwickelingen werd de pers en de publieke opinie aan beide zijden opgezweept en op 19 Juli verklaarde Frankrijk aan Pruisen den oorlog.

Hoe stond het nu, tegenover dit plotseling opkomend gevaar, met den vooruitzienden blik en de besluitvaardigheid der Nederlandsche Regeering? Te Parijs werd op 15 Juli 1870 tot de mobilisatie besloten en een regeeringsverklaring openbaar gemaakt, waarin de oorlog, wel is waar niet uitdrukkelijk, maar dan toch duidelijk genoeg werd aangekondigd. Nog in den avond van dienzelfden dag besloot de Nederlandsche Regeering de met groot verlot zijnde lichten der Militie onder de wapenen te roepen. Op 16 Juli werd het oproepingstelegram verzonden. Waar het hier de Regeering van een neutralen staat gold, gelegen buiten de onmiddellijke aanraking met het vermoedelijk oorlogsterrein, mag van een loffelijke voortvarendheid worden gesproken. Doch van een minder vooruitzienden blik getuigde het, dat — terwijl toch de crisis reeds sedert 16 Juli ernstig dreigde te worden — nog op 14—15 Juli de lichten 1869 der Militie, welke toen haren eerste-oefeningstijd had volbracht, met groot verlot naar hare haardsteden was gezonden.

Het crisis-verloop in 1914 ligt nog te versch in het geheugen om daarbij hier uitvoerig stil te staan. De rechtstreeksche aanleiding, welke ten slotte tot den wereldoorlog voerde, was de moord op het Oostenrijk-Hongaarsche kroonprinselijk paar te Serajewo op 28 Juni van genoemd jaar. Maar de crisis verkreeg een acuut karakter door het ultimatum van Oostenrijk-Hongarije aan Servië, den 23sten Juli te Belgrado overgereikt. Nu volgen de gebeurtenissen elkander met een ongelooflijke snelheid op:

- 25 Juli. Mobilisatie in Servië bevolen. Antwoord van Servië aan Oostenrijk-Hongarije op het ultimatum. Naar aanleiding hiervan besluit laatstgenoemd rijk tot gedeeltelijke mobilisatie tegen Servië.
- 26 Juli Afkondiging van de algemeene Voor-mobilisatie in Rusland.
- 28 „ Oorlogsverklaring van Oostenrijk-Hongarije aan Servië.
- 29 „ In Rusland een gedeeltelijke mobilisatie tegen Oostenrijk-Hongarije bevolen.
- 30 „ Algemeene mobilisatie in Rusland bevolen.
- 31 „ Oostenrijk-Hongarije besluit tot algemeene mobilisatie tegen Rusland. Afkondiging van den toestand van „dreigend oorlogsgevaar” in Duitschland. Overeenkomstige maatregelen in Frankrijk. Ultimatum van Duitschland aan Rusland.
- 1 Aug. Oorlogsverklaring van Duitschland aan Rusland. De algemeene mobilisatie in Duitschland en in Frankrijk bevolen.
- 3 „ Oorlogsverklaring van Duitschland aan Frankrijk.
- 4 „ Algemeene mobilisatie in Groot-Britannië. De Duitsche legers rukken België binnen.

Voorgelicht door de buitenlandsche pers en onze diplomatieke vertegenwoordigers in het buitenland, alsmede door enkele berichten van vertrouwde personen aldaar, voorzag de Nederlandsche Regeering al zeer tijdig het dreigend gevaar van een algemeenen Europeeschen oorlog en de gevolgen, welke hieruit voor ons land zouden kunnen voortvloeien. De Minister van Oorlog ging dan ook reeds op 26 Juli over tot telegrafische inleiding van strategische voorzorgen aan de grenzen en kusten, den volgenden dag door een eerste uitvoeringstelegram gevolgd, tengevolge waarvan belangrijke strategische punten in het grens- en kustgebied van bewakingsdetachementen, genomen uit de onder de wapenen zijnde troepen, werden voorzien; o. m. de groote spoorwegbruggen in het grensgebied.

In den avond van dienzelfden dag besloot de Ministerraad een Kon. Besluit uit te lokken tot schorsing van het ontslag uit den dienst bij de Militie en bij de Landweer van de dienstplichtigen, wier wettelijke dienstdag weldra zou zijn volbracht, alsmede tot schorsing van den overgang van dienstplichtigen bij de Militie naar de Landweer, als in normale omstandigheden naar de bepalingen der wet zou behooren te geschieden.

In den morgen van den 30sten Juli stelde de Chef van den Generalen Staf, overwegende dat het waarschijnlijk moest worden geacht, dat weldra tot mobilisatie der weermacht zou moeten worden overgegaan en dat alsdan tot dekking hiervan de Landweer- Grens- en Kustwacht tijdig te voren hare standplaatsen zou behooren te hebben ingenomen, den Minister van Oorlog voor te bevorderen, dat de Regeering tot oproeping dier grens- en kustwacht zou besluiten. De Raad van Ministers vereenigde zich met dit voorstel. Maar tegelijkertijd nam de Ministerraad nog een andere, zeer gewichtige beslissing: erkennende, dat de ernst van den toestand de noodzakelijkheid meebracht, op elk oogenblik tot mobilisatie te kunnen besluiten, werd het noodig geacht — zonder nog omtrent een mobilisatie zelve te beslissen — alle hiertoe wettelijk vereischte, voorbereidende en inleidende maatregelen te treffen, als: de Koninklijke verklaring, op grond van Art. 186 der Grondwet, dat „oorlogsgevaar”, in den zin, waarin dit woord in 's lands wetten voorkomt, aanwezig was; de Koninklijke machtiging om de spoorwegen voor 's lands dienst te vorderen; en de verzending van de z.g.n. „Voorloopige Waarschuwing” aan militaire en burgerlijke autoriteiten, strekkende tot het treffen van alle maat-

regelen, welke tot rechtstreeksche voorbereiding en inleiding der mobilisatie werden vereischt. Voorts werd bepaald, dat alle telegraaf- en telefoonkantoren dag en nacht zouden geopend blijven, en gaf de Minister van Oorlog telegrafische bevelen tot het aanbrengen van de springladingen aan de ter vernieling voor te bereiden spoorwegbruggen in het grensgebied.

Op 31 Juli besloot de Ministerraad tot de mobilisatie en werd het Mobilisatie-telegram verzonden, met 1 Augustus als eersten mobilisatiedag. Tevens werden, met ingang van denzelfden datum, de spoorwegen door de militaire autoriteit gevorderd.

De geschetste gang van zaken geeft blijk van een scherp vooruitzienden blik en van groote besluitvaardigheid aan de zijde der toenmalige Regeering, en niet minder van hare bereidheid om ernstige verantwoordelijkheid te dragen voor zeer gewichtige beslissingen, vooral uit een maatschappelijk en geldelijk oogpunt diep ingrijpend. Zoo werden bijv. de kosten der zuivere mobilisatie, met inbegrip van de paardenvordering, door het Departement van Oorlog op 12 miljoen gulden geschat, dat is juist driemaal het bedrag van het geheele oorlogscrediet, dat in Juli 1870 aan de destijdsche Regeering werd verleend. Daarentegen werd op 3 Augustus 1914 een eerste oorlogscrediet van 50 miljoen door de Staten-Generaal toegestaan, welk bedrag al spoedig en herhaaldelijk verhoogd moest worden.

De vastberadenheid der Regeering ter verzekering van tijdige en snelle gereedheid tot verweer in Juli 1914 heeft zonder twijfel ook op de oorlogvoerende regeeringen indruk gemaakt; niet, dat zij hierdoor zouden zijn teruggehouden van de ten uitvoerlegging van plannen, waarbij onze onzijdigheid geschonden of ons volksbestaan bedreigd zou worden; maar wel lag in onze besliste houding voor ieder harer een duidelijke aanwijzing en een waarborg, dat wij ons in geen geval bij een der strijdende partijen zouden aansluiten en geen harer dus ook een aanleiding of voorwendsel zou kunnen vinden om — ter voorkoming van zoodanige aansluiting — ons grondgebied te bezetten en aldus de nadeelen te aanvaarden, welke voor iederen oorlogvoerende aan zoodanige bezetting, eerst na uitschakeling of vernietiging onzer strijdmacht mogelijk, verbonden zouden zijn.

Het verdient de aandacht, dat het besluit tot mobiliseeren — in beginsel op 30, en definitief op 31 Juli — door de Regeering geheel *uit eigen beweging* werd genomen, zonder eenigen druk of aandrang van den Chef van den Generalen Staf of van eenige andere leger- of vloot-autoriteit. Geen hunner is door den Raad van Ministers gehoord geworden en de Chef van den Generalen Staf (wien reeds bekend was, dat hij tot Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht zou worden voorgedragen en dus de verantwoordelijkheid voor de militaire leiding der defensie zou moeten dragen), heeft zelfs aan den Minister van Oorlog geen geformuleerd voorstel tot mobiliseeren behoeven te doen, omdat de Minister zelf de eischen van den toestand volkomen juist inzag, elk mogelijk en wenschelijk initiatief ontwikkelde en bij den Raad van Ministers een vertrouwensvol gehoor vond, evenals helder inzicht in den ernst van den toestand.

Dit historische feit is in lijnrechte tegenstelling met den gang van zaken, zooals prof. dr. D. VAN EMBDEN dien voorstelde in de vergadering van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, zeggende o. m.:

„Een toekomstige mobilisatie zal zijn een besluit, in dagen van zenuwspanning genomen door 9 bewindslieden onder dictaat van den Generalen Staf. . . .

„Er is — dit alles van militair standpunt bezien — er is geen minuut meer te verliezen in deze koortsachtige oogenblikken. Onze militaire leiders verschijnen bij de Nederlandsche Regeering en eischen dat het besluit tot mobilisatie terstond genomen worde

„Mobilisatie zal in ons land geen volkswil zijn, niet eens Regeeringswil, maar generaalswil

„De Regeering behoeft maar te drukken op den knop van Art. 187 (der Grondwet) — met een hand, die practisch door den Generalen Staf bestuurd zal worden — en de geheele causale reeks van gebeurtenissen, die ik heb trachten te schetsen, komt op gang en is niet meer te stuiten” ¹⁾.

Deze voorstelling is fantastisch en ontzegt aan de Nederlandsche Regeeringen elk karakter van zelfstandigheid, elk zelfbewustzijn en elk verantwoordelijkheidsbesef, daarmede tevens elk plichtsgevoel. Geen wonder dan ook, dat genoemde spreker noch bij de Regeering, noch bij de Kamer instemming heeft kunnen vinden voor zijn denkbeeld, dat voortaan de mobilisatie slechts na goedkeuring door de Staten-Generaal zou mogen worden bevolen. De door hem aanbevolen regeling zou — tengevolge van het onvermijdelijk tijdverlies, hetwelk aan de medewerking der Wetgevende Macht verbonden is, om nog niet te spreken van de tegenwerking en het obstructionisme van anti-militaire en anti-nationale zijden, — op gewichtige tijdstippen van nijpende spanning tot ernstige vertraging leiden en dientengevolge voor onze tijdige gereedheid en gevechtswaardigheid gevaren in 't leven roepen, welke voor de nationale zaak noodlottig zouden kunnen worden. Het streven der eenzijdige-ontwapeningspolitici zou zodoende langs een verborgen omweg toch worden bereikt, n.l. weerloosheid tegenover onmiddellijke en daadwerkelijke bedreiging onzer onzijdigheid en onafhankelijkheid.

En wanneer dan prof. dr. D. VAN EMBDEN verder nog zegt, dat: „geen der huidige bewindvoerders weten kan, wat er in 1914, voordat het besluit tot mobilisatie genomen werd, tusschen Regeering en Generale Staf besproken werd en bij welke der twee partijen overwegend het initiatief gelegen heeft . . .” dan moge hij van de hiervoren weergegeven toedracht nota nemen en het feit erkennen, dat de militaire autoriteiten hier te lande, uit overtuiging, beginsel en traditie, zich stipt onthouden van elke poging tot inmenging of beïnvloeding van de behandeling van politieke regeeringsaangelegenheden.

De opkomst der dienstplichtigen was in de beide mobilisatiegevallen zeer bevredigend. In het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1871 wordt aan de „trouwe opkomst” der miliciens „de grootste lof” gebracht, al voegde men dan ook de vraag hieraan toe, of dit niet „het eenige lichtpunt bij de gansche mobilisatie” kon worden genoemd? Ook de Minister van Oorlog, Generaal VAN MULKEN, brengt in zijn, op 20 September 1871 aan de Tweede Kamer uitgebracht „Verslag nopens de mobilisatie van een gedeelte van het leger in 1870 en de verdere, in verband daarmede genomen maatregelen”, aan de trouwe opkomst der miliciens „allen lof”. (Zie: Bijblad van *De Militaire Spectator*, 1871.)

Op 16 Juli 1870 werden onder de wapenen groepen 29500 miliciens, behorende tot de lichten 1866—1869. Aan den oproep voldeden binnen den

¹⁾ Handelingen Eerste Kamer 1930—31, vel 85—99.

gestelden tijd 28854 en enkele dagen later nog 434; van hen, die niet opkwamen, hadden slechts 47 geen geldige redenen.

Ook in Aug. 1914 was de opkomst der dienstplichtigen snel, vlot, ordelijk en volledig. Zelfs de Legercommissie, die niet houdt van loven, kan zich in haar verslag: „Waarnemingen bij de gemobiliseerde landmacht” omhoog werken tot het getuigenis, dat de resultaten der opkomst „over het algemeen reden tot tevredenheid” gaven.

Zeer uiteenlopend was in beide gevallen de duur der mobilisatie in engeren zin, vooral als men dien in verband beschouwt met de aantallen dienstplichtigen, die onder de wapenen werden geroepen.

In 1870 was de datum van opkomst bepaald op 20 Juli. De miliciens beschikten dus over 4 etmalen om zich bij hunne korpsen en diensten te voegen. Deze voor ons weinig uitgestrekt land zeer lange termijn hing natuurlijk samen met de destijds zooveel geringere ontwikkeling van het verkeerswezen, met name van de vervoerscapaciteit der spoorwegen. De Minister van Oorlog merkte in zijn hiervoren aangehaald Verslag op, dat proefondervindelijk gebleken was, dat er geen bezwaar bestond, om de militie in 4 dagen onder de wapens te brengen en er zelfs grond bestond om aan te nemen, dat deze termijn nog voor bekorting vatbaar zou zijn.

Inderdaad! Augustus 1914 gaf een geheel ander beeld te zien. Toen waren echter ook de hulpmiddelen, waarover wij beschikten, in capaciteit onvergelijkelijk grooter dan in 1870.

In Juli 1914 waren onder de wapens de lichten 1914 der onbereden troepen, 1ste gedeelte, en de lichten 1913 en '14 der bereden troepen. Bij mobilisatie zouden onder wapenen komen: 8 lichten der militie (behalve de beredenen der lichten 1913) en 4 landweerlichten. Het aantal opgeroepen dienstplichtigen zal in 't geheel omstreeks 160.000 man hebben bedragen, waarvan de overgrootste meerderheid per spoor moest worden vervoerd. De militie moest den eersten dag opkomen; in den avond van dien dag waren bij de verschillende korpsen 90—100 % der dienstplichtigen present. De landweer kwam den 2den dag op; een aantal landweermannen der vesting-artillerie echter kwam, tengevolge van een misverstand reeds den eersten mobilisatiedag bij hunne korpsen aan. Des avonds van den tweeden dag waren de korpsen, practisch gesproken, op oorlogssterkte. In den voormiddag van den derden dag werd het mobiel en marschvaardig maken voltooid en des namiddags van denzelfden dag namen de troepen van het veldleger hunne afwachtingsopstelling in.

Het bijzonder vlot en ongestoord verloop der mobilisatie was de vrucht van den voortreffelijken, voorbereidenden arbeid van den Generalen Staf gedurende de laatst voorafgegane jaren, en wat in 't bijzonder het vervoer betreft, van het bekwame en nauwgezette werk van het Bureau voor buitengewoon militair vervoer aan het Hoofdbureau van den Generalen Staf, in samenwerking met de bestuurders der spoorwegmaatschappijen. De praktische uitvoering der volledig voorbereide regelingen werd in hooge mate begunstigd zoowel door den goeden wil en het plichtsbefef der dienstplichtigen, als door de krachtige en bekwame medewerking van de directiën en het personeel der spoorwegen. De gewone spoorwegdienstregeling werd hierbij gevolgd, met inlegging van een groot aantal voor- en extra-treinen. Het publiek had echter tot de treinen der gewone dienstregeling slechts toegang, voor zooveel er plaatsruimte overbleef. Ook het voorbereide troepenvervoer naar de afwachtingsopstelling verliep onberispelijk; tijdens dit vervoer was evenwel de gewone

dienstregeling voor zooveel noodig geschorst. In 't geheel werden gedurende de 3 mobilisatiedagen vervoerd: 177.500 militairen, 6600 paarden en 400 kanonnen en voertuigen.

Aldus werd bereikt, dat in den avond van den derden mobilisatiedag de volgende toestand was ingetreden: de grenzen en kusten bewaakt door de L. W. grens- en kustwacht; belangrijke strategische punten in het grens- en kustgebied, als: spoorwegbruggen, spoorwegknooppunten, havens, kustversterkingen en sperforten bezet; de spoorwegbruggen over de groote rivieren in het grensgebied gereed ter vernieling op het eerste bevel; de oorlogsvloot op hare verschillende stations gevechtvaardig aanwezig; havens en zeegaten versperd of ter versperring op het eerste bevel voorbereid; het veldleger op oorlogsvoet in zijn afwachtingsopstelling; de verdedigingsliniën en -stellingen bezet; de territoriale bezettingen in de grensprovinciën aanwezig.

Uit vorenstaande gegevens blijkt wel zeer duidelijk, hoe zeer onze mobilisatietechniek tusschen de beide beschouwde jaren in methode en capaciteit is vooruitgegaan. Treffend wordt dit nog geïllustreerd door vergelijking van de wijzen, waarop de voor het op voet van oorlog brengen van het leger benodigde paarden werden verkregen.

In Juli 1870 moesten ter bereiking van de organieke oorlogssterkte aan paarden voor de cavalerie, artillerie en treinen worden aangekocht 1255 paarden, waarbij echter voor den trein slechts op 96 paarden was gerekend, hetgeen — zoo zegt de Minister van Oorlog in zijn Verslag — „in oorlogstijd op verre na niet voldoende zou zijn geweest”. Neen, allicht niet! Vóór ultimo Juli werden 110, en in Augustus en begin September nog 711 paarden bij particuliere handelaren aangekocht. De vordering der overige, nog benodigde paarden geschiedde in enkele provinciën, die daarvoor het eerst in aanmerking kwamen, en vereischte *niet minder dan 45 dagen*, na den datum, waarop de militia buitengewoon onder de wapens was geroepen. Toch waren in die provinciën te zamen niet minder dan 20175 paarden aanwezig. De oorzaak dezer mislukking lag in de gebrekkige wettelijke bepalingen, volgens welke de vordering in eersten aanleg door de burgemeesters, in plaats van rechtstreeks door deskundige militaire commissiën, geschiedde. Ook ontbrak de jaarlijks bijgehouden registratie der beschikbare paarden en de verplichte aanbidding ter vorderingsplaats (paardendienstplicht).

Op 1 Augustus 1914 bedroeg het aantal te vorderen paarden 13000. Hiervan leverde de eerste vordering 11276 stuks op; de ongeveer 2000 ontbrekende werden spoedig daarna door navorderingen verkregen. Bij de meeste korpsen was *op den eersten mobilisatiedag* het organiek aantal paarden aanwezig, bij de overige (op zeer enkele uitzonderingen na) op den tweeden dag. Het spoorwegvervoer was zorgvuldig geregeld en verliep uitmuntend.

De Minister van Oorlog VAN MULKEN, in zijn Verslag van 20 Sept. 1871 wijzende op de hoogst gebrekkige paardenvoorziening in het vorige jaar, zegt, dat om zich, wat de cavalerie betreft, voor „mislukkingen en teleurstellingen” te vrijwaren, het eenige middel hierin bestaat, „dat de corpsen van dit wapen voortdurend op de getalsterkte aan paarden worden gehouden, welke bij hunne organisatie is vastgesteld.” Bij elk korps zal men te allen tijde in staat moeten zijn, de veldescadrons op het bij de formatie bepaalde cijfer aan te vullen met paarden, volkomen afgericht en geschikt voor den dienst te velde. Evenzoo moet elke veldbatterij in staat zijn, steeds met 6 stukken en een tweetal der meest onmisbare voertuigen uit te rukken. Aldus de Mi-

nister. Van deze zeer juiste beginselen, bij onze latere legerorganisatie in toepassing gebracht, hebben wij in 1914 de vruchten geplukt. Onze bereden korpsen waren den eersten mobilisatiedag gereed om uit te rukken. In de laatste jaren zijn wij, helaas, weder in de richting van 1870 afgegleden. Mogen de „misrekeningen en teleurstellingen” ons bespaard blijven! De lessen der geschiedenis verwaarloost men niet straffeloos.

Ten slotte nog een vergelijkende terugblik op de algemeene organisatie van ons weerstelsel in de mobilisatiejaren 1870 en 1914.

Ons leger, op 25 Juli 1870 sterk 61055 hoofden, bestond — behalve de hulpwapens en -diensten — uit 9 infanterieregimenten, 4 regimenten huzaren, 1 regiment veldartillerie, 3 regimenten vestingartillerie, 1 regiment rijdende artillerie en 1 bataljon mineurs en sappeurs. Deze troepen waren niet in hogere verbanden gegroepeerd; er was geen opperbevel, geen veldlegercommando, noch eenig divisiecommando, evenmin als hogere staven. De troepen stonden onder de bevelen van de Inspecteurs der wapens. Eerst op 17 Juli werd de vorming van een „observatieleger” (elders ook „veldleger” of „mobiel leger” genoemd) bevolen, hetwelk zou bestaan uit 3 divisieën, elk van twee brigades, benevens 3 afzonderlijke brigades; in 't geheel 36 bataljons infanterie, 16 eskadrons cavalerie, 14 veld- en 4 rijdende batterijen en 2 compagnieën mineurs; totaal ter sterkte van 34373 hoofden. Op 21 Juli benoemde de Koning Zijnen „veel beminden oudsten Zoon, Z.K.H. den Prins van Oranje” tot Opperbevelhebber van dit leger, op een jaarlijksch traktement van f24.000.—¹⁾

Tegelijkertijd werd benoemd tot Commandant der Utrechtsche Linie (later N. Holl. Waterlinie) de Generaal-Majoor van het Korps Ingenieurs, Mineurs en Sappeurs M. D. GRAAF VAN LIMBURG STIRUM, wien in de Citadel van Antwerpen een been was afgeschoten, doch die met zijn houten been nog flink paard reed, later een vurig kampioen voor den „persoonlijken dienstplicht” en stichter van den Anti-Dienstvervangingsbond.

Alle niet tot het mobiele leger behorende troepen, ruim 21000 man, vormden de bezettingstroepen. In afwachting van de mobilisatie der dienstdoende schutterijen, moesten echter ook gedeelten van het mobiele leger tot bezetting van vestingen en forten bestemd worden. Met uitzondering van de vestingwerken aan de Wester-Schelde en die, behorende tot de Grebbe-linie tusschen Rijn en Zuiderzee, werden alle vestingen, forten en stellingen in staat van verdediging gebracht; toen evenwel midden September 1870 tot den terugkeer in den vredestoestand werd besloten, waren deze werkzaamheden nog in de verste verte niet gereed. Door de vestingartillerie waren vóór genoemd tijdstip 1850 vuurmonden in batterij gebracht. Ons vestingstelsel was destijds nog zeer uitgebreid. Tegen een aanval uit het oosten zou de IJssellinie de eerste lijn van weerstand vormen; hieraan werd met den meesten spoed gewerkt. Ter aanvulling dezer linie deed de Minister van Oorlog batterijen aanleggen bij Zwolle, waarover Z. Exc. scherpe aanmerkingen uit de Tweede Kamer te hooren kreeg. Een lid achtte het moeilijk met gezonde constitutioneele begrippen overeen te brengen, dat een minister, zonder met de Vertegenwoordiging te raadplegen en met een wet tot regeling van het vestingstelsel in het verschiet, een opene stad met fortificatiewerken omgaf, al kon hij den Minister het recht niet betwisten in geval van werkelijken oorlog tot zoodanigen aanleg over te gaan. Dat het dan allicht te laat zou zijn,

¹⁾ Recueil Militair 1870, blz. 110.

scheen aan dit lid te ontgaan. Ook aan Nijmegen werd door den Minister van Oorlog een groote beteekenis toegekend: in zijn Verslag van Sept. 1871 heet het: „bij een eventueelen strijd in de Rijnprovinciën scheen voor Nijmegen bij het handhaven onzer neutraliteit een belangrijke rol weggelegd als punt van samenkomst van het Oostelijk met het Zuidelijk frontier, in verband met de daarop aanloopende groote wegen, zijn rivierovergang, zijn domineerende ligging enz.” Daarom werd niet alleen de oude vesting in staat van tegenweer gebracht, doch werden bovendien rondom de vesting eenige verdedigingswerken gebouwd. Ook de Stelling Groningen—Delfzijl werd nog bezet en ter verdediging ingericht.

Een oorlogstelegraafnet ontbrak in onze verdedigingsliniën en afzonderlijke werken. In allerijl werden met medewerking van het Departement van Financiën de meest noodige verbindingswerken gemaakt.

De infanterie was bewapend met achterlaadgeweren, volgens het stelsel SNIDER getransformeerde trompladers. De omwapening met het BEAUMONT-geweer was in voorbereiding. De veldartillerie was nog ten deele, de rijdende artillerie geheel van gladde kanonnen van 12 c.M. voorzien. Op 10 Augustus waren 10 van de 14 veldbatterijen bewapend met getrokken kanonnen van 8 c.M. Nog kort te voren bestond er in den boezem van het Wapen der Artillerie verschil van meening, of de getrokken vuurmond inderdaad te verkiezen ware, wat in de Tweede Kamer tot de vraag leidde, of het juist was, dat het korps rijdende artillerie steeds bezwaar bleef maken tegen het ontvangen van getrokken geschut en de Minister niet in staat was, in deze quaestie te beslissen, wat den Minister tot de verontwaardigde wedervraag leidde, welk denkbeeld er dan wel bestond omtrent de ondergeschiktheid bij het leger en of het denkbaar was dat een korps zoo iets zou durven weigeren en de Minister dan niet in staat zou zijn te beslissen?

Naast het leger waren er nog de schutterijen, dienstdoende (infanterie en vestingartillerie) in de grootere plaatsen, rustende ten platten lande; de laatstgenoemde in 't geheel niet, de eerste slechts plaatselijk georganiseerd, zonder eenig hooger verband, en hoogst oppervlakkig geoefend. De schutterijen werden niet gemobiliseerd, doch op 23 Juli werd bij Koninklijk Besluit bepaald, dat de leden van den eersten ban der dienstdoende schutterijen, met inbegrip van die der reserve, onverwijld door hunne commandanten zouden worden opgeroepen en dat die leden, die zich vrijwillig zouden aanbieden tot diensten ter hanhaving onzer onzijdigheid en, zoo noodig, tot verdediging des vaderlands, in bataljons, compagnieën en sectiën ingedeeld, voor zoo veel nog noodig in uniform gekleed en gewapend, geëncadreerd en geoefend zouden worden. Voor deze oefeningen, welke in 't algemeen tweemaal 's weeks geschieden, kon kader van het leger beschikbaar worden gesteld.

Er kwamen ingevolge deze oproeping 15.000 man infanterie en 2000 man artillerie-schutterij ter beschikking. In aanmerking nemende de vrijwilligheid der deelneming, zijn deze aantallen nog niet zoo geheel onbevredigend, ofschoon volkomen onvoldoende ter verkrijging van het vereischte aantal bezettingstroepen. Het Mobilisatieverslag van 20 September 1871 vermeldt voorts, dat voldingend werd bewezen, dat wanneer ons rijk zelf dadelijk in den oorlog ware betrokken geweest, op de schutterij niet terstond zou hebben mogen gerekend worden, als zijnde onvoldoende en onregelmatig georganiseerd, deels geheel ongeoeffend, voor een ander deel zeer gebrekkig geoefend, over het algemeen met weinig deugdelijke kaders en met gemis aan krijgstucht.

Uit al het voorafgaande blijkt wel zeer duidelijk, dat ons krijgswezen en onze gereedheid in 1870 — zelfs beoordeeld naar den maatstaf van dien tijd — veel, zeer veel te wenschen overlieten. De Minister van Oorlog, Generaal ENGELVAART, opvolger van den Minister VAN MULKEN, spreekt het in zijne Memorie van Beantwoording betreffende het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1871 onomwonden uit, dat „de meest in 't oog vallende leemten en gebreken” hoofdzakelijk hadden bestaan in: de geringe getalsterkte der troepen; het te wenschen overlaten van hunne geoefendheid en bruikbaarheid voor den oorlog: de onvoldoende organisatie der verschillende staven en dienstvakken; gebrek aan paarden bij de cavalerie en artillerie; het in batterij stellen van het geschut in de vestingen en versterkte plaatsen vorderde te veel tijd, daar de vuurmonden en het verdere materieel niet in de nabijheid der batterijen waren opgelegd; het in staat van verdediging brengen der vestingen vorderde meer tijd dan waarover bij plotselinge en ernstige bedreiging in sommige gevallen wellicht zou mogen worden beschikt.

Uit de Volksvertegenwoordiging gingen stemmen op voor ingrijpende beperking van het vestingstelsel, tot afschaffing der plaatsvervangende en invoering van den persoonlijken dienstplicht, tot localiseering der militie; terwijl voorts in het meergenoemde Mobilisatieverslag de noodzakelijkheid werd betoogd van de herziening van verschillende wetten, als: tot hervorming van de schutterij; tot regeling van de bevoegdheden van het uitvoerend gezag, naast die in tijd van vrede en in tijd van oorlog, ook in den tijd van voorbereiding, welke aan het intreden van den oorlogstoestand vooraf pleegt te gaan; tot regeling van de samenwerking van verschillende autoriteiten en besturen ter voorbereiding in vredetijd van het stellen van militaire onderwaterzettingen in tijd van oorlog of voorbereiding daartoe; tot verbetering der bepalingen betreffende inkwartieringen en requisitiën van paarden.

Het dreigend oorlogsgevaar in Juli 1914 vond onze krijgsmacht heel wat beter voorbereid en toegerust. Aan al de hiervoren vermelde, in 1870 aan 't licht getreden gebreken was inmiddels op meer of minder afdoende wijze tegemoet gekomen. Ons leger was ontzaggelijk vooruitgegaan, ook rekenende met de zooveel hoogere eischen, welke thans aan sterkte, gehalte, bewapening, uitrusting en gereedheid moesten gesteld worden.

De Landmacht werd, in plaats van uit 5, als in 1870, uit 8 lichten der militie gevormd, van zooveel grootere sterkte als uit den bevolkingsaanwas naar evenredigheid voortvloeyde. Het door de dienstplichtigen in hun militiedienst vergaard kapitaal aan militaire geoefendheid en ervaring ging bij het einde van dezen dienst niet dadelijk weer voor de weerbaarheid des lands verloren, noch werd het ten deele versnipperd en verspild in overigens geheel ongeoeffende schutterijen, doch voor de weerbaarheid bewaard en opnieuw dienstbaar gemaakt in de Landweer, uit welke 48 bataljons werden gevormd, waarvan er 12 bij het Veldleger en de overige bij de bezettings-troepen ingedeeld waren. Het aantal vrijwillig dienenden was daarentegen sedert 1870 belangrijk gedaald. Tengevolge van een en ander bedroeg de totale sterkte der Landmacht na de mobilisatie op 3 Augustus 1914: 203.657 hoofden. Bovendien kon, bij behoefte, nog beschikt worden over den Landstorm, als ongeorganiseerde aanvullingsreserve, gesplitst in gediend-hebbenden en niet-gediend-hebbenden. Het intellectueel gehalte onzer dienstplichtigen was belangrijk vooruit gegaan, tengevolge waarvan de vor-

ming van dienstplichtig kader op ruime schaal mogelijk was geworden.¹⁾

Het Veldleger, bestaande uit 4 divisïën en eene, facultatief te vormen Cavaleriebrigade, totaal tellende ongeveer 75.000 hoofden, met in vreedstijd georganiseerde en functioneerende hogere commando's en staven, was geheel op den bewegingsoorlog toegerust en bestemd om — zonder te zijn gebonden aan eenige permanente stelling — operatief op te treden tegen schending onzer onzijdigheid.

De bewapening der infanterie en bereden artillerie, ofschoon niet geheel modern, voldeed nog aan redelijke eischen. Het vestingstelsel was tot het hart des lands ingekrompen. De verdedigingswerken waren ten deele verouderd en niet bestand tegen de uitwerking van het moderne worpvuur; maar onze verdedigingstactiek had zich aan nieuwere begrippen aangepast, volgens welke — althans in inundatiestellingen — de beteekenis der forten als steunpunten op den achtergrond trad. Ons inundatiewezen was deugdelijk voorbereid.

Maar er waren toch ook nog zeer ernstige tekortkomingen: het schromelijke incompleet aan officieren en onderofficieren, vooral in de landweerbataljons; het bedenkelijk gehalte aan onvolledig geoefende viermaanders der onbereden troepen; het gebrek aan bespannen krombaangeschut bij het Veldleger en in de verdedigingsstellingen; de geheel onvoldoende artillerie-munitievoorraad; het ontbreken van militaire kleedingvoorraden: het onvolledig georganiseerde étappenwezen.

Ondanks dit alles kon onze weermacht in 1914 een wel is waar onvolkomen, maar toch zeer bruikbaar oorlogswerktuig worden genoemd, in staat om onmiddellijk na de mobilisatie zijn opdracht tot gewapende bescherming onzer onzijdigheid ter hand te nemen en uit te voeren.

Ons leger van 1870 was hiertoe zelfs nog niet geschikt, toen op 15 September, in verband met den loop der gebeurtenissen en der operatiën in Frankrijk, besloten werd ons leger weder op vredesvoet terug te brengen. Zoo kan ons militair krachtsvertoon in dit jaar slechts worden beschouwd als de uiting van een politiek-noodzakelijke en uit een nationaal oogpunt plichtmatige bedoeling, tegenover eene eventueele schending onzer onzijdigheid een protest met de daad te stellen, maar kon niet worden verwacht, dat hiervan een krachtig preventief en repressief effect zou kunnen uitgaan. In 1914 daarentegen zou onze strijdmacht — tevens met en door haar de politieke en economische beteekenis van ons land — zonder twijfel een factor van gewicht hebben kunnen vormen in de weegschaal der krachten, welke de beide oorlogvoerende partijen in staat waren tegen elkander in werking te brengen.

Of wij steeds in staat zouden zijn geweest een schending van ons grondgebied te verhinderen of hieraan blijvend weerstand te bieden, hangt geheel af van de macht, waarmede een der oorlogvoerenden zulk een inval zou ondernemen. Maar vast staat, dat hij in elk geval voor zulk een nevenoperatie zóóveel krachten, gedurende zóó langen tijd, aan zijn strijdmacht op het hoofdoperatietooneel zou moeten onttrekken, dat hieruit ernstig nadeel voor hem zou zijn voortgevloeid, waartegen de door de bezetting van ons land te bereiken voordeelen niet zouden opwegen, zoolang hij slechts de zekerheid bleef behouden, dat ook aan zijn tegenpartij de toegang tot en de beschikking

¹⁾ Bij de militielichtingen van 1871 bevonden zich 14.4 % analphabeten, voor de verschillende provinciën afwisselend tusschen 10 en 28 %.

over ons gebied ontzegd zou blijven. Deze preventieve invloed vertegenwoordigde het nuttig effect en de hooge waarde onzer weerbaarheid en tijdige gereedheid, welke — als steun van het politiek beleid en het verlicht inzicht der toenmalige Regeering — het Vaderland uit het gevaar van bijna onvermijdelijk in den oorlog te worden meegesleept, hebben gered.

Moge het nuchtere en verstandige deel van het Nederlandsche volk deze waarheid erkennen en hoog houden tegenover de leuzen van défaitisme, utopistisch pacifisme en sloopenden bezuinigingsdrang, waarmede politieke leiders en verblinde idealisten onze weerbaarheid bestoken en trachten af te breken. Moge *De Militaire Spectator*, gelijk hij thans gedurende een eeuw op zoo loffelijke wijze heeft gedaan, blijven werken en ijveren voor een deugdelijke weermacht, als een der grondslagen van ons ongerept nationaal bestaan.

H. A. Seyffardt

H. A. SEYFFARDT
Luitenant-Generaal
Chef van den Generalen Staf

Van den Chef van den Generalen Staf

Een eeuw *Militaire Spectator*! Er is reden tot vreugde-uiting, omdat het gelukt is door de handen krachtig ineen te slaan de door den nood der tijden niet al te zeer bloeiende gezondheid van dezen honderd-jarige nieuwe kracht toe te voeren. Zelden kreeg een tijdschrift een zóó lang leven beschoren, vooral wanneer het zijn lezers vrijwel uitsluitend onderwerpen van zuiver militairen aard ter overdenking en bestudeering voorlegt. Vele van de broeder-tijdschriften, die *Spectator* zag geboren worden, heeft hij dan ook na een meer of minder voorspoedig leven weer zien tenonder gaan. Laten wij — lezers van den *Spectator* — dan nu allen medewerken, om hem voor dien ondergang te behoeden, door ons niet te vergenoegen met uit bibliotheek of uit leesgezelschap kennis te nemen van zijn inhoud; geven wij allen onzen moreelen en materielen steun door zelf abonné te worden.

Een lange, eerbiedwaardige reeks van Redacteuren, van den oprichter, den Eersteluitenant der Rijdende Artillerie Dr. J. C. VAN RIJNEVELD af, en verscheidene Uitgevers hebben zich met talent en kennis van zaken aan hem gewijd en niet geschroomd bij moeitevollen arbeid ook de zorgen te dragen, vaak in ongunstige tijden, voor het in het leven houden en tot verderen bloei brengen van hun geesteskind.

Laten wij hun allen hiervoor een eeresaluut brengen bij het verschijnen van het eerste nummer van den 101en jaargang, doch laat ons dat dan doen niet alleen met woorden, maar ook met daden.

Moge *De Militaire Spectator* weer jaren van nieuwen bloei tegemoet gaan, een vraagbaak en leermeester voor velen, ten bate van ons leger, dus tot heil van ons land.

H. A. SEIJFFARDT,
Luitenant-Generaal,
Chef van den Generalen Staf.

E. F. Insinger

E. F. INSINGER
Luitenant-Generaal
Commandant van het Veldleger

Van den Commandant van het Veldleger

Waarde Spectator,

Uw eerbiedwaardigen leeftijd ten spijt, vermeen ik, bij de viering van uw honderd-jarig bestaan, U op deze vertrouwelijke en weinig vormelijke wijze te mogen toespreken.

De vrijheid hiertoe ontleen ik aan de meer dan 40 jaren, dat ik U heb leeren beschouwen als een vertrouwd vriend, die ons een geestelijk forum gaf, waar de militaire vraagstukken van alle zijden konden worden belicht en tot rijpheid gebracht.

In de verstreken 100 jaar is de leiding vele malen in andere handen overgegaan en hebben telkens andere medewerkers Uwe afleveringen gevuld. Gij hebt daarbij echter Uw hooge „standing” weten te bewaren en zijt de bijzondere plaats blijven innemen in het geestelijk leven van ons leger, waarop Gij van den aanvang af aanspraak hebt gemaakt.

Ik breng U hiervoor gaarne hulde en spreek den wensch uit, dat Gij ook in het nieuwe decennium uwe schoone taak zult kunnen blijven vervullen.

E. F. INSINGER,
Luitenant-Generaal
Commandant van het Veldleger.

P. H. A. de Ridder

P. H. A. DE RIDDER
Luitenant-Generaal b.d.
Oud-Hoofdredacteur van „De Militaire Spectator”

De handen ineen!

Gaarne voldoe ik aan het vereerend verzoek van de Redactie om in mijn hoedanigheid van oud-Hoofdredacteur van *De Militaire Spectator* nog eens de pen ter hand te nemen voor het Jubileum-nummer van dezen honderd-jarige.

Dat *De Militaire Spectator* als wetenschappelijk orgaan in een groote behoefte voorziet, bewijst dit jubileum zonneklaar; het tijdschrift is, voor zoover mij bekend, de nestor der Nederlandsche maandbladen. Zelfs tijdens de mobilisatie-jaren is de geregelde verschijning niet onderbroken.

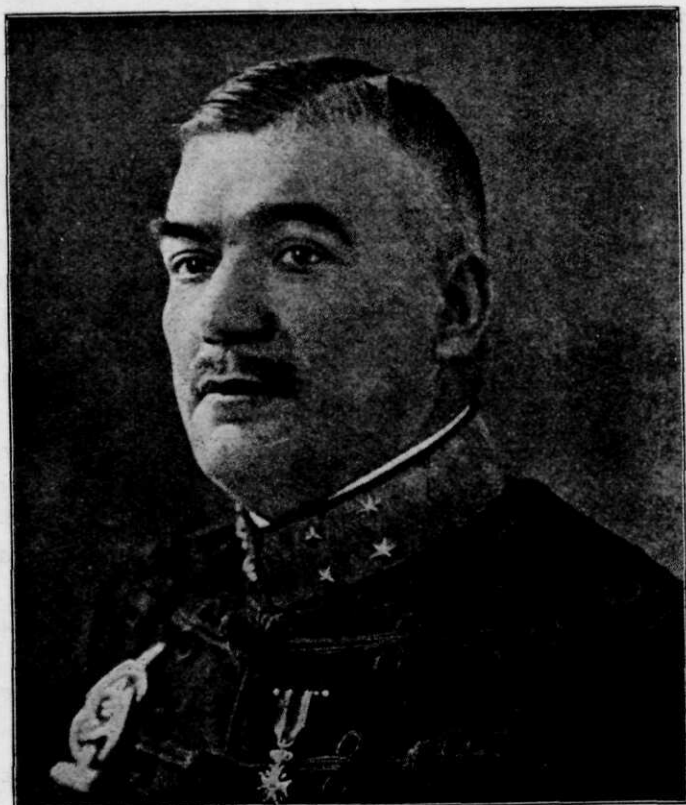
Als ingewijde ben ik bekend met de groote zorg, die werd en wordt besteed, om den inhoud van dit orgaan aan hooge eischen te laten voldoen.

Daar de militaire wetenschappen een reusachtig veld beslaan, werd nu en dan bij de uitgave van militaire periodieken specialisatie beproefd, een weg, die echter steeds weder na korten of langeren duur, moet worden verlaten. De studiezin en het wetenschappelijk peil van de officierskorpsen in Nederland en in Indië maken specialisatie overbodig.

De Redactie moge bij haar streven om het maandblad aan de hoogste eischen te laten voldoen, allerwegen steun ondervinden.

Slaat daartoe de handen ineen! Moge in de toekomst één tijdschrift voor de weermacht van Groot-Nederland de eindpaal zijn.

P. H. A. DE RIDDER,
Luitenant-Generaal b. d.
Oud-Hoofdredacteur.

H. A. CRAMER
Luitenant-Generaal
Commandant van het Leger
en Hoofd van het Departement van Oorlog in
Nederlandsch-Indië

Een gelukwensch uit Nederlandsch-Indië aan den Honderdjarige

door

H. A. CRAMER,

Luitenant-Generaal, Commandant van het Leger en
Hoofd van het Departement van Oorlog in Nederlandsch-Indië.

Mocht ik aarzelen, toen de Redactie van *De Militaire Spectator*, tijdschrift voor de weermacht van Nederland en Indië, tot mij het verzoek richtte om een korte bijdrage te leveren voor de jubileum-afl levering ter gelegenheid van het honderd-jarig bestaan van het ook in Indië zoo bekende, in oranjekleed gestoken Nederlandsche tijdschrift?

Voorzeker niet!

Het is mij zelfs een behoefte om met enkele woorden uiting te geven aan mijn waardeering voor hetgeen in den loop der jaren door de opvolgende redacteuren, gesteund door de uitgevers, is verricht ten bate van de wetenschappelijke vorming van de beide — het Nederlandsche en het Indische — officierskorpsen.

Gaarne erken ik, dat de hoffelijke herinnering van de Redactie aan het aanstaande 100-jarig bestaan van vorengenoemd tijdschrift mij welkom was, want het zou mij leed hebben gedaan, indien ik door onbekendheid met dat feit niet van mijn belangstelling in dat jubileum had kunnen doen blijken, voor welke nalatigheid overigens wel verzachtende omstandigheden aanwezig zouden zijn geweest, daar het huidige tijdsgewricht zoo bijzonder veel van mijn aandacht en tijd eischt voor de oplossing van velerlei militaire vraagstukken met betrekking tot het leger in Nederlandsch-Indië, welke arbeid nog aanzienlijk verzawaard wordt door den ongunst dezer tijden op financieel gebied en de toeneming der „schrijverij”, welk fatum, zooals de ervaring leert, blijkbaar op elke overheidsorganisatie schijnt te moeten blijven rusten.

Laatstbedoelde omstandigheid vermeld ik in het bijzonder, omdat zulks mij gelegenheid schenkt te wijzen op een feit uit de geschiedenis van het tijdschrift en wel, dat een zich „welgemeend” tekenende schrijver in *De Militaire Spectator* reeds in het jaar 1867 mededeelde, dat „het een drukkende waarheid is, dat men van alle kanten hoort klagen over aanhoudende vermeerdering van schrijfwerk”. De kwaal is derhalve blijkbaar niet slechts de vrucht van latere jaren.

Intusschen mijn hartelijken dank aan de Redactie, die tijdig met den aspirant-honderdjarige zijn opwachting maakte, waardoor ik in staat ben gesteld de onderstaande enkele woorden van waardeering en gelukwensch te schrijven.

Geboren in den tijd, dat het leger in Nederlandsch-Indië juist zijn eigen weg had betreden, zou er wellicht reden geweest zijn om reeds in het eerste nummer van *De Mili-*

taire *Spectator* melding, te maken van het feit, dat genoemd tijdschrift ook orgaan voor evengenoemd Leger bedoelde te zijn. Dat zulks aanvankelijk niet geschiedde, wil echter geenszins zeggen, dat de eerste Redacteur niet dadelijk aan de collega's in Oost-Indië heeft gedacht. Treffen we niet reeds in het nummer van 13 Juni 1832 een bijdrage aan, getiteld „Togt naar Palembang”, door opneming waarvan naast de „Schets der militaire gebeurtenissen in België”, al aanstonds de gedachte van de Redactie tot uiting kwam, dat het Nederlandsche en het Indische leger samen op de bres staan voor de Nederlandsche zaak in Europa en Azië.

Door alle jaren heen hebben de opvolgende Redacties duidelijk blijk gegeven in den vollen zin des woords te willen beheeren „een tijdschrift voor het leger in Nederland en in de Overzeesche bezittingen”, zooals de Redactie met ingang van den jaargang 1861 haar telg herdoopte.

Het zou mij te ver voeren deze uitspraak door een bloemlezing uit den inhoud te staven. Dit ligt niet op mijn weg, maar wel wil ik in het bijzonder mijn officieren er aan herinneren, dat in verschillende tijdperken — vooral in dat vóór de oprichting van ons eigen *Indisch Militair Tijdschrift*, dat in Januari 1930 ook reeds zijn 60-jarig bestaan herdacht, — een ruime plaats is ingeruimd aan bijdragen, betreffende het Leger in *Nederlandsch-Indië*.

Het is een dankbare bezigheid om te bladeren in de jaargangen van *De Militaire Spectator*. Naast de vele opstellen, welke krijgsverrichtingen behandelen, vonden ook Indische legerbelangen bij de Redactie een gunstig onthaal. Om slechts een voorbeeld te noemen, moge ik de bijdrage in herinnering brengen van den eminenten militairen schrijver W. COOL in de jaren 1884—1885, getiteld „Indische legerbelangen”.

Een en ander maakt het voor mij tot een aangename taak om bij het 100-jarig bestaan van het tijdschrift mijn hartelijke gelukwensen te richten tot de Redactie, den uitgever, de medewerkers en de lezers van *De Militaire Spectator*, terwijl het mij tevens een behoefte is om op dit tijdstip hulde te brengen aan de nagedachtenis van den man, den Eerste-Luitenant der Rijdende Artillerie J. C. VAN RIJNEVELD — later (in 1847) benoemd tot Kolonel, Commandant der Artillerie in Oost-Indië — die in 1832 het initiatief nam tot de oprichting van het eerste „blijvende” Nederlandsche militaire periodiek en de eerste schreden er van gedurende 16 jaren leidde.

Moge te zijner eere „*De Militaire Spectator*” nog vele jaren bloeien ten bate van de weermacht van

„GROOT NEDERLAND”.

HONDERD JAREN GESCHIEDENIS VAN „DE MILITAIRE SPECTATOR”

DOOR

J. H. CARSTENS,

*Luitenant-Kolonel der Artillerie.
Oud-Hoofdredacteur.*

Op Zondag den 29sten Januari 1832 verscheen de eerste aflevering van den eersten jaargang, ook genoemd Eerste Deel, van *De Militaire Spectator*, Tijdschrift voor het Nederlandsche Leger. Dit tijdschrift bestaat dus in Januari 1932 een eeuw.

Het motto op de titelbladzijde luidde:

Want mijn gewisse zal mij dien mildelijk toonen, met getuighenis dat ik mij eenighszins jeeghens mijne Landsluiden heb gequeeten helpende hen aan middel om een' rijken schat van tijd te bespaaren: dewijl zij de stof en omstandigheden van een zeer breedten handel kunnen plukken uit een beknopt bundel van blaaden.

HOOFD.

Het tijdschrift zou op onbepaalde tijden verschijnen. Men kon zich abonneeren voor 10 nummers à f 2.25. De jaargang zou de 40 nummers niet te boven gaan. Het werd uitgegeven door Broese & Comp. te Breda.

De aflevering No. 40 van het Eerste Deel verscheen 23 Juni 1833. In totaal telde het Eerste Deel 322 bladzijden, op elke bladzijde 2 kolommen druks.

In een voorwoord, getiteld „De Spectator aan zijne lezers”, en geschreven in het „Kantonnement te * * * *, den 25 January 1832”, lezen wij o.m.:

„Reeds voor lang is de behoefte aan een *militair* dag-, week-, of maandblad gevoeld. Vandaar wellicht ook de ruime belangstelling in een, voor meer dan een jaar, ontworpen tijdschrift ¹⁾, aan hetwelk echter geen gevolg gegeven schijnt te worden. En, indien die behoefte reeds voor 18 maanden gevoeld werd, hoeveel te meer moet zulks dan nu plaats hebben: daar een veel aanzienlijker gedeelte onzer bevolking dan destijds tot de militaire wereld behoort; en er geen gezin in Holland bestaat, hetwelk niet één of meerdere van deszelfs dierbaarste betrekkingen onder het leger van den Staat tellen mag.

Het is echter verre af, dat de *Spectator* de taak der nog ongeboorene *Pallas* zoude willen opvatten. Behalve dat hem daartoe de krachten ontbreken, gelooft hij, dat er tegenwoordig, bij het leger, meer behoefte is aan zaken van dadelijke toepassing, dan aan de ernstige taal van JUPYNS deftige dochter” ²⁾.

Het doel van *De Spectator* wordt in de volgende woorden uitgedrukt: „*Zijne waarnemingen en opmerkingen tot nut van het leger, en daardoor ten dienste des Vaderlands te doen strekken.*”

¹⁾ *Pallas*, Tijdschrift voor Krijgswetenschap en Letterkunde.

²⁾ De oude schrijfwijze is niet overgenomen. Men bedenke, dat het Nederlandsche Leger toen nog was gemobiliseerd.

Het slot van het voorwoord luidde:

„Mocht de *Spectator* weldra, in een heilaanbrengenden vrede, het roemvol einde van den eervolsten strijd uit de geheele nieuwere geschiedenis aankondigen, hoezeer zoude dan het doel bereikt zijn, waarvoor ook hij zich gewapend op de grenzen bevindt! Hoe zoude hij dan, bij het aanbreken van een minder belangrijk tijdvak, in de schoonste herinneringen ruime stof vinden, tot het verder waardiglijk aanvullen van zijn Spectatorialen arbeid!”

De Militaire Spectator werd opgericht door J. C. VAN RIJNEVELD, Doctor in de Natuurlijke Wijsbegeerte, Ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse, Lid van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen en Eerste-Luitenant der Rijdende Artillerie.

Aldus luiden de titels van den eersten Hoofdredacteur, zooals zij op de titelbladzijde vermeld staan.

Een veelzijdig ontwikkeld man dus, wiens moed en energie om onder de omstandigheden, waarin hij toen verkeerde — men denke aan het leven in een klein kantonement in Brabant een eeuw geleden in een kwartier met kale muren, een houten of steenen vloer en slecht verlicht — een militair tijdschrift op te richten en de drukke werkzaamheden, aan de redactie verbonden, op zich te nemen.

De Hoofdredacteur werd aanvankelijk in de Redactie bijgestaan door den Luitenant-Ingénieur GISIUS NANNING, doch deze stierf vier maanden na het verschijnen van het eerste nummer.

„Het tijdstip voor het oprichten van het nieuwe tijdschrift was goed gekozen”, zoo schreef F. A. G. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Bibliothecaris van het Departement van Oorlog, in de Januari-aflevering 1907 in een herdenkingswoord ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van *De Militaire Spectator*.

„Wel was het nog ongeveer de toestand van oorlog”; — schreef hij — „de Kon. Boodschap van 25 Oct. 1832 toch, kondigde den staat van oorlog weder af, welke eerst op 19 April 1839 zou eindigen; wel was het leger nog „in de kantonementen,” maar de groote belangstelling in militaire zaken, de verhoogde geestdrift, het aanzienlijk aantal troepen en de uitstekende geoefendheid daarvan waren factoren, welke VAN RIJNEVELD als zeer gunstig voor zijn streven geoordeeld heeft.

Toen was het, dat hij de pen greep, zijn *De Spectator aan zijn lezers* schreef en de taak opvatte, die hij 15 jaren lang zou blijven volvoeren met onverslapte energie, tot meerdere ontwikkeling der officieren, ten bate van het leger en in het belang van het gansche Volk!”

Wij lezen bij N. J. A. P. H. VAN ES in zijn „Historisch Museum van het Korps Rijdende Artillerie,” Deel V—III A., blz. 20: „Het was dan ook met groote ingenomenheid, dat allerwege de eerste aflevering van een militair tijdschrift werd begroet. Dit tijdschrift heeft, hoe zwaar de taak der Redactie dikwerf ook geweest is — en nog is — tot den huidigen dag een eervolle plaats in de militaire litteratuur ingenomen. Wars van alle partijdigheid, bleef het steeds getrouw aan het doel: *zijne waarnemingen en opmerkingen tot nut van het leger, en daardoor ten dienste des Vaderlands te doen strekken.*”

In No. 26 van 24 December 1832 komt een „Belangrijk bericht” voor, vermeldende dat het in het jaar 1830 bij Broese & Comp. aangekondigde en door de daarop gevolgde gebeurtenissen opgeschorte krijgswetenschappelijke tijdschrift *Pallas* zich voorloopig met *De Militaire Spectator* heeft verenigd. De stoffen, voor het eerstgenoemde tijdschrift bestemd en in gereedheid

gebracht, zullen alsnu ook in laatstgemeld blad worden opgenomen.

In de laatste aflevering van den eersten jaargang schrijft de Redactie o.a.: „Met een laatste verontschuldiging zal *Spectator* in dit deel van zijn lezers afscheid nemen: een verontschuldiging over welker gegrondheid hij een onpartijdig oordeel inroept, het is die zijner zuinigheid in de levering van *platen*, *kaarten* en *plans*. Doch hoe daarmede vrijgevig te zijn, met een oplage van 900 exemplaren, bij een 350-tal geabonneerden? Weinig of geen veranderingen heeft dit aantal gedurende dezen jaargang ondergaan”¹⁾).

Het eerste nummer van den tweeden jaargang (het Tweede Deel) verscheen 5 Juli 1833. Deze jaargang omvatte 18 nummers.

Hoewel uit minder nummers bestaande, was de omvang van den jaargang evenwel vrijwel dezelfde gebleven; bestonden toch aanvankelijk de nummers elk uit 1 vel, te beginnen met No. 11 van den tweeden jaargang bevatte elk nummer 3 vel druks.

In den tweeden jaargang is voor het eerst opgenomen een rubriek „Aankondigingen van boeken”, terwijl in Bijlagen de benoemingen en verplaatsingen bij het leger zijn opgenomen.

Beginnende met den derden jaargang bevatte elke jaargang 12 afleveringen, totaal ± 270 bladzijden druks.

In dezen jaargang is voor het eerst opgenomen een rubriek „Boekbeschuwing.”

In No. 10 van den zestienden jaargang (April 1848) neemt de Majoor VAN RIJNEVELD, wegens zijn benoeming tot Kolonel, Commandant der Artillerie in Oost-Indië, afscheid van de lezers en draagt de Redactie over aan den Tweede-Luitenant der Jagers A. W. P. WEITZEL.

Reeds VAN RIJNEVELD was in de Redactie terzijde gestaan door den Heer E. H. BROUWER, Bibliothecaris aan de K. M. A., die ook de volgende Redacteuren tot kort voor zijn overlijden behulpzaam was, totaal gedurende 44 jaren. De Heer BROUWER vertaalde voor het tijdschrift buitenlandsche militaire geschriften, hielp mede aan de samenstelling van ieder nummer en droeg zorg voor de correctie en het tijdig verschijnen van de afleveringen.

De eerste 16 jaargangen vormen de eerste serie.

In Juli 1848 verschijnt No. 1 van het Eerste Deel der tweede serie (zeventiende jaargang) Het tijdschrift wordt nu gedrukt op beter papier met een nieuwe letter; elke bladzijde bevat twee kolommen; de omslag is gekleurd. Van de tot dusver van regeeringswege verleende ondersteuning werd afgezien.

De jaargangen van deze serie zijn 540 tot 580 bladzijden druks groot.

De vier en twintigste jaargang loopt van Juli tot December 1855, zoodat de vijf en twintigste jaargang in Januari 1856 begint. In den vervolge loopen de jaargangen van Januari tot en met December.

In 1856 begint tevens de derde serie; de bladzijden zijn niet meer in twee kolommen gedrukt.

Voor het eerst wordt opgenomen een rubriek „Krijgskundige Mengelingen”; een Bijlage bevat de Staatsbegroting voor het dienstjaar 1857, X Hoofdstuk (Oorlog); een Bijblad bevat een Verzameling van Wetten, Besluiten, Verordeningen, enz., het leger betreffende; alsmede de benoemingen, verplaatsingen en veranderingen bij het leger.

Beginnende met den jaargang van 1861 heet *De Militaire Spectator: Tijd-*

¹⁾ De oude schrijfwijze is niet overgenomen.

schrift voor het Nederlandsche Leger en in de Overzeesche Bezittingen. De rubriek „Krijgskundige Mengelingen” is nu weder vervallen.

Geleidelijk zijn de jaargangen gegroeid tot bijkans 800 bladzijden druks.

Inmiddels is in December 1853 als Hoofdredacteur opgetreden de Eerste-Luitenant der Infanterie L. MULDER, werkzaam bij de K. M. A. Deze wordt in het voorjaar 1859 vervangen door den Eerste-Luitenant der Infanterie G. F. W. VIJGH, Leeraar aan de N. S. S., terwijl in begin 1861 als Hoofdredacteur optreedt de Eerste-Luitenant der Grenadiers H. M. F. LANDOLT.

In Januari 1864 wordt de Kapitein LANDOLT in de Redactie vervangen door de Eerste-Luitenants der Artillerie W. C. HOJEL en C. D. H. SCHNEIDER.

In den jaargang 1864 verschijnt een nieuwe rubriek „Overzicht van Buitenslandsche Tijdschriften.”

Einde 1867 treden de Kapiteins HOJEL en SCHNEIDER uit de Redactie; van Januari 1868 af is Hoofdredacteur de Eerste-Luitenant-Ingenieur F. ERMERINS.

In November 1870 wordt de Eerste-Luitenant der Artillerie C. L. VAN PESCH in de Redactie opgenomen, die van December 1871 af alleen Hoofdredacteur is.

In 1874 wordt de letter opnieuw gewijzigd.

In 1876 begint de vierde serie van *De Militaire Spectator*, nu genoemd *Tijdschrift voor het Nederlandsche Leger en dat in de Overzeesche Bezittingen*.

De omvang van den jaargang nadert in de komende jaren de 900 bladzijden druks; soms zelfs wordt dit aantal overschreden.

In het Januari-nummer 1882, dus bij den aanvang van den 51sten jaargang, schreef de vroegere Hoofdredacteur A. W. P. WEITZEL een artikel „Het Vijftigjarig Bestaan van den *Militaire Spectator*.”

Beginnende 1883 wordt de inhoud van het Recueil Militair slechts beknopt opgenomen, terwijl verder eenige wijzigingen in het Bijblad worden aangebracht, waarin ook de Marine wordt opgenomen.

Op 1 Augustus 1888 trad de Majoor VAN PESCH af als Hoofdredacteur en werd als zoodanig vervangen door den Kapitein-Ingenieur bij de K. M. A., C. J. SNIJDERS, die op 1 September 1894 werd opgevolgd door den Eerste-Luitenant der Infanterie G. J. C. A. POP, werkzaam bij de K. M. A.

Van 1897 af werden de „Bevorderingen, enz.” niet meer opgenomen.

In 1898 begint met den 67sten jaargang een nieuwe serie en wordt, nadat het tijdschrift gedurende 66 jaren was uitgegeven bij Broese & Comp. te Breda, de uitgave overgenomen door De Erven Loosjes te Haarlem.

Tot 1908 wordt nu wederom de Staatsbegrooting VIII Hoofdstuk (Oorlog) opgenomen.

Op 1 December 1902 wordt de Majoor G. J. C. A. POP als Hoofdredacteur opgevolgd door den Kapitein van den Generalen Staf W. F. POP.

In 1903 begint een nieuwe rubriek „Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.”

De jaargangen hebben inmiddels een omvang gekregen van over de 1000 bladzijden.

Van 1909 af geschiedt de uitgave door A. W. Bruna & Zn. te Utrecht.

In het jaar 1910 treffen we wederom de Staatsbegrooting VIII Hoofdstuk aan.

Op 1 Januari 1914 trad de Kolonel van den Generalen Staf W. F. POP af als Hoofdredacteur en werd vervangen door den Kapitein van den Generalen Staf P. H. A. DE RIDDER.

In 1914 treffen we een nieuwe rubriek „Korte mededelingen betreffende het

N. I. Leger” aan, terwijl gedurende 3 jaren „Supplementen” worden toegevoegd.

Van 1915 tot 1920 wederom een nieuwe rubriek „Militair Politiek Maandoverzicht”, terwijl tijdens den wereldoorlog „Maandoverzichten over De Groote Europeesche Krijg” verschijnen.

Sedert 1920 treffen wij twee nieuwe rubrieken aan: „Gegevens vreemde legers” en „Inhoud Tijdschriften (N. O. I.)”

Met 1 Januari 1921 werd het *Artilleristisch Tijdschrift* opgenomen in *De Militaire Spectator* en werd in het bijzonder voor het artilleristische gedeelte een der redacteuren van eerstgenoemd tijdschrift, de Kapitein der Artillerie J. H. CARSTENS, in de Redactie van *De Militaire Spectator* opgenomen.

Inmiddels was het tijdschrift genoemd: *Tijdschrift voor de Weermacht van Nederland en Indië*.

Van 1 Januari 1922 af werd *De Militaire Spectator* uitgegeven door H. P. de Swart & Zoon te 's-Gravenhage.

In September 1923 verscheen een jubileum-nummer ter gelegenheid van het 25-jarig Regeerings-jubileum van Hare Majesteit de Koningin.

Aanvangende met den jaargang 1926 werden in het „Overzicht van Buitenslandsche Tijdschriften” de titels der artikelen niet meer in de Nederlandsche taal overgezet, terwijl ook de namen der schrijvers werden vermeld.

Aan het einde van den jaargang 1928 trad de Kolonel van den Generalen Staf P. H. A. DE RIDDER af als Hoofdredacteur en werd met ingang van 1 Januari 1929 die functie aanvaard door den Majoor der Artillerie J. H. CARSTENS, die als mede-Redacteur aan het tijdschrift wist te verbinden den Kapitein van den Generalen Staf B. W. T. VAN SLOBBE, Leeraar aan de Hoogere Krijgsschool.

Helaas trad de Majoor VAN SLOBBE reeds met Januari 1930 uit de Redactie, in verband met zijn benoeming tot Gouverneur van Curaçao.

Met ingang van Januari 1932 werd de uitgave van *De Militaire Spectator* overgenomen door Moorman's Periodieke Pers te 's-Gravenhage.

Het is wel merkwaardig, dat het tijdschrift gedurende zijn 100-jarig bestaan ten tweeden male werd bestuurd van uit een kantonement in Brabant, alwaar de toenmalige Hoofdredacteur gedurende de vier mobilisatiejaren was gevestigd.

Al waren de omstandigheden betreffende de huisvesting toen heel wat beter dan gedurende de eerste jaren van het bestaan van *De Militaire Spectator*, toch verdient de Hoofdredacteur gedurende de jaren 1914—1918 hulde voor den toen ten behoeve van het tijdschrift verrichten arbeid naast zijn veelomvattende werkzaamheden bij het gemobiliseerde veldleger.

Aan het einde van dit beknopt historisch overzicht zou de vraag gesteld kunnen worden, of *De Militaire Spectator* gedurende de eerste eeuw van zijn bestaan zijn doel „*zijne waarnemingen en opmerkingen tot nut van het leger, en daardoor ten dienste des Vaderlands te doen strekken*” inderdaad heeft bereikt.

Om hierop een juist antwoord te kunnen geven, zou men de verschillende jaargangen moeten doorbladeren en een indruk trachten te verkrijgen van de strekking der verschillende artikelen, daarbij natuurlijk rekening houdende met den tijd, waarin deze artikelen verschenen. Wij zijn van meening, dat het antwoord op de gestelde vraag dan niet anders dan bevestigend kan luiden. Naast vele artikelen van krijgsgeschiedkundigen aard, zoowel met betrekking tot de oudere als tot de latere krijgsgeschiedenissen, naast vele studiën op

tactisch gebied, naast de behandeling van onderwerpen betreffende alle takken der krijgswetenschap, heeft de *Spectator* ook op organisatorisch gebied en ten aanzien van allerlei zaken, welke van invloed waren op de ontwikkeling en de evolutie in ons krijgswezen in den loop der jaren, zeer zeker baanbrekend werk verricht en is het tijdschrift dientengevolge niet alleen van groote beteekenis geweest als studiebron voor de officieren, doch heeft ook een belangrijk aandeel gehad in het met den tijd doen meegaan van onze Weermacht.

Om dit te bereiken hebben de opeenvolgende Redacties den krachtigen steun gehad van hare medewerkers en zijn zij geschraagd door de belangstelling der officieren, zoowel van het Nederlandsche als van het Nederlandsch-Indische leger.

De Militaire Spectator wordt door het overgrootste deel van het officierskorps gelezen en bestudeerd; vele artikelen worden nog dikwijls tal van jaren na hun verschijnen geraadpleegd; *de Spectator* is ook thans nog van beteekenis voor de wetenschappelijke vorming van de officieren en doet invloed gelden op de ontwikkeling van ons Krijgswezen en mag zich verheugen in de belangstelling en waardeering van de hoogste militaire autoriteiten.

De Militaire Spectator heeft goede en slechte tijden doorgemaakt; ook hiervan wordt in verschillende jaargangen gewag gemaakt; reeds de eerste Hoofdredacteur heeft op een gegeven oogenblik het bijtje er bij willen neerleggen, doch hij heeft doorgezet en waar gemaakt, dat de aanhouder wint.

Ook de opeenvolgende uitgevers hebben het hunne er toe bijgedragen, dat *de Spectator* den hoogen ouderdom van 100 jaren heeft kunnen bereiken, zoodat hij thans zeker een van de oudste der Nederlandsche tijdschriften is.

Reeds VAN RIJNEVELD heeft zich eens in dezen zin uitgelaten: dat de belangstelling zich ook moet uiten in daden. *De Spectator* toch heeft niet genoeg aan geestelijk voedsel; zijn bestaan is op den duur alleen mogelijk, indien de exploitatie klopt. Hiervoor is onontbeerlijk, dat hij financieel wordt gesteund.

Welnu, gij vele lezers van dit tijdschrift, wanneer gij van oordeel zijt, dat *De Militaire Spectator* nog in lengte van dagen moet blijven voortbestaan, om „zijne waarnemingen en opmerkingen tot nut van het leger, en daardoor ten dienste des Vaderlands te doen strekken”, volstaat dan niet met zijn geestelijke voortbrengselen te lezen en te bestudeeren, doch steunt dan ook zijn in stand houden, bedenkt dan, dat de grijsaard voor zijn levensonderhoud een groot aantal geabonneerden noodig heeft. Hoe krachtiger het tijdschrift dan financieel moge staan, hoe meer het den lezers zal kunnen aanbieden, hoe grooter het nut zal zijn, dat het kan afwerpen.

Moge deze wensch vervuld worden en niet alleen het tegenwoordige militaire geslacht, doch mogen ook zij, die na ons komen, de vruchten van den arbeid van *De Militaire Spectator* kunnen plukken, moge het tijdschrift nog lang zijn invloed kunnen doen gelden op de ontwikkeling van de weermacht van Nederland en Indië.

NASCHRIFT.

Dit artikel werd door mij nog als Hoofdredacteur geschreven. Met 1932 is het tijdschrift gereorganiseerd en is een nieuwe Redactie opgetreden.

Ik moge van deze gelegenheid gebruik maken mijn dank te betuigen aan de medewerkers en lezers voor hun steun en belangstelling.

DE ONTwapENINGSCONFERENTIE

VOORBEREIDING, GRONDSLAGEN, VERWACHTINGEN

DOOR

J. J. G. BARON VAN VOORST TOT VOORST

Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

A. DE VOORBEREIDENDE ARBEID.

I. *Inleiding.*

Zal op den tweeden Februari 1932 een nieuwe periode in de geschiedenis der menschheid een aanvang nemen?

De uitkomsten van de alsdan te openen ontwapeningsconferentie zullen dit moeten uitwijzen, maar reeds thans kan op den voorgrond worden gesteld en zij passend belicht, dat het feit op zich zelf, dat een dergelijke conferentie wordt gehouden, van de hoogste beteekenis is.

Alle soevereine Staten der wereld, zijnde 55 leden en de 8 niet-leden van den Volkenbond ¹⁾, zijn uitgenoodigd in gemeenschappelijk overleg in de grootste internationale conferentie, welke ooit is gehouden, te geraken tot het vrijwillig inperken van hetgeen tot dusverre als een der eerste soevereiniteitsrechten van den Staat gold, te weten: de vrije zeggingschap over de sterkte, de samenstelling en de bewapening van leger, militaire luchtmacht en oorlogsvloot. Een en ander teneinde te komen tot een algemeene en gelijktijdige beperking en zooveel mogelijke vermindering der bewapeningen, sinds eenige jaren kortweg, maar niet geheel juist, aangeduid met internationale ontwapening.

Hoeveel moeilijkheden, crises en teruggang ten spijt zal men eens het begeerde doel ten volle kunnen benaderen? Wie zal het kunnen zeggen? Maar ook dit staat vast: eenmaal met ernst aangevat, zal men dit onderwerp niet meer kunnen, niet meer mogen loslaten.

Het vraagstuk nu van de internationale ontwapening wordt beheerscht door verschillende voornamelijk factoren, als daar zijn politieke, economische, juridische, technische en morele.

In het navolgende zullen verschillende dezer factoren naar voren komen en wel aan de hand van den voorbereidenden en grondslag vormenden arbeid na den grooten oorlog ter zake verricht, waarbij in het oog dient te worden gehouden, dat — al schijnt deze arbeid hoofdzakelijk van technischen en juridischen aard — welhaast geen enkel punt op dit gebied buiten de andere en voor-

¹⁾ De uitgenoodigde niet-leden zijn:

Afghanistan, Brazilië, Costa-Rica, Egypte, Equador, Sovjet-Rusland, Turkije en de Vereenigde Staten.

al de politieke- en machtsinvloeden is gebleven, zoodat ook in een globale uiteenzetting deze factoren, welke vooral tot uiting komen in het probleem der „veiligheid”, zeker niet kunnen worden verwaarloosd.

De uitkomsten van den voorbereidenden arbeid vormen dan ook allerm minst den neerslag van de exacte overpeinzingen van geleerden, deskundigen of theoretici, om als het ware te komen tot een gestandaardiseerde ontwapeningschablone, in verschillende verhoudingen door de betrokken Staten toe te passen.

Een systeem van ontwapeningsbeperking, op grond van min of meer vakkundige overwegingen, doch hoofdzakelijk theoretische beschouwingen ineengezet, zal nimmer kans van slagen hebben. Het valt uiteen tegenover de realiteit, de levende en strevende actie, welke in en buiten den Volkenbond tot uiting komt. Dat is bij de jarenlange beraadslagingen te Genève wel zeer afdoende bewezen.

Van de thans opgebouwde grondslagen is iedere bouwsteen in moeizaam zwoegen opgemetseld. Vrijwel iedere bepaling, zelfs die, welke zoo voor het oog al zeer onschuldig en van geringe beteekenis schijnt, vormt het resultaat van velerlei compromissen, waarbij de bedoeling wel eens werd onderkend de eigen ontwapening achter een façade van schijnbare uitkomsten te voorkomen en daarentegen de bewapening van anderen te treffen. Een en ander wellicht ook omdat wie de oorlog van nabij heeft gezien, zich niet altijd kan bevrijden van de vrees, dat de minste vergissing in dit opzicht later wellicht met bloed zoude moeten worden betaald.

Al deze arbeid, voorafgaande aan de conferentie van 1932 en verricht onder de auspiciën van den Volkenbond, heeft zich ten slotte gecristalliseerd in een op 9 December 1930 tot stand gekomen ontwerp-conventie, welke de basis voor de beraadslagingen van de conferentie zal vormen en welke dan ook de hoofdschotel van deze verhandeling uitmaakt.

De aan de ontwerp-conventie voorafgaande arbeid zij intusschen in het kort geresumeerd.

II. *De werkzaamheden van 1919—1926.*

Als uitgangspunt van deze werkzaamheden en als een roode draad daarin steeds opnieuw te onderkennen, geldt hetgeen in het Volkenbondspacte ter zake van de ontwapening staat vermeld.

En wel in art. 8, eerste lid, dat „het behoud van den vrede de vermindering der nationale bewapeningen eischt tot het minimum *vereenigbaar met de nationale veiligheid* ¹⁾ en met het afdwingen door middel van gemeenschappelijke actie van de internationale verplichtingen”.

Voor iederen Staat moet, blijkens het tweede lid van artikel 8, bij het vaststellen van deze vermindering rekening worden gehouden met „de geographische ligging en met de bijzondere omstandigheden”, waarin hij verkeert.

Ook geldt de verplichting om tot vermindering der bewapeningen over te gaan ingevolge de inleiding van de deelen V der verschillende vredesverdragen. Evenwel zijn de bondsleden, die geen partij bij deze vredesver-

¹⁾ In de oorspronkelijke ontwerpen van President WILSON van 1918 en van Januari 1919, werd slechts gesproken van „domestic safety” (inwendige veiligheid), dit werd evenwel in de conferentie van Parijs in dat laatste jaar vervangen door „national safety”, d. i. ook de uitwendige veiligheid.

dragen zijn, zooals Nederland, aan het daarin bepaalde in feite niet gebonden:

Deze inleiding, op persoonlijke aansporing van President WILSON opgemaakt, houdt in, dat:

„Teneinde de voorbereiding van een *algemeene beperking* der bewapeningen van alle staten mogelijk te maken, Duitschland, Oostenrijk, Hongarije en Bulgarije zich verbinden om de ontwapeningsbepalingen der betrokken vredesverdragen strikt na te komen.”

M. a. w. en dit werd nog toegelicht in de mantel-nota der geallieerde en geassocieerde mogendheden van 16 Juni 1919: de Duitse ontwapening vormt „de eerste stap naar die vermindering en algemeene beperking der bewapeningen, welke de geallieerde en geassocieerde mogendheden trachten te verwezenlijken als een der beste middelen om den oorlog te voorkomen”.

Derhalve, en ik haal hier slechts aan hetgeen de woordvoerder der Fransche delegatie, de heer PAUL BONCOUR, op 8 April 1927 in de Voorbereidende ontwapeningscommissie volmondig erkende:

„Op grond van de zoo juist aangehaalde inleiding van deel V der Vredesverdragen, bestaat ook voor de andere onderteekenaars dier Verdragen een juridische en moreele verplichting om tot een algemeene beperking der bewapeningen over te gaan.”

Volgens art. 8 van het Volkenbondspacte moet bij de vermindering der bewapeningen hetgeen er aan bewapening overblijft, voldoen aan de eischen, welke de nationale veiligheid van iederen Staat stelt, daarbij rekening houdende met de geographische situatie van dien Staat, de bijzondere omstandigheden waarin deze verkeert en de uitvoering van internationale verplichtingen, opgelegd door een gemeenschappelijke actie. Het is duidelijk, dat omgekeerd de mate, waarin de gemeenschappelijke actie tegen den Staat-aanvaller is geregeld, de nationale veiligheid en daarmee de ontwapening beïnvloedt. In deze bepalingen schuilt intusschen het gevaar, dat zij als dekmantel kunnen worden gebruikt om het bewapeningspeil op een hoog niveau te stellen.

Ik breng verder terloops naar voren, dat, op grond van deze bepalingen en verklaringen, ontwapende Staten een ver doorgevoerde ontwapening der andere Staten eischen, dan wel er voor zich zelve het recht aan willen ontleenen de eigen nationale veiligheid beter te verzekeren, terwijl anderzijds andere Staten in deze bepalingen een reden zien om inzake hun bewapeningsvermindering zeer voorzichtig te werk te gaan.

Wat is nu achtereenvolgens van de zijde van den Volkenbond geschied om tot uitvoering van het bepaalde in artikel 8 van het pacte te geraken?

Zeer in het kort zij het volgende in herinnering gebracht.

De eerste Volkenbondsvergadering (Assemblée van 1920) zette ter zake de noodige studie-organen aan het werk (de „Militaire commissie van advies”, bedoeld in artikel 9 van het pacte).

De tweede wenschte „de algemeene lijnen voor een ontwapeningsplan der nationale bewapeningen te zien getrokken”, waartoe aan de z.g.n. „Tijdelijke gemengde commissie” (gevormd door staatslieden, economen, werkgevers, arbeidersvertegenwoordigers en de leden der militaire commissie van advies), werd opgedragen bepaalde voorstellen te ontwerpen.

Het welslagen van de conferentie van Washington ('21—'22), althans ten aanzien van de beperking der kapitale schepen en van de vlootbases in den Stillen Oceaan, vormde een spoorslag voor de werkzaamheden van de derde

Volkenbondsvergadering, die in de Resolutie XIV het nauwe verband vaststelde, hetwelk tusschen vermindering der bewapeningen en de onderlinge ondersteuning in geval van agressie moet bestaan. De wenschelijkheid kwam naar voren om deze laatste eerst beter te regelen dan het geval was in het Volkenbondspacte met zijn langzamerhand zwakker geïnterpreteerde artikelen 10 (tegen iederen aanval van buiten gezamenlijk handhaven van de territoriale onaantastbaarheid en onafhankelijkheid der Staten-leden) en 16 (economische en militaire sancties).

Dit geschiedde in het „ontwerp-verdrag van wederkeerigen bijstand” der vierde Vergadering, die van 1923. Dit ontwerp verwierf niet het vereischte aantal stemmen en werd door verschillende regeeringen onaannemelijk verklaard.

De vijfde Vergadering ging daarom verder en nam in 1924 het z.g.n. „Protocol van Genève” aan, hetwelk de ontwapening vastkoppelde aan een te voren vastgesteld plan van onderlinge ondersteuning, zij het van de Staten, gelegen in bepaalde gedeelten van den aardbol. Het werd aanvaard door Frankrijk, Spanje, de Staten der Kleine Entente e. a.

De Britsche regeering voelde er evenwel niets voor om dit protocol, hetwelk de verplichting oplegde om goed en bloed veil te hebben, ook b.v. bij oorlogsevalen in het Oosten van Europa, te onderteekenen, te meer, omdat de poging, om de aanwijzing van den „aanvaller” te verzekeren, niet tot het gewenschte doel heeft kunnen leiden.

De Britsche regeering wenschte wel tot een dergelijke overeenkomst mede te werken ten aanzien van West-Europa; immers de belangen van Groot-Brittannië zijn nauw samengeweven met dit gedeelte van Europa, hetwelk een uitganggebied voor een aanval op het eilandrijk kan vormen. Het in 1925 tot stand gekomen verdrag van Locarno vormt daarvan het bewijs.

Na de mislukking van het „Protocol van Genève”, waarvan de aanneming vermoedelijk de Vereenigde Staten nog verder van den Volkenbond zou hebben gehouden, legde de 6de Vergadering — rekening houdende met het Locarnoverdrag — zich meer rechtstreeks op de eigenlijke ontwapening toe. Na het tot stand komen van het verdrag van Locarno was dit te meer noodig, omdat door de groote zeemogendheden een felle wedstrijd in bewapening met de te Washington vrijgelaten oorlogsschepen (vnl. kruisers van 10.000 ton) was ingezet. Voorts was ook de poging van de Conferentie van Rome van 1924 om de beginselen van de Washington-conferentie over te doen nemen door alle mogendheden, volslagen mislukt. Gemis aan grondige voorbereiding was ook hier treffend gebleken. Zodoende kwam de Voorbereidende ontwapeningscommissie tot stand, welke 18 Mei 1926 aan den arbeid toog en waarbij ook de Vereenigde Staten als bijzondere belanghebbenden in het ontwapeningsvraagstuk zich lieten vertegenwoordigen.

III. *De werkzaamheden in en buiten de Voorbereidende ontwapeningscommissie van 1926—1930.*

In deze Voorbereidende ontwapeningscommissie was speciaal ook ons land uitgenoodigd en wel, zooals uitdrukkelijk door den Volkenbondsraad was aangegeven, *met het oog op de bijzondere situatie van Nederland als gevolg van zijn aardrijkskundige ligging.*

Natuurlijk werden in de Voorbereidende commissie verschillende min of meer technische vraagpunten onderzocht. Belangrijke en uitgebreide rapporten werden daartoe door haar twee sub-commissies uitgebracht, in het

bijzonder door de militaire subcommissie, die in 1926 maandenlang, van 28 Mei tot 5 November, te Genève aan het werk bleef.

Het verdere werk ter voorbereiding van een conferentie voor de „vermindering der bewapeningen” werd door de Commissie gezocht in het samenstellen van een ontwerp-conventie. Een wegbereiding, ten einde te voorkomen, dat de conferentie zou mislukken. Men behoeft maar te denken een de beide z.g.n. vredesconferenties van 1899 en 1907, dus vóór den oorlog in Den Haag gehouden, om te beseffen, dat — afgezien van de zwakke actie van de publieke opinie in die dagen — in de eerste plaats een degelijke voorbereiding noodzakelijk is.

Deze voorbereiding vlotte evenwel niet steeds naar wensch en, herhaaldelijk opnieuw aangezet door de opvolgende Volkenbondsvergaderingen, heeft de Voorbereidende commissie in 1926 en in 1927 tweemaal, in 1928, in 1929 en ten slotte in 1930 telkens gedurende 2 tot 4 weken vergaderd.

Reeds in het voorjaar van 1927 kwam de Commissie in eerste lezing tot een ontwerp, dat evenwel geenszins een unaniem tekst bevatte, maar grootendeels afwijkende opvattingen deed kennen.

Bovendien was de wedstrijd in den aanbouw door de 5 groote zeemogendheden van 10.000 ton kruisers — niet verboden bij de Washingtonconventie van 1922 — dermate verontrustend geworden, dat een versnelde procedure op dit punt tusschen deze zeemogendheden wenschelijk werd geacht door de Vereenigde Staten. Frankrijk en Italië onthielden zich evenwel van de besprekingen, welke dienaangaande in den zomer van 1927 te Genève werden gehouden. Wel leidden deze niet tot een rechtstreeksch resultaat, maar zij bereidden den weg voor de Londensche conferentie 1930.

Inmiddels hernam de Voorbereidende commissie haar arbeid, waaraan van December 1927 af ook een delegatie van Sovjet-Rusland deelnam. Deze bevorderde allermint de noodzakelijke overeenstemming door een geheel afwijkend voorstel van integrale en universeele ontwapening binnen een tijdperk van 4 jaar. Met gepast wantrouwen werd dit voorstel dan ook ontvangen ¹⁾ en terecht.

Onze Minister van Buitenlandsche Zaken bracht dezer dagen in de Tweede Kamer, aan de hand van de uitkomsten waartoe een Commissie uit het Amerikaansche Huis van Afgevaardigden kwam, naar voren, dat de Communistische Internationale een en hetzelfde is als de Sovjet-regeering ²⁾.

De sterk toegenomen Russische bewapeningen, waarvan, ondanks de van Sovjet-zijde betrachte geheimhouding ³⁾, wel het een en ander bekend is ⁴⁾, hebben de zaak niet eenvoudiger gemaakt. Daarbij komt nog — zooals reeds dadelijk verschillende gedelegeerden en later nog eens in de slotvergadering de Poolsche gedelegeerde opmerkten — welk een flagrante tegenstelling bestaat tusschen de vraag naar een belangrijke vermindering der bewapeningen en de steeds heftiger propaganda om troebelen en zelfs oorlog te provoceren.

¹⁾ Uiting van den Britschen gedelegeerde Lord CUSHENDUN: „In what spirit has the Sovjet Government sent a representative to take part in our proceedings?”. De eischen van Rusland aanvankelijk gesteld aan Polen om te komen tot een non-agressie verdrag zijn teeknend, evenals de uitlating van LITWINOFF over non-agressie verdragen, volgens RECHBERG (*Journal de Genève* van 19/9/31).

²⁾ Handelingen Tweede Kamer der Staten-Generaal, 1931/1932, blz. 652.

³⁾ Opmerking van den Poolschen gedelegeerde in den Volkenbondsraad op 28 April 1931.

⁴⁾ Oorlogssterkte aan geoefende bewapende troepen: 2,5 miljoen man. WOROSCHILOW, Comm. v. Oorlog, heeft medegedeeld van 1 Juni 1931 af binnen 5 jaren deze sterkte aan onmiddellijk beschikbare troepen tot 3,5 miljoen man op te zullen voeren.

Ook waren de betrokken mogendheden niet vergeten, dat de aanvallende Sovjet-legers in 1920 het toenmaals zwak bewapende Polen binnendrongen en op 14 Augustus van dat jaar voor Warschau stonden.

Onmiddellijk na de verwerping van haar eerste voorstel kwam de Sovjet-delegatie met een nieuw ontwerp, hetwelk in April 1929 in behandeling kwam en was gebaseerd op een gedeeltelijke ontwapening volgens een percentageswijze opgemaakt progressief systeem van vermindering der bewapeningen, wat de landmacht betreft, opklimmend tot vermindering van $\frac{1}{4}$, over $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{2}$, van de bestaande sterkte, naarmate de betrokken legers sterker zijn.

De Commissie wenschte evenwel niet op dit kompas zee te kiezen, zij verwierp het beginsel van de gradueele verminderingen en vervolgde de behandeling der ontwerp-conventie in zoogenaamde tweede lezing. Intusschen moest de betrokken zitting weer worden geschorst, teneinde den grooten zee-mogendheden nogmaals gelegenheid te geven tot afzonderlijk beraad, mede nopens de methodes van beperking der vloten.

De maritieme conferentie van Londen, aangevangen 21 Januari 1930, hoewel niet tot een resultaat komend aangaande de toewijzing der sterkte aan lichte kruisers en kleine oorlogsschepen aan Frankrijk en Italië, wist nochtans wat de Vereenigde Staten, Engeland en Japan betreft, tot overeenstemming te geraken inzake de beperking van de scheepsoorten, welke buiten de Conventie van Washington waren gebleven. Japan berustte in de sterkteverhouding 5 : 3 ook aan groote kruisers in plaats van zijn oorspronkelijken eisch van 5 : 3,5, omdat ten aanzien van torpedojagers en onderzeevloten, resp. de verhouding 5 : 3,5 en 5 : 5 werd verkregen, terwijl ook een bijzondere erkenning van de taak van Japan in Oost-Azië¹⁾ werd gegeven door de Vereenigde Staten. Bovendien werd te Londen vastgesteld de wijze, waarop de beperking van de oorlogsschepen moet geschieden. Zodoende kon de Voorbereidende ontwapeningscommissie haar werk weer hervatten. In November en begin December 1930 werkten de delegaties van 27 Staten aan de uiteindelijke samenstelling van de ontwerp-conventie.

Als het ware met iederen stap, welken de Commissie trachtte te doen, rezen nieuwe, tot dusverre onvoorziene moeilijkheden. Het is dan ook, gezien in dit licht, van niet geringe beteekenis, dat de Voorbereidende commissie op 9 December 1930 den eindpaal in niet al te slechte conditie bereikte. De leden oogstten den dank van den Raad van den Volkenbond voor hun „onvermoeide pogingen”. De resultaten van dezen arbeid zijn zoo ingewikkeld en uitgebreid, dat een afzonderlijk register op de uitgewerkte stukken en gehouden beraadslagingen is opgemaakt, tellende 109 klein bedrukte bladzijden en staten in het bekende volkenbondsformaat.

Alvorens de ontwerp-conventie nader te bezien, vermeld ik nog de werkzaamheid van andere tijdelijke Volkenbondscommissies op ontwapeningsgebied.

IV. *De werkzaamheden van andere Volkenbondscommissies op ontwapeningsgebied.*

Hiertoe behooren een speciaal comité voor budgetaire aangelegenheden en een comité van onderzoek inzake de verhouding tusschen de burgerlucht-

¹⁾ De Eerste gedelegeerde der V. St., STIMSON, prees in de slotzitting Japan als: „that great nation to whom we have grown to look for stability and progress in the „Far East”. (Documents of the London naval conference 1930).

vaart en de militaire luchtvaart. Belangrijken arbeid verrichtte ook van 1927—1930 een afzonderlijk „Comité d'arbitrage et de sécurité”.

Zijn taak was het bestudeeren van de maatregelen, beoogende den Staten de waarborgen van rechtszekerheid en veiligheid te geven, noodzakelijk geacht om het peil hunner bewapeningen in de ontwapeningsconventie zoo laag mogelijk te kunnen stellen.

De „Acte général pour le règlement pacifique des différends internationaux” van 28 September 1928, spruit voort uit de ontwerpen door dit Comité opgemaakt ¹⁾.

Tot deze akte zijn reeds toegetreden 17 Staten, echter meerendeels met voorbehoud of, evenals Nederland en Zweden, alleen volledig voor wat betreft de rechtsgeschillen en de verzoeningsprocedure ten aanzien van de belangengeschillen en niet ten aanzien van de arbitrage inzake de belangengeschillen²⁾.

Duitschland, Oostenrijk, Hongarije en Bulgarije zijn niet tot de „Algemeene akte”, zooals zij kortweg wordt genoemd, toegetreden, omdat de eerbiediging van de rechten, voortvloeiende uit bestaande verdragen en dus ook de vredesverdragen aan de bepalingen der akte zijn gekoppeld (Resolutie van den Volkenbond van 1928). De Algemeene akte gaat anderzijds weer niet zoover als door verschillende Staten wordt gewenscht, doordat zij niet de maatregelen aangeeft, welke zouden moeten worden getroffen tegen den Staat, die zich niet houdt aan de beslissingen, op grond der akte getroffen.

Door de zorg van het Comité voor arbitrage en veiligheid werd voorts een „Conventie van financieelen bijstand van een aangevallen staat in geval van oorlog” ontworpen, welke tot nu toe is ondertekend door 28 staten en geratificeerd door Denemarken, Finland, Noorwegen en Zweden, terwijl voor Nederland het aanhangig maken van het wetsontwerp, houdende voorbehoud van de bevoegdheid tot ratificatie, in de bedoeling der Regeering ligt. Het in werking treden van deze Conventie — en dit is zeer belangrijk ook voor de Staten, die in een gegeven geval het geld zouden moeten waarborgen wellicht à fonds perdu — is evenwel afhankelijk gesteld van het feit, of de ontwapeningsconventie inderdaad zal komen tot bewapeningsvermindering en deze vermindering ook door den Staat, die financieele hulp verzoekt, zal zijn uitgevoerd.

Het verdrag beoogt de waarborgen tot het voorkomen van een onrechtmatigen aanvalsoorlog te vergrooten, doordat de financieele positie van den aangevallen of bedreigden Staat wordt versterkt en deze zich de ontbrekende verdedigingsbewapening kan verschaffen. De verdragsstaten stellen zich dan n.l. gezamenlijk borg voor een door den aangevallen of bedreigden Staat bij een publieke leening aangegane verplichtingen. Voor Nederland bedraagt het aandeel in de borgstelling, dus in de staatsgarantie, max. 1 miljoen gulden per jaar. Daarmede zou tevens een soort latente premie worden verkregen tegen

¹⁾ In aansluiting met de reeds door 37 landen aanvaarde, facultatieve clause van art. 36 van het statuut van het Permanente Hof van Internationale Justitie, betreffende 4 soorten van rechtsgeschillen, voorziet de „Algemeene akte” in een volledig stelsel van vredelievende regeling der internationale geschillen, zij mogen van juridischen of politieken aard zijn. De rechtsgeschillen komen voor het Internationale Hof of een hof van arbitrage. Voor de andere, dus v.n.l. de belangengeschillen, is een verzoeningsprocedure en in tweede instantie arbitrage voorgeschreven.

²⁾ Voor de reden dezer niet-toetreding tot Hoofdstuk III van de Algemeene akte zie de Memorie van Toelichting op het betrokken ontwerp van Wet tot goedkeuring van de toetreding tot de Hoofdstukken I, II en IV (Tweede Kamer 1928/29, n°. 411), zoomede Handelingen Tweede Kamer 1931/1932, blz. 635 en 648.

oorlog buiten onze grenzen, welke ten slotte ook naar Nederland zou kunnen overslaan en althans de algemeene welvaart zou bedreigen.

Ter uitwerking van anderen voorbereidenden arbeid van het Comité voor arbitrage en veiligheid, is ten slotte door een vierde comité, waarin, met 11 andere staten, alsweer ook ons land was vertegenwoordigd, een „Conventie tot het ontwikkelen van de middelen tot het voorkomen van oorlog” ontworpen. Dit comité heeft het laatst in Mei 1931 vergaderd en is toen tot groote voldoening van de verschillende delegaties tot overeenstemming gekomen — behoudens onthouding door den Japanschen gedelegeerde.

Deze Conventie is op 26 September 1931 aanvaard door de 12de Volkenbondsvergadering, terwijl de Raad spoedige onderteekening met het oog op de komende ontwapeningsconferentie aanbeval. Dit is dan ook reeds op 3 December jl. door Nederland geschied. Voor het inwerkingtreden is intusschen de ratificatie door 10 Staten vereischt.

De uitkomsten dezer conventie zijn echter niet verstrekkend. Zij bestaan hoofdzakelijk in de verbintenis tot het aanvaarden van een Raadsbesluit om:

1. in geval de weermacht van een Staat vreemd territorium is binnengedrongen, dit op aanwijzingen van den Volkenbondsraad onverwijld te ontruimen, en
2. op eigen gebied te blijven achter door den Raad aan te geven scheidingslijnen.

De bedoeling is dus beide partijen uit elkander te houden en verdere ongelukken en in ieder geval oorlog te voorkomen in afwachting van het onderzoek van het geschil. Het voornaamste is evenwel dat — in tegenstelling met art. 11 van het pacte — de Raad inzake de verplichte ontruiming een beslissing kan nemen zonder dat de stem van de in het geschil betrokken mogendheden in rekening wordt gebracht.

In dit verband is ook van belang dat een regeling betreffende het verleen van faciliteiten aan vliegtuigen en automobielen, welke in tijden van crisis verkeersdiensten verrichten ten behoeve van het functionneeren van den Volkenbond, reeds ver is gevorderd, terwijl een zelfstandig Volkenbonds-radiostation begin 1932 nabij Genève gereed zal komen.

B. OVERZICHT VAN DE ONTWERP-CONVENTIE.

I. De beperkingsbepalingen.

Ik kom nu tot de bepalingen van de ontwerp-conventie van 9 December 1930, opgemaakt door de Voorbereidende ontwapeningscommissie¹⁾. Zij verdient de volle aandacht. Zij immers heeft het terrein afgebakend. Of dit nog zal worden uitgebreid bij de a. s. Conferentie, kan thans niet met zekerheid worden gezegd. Het is nu aan de regeeringen en, volgens hare aanwijzingen, aan haar rechtstreeksche vertegenwoordigers, om de bewapeningsbeperking in een tastbaren vorm te gieten. Zal men komen tot beperking van bewapening, als gevolg van vermindering of tot beperking op een niveau van de bestaande bewapeningen en voor sommige staten zelfs op een hooger peil?

¹⁾ De ontwerp-conventie is verschenen als Volkenbondsstuk C. 687, M. 288, het bijbehorend Rapport als C. 690, M. 289. Van de artikelen der ontwerp-conventie, gaf de „Vereeniging voor Volkenbond en Vrede” een vertaling uit (A. W. Sijthoff's uitgeverij, Leiden.)

Daarover laat wel is waar de titel van de ontwerp-conventie zich niet uit: zij heeft nog geen titel.

Maar toch van haar 60 artikelen beheerscht het eerste, het *inleidende* artikel de geheele strekking der conventie, door te bepalen, dat de „bewapeningen zullen worden beperkt *en zooveel als mogelijk* (ik onderstreep) *worden verminderd*”.

En nu is het juist de conferentie van 1932, welke, door in het kader van 1930 de cijfers in te vullen, zal beslissen over de mate van vermindering, waarmede dan tevens de beperking is vastgesteld.

De voornaamste hoofdstukken zijn die, welke het personeel en het materieel van de weermacht, zoomede de daartoe strekkende uitgaven behandelen.

a. Het militaire personeel.

Volgens welke methode en in welke richting wordt vermindering beoogd?

Het volgende wordt voorzien:

1. *Beperking van de gemiddelde vredessterkte*, dus van het personeel, dat normaal in vreedstijd onder de wapenen is.

Hoe geschiedt dat? Men telt op het totaal aantal dagen werkelijken dienst, dat een ieder — hij zij beroepsmilitair of dienstplichtige, milicien of landweerman — in een jaar heeft vervuld. Voor ieder beroepsmilitair is dit 365, voor een Nederlandsch dienstplichtige met 5½ maand eerste oefening 167 dagen. De aldus verkregen optelling, vormende het totaal aantal *mandagen* werkelijke dienst, wordt door 365 gedeeld. Daarmede verkrijgt men de *gemiddelde* aanwezige legersterkte (vloot-, luchtmachtsterkte) per *dag* aan personeel — alle rangen medegerekend.

Dat de gemiddelde vredessterkten ook naar verhouding tot de bevolkingssterkte tot nog toe groote verschillen aanwijzen, blijkt reeds uit de officieele opgaven ter voorbereiding van de conferentie, dit jaar door de verschillende Staten verstrekt. Zoo was de gemiddelde vredessterkte in 1930 van de landmacht in het moederland voor Nederland (inbegrepen de Kon. marechaussee) 18.284 man en voor België 78.196 man (inbegrepen de gendarmerie).

In 1913 bedroeg de sterkte zonder marechaussee voor Nederland 33.046, in 1930 slechts 16.293 hoofden. Deze sterkte is dus in ons land met meer dan 50 % verminderd, waarmede de mogelijkheid van sterke vermindering practisch is aangetoond.¹⁾

Stelt men de verhouding van de tegenwoordige gemiddelde vredessterkte (landmacht plus luchtmacht) tot de bevolking voor Nederland op 1, dan is deze — blijkens de thans officieel ingediende cijfers — voor Zwitserland, Denemarken en Noorwegen eveneens 1, Zweden 2, Spanje 3, België en Finland 4, Polen 5, Frankrijk en Italië 6, Roemenië 7, Zuid-Slavië 8.

Verwezen zij hiervoor naar kolom 5a van Bijlage III dezer studie, voorts naar het Overzicht van de aanwezige sterkten (Bijlage I). De bijlagen zijn opgemaakt aan de hand van vorenbedoelde officieele gegevens met medewerking van den kapitein van den generalen staf V. E. WILMAR. Van de landen buiten Europa zijn alleen de Vereenigde Staten en Japan opgenomen.

Het is duidelijk, dat voor landen met dienstplichtlegers de te beperken gemiddelde vredessterkte wordt beheerscht, eenerzijds door de sterkte aan

¹⁾ De vredessterkte van de meeste Europeesche legers nam vóór den oorlog 1914-1918 van jaar tot jaar regelmatig en soms progressief toe. Deze bedroeg bv. voor het Duitsche leger in 1875: 418.872 man, in 1902: 600.877 man, in 1913: 786.046 man. (zie „Kriegsrüstung und Kriegswirtschaft” Erster Band. Reichsarchiv).

beroepspersoneel en aan werkelijken dienst verrichtende dienstplichtigen, anderzijds door den duur van de eerste oefening en van de herhalingsoefeningen dezer dienstplichtigen. 10.000 beroepsofficieren en beroepsonderofficieren en 100.000 dienstplichtigen geven bij een werkelijken dienst dezer 100.000 dienstplichtigen van een half jaar een gemiddelde sterkte van 60.000 man, bij een werkelijken dienst van 1 jaar is deze sterkte echter 110.000 man.

Men kan dus zeer goed tot een vermindering van het aantal mandagen komen, zonder de lichtingsterkte ook maar met één man te verminderen en wel door den oefeningstijd te verkorten. Het is in deze richting dat verschillende landen een oplossing voorbereiden. Daarom heeft men voor den oefeningstijd nog een afzonderlijke bepaling getroffen.

Tot een systeem van zuivere lichtingsbeperking, zooals de Nederlandsche delegatie voorstond is het niet gekomen. Nederland gaf hierin reeds eenige jaren geleden het voorbeeld: terwijl in 1913 de lichtingsterkte nog $\frac{3}{4}$ % van de totale mannelijke bevolking bedroeg is deze sterkte thans $\frac{1}{2}$ % daarvan en dus naar verhouding 33 % minder. Echter wilde de meerderheid niet weten van een verbod van algemeenen dienstplicht en nog veel minder van afschaffing der conscriptie, niettegenstaande aan dit gebod, als een doeltreffende ontwapeningsbepaling, welke de uitgaven voor de weermacht bovendien ongunstig beïnvloedt, de vroegere centrale mogendheden volgens de vredesverdragen zijn gehouden.

Beperking van de sterkte der *oorlogslegers* wordt dan ook niet rechtstreeks verkregen, omdat de, door de opvolgende sterke jaarlijksche lichteningen gevormde, *ge oefende reserves* buiten de beperking vallen.

De Nederlandsche delegatie heeft er voor gezorgd, en zij werd daarbij door verschillende andere delegaties gesteund, dat in een reserve wordt gezegd, dat een conventie, welke de ge oefende reserves, dus de herhalingslichteningen, niet beperkte of verminderde een *ernstige leemte* zou bevatten. Zij heeft het daarvoor tot het laatste toe moeten opnemen tegen den hardnekkigen weerstand van de groote meerderheid der Commissie, w. o. de vertegenwoordigers van Frankrijk en van België, die van vermindering noch beperking van de lichtingsterkte willen weten, terwijl de gedelegeerden van Engeland en de Vereenigde Staten hun aanvankelijk standpunt aan de zijde van Nederland voorhands hebben verlaten. De beperking van de lichtingsterkte is verworpen met 12 tegen 6 stemmen en enkele onthoudingen.

Opgemerkt zij, en dit verdient de bijzondere aandacht, dat, zoodra het aan de in 1919 ontwapende mogendheden zou zijn toegestaan om af te wijken van de vredesverdragen en, in plaats van lang dienende vrijwilligers, reeksen dienstplichtigen op te leiden, de moeilijkheid nopens lichtingsbeperking en vermindering der ge oefende reserves met één slag zou komen te vervallen. Dan zou men, om het verschil van 25 millioen in de bevolkingssterkte van Duitschland en Frankrijk te neutraliseeren, toch zeker in principe vermindering van de lichting aan Fransch/Belgische zijde aanvaarden. Eenmaal aldus de verhouding in de vredessterkten door de beperking van de lichtingsterkte en den oefeningstijd bepaald zijnde, zou tevens de verhouding van de oorlogssterkte en van de ge oefende reserves zijn bereikt, omdat men overal praktisch niet kan gaan boven het maximum aantal (± 15) lichteningen, dat bruikbaar is in veldlegerverband.

Nu wordt door de tegenstanders van de beperking van de ge oefende reserves naar voren gebracht, dat aldus alleen de officieele reserves onder de beperking vallen en niet de verkapte reserves, gevormd door niet-

officieele formaties en men denkt dan o.m. aan de Hitler- en Stahlhelm-korpsen en de Reichsbanner-organisaties.

Hierbij wordt uit het oog verloren, dat bij de uitvoering van de ontwapeningsconventie van geen geheime of verkapte bewapeningen en *bewapende* korpsen sprake mag zijn, terwijl ook daartegen bijzondere maatregelen zijn getroffen.

Opgemerkt zij, dat organisaties als de Duitse Stahlhelm, en de Hitlerformaties e. a. de eerste maanden van een oorlog ongeschikt zijn voor gewapend gebruik te velde, alleen reeds omdat haar iedere bewapening, zelfs van geweren en gelegenheid om daarmee te oefenen, ontbreekt. Misschien vormen zij wel reserves, maar aanvankelijk zeker niet „ge oefende reserves”. Van hen zouden gedurende eenige jaren na den grooten oorlog nog voor onmiddellijk optreden te velde geschikt zijn geweest degenen, die den oorlog hebben medegemaakt; omstreeks 1935 zal echter *geen* man van hen daarvoor, mede met het oog op hun leeftijd, zonder meer bruikbaar zijn.

De eigenlijke personeelbeperking voor landmacht, zeemacht en luchtmacht wordt voor ieder land nader uitgewerkt en vastgelegd in een 12-tal tabellen. Uit deze tabellen volgt tevens de verplichting tot beperking, zoowel van de vredessterkte aan personeel van landmacht en luchtmacht in moederland en overzeesche gewesten tezamen, als van die sterkte in het moederland alleen. Daardoor is het mogelijk, de troepen in de overzeesche gewesten te versterken ten koste van die in het moederland; omgekeerd, het, boven de vastgestelde grenzen, opvoeren van de legersterkte in het moederland door koloniale contingenten, is *in vredestijd* niet toegelaten. Ten aanzien van de marine is hierin natuurlijk geenerlei beperkende bepaling getroffen.

Bij de personeelsbeperkingen worden de „z. g. n. militair georganiseerde formaties” als gendarmerie, marechaussee, afzonderlijk vermeld; het blijkt, dat in verschillende landen deze formaties sterker zijn dan het eigenlijke vredesleger. Ondanks de definitie, voorkomende in de ontwerp-conventie van wat onder de militair georganiseerde formaties moet worden verstaan, heerscht bij de door de verschillende staten aan het Volkenbondssecretariaat ingediende gegevens ter zake verschil van meening. Terwijl Nederland wel de Koninklijke Marechaussee vermeldt, wil België de Gendarmerie uitzonderen, niettegenstaande deze afdelingen levert bestemd voor het oorlogsleger.

Duitschland maakt geen melding van de „Schutzpolizei”. Deze — ter sterkte van 150.000 man — is evenwel bewapend met mitrailleurs en pantserautomobielen; zij wordt zelfs geoefend in het gebruik met medewerking van geschut en mijnwerpers in het open veld, zij het tegen opstandelingen. (Zie: „die Geländeausbildung der Schutzpolizei”, von HARTENSTEIN. Pol. Oberstleutnant.)

2. Als tweede maatregel is, als gezegd, voorzien de beperking van *den totalen duur van den werkelijken dienst* der dienstplichtigen, dus van hun verblijf onder de wapenen, hun oefeningstijd. Iedere Staat is vrij om een bepaalden duur van den eerste-oefeningstijd en van een serie herhalingsoefeningen op te geven. Dit eenmaal geschied zijnde, zal hij daaraan zijn gebonden.

Hoe groot voor de verschillende landen weer de bestaande verschillen zijn volgt hieruit, dat, waar, volgens de bovenbedoelde officieele gegevens voor Nederland de *gemiddelde* oefeningstijd der dienstplichtige soldaten, inbegrepen de beide herhalingsoefeningen, thans 7 maanden bedraagt, deze voor België 12 maanden en b.v. voor Finland 17 maanden, voor de Italiaansche

marine 28 maanden en voor de Spaansche matrozen 3 jaar is. Gelijkheid hierin zal dus zeker niet worden bereikt. Van weinig beteekenis is daarom een verder artikel dat vaststelt, dat geen staat een langeren maximum duur van den werkelijken dienst der dienstplichtigen mag hebben dan *algemeen* voor alle staten zal zijn vastgesteld.

Gelet op den langdurigen werkelijken dienst, in het buitenland verricht, zal toch dit maximum waarschijnlijk hoog worden gesteld, wellicht zelfs op 2 of 3 jaar. De Nederlandsche delegatie heeft met andere dan ook doen opmerken, dat dit algemeene maximum slechts waarde zou hebben als het zeer bescheiden zou zijn.

Alvorens van het personeel af te stappen, zij de vraag gesteld, welke maatstaf inzake de eigenlijke vredessterkte der weermacht moet worden aangelegd. Zal men b.v. rekening houden met de bevolkingsterkte, aangevuld en verbeterd door andere factoren, welke de verdedigingsmogelijkheid beïnvloeden? Of zal men de verschillende mogendheden in bepaalde categorieën rangschikken, elk met ongeveer gelijke personeelsterkte, een verbeterd systeem van dat in 1922 door Lord ESHER voorgesteld in de „Tijdelijke gemengde Commissie” van den Volkenbond. Omtrent het een noch het ander is eenige vingerwijzing gegeven.

b. Het oorlogsmaterieel.

Is er ten aanzien van het personeel in het algemeen gelijkheid, voor wat landmacht, zeemacht en luchtmacht betreft, voor het krijgsmaterieel valt het op, dat van gelijkheid in de methodes ter beperking dezer 3 categorieën der weermacht niet veel is terecht gekomen.

1. Allereerst het *landmachtmaterieel*, dus de geweren, mitrailleurs, kanonnen, vechtwagens, enz.

Dit materieel op zich zelf wordt *niet* beperkt, wel echter zullen de uitgaven, daarvoor later jaarlijks te besteden, aan beperking onderhevig zijn. Men zal niet meer dan een bepaald bedrag voor landoorlogstuig in de toekomst mogen uitgeven.

Als gevolg hiervan valt buiten iedere beperking het thans, in 1931, bestaande en natuurlijk nog jarenlang bruikbare krijgsmaterieel, hetzij dit voor den loopenden dienst wordt gebezigd, dan wel in arsenalen en mobilisatiecentra is opgelegd. Nu is het merkwaardige en inconsequente, dat voor de zeemacht wel het aanwezige materieel, althans het varende materieel en iedere hoofd-scheepsoort en zelfs het scheepsvolume en het grootste geschutkaliber, wordt beperkt en voor de luchtmacht het aantal militaire vliegtuigen.

Al even weinig consequent is, dat men niet het voorbeeld heeft gevolgd van de Vredesverdragen van 1919, waarbij voor de landmacht van de ontwapende mogendheden ieder geweer, iedere mitrailleur en ieder licht kanon en zelfs het aantal daarbij behorende patronen en granaten is afgeteld.

Beperkt men alleen de budgetten voor het materieel, dan is iedere Staat vrij om dit uitsluitend te bezigen voor wellicht aan anderen onbekend krijgsmaterieel, dat misschien hoofdzakelijk offensieve waarde heeft, als b.v. speciale vechtwagens en zwaar geschut. Vóór de eerste Haagsche zgn. Vredesconferentie (1899) bestonden bv. geen automatische vuurwapenen, vlammenwerpers, vliegtuigen, vechtwagens en pantserautomobielen.

Gelukkig is evenwel met 9 delegaties vóór en 9 delegaties tegen (6 onthoudingen), dus met stakende stemmen, gestemd over een resolutie, aan-

gevende, dat „het beginsel van de rechtstreeksche beperking moest worden toegepast ten aanzien van het oorlogsmaterieel te land”. Deze resolutie kan dus weer met kans op succes aan de orde komen. Thans is slechts één enkel artikel gewijd aan het landmachtmaterieel, terwijl voor dat van de marine 14 artikelen, 5 bijlagen en 3 tabellen zijn ontworpen.

2. Ten aanzien van het *oorlogsmaterieel der marine* is namelijk het volgende bepaald.

Voor de oorlogsvloot van ieder land wordt een zeker maximum aan totale tonnemaat, dus waterverplaatsing, vastgesteld. Een bepaald land zal b.v. niet meer dan 80.000 ton aan gezamenlijke oorlogsschepen, een ander b.v. 300.000 ton mogen hebben.

Bovendien wordt de totale tonnemaat, welke voor 6 verschillende soorten oorlogsschepen zal gelden, voor elk dezer soorten afzonderlijk nog eens gelimiteerd; deze soorten zijn slagschepen, vliegtuigmoederschepen, kruisers met kanons van meer dan 155 mm, kruisers met kanons van 155 mm of minder, torpedojagers en onderzeeboten. De gezamenlijke tonnemaat van elk dezer scheepsoorten mag men verdeelen over b.v. veel kleine of weinig groote schepen, mits blijvend binnen een nader aangegeven grootte.

Ook is overdracht van tonnage van een soort schepen op een andere mogelijk, doch tot een hoeveelheid als voor ieder land zal worden vastgesteld. Daarbij zullen landen als Nederland, welke minder dan 100.000 ton aan oorlogsschepen bezitten, onbeperkte vrijheid hebben om ten aanzien van bovenwaterschepen, tonnage van eene klasse over te dragen op een andere.

Gesteld men heeft een maximum van 60.000 ton aan oorlogsschepen aanvaard en men heeft oorspronkelijk voor 20.000 ton lichte kruisers, 20.000 ton torpedojagers en 20.000 ton onderzeeboten opgegeven, dan is men gerechtigd in plaats van de 20.000 ton lichte kruisers nog eens 20.000 ton torpedojagers te bouwen, dus totaal 40.000 ton torpedojagers te voeren. Geen enkele onderzeeboot meer kan evenwel, zooals thans de bepaling luidt, op deze wijze worden verkregen.

In de maximum standaard-waterverplaatsing en het maximum geschutkaliber van eenige soorten oorlogsschepen komt — evenals bij de Conventie van Washington — een extra-beperking tot uiting. Dientengevolge mag een slagschip niet meer dan 35.000 ton meten of geen kanon van meer dan 406 mm voeren. De Vereenigde Staten hebben zich tegen een verder gaande vermindering, als o. m. Engeland wenschte, herhaaldelijk verzet. Dat de beperking tot 35.000 ton intusschen niet zonder beteeckenis is, moge blijken uit het feit, dat vóór de conferentie van Washington slagschepen van 45.000 ton en van 50.000 ton op de maritieme programma's voorkwamen. De ontwerp-conventie bepaalt verder, dat een torpedojager niet meer dan 1850 ton meten mag en geen kanon van meer dan 13 mm voeren; een onderzeeboot mag niet meer dan 2000 ton waterverplaatsing hebben of geen kanon van 13 mm voeren.

Opgemerkt zij dat, ingevolge het traktaat van Versailles, Duitschland gebonden is aan een maximum tonnage van 10.000 ton voor slagschepen (d. i. minder dan $\frac{1}{3}$), van 800 ton voor torpedojagers (d. i. minder dan de helft), terwijl dit land geen onderzeeboten mag hebben.

Wordt aldus in tegenstelling met het oorlogsmaterieel van de landmacht, het materieel der zeemacht op zich zelf beperkt, bovendien zijn bij de marine evenals bij de landmacht de uitgaven voor het *zeemachtmaterieel* aan beperking

onderworpen. Dit voorkomt naast de beperkende bepalingen nopens vervanging van materieel den onderlingen wedijver in te spoedig vernieuwen van de oorlogsvloot en bemoeilijkt het van het eene scheepstype overgaan tot het andere (door overdracht). Ik wijs in dit verband op de toenemende kosten van het scheepsmaterieel: de nieuwe pantserkruiser „Deutschland” kost 50 millioen gulden, een modern slagschip van 35.000 ton zelfs 100 millioen gulden.

3. Voor *vliegtuigen en luchtschepen* wordt afzonderlijk het aantal en het motorisch vermogen en bovendien het volume der luchtschepen aan beperking onderworpen, doch hoewel ditmaal vooral de Britsche delegatie, ondersteund door de Nederlandsche, daarvoor heeft gepleit, zijn in strijd met de consequente toepassing van het beginsel van de beperking der bewapeningsuitgaven, de uitgaven voor den uitbouw van de militaire luchtvloot vrij gebleven. Men bedenke, dat Duitschland geen uitgaven aan militair luchtvaartmaterieel mag besteden.

Mits blijvende binnen het maximum van aantal en motorisch vermogen, kan in de toekomst er voor worden gezorgd, steeds de allernieuwste typen militaire vliegtuigen te bezitten, hetgeen, gelet op de ontwikkeling, welke het luchtwapen nog steeds medemaakt, een bewapeningswedstrijd op zich zelf zou kunnen medebrengen. De eenige rem, welke dan in dit opzicht zal gelden, wordt gevormd door de beperking van het totaal van alle defensieuitgaven. Intusschen zal op deze aangelegenheid in de conferentie nog wel worden teruggekomen en zulks te eerder, omdat de budgetaire deskundigen in hun rapport de beperking van de uitgaven voor de luchtstrijdkrachten wél hebben uitgewerkt.

Hierbij mag evenwel niet worden vergeten, dat de ontwikkeling van de burgerluchtvaart aan geen banden mag worden gelegd en dat het geval dus niet ondenkbaar zou kunnen zijn, dat tegenover de nieuwste, met tijdelijke hulpmiddelen bewapende burgervliegtuigen, verouderde militaire vliegtuigen het zouden kunnen afleggen. Hieruit volgt tevens, dat door het geheel afschaffen van de militaire vliegtuigen of alleen van de bombardeervliegtuigen, zooals wel van verschillende zijden is en wordt bepleit, het schrikbeeld van den lucht-oorlog en het bombardement uit vliegtuigen nog niet verdwijnt. Nochtans zal, het zuiver als verkeersvliegtuig gebouwde burgervliegtuig aan militaire waarde verliezen, naarmate de luchtdeelartillerie verbetert; immers daardoor wordt gedeeltelijk pantsering van de bombardeervliegtuigen noodzakelijk. Wanneer derhalve, overeenkomstig art. 28 eerste lid van de ontworpen conventie, de partijen er zich van onthouden bij den bouw van materieel voor de burgerluchtvaart militaire kenmerken voor te schrijven, zal meer en meer verschil ontstaan tusschen de militaire en de burgervliegtuigen.

Dit sluit geenszins uit de noodzakelijkheid om te komen tot een algemeene en scherpe beperking van het aantal militaire vliegtuigen.

Opgemerkt zij nog, dat in de beperking van aantal en gezamenlijk motorisch vermogen der militaire vliegtuigen en luchtvaartuigen alleen begrepen zijn die, welke worden gebezigd voor den loopenden dienst of als onmiddellijke bedrijfsreserve gereed staan en niet die, welke na korten tijd voor gebruik gereed zijn en die, welke al dan niet in onderdeelen zijn opgeslagen; deze zouden vrij zijn, hetgeen de Nederlandsche delegatie al evenmin aanvaardbaar achtte.

c. *De uitgaven voor de defensie.*

Een van de, althans voor den oningewijde, het meest sprekende en voor de staatshuishouding belangrijkste bepalingen betreft de *beperking van het totaal* der jaarlijksche uitgaven voor de defensie, dat is dus het gezamenlijk bedrag van de uitgaven voor personeel, wapenen en verder materieel, manoeuvres, versterkingen, vlootbases, vooroefeningen, enz. enz. Deze beperking geschiedt aan de hand van regelen en volgens tabellen, ontworpen door het reeds genoemde speciale comité van deskundigen in budgetaire zaken.

Deze deskundigen verklaren in hun omstandig eindrapport van 28 Februari 1931, dat de uitgaven voor de landsverdediging *geenszins* een maatstaf van vergelijking van de mate van bewapening der verschillende landen kunnen vormen.

En dit is duidelijk; bij een vrijwilligersleger b.v. betaalt men aan soldij voor een soldaat zeker het acht- tot negenvoudige van hetgeen de dienstplichtige in een dienstplichtleger aan soldij ontvangt en moet men ook aan pensioengrondslagen denken. Zoo merkt Hongarije op, dat het 92 % moet betalen aan militair personeel, zoodat voor materieel slechts 8 % der begrooting beschikbaar is en dan kost bv. een mitrailleur aan Hongarije, welk land geen wapens mag invoeren en slechts van een enkele niet voor de vervaardiging in massa ingerichte fabriek is voorzien, veel meer dan aan een andere mogendheid, die een groote wapenindustrie bezit.

Ook Oostenrijk kan het aan dit land toegestaan leger van 30.000 vrijwilligers niet onderhouden en heeft dit gebracht op ongeveer 21.500.

Terloops zij nog opgemerkt, dat het Comité van experts in budgetaire zaken heeft voorgesteld de beperking niet te richten op de begrotingscredieten voor de defensie maar op de *uitgaven*, welke daarvoor in ieder finantieel jaar *zijn* gedaan. Hierbij zou de beperking zich uitstrekken over 4 achtereenvolgende jaren, terwijl jaarlijks een nader vast te stellen percentage als maximum zou mogen worden uitgegeven. Stelt men dit op b.v. 30 % en is daarbij in een bepaald land de figuur b.v.: in het jaar $x = 30\%$ van het bedrag der 4 jaren te zamen, in het jaar $x + 1 = 26\%$ en in het jaar $x + 2 = 28\%$, dan zou in het jaar $x + 3$ de staatsrekening met niet meer dan 16 % van de 4-jaarlijksche defensie-uitgaven mogen worden belast.

Tegen de beperking van de budgetaire uitgaven als voornaamste middel om de bewapeningen te beperken, hebben zich verschillende delegaties, met name die der Vereenigde Staten en de Duitse verklaard. Ook de Britsche en Japansche delegatie stemmen hiermede niet onverdeeld in. De Duitse delegatie ziet in dit „indirecte” beperkingsmiddel de bedoeling van de Fransche groep om den weg af te snijden, waarlangs verbetering van de aan Duitschland verbleven bewapeningen zou kunnen worden verkregen.

II. *De publicatie- en verbodsbepalingen.*

a. *De Publicatie-bepalingen.*

Als een soort correctief op alle hiervoren behandelde beperkingen, is een bepaald stelsel ontworpen van jaarlijksche publicatie ten aanzien van de bewapeningen waarover de beperkingen loopen.

Deze publicaties strekken zich intusschen over een eenigszins ruimer gebied dan uitsluitend dat van de beperkingen uit.

Zoo is de bekendmaking voorgeschreven van de handelsvaartuigen, welke zijn voorzien van een versterkt brugdek, ten einde kanons van een kaliber

van niet meer dan 155 mm daarop in geval van oorlog te kunnen plaatsen en deze vaartuigen als hulpkruisers te kunnen bezigen.

Ook is publiciteit van de burgerluchtvaart geëischt, zoowel wat betreft aantal en motorisch vermogen der vliegtuigen als bovendien het volume van de luchtvaartuigen.

Verder is ook publiciteit van de uitgaven voor de burgerluchtvaart verlangd en verkregen door een bepaalde groep mogendheden, welke groep intusschen beperking van de uitgaven voor de militaire luchtvaart heeft afgestemd.

Deze zelfde groep heeft verzet tegen het Nederlandsche voorstel om, waar de rechtstreeksche beperking van het oorlogsmaterieel van de landmacht niet was aanvaard, althans te komen tot *jaarlijksche publicatie* van het aanwezige krijgsmaterieel, onder vermelding van het tijdperk van aanmaak (vóór 1890, tusschen 1890 en 1914 en na 1 Jan. 1914). Dit is toch wel het minste wat men mag verlangen op grond van artikel 8, zesde lid van het Volkenbondspacte, hetwelk voorschrijft, dat de verschillende mogendheden *op de openhartigste en volledigste wijze* alle inlichtingen, betrekking hebbende op den graad hunner bewapeningen en zelfs op den stand hunner weermacht-programma's, zullen uitwisselen.

Een dergelijke publicatie zal volgens de bedoeling van het pacte een niet te versmaden hulpmiddel vormen om excessen op dit gebied, dat van de steeds *toenemende* bewapening en technische uitrusting, te voorkomen.

Zij is noodzakelijk. En er zal ongetwijfeld in 1932 op worden teruggekomen, te meer, omdat het budgetaire comité heeft vastgesteld, dat het *niet* mogelijk is de uitgaven voor het materieel, gesplitst over verschillende categorieën daarvan, weer te geven, zooals de Voorbereidende ontwapeningscommissie in artikel 33 der ontwerp-conventie wenschte.

Over beperking of publiciteit ten aanzien van aanwezige of aan te leggen versterkingen, vestingen, forten, wapenplaatsen, schansen, blokhuizen e. d. wordt in de ontwerp-conventie niet gesproken.

Onderhoud en aanleg van versterkingen kunnen dus uitsluitend den weerslag ondervinden van de beperking, geldend voor het totaal van de uitgaven voor de defensie. Dit is niet afdoende; permanente versterkingen in grensgebieden bv. vormen de tegenstelling van het ontwapeningsservituut, de gemilitariseerde grenszones, zij kunnen dienen als uitgangsg gebied voor aanvalsoperatiën.

Ter voorbereiding van de a.s. conferentie zijn in de afgelopen maanden op instigatie van den Volkenbondsraad door de verschillende Staten, aan de hand van eenige der tabellen van het ontwerp-verdrag, inzake de publicatie, gegevens verstrekt o. m. nopens de vredessterkte van militair personeel, de vlootsterkte, het aantal vliegtuigen en de uitgaven voor de defensie. Uit de ingekomen opgaven, welke reeds een zwaren bundel vormen, blijkt dat er nog heel wat verschil van opvatting bestaat over wat onder deze publicaties valt en hoe zij dienen te geschieden. Verwezen zij voorts naar de bijlagen I—III, opgemaakt aan de hand dezer officieele gegevens.

b. De verbodsbepalingen.

De ontwerp-conventie komt tot één bepaald verbod, n.l. onder voorwaarde van wederkeerigheid, van het bezigen van chemische strijdmiddelen en onder alle omstandigheden van dat van bacteriologische strijdmiddelen.

Men zal zich afvragen: waarom wordt dit verbod van het gebruik van gif-gassen in den oorlog weer in deze conventie opgenomen, waar reeds in 1925

hierover een afzonderlijk protocol werd gesloten, hetwelk thans door 33 staten, waaronder Nederland, is geratificeerd en dat sedert Februari 1928 in werking is getreden. De reden van het opnieuw vaststellen moet daarin worden gezocht, dat aldus wordt vertrouwd o. m. de Vereenigde Staten tot ratificatie van een nieuw gifgassenverbod te bewegen. De Amerikaansche Senaat heeft ratificatie ten aanzien van het bestaande protocol niet willen goedkeuren; de gasoorlog wordt aldaar niet bepaald inhumaner dan andere strijdwijzen gevonden. Overigens bestond ook elders aanvankelijk een groote aarzeling om tot ratificatie van het verbodsprotocol over te gaan. Einde 1927, dus ruim 2½ jaar na de onderteekening van het protocol, hadden nog slechts 2 staten: Frankrijk en Liberia de bescheiden betreffende de ratificatie ingediend. Ook hebben o. m. België, Frankrijk, Roemenië, Sovjet-Rusland en Engeland een reserve bij de ratificatie gemaakt, welke beoogt het verbod buiten werking te stellen tegenover een Staat, die niet tot het protocol is toegetreden. Door het opnemen van het verbod in de ontwapeningsconventie zullen wijders de regeling van het toezicht en de verdere uitvoeringsbepalingen, zooals deze zijn ontworpen in de ontwapeningsconventie, ook ten aanzien van het gifgassenverbod van toepassing zijn. En dit is noodzakelijk omdat, mede in verband met de bovendoelde reserves op het verbodsprotocol van 1925, er geen voldoende vertrouwen bestaat, dat de gifgassen niet in een toekomstigen oorlog zullen worden toegepast. De juridische situatie geeft in deze nog niet de absolute garantie van het niet gebruiken.

Ook zal uitbreiding van het verbod tot gebruik van traangassen en verbod van iedere voorbereiding, zooals aan de voormalige centrale mogendheden is opgelegd, wel evenals wellicht de sanctie-quaestie, weer aan de orde komen. Ten slotte ware verplichte contrôle van staatswege van de chemische industrie wellicht te overwegen.

De vraag mag intusschen hier wel worden gesteld of het verbieden van het gebruik van gifgassen, hoewel *noodzakelijk*, nog wel uitsluitend van betekenis is, boven andere daarmede verband houdende verbods-bepalingen. Wat is de reden van het verbod? Hoofdzakelijk de vrees voor een aanval op open steden en andere levenscentra met chemische strijdmiddelen, welke onmiddellijke en verstrekkende uitwerking tegen een onbeschermd bevolking bekend is.

Evenwel is, gelet op de ontwikkeling, welke de gasbeschermingsdienst de laatste jaren heeft doorgemaakt, bescherming, ook van de bevolking, geenszins onuitvoerbaar.

Zoo zegt de bekende deskundige op het gebied van de chemische oorlogvoering Dr. HANSLIAN in het ontwapeningsnummer van *Die Illustrierte Zeitung* van 19 November 1931, dat de gasbescherming van de burgerbevolking, doorgevoerd o. a. met behulp van de tegenwoordige zooveel verbeterde en goedkoopere gasmaskers, aan een gasaanval zoo weinig kans op welslagen biedt, dat hij *waarschijnlijk in het geheel niet zal plaats vinden*.

Het groote gevaar blijft nu vooral schuilen in het werpen uit vliegtuigen van brisantmunitie en brandbommen. De aandacht zij hiervoor gevestigd op het werkje van den Duitschen Brand-oberingenieur RUMPF, „Brandbommen”. Het zal daarom overweging kunnen verdienen, of op dit gebied niet opnieuw aandacht moet worden besteed aan een Duitsch, door Nederland ondersteund voorstel, hetwelk het verbod van het werpen van strijdmiddelen uit vliegtuigen beoogt. Daarmede zouden speciale militaire bombardeer-vliegtuigen van zelf overbodig worden.

Zooals ik reeds deed opmerken, is een algeheel verbod van militaire vliegtuigen niet te verwachten.

Zeker is het, ook gezien van een Nederlandsch standpunt, noodzakelijk, dat een algemeen verbod kome ten aanzien van bepaalde wapenen, welke door de Westelijke mogendheden in 1919 dermate gevaarlijk werden geacht, dat een absoluut verbod daarvan aan Duitschland, Hongarije, Oostenrijk en Bulgarije werd opgelegd. Deze wapenen zijn, wat de landmacht betreft: zwaar geschut, vlammenwerpers en vechtwagens. Zou men niet tot een volstrekt verbod daarvan kunnen komen, dan is toch zeker een uiterste beperking noodzakelijk.

Geen kans op verwezenlijking heeft een algemeen bestaansverbod van de, aan Duitschland verboden, onderzeebooten, immers zij worden beschouwd als een belangrijk verweermiddel ter zee voor die zeemogendheden, die zich niet een groote vloot van zware oorlogsschepen kunnen veroorloven.

De pogingen, welke Engeland en de Vereenigde Staten, te beginnen met de conferentie van Washington, hebben gedaan om de onderzeeboot, de gevaarlijke vijand van de handelsscheepvaart, als oorlogswapen eens en vooral te verbieden, stuitten af op den hardnekkigen weerstand van Japan, Frankrijk en Italië en de kleine zeemogendheden, zij het dat Italië zich later n.l. te Londen vóór de afschaffing verklaarde.

Het verdrag van Londen van 22 April 1930 en de ontwerp-conventie beperken de afmetingen der onderzeebooten. Art. 22 van het verdrag van Londen regelt bovendien het optreden van onderzeebooten tegen koopvaardij-schepen en bepaalt o. m. dat de opvarenden in veiligheid moeten worden gebracht. Een algemeen verbod om de onderzeeboot tegen koopvaardij-schepen te bezigen, was reeds te Washington afgestuit op den weerstand van Frankrijk.

c. Het verband tusschen de militaire en de burgerluchtvaart.

Herhaaldelijk is het streven tot uiting gekomen, de ontwikkeling en het gebruik van de burgerluchtvaart in de hand te houden. Terwijl de Belgische senator DE BROUCKÈRE de vorming van een luchtvaarttrust voor de burger-vliegtuigmaatschappijen bepleit, is laatstelijk in Frankrijk naar voren gebracht, het denkbeeld van een internationale organisatie, die de eenige concessionaresse van alle luchtlijnen zou zijn. Een dergelijke internationale burgerluchtvaart-organisatie zou in geval van conflict een internationale luchtmacht moeten vormen ter beschikking van den Volkenbondsraad.

Nu heeft de Fransche groep bij de Voorbereidende ontwapeningscommissie steeds getracht invloed te verkrijgen op de ontwikkeling van de burger-aviatiek in het buitenland, welke door haar wordt gevreesd, waarschijnlijk omdat de Duitsche burgerluchtvaart, eenmaal vrijgegeven, snel tot ontwikkeling is gekomen, evenals de Amerikaansche. Toch kan van de Duitsche burgerluchtvaart — ook volgens het inzicht van Fransche deskundigen — niet datgene worden verwacht, wat sommigen veronderstellen, t. w. een te duchten luchtmacht, geschikt voor aanvallend optreden en wel reeds bij het begin van een oorlog.

De voorstellen van de tot de Fransche groep behorende militaire deskundigen, achtereenvolgens in de Voorbereidende ontwapeningscommissie gedaan, tot het beperken van de burgervliegtuigen op zichzelf, dan wel tot het beperken van de burgervliegtuigen te zamen met de militaire vliegtuigen, werden niet overgenomen. Ook heeft de commissie in tweede lezing verworpen een aanvankelijk Fransch voorstel, waarbij bepaaldelijk was aangegeven.

dat de beperking van de militaire luchtvaart afhankelijk ware te maken van en als het ware als tegenwicht zoude moeten dienen ten opzichte van de ontwikkeling van de burgerluchtvaart in andere landen. De strekking hiervan was dus de eigen militaire luchtvaart op te voeren bij sterk ontwikkelde niet-militaire luchtvaart in aangrenzende landen.

De Voorbereidende ontwapeningscommissie kwam echter tot het besluit de militaire en de burgerluchtvaart streng gescheiden te houden en vast te stellen, dat zooveel als mogelijk is moet worden bevorderd het sluiten van economische overeenkomsten tusschen de burgerluchtvaartondernemingen van de verschillende landen. Voorts is, zooals is vermeld, de publiciteit ten aanzien van de burgerluchtvaart in de conventie gebracht, doch niet bepaaldelijk de onderlinge afhankelijkheid van militaire- en burgerluchtvaart.

III. De uitvoeringsbepalingen.

Teneinde de uitvoering van de conventie te kunnen nagaan, is de vorming van een „permanente ontwapeningscommissie” ontworpen, waarmede een internationaal ontwapeningsorganisme wordt gecreëerd, hetwelk tot taak heeft, de uitvoering van de eerste en wellicht van volgende, het doel naderbijstrevende conventies na te gaan.

Hoewel deze commissie geen uitvoerende macht zal toevallen en haar zelfs geen contrôle ter plaatse is toegestaan, moet de vorming daarvan, welke ten slotte in een compromis met de delegatie der Vereenigde Staten is verkregen, van groot belang worden geacht.

Deze „permanente ontwapeningscommissie” zal eenmaal per jaar moeten vergaderen of telkens wanneer een der mogendheden zulks zal verzoeken. Zij ontvangt alle gegevens van de verschillende mogendheden en moet ten minste eens per jaar rechtstreeks aan de verdragsluitende mogendheden en aan den Raad rapport uitbrengen nopens de uitvoering van de conventie. De leden zullen hun regeeringen *niet* vertegenwoordigen.

Een afzonderlijke bepaling is opgesteld om, in geval van ernstige binnenlandsche troebelen of opstand in overzeesche gebieden, tijdelijk van de ontwapeningsconventie af te wijken, evenwel met *uitzondering* van die bepalingen, welke nadrukkelijk zijn bestemd te worden toegepast in oorlogstijd. Deze regeling maakt dus b.v. mogelijk, het oproepen van lichtingen of het vormen van de landstormverbanden der „bijzondere vrijwilligers” bij dreigende binnenlandsche onlusten.

Vermelding verdienen nog een tweetal artikelen nopens de uitvoering van het verdrag, vooral daarom van belang, omdat zij kunnen dienen tot een begin van overleg tusschen de Staten-leden van den Volkenbond en de Vereenigde Staten, in geval de vrede bedreigd wordt, doordat een Staat zijn bewapeningen boven het overeengekomen peil opvoert of een geschil ontstaat nopens de uitvoering van de verdragsbepalingen. Dat een dergelijk overleg vooral door Frankrijk wordt gewenscht, ter verhooging van zijn veiligheid, is bekend.

Ook vraag ik de aandacht voor een artikel, waarvan de behandeling bij de conferentie een bron van moeilijkheden zal kunnen opleveren. Het heeft n.l. de feitelijke strekking de Staten, bij de vredesverdragen van Versailles, Trianon, enz. ontwapend, ditmaal vrijwillig te verbinden, zich permanent aan deze ontwapeningsbepalingen te houden, zonder dat daartegenover al

dadelijk zeer vergaande bewapenings-vermindering van de andere onder-teekenaars der conventie zou komen te staan. De Duitse delegatie heeft zich tegen deze bepaling verzet en verklaarde, dat Duitschland nimmer opnieuw en vrijwillig de inbreuk op zijn souvereiniteitsrechten zal aanvaarden, waaraan het zich ingevolge de ontwapeningsbepalingen van Versailles heeft moeten onderwerpen. Daartegenover staat, dat Polen in zijn memorandum van 29-9-'31, uitdrukkelijk verklaart, iedere overeenkomst ter ontwapenings-conferentie afhankelijk te zullen maken van de voorwaarde, dat de ontwapeningsverplichtingen, voortvloeiende uit de vredesverdragen zullen worden geëerbiedigd en nauwgezet nageleefd.

Uit de ontwerp-conventie is een oorspronkelijk daarin voorkomende bepaling op aandrang der Sovjet-delegatie weggelaten, evenwel onder het voorbehoud van de Voorbereidende commissie, dat zij bij de a. s. conferentie zal worden behandeld. De randstaten van Sovjet-Rusland (Polen, Roemenië, Finland, Esthland en Lettland) verlangen nl. dat tot het tijdstip, waarop Sovjet-Rusland tot de conventie toetreedt, verschillende beperkingsartikelen voor deze Staten buiten werking zouden blijven.

Aan de ontwerp-conventie is een uitgebreid rapport, bestaande uit 305 punten, gevoegd, waarin ook de talloze reserves, gemaakt door onderscheidene delegaties, zijn opgenomen. De merkwaardigste reserve komt wel onder N°. 40 voor, waarbij verschillende Staten laten verklaren, dat hun bestaande bewapeningen verre van voldoende zijn om de nationale veiligheid te waarborgen, zoodat vermindering van alle of van enkele categorieën van bewapening voor deze Staten onmogelijk is.

C. HET PROBLEEM VAN DE VEILIGHEID.

I. *De algemeene veiligheid en die te land.*

Bij de aanvankelijke beraadslagingen van de a. s. conferentie zal —, naar het zich laat aanzien — in het bijzonder het probleem van de veiligheid en dat van de verzekering der veiligheid, door onderlinge ondersteuning tegen agressie van buiten, naar voren komen.

Allereerst zijn het de Staten, waaraan bij de vredesverdragen een drastische vermindering der bewapeningen is opgelegd, die voor hun veiligheid tegen mogelijk vreemd wapengeweld beducht zijn.

Stellen Frankrijk en Polen, ook in hun memorandum kort geleden ten behoeve van de ontwapeningsconferentie ingediend, de veiligheid vóór de ontwapening volgens de trilogie van het Protocol van 1924: arbitrage, veiligheid, ontwapening, Duitschland en Hongarije willen inzake de veiligheid pariteit, doch zien de trilogie in een andere volgorde: arbitrage, ontwapening, veiligheid. Maar terwijl Frankrijk, Polen en andere Staten, welke toch wel tot de ruim, zoo niet zwaar bewapende gerekend kunnen worden, ter ontwapening eerst meer veiligheid zoeken in een afdoende regeling van de onderlinge ondersteuning tegenover den Staat-aanvaller, willen Duitschland, Hongarije en Bulgarije en ook Oostenrijk ontkomen aan de bestaande, door hen ongunstig bevonden bewapeningsverhoudingen, waarbij zij zich allerminst veilig gevoelen, en in het bijzonder Duitschland en Hongarije zich als Staat en als Volk achtergesteld achten.

Voor ons merkwaardig zijn de uitingen van de woordvoerders, vooral van de kleine ontwapende Staten als Bulgarije en Hongarije ¹⁾.

Wil de kolonel-generaal VON SEECKT, oud-bevelhebber der Deutsche Reichswehr, blijkens zijn brochure „Wege deutscher Aussenpolitik”, gelijkheid in bewapening zoo noodig door voor Duitschland weer vrijheid voor herbewapening te verkrijgen, dit laatste eischt de sterk groeiend nationaal-socialistische partij reeds thans, waartegenover het Centrum en de sociaal-democraten de „Aufrüstung” voor geval de algemeene vermindering der bewapeningen mocht tegen vallen, verwerpen, hoewel ook deze partijen herziening van het Verdrag van Versailles met name voorwat de Oostelijke grens van Duitschland betreft noodzakelijk achten. Ook de Deutsche regering bij monde van generaal GROENER, Minister van Binnenlandsche Zaken en van Defensie, hoewel — evenals Dr. CURTIUS reeds in den Volkenbondsraad van 20 Januari 1931 deed — de hiervoren besproken ontwerp-ontwapeningsconventie absoluut verwerpend, staat op een bezadigder standpunt en spreekt niet van herbewapening van Duitschland.

„Een blik op den toestand, waarin de wereld verkeert,” — zoo schrijft hij in de *Bergisch-Märkische Zeitung* van 10 October 1931 — „leert ons, dat Duitschland zijn veiligheid en zijn gelijkgerechtigheid niet langs den weg van een wedstrijd in bewapening zal kunnen verkrijgen. Duitschland is ontwapend en zal in Genève het standpunt van het recht op het ontwapenen der andere staten tot het uiterste moeten verdedigen”.

Wat Duitschland zal doen, in geval de ruim bewapende Staten weigeren in belangrijke mate hun bewapening te verminderen en volgens zijn standpunt de conferentie zou mislukken, daarover heeft hij zich ook in latere interviews niet willen uitlaten.

Hoe meer echter de bewapening van Frankrijk, van de Staten der kleine entente en in het bijzonder van Polen zou afdalen tot die van de vroegere tegenstanders, hoe minder deze Staten naar verhouding van thans hun veiligheid verzekerd achten.

Temeer, omdat zij voorgeven de ontwikkeling van de z.g.n. potentieele bewapeningen dier ex-tegenstanders te vreezen en — terecht of niet, dit laat ik nog in het midden — de mogelijkheid van geheime bewapeningen aldaar ²⁾ en van aansluiting van Duitschland en Sovjet-Rusland op militair gebied naar voren brengen ³⁾, terwijl de, door de groote afweerorganisaties (Hitlerkorpsen e. a.) in Duitschland tegen de vastgestelde grenzen gerichte actie, hen bezorgdheid inboezemt.

Vandaar dat Frankrijk en Polen en ook Roemenië bij de aan den Volkenbond verstrekte gegevens betreffende hun bewapeningen, scherp doen uitkomen, dat eerst na een betere regeling van de onderlinge ondersteuning van de

¹⁾ De Bulgaarsche gedelegeerde MORFOFF te Genève in December 1930: „La Bulgarie reste comme un champ ouvert à tout passant, par terre, par mer et par les airs.” Hij wenscht een oplossing, welke, zonder voor iemand gevaar op te leveren, „mette fin à notre état d'insécurité”.

Graaf APPONYI in Boedapest in Mei 1931: bij het internationaal Congres van Volkenbondsvereeningen: „Hongarije zal bij de conferentie van 1932 volledige vrijheid ten aanzien van het recht op herbewapening verlangen, mede teneinde aan de „onteerende beperkingen” van het Vredesverdrag van Trianon te ontkomen”.

²⁾ Zie daarvoor het artikel van mijn hand in het „Haagsche Maandblad” van April 1931.

³⁾ Het Fransch-Russisch non-agressieverdrag, als ontwerp 29-8-'31 vastgesteld, zou hierin toch zeer zeker wijziging brengen.

bondsleden tegenover den Staat-aanvaller op ontwapeningsgebied iets van beteekenis kan worden bereikt ¹⁾.

Italië nochtans schaart zich in dit opzicht aan de zijde van Duitschland en deed reeds in de slotzitting van de Voorbereidende ontwapeningscommissie uitkomen, dat verzekering van de veiligheid, van de „*securité*”, geen prealabele, geen voorafgaande voorwaarde vormt voor ontwapening. Ook van de zijde der Vereenigde Staten en Engeland hoort men eenzelfde meeningsuiting ²⁾.

Hoe dit zij, het is weinig waarschijnlijk, dat de groote meerderheid van het Fransche volk, dat de verschrikkingen van den grooten oorlog in eigen land heeft ondervonden en zich ernstig bedreigd heeft gezien, voor het tegenwoordige een ontwapeningsverdrag van eenige beteekenis zou aanvaarden, indien niet tegelijkertijd daaraan wordt tegemoetgekomen door afdoende verzekering van de onderlinge ondersteuning in geval van oorlog.

Reeds wees ik op het Fransche Memorandum van 15 Juli 1931. Wel is waar verzet de socialistische partij zich tegen de strekking van dit Memorandum, doch haar desbetreffende motie werd in November j.l. met groote meerderheid in de Kamer verworpen. Reeds eerder schreef dan ook een van de oud-woordvoerders der Fransche ontwapeningsdelegatie te Genève, de onafhankelijke socialistische senator Paul Boncour, dat alles dient te geschieden, overeenkomstig letter en geest van art. 8 van het pacte (reeds hiervoren aangehaald), volgens hetwelk de beperkingen en vermindering der bewapeningen van elk land afhangen van de eischen, welke de nationale veiligheid en de internationale verplichtingen stellen. Hetgeen wil zeggen, zoo doet hij opmerken, dat art. 8 wordt getroffen, indien artikel 16, hetwelk moet voorkomen, dat in geval van agressie de aangevallene alleen staat, niet zoodanig tot uitvoering komt, dat de andere Staten-bondsleden zich aan de zijde van den aangevallene scharen met hun finantieele en economische hulpbronnen en militaire, maritieme en luchtstrijdkrachten.

In de resolutie van de Fransche radicaal-socialistische partij, onder leiding van HERRIOT, van 7 November j.l. komt naar voren een gelijke voorwaarde, waarvan vollediger vermindering en beperking der bewapeningen afhangen. Intusschen is — en dit verdient goede aandacht — in deze resolutie onafhankelijk daarvan een vermindering beoogd van de militaire budgetten met 15 tot 20 %, te verdeelen over 5 jaren.

Daartegen kant zich evenwel de nationaal-republikein FABRY, voorzitter

¹⁾ Daarbij herinnert Polen er in zijn Memorandum van 14 September 1931 aan, hoe dit land, als gevolg van zijn „*eenzijdige ontwapening*” in de XVIIIde eeuw afdalend tot een leger van 16.000 man, het slagveld van Oostelijk Europa werd en ten slotte, ondanks het protest van verschillende staten, van de lijst der zelfstandige mogendheden werd geschrapt.

²⁾ Het standpunt van Nederland ten aanzien van de waarborgen van veiligheid, voorzien in artikel 16 van het Volkenbondspacte, is tot dusverre, dat deelneming aan de daarin aangegeven sancties, zelfs ingevolge een met algemeene stemmen door den Raad aanvaarde beslissing, zoo ingrijpende gevolgen kan hebben, dat de beslissing, of daartoe onzerzijds moet worden overgegaan niet uitsluitend in handen van den Raad kan worden gelegd. Tegenover het geheele gebied der sanctie-toepassing van artikel 16 zal Nederland ten slotte zelf hebben te beslissen.

Ook is dezer dagen in het Japansch-Chineesch conflict gebleken, hoe juist de uitspraak van professor RUTGERS in zijn betrokken, in het comité voor arbitrage en veiligheid uitgebracht, rapport is, nl. dat in *een gegeven geval* het de vraag zal zijn, in hoeverre het beginsel van ondersteuning van den aangevallen staat al dan niet een *levende werkelijkheid* is.

van de legercommissie van de Fransche Kamer, die door de vorming van een krachtige internationale weermacht de veiligheid wenscht te verzekeren, alvorens aan vermindering van bewapening te denken.

In het vorenbedoelde Poolsche memorandum zijn de voorwaarden voor de veiligheid iets eenvoudiger gesteld. Immers Polen bepleit daarin niet de ondersteuning door *alle* bondsleden, maar, overeenkomstig de bekende Resolutie XIV der 3de Assemblée, de ondersteuning van de landen, welke in hetzelfde gebiedsgedeelte van de wereld zijn gelegen. Daarmede is tevens de wensch naar een Locarno voor het Oosten van Europa, in het bijzonder voor het doorgangsgebied van den Weichsel, duidelijk. Zou men de wereld in ontwapeningszônen verdeelen — en ook hierover d. i. over regionale ontwapening heerscht verschil van meening — dan behooren vele staten tot twee groepen; Polen b.v. zoowel tot West- als tot Oost-Europa, Zuid-Slavië tot de Balkangroep zoowel als tot Centraal-Europa. Zoo komt men tot het beginsel, dat regionale ontwapening zich over een geheel continent behoort uit te strekken.

Roemenië, eveneens grenzend aan Sovjet-Rusland wil, blijkens zijn opgave aan den Volkenbond van 1 September 1931 j.l., de beperking van zijn toekomstig bewapeningsprogramma afhankelijk maken van een organisatie van snellen en daadwerkelijken militairen bijstand tegen den Staataanvaller door *alle* Volkenbondsleden.

II. De veiligheid ter zee.

Voor de Europeesche vaste-land mogendheden is de veiligheid te land hoofdzaak, in ieder geval is de maritieme ontwapening voor hen nauw verbonden aan de bewapening te land en in de lucht. Voor de Vereenigde Staten, Engeland en grotendeels ook Japan, is de maritieme veiligheid het alles beheerschende probleem. De veiligheid in de lucht vormt intusschen vooral voor Engeland in den laatsten tijd een factor van groot belang.

Op de maritieme verhoudingen, het verleenen van onderlingen steun ter zee en de daarmede verband houdende veiligheid en mogelijkheid tot vergaande bewapeningsvermindering op maritiem gebied oefenen twee beginselen grooten invloed uit, n.l. dat van de toepassing ook in oorlogstijd van de *vrijheid der zee* en dat van het *recht van blokkade*.

Het volkenbondspacte zwijgt ten aanzien van de vrijheid der zee, t. w.: het recht van de oorlogvoerenden om zich vrijelijk, behoudens het geval van blokkade, te blijven voorzien van koopwaar, inbegrepen die, welke de oorlogvoering ten goede komt.

De oorspronkelijke bedoeling van President WILSON was een andere.

In het tweede zijner bekende 14 punten schreef hij den eisch van „absolute vrijheid van scheepvaart, zoowel in tijden van vrede als in tijden van oorlog”, evenwel met het voorbehoud van een „internationale actie ter verzekering van den eerbied voor internationale verdragen”.

Het beginsel van de vrijheid der zee leed evenwel op de vredesconferentie door den Britschen tegenstand schipbreuk. Het pacte voorziet wèl in artikel 16 de blokkade te land en ter zee, maar tegen het hier aan gebonden zijn hadden de Vereenigde Staten, toen het op toetreden tot den Volkenbond aankwam, bezwaar.

Het niet aanvaarden van het tweede punt van WILSON had tot gevolg een snelle ontwikkeling van het reeds in 1915 in de Vereenigde Staten tot

uiting gekomen streven om te voorkomen, dat, evenals in den oorlog 1914—1918, het feitelijk Groot-Brittannië alleen zal zijn, dat de zeeën beheerscht, tegenover de mogendheid, welke door Engeland als aanvaller wordt beschouwd. Vandaar de eisch van gelijkheid van sterkte van de oorlogsvloot der Unie met die van Engeland.

Deze zou tot een, vooral voor Engeland en Japan uitputtenden wedstrijd in de bewapening ter zee, in het bijzonder van super-kapitale schepen hebben geleid, indien het niet was gelukt bij de conventie van Washington (1922) tot een vergelijk te komen ten aanzien van deze schepen.

Daarbij werd — mede doordat de Vereenigde Staten afzagen van versterking van Guam (Marianen) en de Philippijnen en slechts Pearl Harbour op Honolulu, 12 dagen varen van Jokohama, als maritieme basis behielden — tevens het streven naar het Amerikaansch meesterschap in den Westelijken Stillen Oceaan prijs gegeven. Waarmede intusschen werd bereikt, dat het Britsch-Japansch verbond van 1902 niet meer werd verlengd, zoodat de Vereenigde Staten zich met een geringere scheepsmacht het maritiem overwicht in den Oostelijken Stillen Oceaan konden verzekeren. Dit ook, omdat Japan's uiterste vlootbasis beperkt bleef tot Japan zelf en het versterken van o.m. de Bonin-eilanden werd verboden.

Van een over-bewapening aan kruisers van 10.000 ton, zelfs boven die van Engeland geprojecteerd, zagen de Vereenigde Staten in 1930 af door het Verdrag van Londen, waarbij ook op dit gebied de pariteit ter zee werd vastgelegd tusschen de beide Angelsaksische rassen, terwijl, die ten aanzien van de kapitale schepen, door gradueele vermindering van de bestaande slagschepen ten bate van de Vereenigde Staten onmiddellijk werd verkregen in plaats van, zooals te Washington was vastgesteld, eerst in 1936.

Nu is het intusschen o.m. deze, door de Vereenigde Staten verkregen gelijkheid op maritiem gebied, welke Engeland — omdat het niet op een conflict met de Vereenigde Staten wil laten aankomen — doet aarzelen de verscherpte bepalingen van artikel 16 van het pacte te aanvaarden, zooals deze tot uiting kwamen in het protocol van Genève van 1924. Deze houding van Engeland oefent op zijn beurt weer invloed uit op de Fransch-Italiaansche verhoudingen ter zee, welke nog niet zijn geregeld kunnen worden. Men moet n.l. aannemen, dat, zoolang Engeland niet, als in 1914, den vlootsteun in Noordzee en Atlantischen Oceaan toezegt, welchen Frankrijk wenscht, een elangrijke tegemoetkoming aan den Italiaanschen eisch van pariteit van bewapening ter zee voor Frankrijk onaanvaardbaar is, te meer waar Frankrijk onder alle omstandigheden zijn verbinding met Noord-Afrika in geval van oorlog wenscht verzekerd te zien. Daarom ziet de Fransche marine zelfs in den bouw van de Deutsche pantserkruisers A—D, waartoe Duitschland, ingevolge het Verdrag van Versailles is gerechtigd, een gevaar, hoewel de Fransche marine op zichzelf de Deutsche verre de baas is.

Evenwel zij opgemerkt, dat door het verdrag van Locarno, waarin Engeland garant is, ook in het geval van een van Duitschland uitgaand conflict aan den Rijn, de vlootondersteuning van Frankrijk door Engeland wel is verzekerd.

Mitsdien zou moeten worden aangenomen, dat hetgeen ter zake van Fransche zijde naar voren wordt gebracht, hoofdzakelijk rechtvaardiging vindt met het oog op de verhoudingen in Oostelijk Europa en een aldaar ontsproten oorlog, voor welk geval Engeland zich niet contractueel in het bijzonder tot ondersteuning heeft verbonden.

Spelen intusschen in dit gebiedsdeel van Europa in geval van oorlog de maritieme middelen wel een rol van overwegende beteekenis?

De beslissing van de Fransche Kamer van 18 Juni 1931, waarbij de kredieten voor den bouw van een nieuw slagschip van 23.000 ton werden verminderd, tot die, benoodigd voor het in studie nemen van den aanbouw, kan een aanwijzing vormen, dat in deze de zaak niet op de spits gedreven wordt en dat de grondslagen voor een maritiem accoord ook voor de Middellandsche Zee wellicht in 1932 zullen worden gevonden. Alsdan zal ook moeten blijken of Zuid-Slavië het nog noodzakelijk acht, om, zooals dit land in zijn reeds aangehaald memorandum mededeelt, de totale tonnemaat van de oorlogsvloot van ongeveer 3000 ton te brengen op 100.000 ton, hetgeen een nieuw element zou vormen voor de Britsche maritieme positie in de Middellandsche Zee en weer de quaestie op den voorgrond zou stellen of Engeland gebruik zal maken van de bevoegdheid tot vermeerderde bewapening, opengelaten in het Verdrag van Londen.

D. DE REGELING VAN DE ONDERLINGE MILITAIRE ONDERSTEUNING.

In de ontworpen conventie komt geen voorstel betreffende nadere regeling van de onderlinge militaire ondersteuning, als door verschillende staten wordt verlangd, tot uiting.

Als gezegd, brengen vooral Frankrijk, Polen en Roemenië de noodzakelijkheid daarvan naar voren.

Verschiedende pogingen zijn op dit gebied gedaan.

Afgaande op de mededeeling van den Franschen Senator DE JOUVENEL (zie o. m. *Le Matin* van 23-11-'31), zou thans in Frankrijk een strooming zijn, welke bepleit in de a. s. ontwapeningsconferentie voorstellen te doen ter *internationalisatie* althans van een gedeelte van de militaire luchtvaart met plaatsing daarvan, krachtens een conventie van onderlingen bijstand, ter beschikking van den Volkenbond. Er zou dan komen een internationale generale staf der militaire aviatiek, terwijl hieraan een kern van machtsmiddelen in den vorm van een permanente internationale luchtmacht zou worden verstrekt, bestaande voor ieder land uit 10 % van zijn militaire luchtmacht.

Hoe het nu mogelijk is tot vorming in vollen vreedstijd van een dergelijk internationaal machtsmiddel en van een internationaal bevelsorgaan over te gaan, alvorens georganiseerd zou zijn een statengroepering onder een centraal orgaan met dwingende machtsbevoegdheid, wordt niet gezegd.

En dit zal toch wel het begin moeten zijn.

Het ontwerp herinnert overigens aan vroegere voorstellen van Fransche zijde tot het organiseeren van de gewapende sancties en het verbeteren van de bepalingen nopens de „gemeenschappelijke actie”, als voorzien in artikel 16 van het Volkenbondspacte. De Fransche delegatie bij de vredesconferentie te Parijs in 1919 stelde voor ter uitvoering van de beslissingen van den Volkenbond een internationale volkenbondsmacht te vormen, bestaande uit nationale contingenten, geplaatst onder de bevelen van een, in voorkomend geval, aangewezen opperbevelhebber. Reeds in vreedstijd zou de organisatie der contingenten en zelfs de voorbereiding van eventueele operatiën worden toevertrouwd aan een permanenten generalen staf, die ook regels zou geven nopens bewapening en oefening der contingenten en zelfs wijziging van het

rekruteeringssysteem zou kunnen vorderen. In art. 13 van het Protocol van Genève van 1924 is een verplichte organisatie van volkenbonds weermachtscontingenten reeds in vreedetijd naar voren gebracht.

Van al deze plannen is evenwel niets gekomen; ook hier ontbreekt de primaire organisatie: de staatsoverwerving.

Verschillende Staten, met name Engeland, willen van een internationale militaire organisatie niets weten. Van den internationalen generalen staf bleef slechts de in art. 9 van het pacte voorziene permanente militaire consultatieve commissie over.

Het moet trouwens voorshands onbegrijpelijk worden geacht, hoe men de verschillende operaties zou kunnen voorbereiden. Indien b.v. met contingenten van Frankrijk, België en Nederland een operatie tegen Duitsland zou moeten worden ontworpen, zou omgekeerd een veldtochtsplan met de Belgische, Nederlandsche en Duitse contingenten tegen Frankrijk moeten worden uitgewerkt, enz. enz.

Voor ieder land zou dus bekend zijn, welke operatiën, het geval dienende, daartegen zouden zijn beraamd en het zou zich daarop kunnen instellen.

Bovendien zou het in het eene uit te werken geval (bestrafing van anderen) in het belang kunnen zijn, b.v. van de Fransche vertegenwoordigers in den internationalen generalen staf om alle mogelijkheden van de Fransche actie naar voren te brengen, terwijl in het tweede geval (bestrafing van Frankrijk) het door hen niet in het belang van Frankrijk zou worden geacht, dat de internationale generale staf over geheime gegevens b.v. betreffende grensversterkingen, mobilisatie, concentratie en opmarsch zou beschikken. Herinnerd zij in dit verband aan het feit dat, zooals reeds naar voren is gebracht, Frankrijk zelfs van geen publiciteit van het aanwezige krijgsmaterieel wil weten.

De denkbeelden van Polen op dit gebied zijn dan ook niet zoo verstrekkend. In zijn memorandum van 14 September 1931 betoogt de Poolsche Regeering de wenschelijkheid om art. 16 van het pacte in dien zin te preciseeren, dat reeds in tijd van vrede wordt vastgesteld met welke contingentsterkte iedere Staat aan de gemeenschappelijke volkenbondsactie zal moeten medewerken.

E. VOORUITZICHTEN.

Zal men nu, gezien den stand van zaken bij het begin van de conferentie, de verwachtingen hoog kunnen spannen? Iedere oordeelvelling hierover is min of meer speculatief.

Het beantwoorden van de vraag naar de vermoedelijke resultaten, vordert dan ook de noodige omzichtigheid.

Tot nu toe heeft de Volkenbond op ontwapeningsgebied nog niet zoo heel veel positieve resultaten te boeken gehad. Eén protocol op dit gebied is sedert bijna 4 jaren in kracht getreden, n.l. het reeds vermelde verbod van het gebruik van *strijdgassen*.

Een andere conventie, die van Juni 1925, betreffende *contrôle op den handel in wapenen*, munitie en oorlogsmaterieel, was op 1 September j.l. wel is waar geratificeerd door 13 staten, w. o. Nederland, maar o. m. nog niet door de Vereenigde Staten, Japan en Sovjet-Rusland, hetgeen, in verband met de voorbehouden, welke de toegetreden staten hebben gemaakt, een beletsel vormt voor het van kracht zijn daarvan.

De werkzaamheden aan de ontwerp-conventie ten aanzien van de *contrôle op de wapenfabricage*, waarbij zich verschillende moeilijkheden voordeden,

heeft de Volkenbondsraad moeten schorsen; de voortzetting is afhankelijk gemaakt van de uitkomsten van de a. s. ontwapeningsconferentie.

Evenwel is met de Algemeene akte van 1928 voor de vreedzame regeling van internationale geschillen, een belangrijke stap gedaan op het gebied van arbitrage en van de verzoeningsprocedure.

Maar nu de bewapeningen!

Zal belangrijke vermindering der bewapeningen bereikbaar blijken? De gedelegeerde der Vereenigde Staten, GIBSON, ambassadeur te Brussel, verwachtte in zijn declaratie in de slotzitting der Voorbereidende commissie, ten hoogste een *stabilisatie* van den bestaanden toestand, derhalve het stuiten van den bewapeningswedloop, welke opnieuw, evenals vóór den grooten oorlog, bij sommige staten, dreigt alle perken te buiten te gaan.

In dit verband heeft de jongste Volkenbondsvergadering een gelukkige hand gehad, door haar Resolutie van 20 September 1931, welke tot strekking heeft de verschillende Regeeringen uit te noodigen, voor den tijd van één jaar, ingaande 1 November 1931 een bewapeningsbestand te aanvaarden, zoodat gedurende dien tijd de regeeringen zich zullen onthouden van iederen maatregel, beoogende hun bewapeningen te vermeerderen. De voornaamste regeeringen hebben dit bewapeningsbestand aanvaard, hetgeen niet anders dan bevorderlijk kan zijn voor de a. s. conferentie.

Hoewel daarmede het normaal afwerken van bestaende programma's en b.v. de vervanging van oud materieel of de verwisseling van oorlogsschepen binnen de reeds aanwezige tonnage blijft toegelaten, is althans de wedstrijd naar meer bewapening in nieuw op te maken programma's voorshands gestuit. Indien het bewapeningsbestand mocht worden verlengd, zal een nauwkeurige omschrijving van hetgeen het bestand omvat, in een afzonderlijk protocol noodig zijn.

Ten aanzien van de komende conferentie, ziet de heer GIBSON, evenals zijn Britsche mede-gedelegeerde Lord ROBERT CECIL, vooral heil in opvolgende conferenties.

Het ware illusoir, alles of heel wat van 1932 te verwachten, want zooals de Japansche gedelegeerde het uitdrukte, „dan juist is de kans groot, dat deze conferentie mislukt.”

Ook de Iersche gedelegeerde noemde in zijn slotrésumé het conventie-ontwerp een poging tot een eersten stap naar de oplossing, maar hij vertrouwde dat de a. s. conferentie verbeteringen in de ontwerp-conventie zou aanbrengen.

Daar komt bij, dat de ontwerp-conventie de basis is, waarop het ontwapeningsgebouw zal moeten worden opgetrokken. Zij vormt het kader, waarbij eerst de in te vullen *getallen* aan de beperking en vermindering het noodige relief zullen geven. Uit de oplossing van dit ten slotte alles overheerschende probleem, dat van het *vaststellen van de toegestane sterkten aan personeel en materieel*, zal moeten blijken of de toch reeds in verschillende opzichten beperkt gehouden conventie ook voor de toekomst voldoende levensvatbaarheid heeft.

Bij het vaststellen van de verschillende cijfers zullen veel beleid, geduld en goede trouw noodig zijn om tot bevredigende uitkomsten te geraken.

Indien ware aan te geven een oordeelkundige, wenschelijke verhouding tusschen de bewapeningen der verschillende staten, zou bewapeningsvermindering niet zoo moeilijk zijn. Want de staten zullen wel niet aan hun *absolute* militaire macht blijven vasthouden, wanneer verhoudingscijfers,

als hier bedoeld, gevonden en toegepast konden worden. Dit is in het vlootverdrag van Mei 1902 tusschen Chili en Argentinië mogelijk gebleken.

Ook heeft de conventie van Washington dit in het bijzonder bewezen, waarbij de Vereenigde Staten, Engeland en Japan, zoomede Frankrijk en Italië er in slaagden een verhoudingsreeks (5 : 5 : 3 : 1,75 : 1,75) althans voor de kapitale oorlogsschepen op te stellen. Het was daarna niet meer zoo moeilijk uit te maken het aantal dezer schepen en de totale tonnemaat, welke aan elk der verdragsluitende mogendheden toekwam.

In Londen op de maritieme conferentie van het voorjaar 1930 mislukte deze differentieering ten aanzien van de overige oorlogsschepen wat Frankrijk en Italië betreft; tot nu toe is ter zake nog geen modus gevonden.

Hierbij gaat het nog om tastbare grootheden: vaststaande scheepstypen van bepaalde maten. Hoe zal evenwel een verhouding kunnen worden bepaald, b.v. tusschen de waarde van een militieleger, een kaderleger en een vrijwilligersleger? Toch zou dit nog niet de grootste moeilijkheid opleveren, indien men eerst de algemeene machtsverhoudingen op militair gebied tusschen de verschillende mogendheden zou kunnen vaststellen althans aannemelijk maken en daarmee b.v. de maximum oorlogsterkte aangeven.

Maar dan zou het er misschien wel in de eerste plaats om gaan, de machtsverhouding vast te stellen tusschen Frankrijk en het huidige Duitschland. Zal laatstbedoeld land zich bij de tegenwoordige verhouding, waarbij het sterk ontwapend is, blijven neerleggen en zal Frankrijk in een belangrijke wijziging berusten?

Mocht alsdan naar voren komen voor de landmacht en de luchtmacht van bepaalde landen, het streven naar verhoudingscijfers, welke overeenkomen met een soort tweemogendhedenstandaard, dan zouden de moeilijkheden nog grooter worden.

Ik stel op den voorgrond, dat de oplossing van al dergelijke vraagstukken, met name wat de Europeesche Staten betreft, eenvoudiger zou worden, indien de staatkundige en economische verhouding tusschen de verschillende rijken in een nauwer verband zou kunnen worden gebracht, door een statengroepeering waarvan het centrale orgaan wettelijk uitvoerende macht heeft of in kleiner verband een organisatie van de vereenigde Staten van Europa, met een dwingend gemeenschappelijk gezag, uitgaande boven dat der afzonderlijke Staten.

Maar zoo ver is de Volkenbond of de ontwikkeling binnen algemeen volkenbondsverband nog niet gegroeid; op de verwezenlijking is in den komenden tijd nog niet veel kans. Trouwens wij staan voor het bloote feit, dat de conferentie van 1932 zal hebben uit te gaan van de algemeene staatkundige verhoudingen en de volkenbondsorganisatie, zooals deze nu eenmaal zijn.

Daarbij zal al verder de zgn. potentieele bewapening al dan niet bedektelijk in het geding komen. Zij vindt behandeling in de rapporten der sub-commissies A en B, maar wordt, behoudens de burgerluchtvaart, niet in de ontwerpconventie aangeroord. Tot de potentieele bewapening worden gerekend te behooren: de bevolkingssterkte, zoomede wellicht ook de aanleg en gesteldheid der bevolking voor het krijgsbedrijf, voorts hetgeen een land bezit aan grondstoffen, fabrieken, voorraden, burgervliegtuigen, enz., geschikt om in betrekkelijk korten tijd de bewapeningen op een hooger peil te brengen. Door geen enkele mathematische formule echter kan de invloed van de poten-

tiele bewapening worden bepaald¹⁾. Deze potentieele bewapening en daarbij vooral de technische en industriele outillage van een land speelt, het is duidelijk, een belangrijker rol, naarmate het ideaal van de volledige, de absolute internationale ontwapening dichterbij zou worden genaderd.

Ook de strategische positie, mede voorzover deze berust op onveranderlijke „aardrijkskundige factoren” en voorts de „bijzondere omstandigheden”, waarin iedere Staat verkeert, zullen naar voren komen; dit reeds als gevolg van hetgeen is vastgesteld in het in den aanvang in herinnering gebrachte ontwapeningsartikel van het Volkenbondspact (art. 8).

De geographische factoren omvatten o. m.: ligging van den betrokken Staat ten opzichte van andere Staten, oppervlakte, lengte der grenzen, beloop der grenzen, aanwezigheid van natuurlijke hindernissen, diepte van het land, ligging van industriegebieden, aanwezige verkeerswegen.

De bijzondere omstandigheden hangen nauw samen met den graad van ontwapening of bewapening — hierbij rekening houdende met de nieuw gevormde rijken — waarin de verschillende Staten ook ten opzichte van elkaar verkeerden.

Het is al weinig waarschijnlijk dat, zooals ook wel is geopperd, wordt uitgegaan van bepaalde sterkteverhoudingen in het verleden, b.v. kort voor of tijdens den grooten oorlog. Want zou men dan moeten uitgaan van den stand der bewapeningen vóór den oorlog (1914), van die tijdens een bepaald oorlogsjaar, of die na den oorlog, waarbij de eene partij grootendeels is ontwapend, de andere geenszins of weinig?

Frankrijk zou dan wellicht willen uitgaan van den toestand van 1921²⁾, Duitschland van dien van 1913³⁾.

Reeds werd opgemerkt, dat de gradueele vermindering der bewapeningen, en wel toenemend naar gelang de bestaande bewapeningen grooter zijn, in de Voorbereidende commissie niet is aanvaard, althans niet als principe is vastgesteld.

Op grond mede van praktische overwegingen is het waarschijnlijk, dat men zich niet zal begeven in het vaststellen van vaste verhoudingsgetallen, maar zal uitgaan van den bestaanden toestand, waarbij in eersten aanleg aan de Staten zelf wordt overgelaten bepaalde cijfers voor de te beperken gedeelten der eigen bewapeningen ter tafel te brengen. Dit zal aanvankelijk ongetwijfeld zeer omzichtig geschieden, want verschillende Staten, ook onder de niet door de vredesverdragen ontwapende, hebben verklaard — ik noem het Memorandum van Tsecho-Slovakije van 8 September 1931 — dat de bestaande verhouding der bewapeningen niet als criterium zou moeten dienen om de beperking voor de verschillende landen vast te stellen. Andere landen, met name Polen, Roemenië, Zuid-Slavië, Finland en Zwitserland⁴⁾ hebben

¹⁾ Om een denkbeeld te geven van het belang dat de potentieele bewapening kan hebben voor de werkelijke ontwikkeling van de bewapening in oorlogstijd van een Staat zij vermeld, dat de Vereenigde Staten, alwaar de vredessterkte slechts 117.937 man bedraagt, ingevolge het „General mobilization plan”, de mobilisatie *naarmate van de behoefte* en in opvolgende periodes van zes geheel uitgeruste legers van te zamen 4 miljoen man voorziet (mededeeling van Gen. MAC ARTHUR in de „War Policies Commission” van het Congres op 13 Mei 1931).

²⁾ Vredessterkte Fransche leger in 1921, alleen in ht moederland 513.943 man (zie Memorandum van 4 September 1931).

³⁾ Vredessterkte Duitsche leger in 1913: 786.046 man zie noot ¹⁾ op blz. 11.

⁴⁾ „La Suisse sera obligée d'augmenter considérablement le nombre et la puissance globale de ses avions dans l'intérêt de la défense nationale” (Memorandum van Zwitserland aan den Volkenbond van 27 October 1931).

bij de door hen ingediende gegevens betreffende de bestaande wapeningen medegedeeld, dat deze of bepaalde onderdeelen daarvan onvoldoende zijn ter verzekering van de nationale veiligheid.

Wellicht zal, aan de hand van hetgeen iedere delegatie ter *rechtvaardiging* van de door haar opgegeven cijfers naar voren brengt, in gemeenschappelijk of partieel overleg kunnen worden gezocht naar hetgeen voor de betrokken partijen nog aanvaardbaar blijft. Het wordt vermoedelijk een quaestie van koopmanschap, gepaard aan het uitwisselen over en weer van concessies.

Daarbij moet worden voorkomen, dat al te groote gevoeligheden worden gewekt en op ander gebied weer een wapeningswedstrijd zou ontbranden. Maar juist bij dat overleg dient van alle betrokkenen het ernstig streven tot uiting te komen *gemeenschappelijk tot een lager algemeen peil te geraken*. Ziet daar het terrein, waarop het werkelijk vruchtdragende werk zal kunnen plaats vinden.

December 1931.

BIJLAGEN.

- I. OVERZICHT VAN DE AANWEZIGE STERKTEN AAN MILITAIR PERSONEEL in 1929 of 1930.
- II. OVERZICHT VAN DE MILITAIRE UITGAVEN OVER 1929 of 1930.
- III. ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE BESTAANDE BEWAPENINGEN (VERHOUDINGSGETALLEN).

Overzicht van de aanwezige sterkten aan militair personeel in 1929 of 1930

BIJLAGE I

LANDEN. (Volgorde volgens in- diening der officieele gegevens in 1931).	Moederland (Voor zeemacht tevens overzeesche gewesten)		Overzeesche gewesten.		TOTALEN.	TOELICHTINGEN.
	Aanwezige sterkten in leger, vloot, luchtmacht.	Mil. georg. formatiën in leger, vloot, luchtmacht.	Aanwezige sterkten in leger, luchtmacht.	Mil. georg. formatiën in leger, luchtmacht.		
Nederland	16.293 (1.568) 8.613 (695) 809	1.182 (25) — —	39.083 (1.130) — 688	2.604 (74) — —	59.162 (2.797) 8.613 (695) 1.497	1) Voor ieder land geldt de eerste regel voor de landmacht, de tweede regel voor de zeemacht en de derde regel voor de luchtmacht. De tusschen haakjes geplaatste getallen geven het aantal officieren aan, begrepen in het voor- gaande getal.
Ver. Staten	117.937 (11.822) 109.886 (10.420) 25.680	— ²⁾ — ³⁾ —	22.020 (1.258) — 1.644	— — —	139.957 (13.080) 109.886 (10.420) begrepen in land- en zeemacht.	
België	68.920 (4.820) — 2.840	6.436 (156) ⁴⁾ — —	17.464 (205) — —	— — —	92.820 (5.181) — 2.840	2) 10.774 man Nat. Garde } niet in het totaal 3) 11.866 (1.289) Kustwacht } opgenomen. 4) Militair georganiseerde gendarmerie, door Bel- gië niet gerekend bij de landmacht.
Frankrijk	402.255 (24.618) 62.209 (4.419) 33.560	41.430 (1.255) 4.419 —	249.065 (8.952) — 8.515	— ⁵⁾ — —	692.750 (34.825) 66.628 (4.419) 42.075	
Engeland	⁶⁾ 114.745 (7.861) ⁷⁾ 96.043 (8.391) ⁸⁾ 23.229	— — —	30.112 (1.719) — 8.991	— ⁹⁾ — —	144.857 (9.580) 96.043 (8.391) 32.220	5) De opgave kan eerst op de Conferentie zelf worden verstrekt. 6) 5.439 cadetten niet inbegrepen. 7) Kustwachten en politieorganisatiën niet in- begrepen.
Duitschland	100.500 (4.500) 15.000 (1.500) —	— ¹⁰⁾ — —	— — —	— — —	100.500 (4.500) 15.000 (1.500) —	8) 113 Cadetten niet inbegrepen.
Zweden	24.869 (2.340) 7.838 (543) 991	— ¹¹⁾ — —	— — —	— — —	24.869 (2.340) 7.838 (543) 991	9) Mil. georg. formatiën, in Britsch-Indië de belangrijkste macht, zijn niet vermeld: evenmin inheemsche militaire formaties.
Oostenrijk	21.463 (1.415) — —	— — —	— — —	— — —	21.463 (1.415) — —	10) Niets is vermeld omtrent de 150.000 man „Schutzpolizei.”
Denemarken	¹²⁾ 8.093 (1.574) 1.700 (452) 237	335 (5) — —	— — —	— — —	¹²⁾ 8.428 (1.579) 1.700 (452) 237 (137)	11) Niets is vermeld omtrent gendarmerie e.d. 12) De normale sterkte is 10.942 man; deze is in '30-'31 niet bereikt door uitstel van herhalings- oefeningen.

BIJLAGE I

Vervolg

LANDEN. (Volgorde volgens in- diening der officieele gegevens in 1931).	Moederland (Voor zeemacht tevens overzeesche gewesten)		Overzeesche gewesten.		TOTALEN.	TOELICHTINGEN.
	Aanwezige sterkten in leger, vloot, luchtmacht.	Mil. georg. formatiën in leger, vloot, luchtmacht.	Aanwezige sterkten in leger, luchtmacht.	Mil. georg. formatiën in leger, luchtmacht.		
Italië	¹³⁾ 462.281 (21.174) ¹⁴⁾ 51.326 (3.296) 21.418	85.098 (3.473) 12.456 (571) —	29.137 (963) — 775	4.961 (102) — —	581.477 (25.712) 63.782 (3.867) 22.193	¹³⁾ De fascistische milite valt bij mobilisatie uiteen in de opgeroepen lichten, behalve eenige permanente formatiën, welke zijn opgenomen in de 3e kolom. Hieronder zijn niet gerekend de bij de fascistische milite behorende ambtenaren enz. van spoorwegen, post- en telegrafie.
Japan	259.304 (17.343) 78.322 16.821	¹¹⁾ — — —	— — —	— — —	¹¹⁾ 259.304 (17.343) 78.322 16.821	¹⁴⁾ Wordt in 1932 gebracht op 54.826.
Estland	13.533 (1.290) 8.56 (77) 467	— — —	— — —	— — —	13.533 (1.290) 856 467	¹⁵⁾ Een burgerwacht van ± 100.000 man resorteert onder Dep. van Binn. zaken.
Polen	265.980 (17.895) 3.108 (275) 7.919	64.271 (2.028) — —	— — —	— — —	330.251 (19.923) 3.108 (275) 7.919	¹⁶⁾ Na de reorganisatie in 1931 zijn deze totalen teruggebracht, tot resp. 111.935 (7.850) en 45.186 (1.873).
Noorwegen	5.731 (893) 1.100 (509) 432	¹¹⁾ — — —	— — —	— — —	5.731 (893) 1.100 (509) 432	¹⁷⁾ Bovendien 3.200 geweerdragenden voor politie en bewakingsdiensten.
Roemenië	240.501 (1.485) 5.513 (326) 11.836	62.947 (1.125) — —	— — —	— — —	303.448 (15.310) 5.513 (326) 11.836	¹⁸⁾ Mededeelingen verstrekt aan Italië, Finland en Polen, eventueel aan die landen, welke dit verzoeken.
Tsjecho Slowakije	138.788 (10.221) — 6.482	12.647 (515) — —	— — —	— — —	151.435 (10.736) — 6.482	¹⁹⁾ De mededeelingen zijn uitsluitend bestemd voor de Staten, welke reeds inlichtingen hebben verstrekt.
Finland	31.575 (1.818) 4.009 (396) 1.910	¹⁵⁾ 1.870 (89) 576 (88) 8	— — —	— — —	33.445 (1.907) 4.585 (484) 1.918	
Spanje	¹⁶⁾ 141.893 (21.893) 19.176 (2.355) 2.778 (1.505)	¹¹⁾ — — —	¹⁶⁾ 53.500 (2.100) — 691 (415)	— — —	195.393 (23.993) 19.176 (2.355) 3.469 (1.920)	

BIJLAGE I

Vervolg

LANDEN. (Volgorde volgens in- diening der officieele gegevens in 1931).	Moederland (Voor zeemacht tevens overzeesche gewesten)		Overzeesche gewesten.		TOTALEN.	TOELICHTINGEN.
	Aanwezige sterkten in leger, vloot, luchtmacht.	Mil. georg. formatiën in leger, vloot, luchtmacht.	Aanwezige sterkten in leger, luchtmacht.	Mil. georg. formatiën in leger, luchtmacht.		
Portugal.....	50.475 (4.901) 8.456 (875) 1.367	— — —	10.668 (382) — —	— — —	61.143 (5.283) 8.456 (875) begrepen in landmacht (997) en zeemacht (370)	
Bulgarije	19.532 (980) — —	¹⁷⁾ 9.078 (480) — —	— — —	— — —	¹⁷⁾ 28.610	
Letland	23.000 (2.200) 450 550	1.200 (100) — —	— — —	— — —	24.200 (2.300) 450 550	
Rusland ¹⁸⁾						
Joego Slavië	184.448 (6.741) 7.818 (427) 11.760	28.415 (787) — —	— — —	— — —	212.863 (7.528) 7.818 (427) 11.760	
Lithauen ¹⁹⁾						
Griekenland ¹⁹⁾						
Zwitserland	12.290 (662) — 258	— — —	— — —	— — —	12.290 (662) — 258	
Hongarije	35.000 (1.750) — —	¹¹⁾ — —	— — —	— — —	35.000 (1.750) — —	

LANDEN.	Totalen (in landsmunt).	Totaal generaal in guldens. (omrekenings- koers Juni 1931)	Verdeelin van het opgegeven totaal (in landsmunt)		Uitgaven aan materieel (in landsmunt)			Toelichtingen.	
			landmacht	zeemacht	luchtmacht	landmacht	zeemacht		luchtmacht
Oostenrijk	opgegeven totaal: 103.622.700 pensioenen: subsiidiën: 1.711.000 ⁵⁾ totaal generaal: 105.333.700 Sh.	36.782.528 ⁵⁾	103.622.700 ⁵⁾	—	—	5.839.000	—	—	⁸⁾ de gegevens zijn zeer onvolledig, pensioenbedragen zijn niet vermeld. ⁹⁾ verwijst naar het „Annuaire Militaire 1931”, hetwelk niet de benodigde gegevens bevat. ¹⁰⁾ pensioenbedragen zijn niet opgegeven, dan wel niet afzonderlijk vermeld.
Denemarken	opgegeven totaal: 45.265.127 kazernementen: 6.599.035 normale pensioenen: 9.169.699 oorlogspensioenen: 3.324.119 ⁶⁾ totaal generaal: 64.456.980 Kr.	42.896.120	28.164.269	14.267.923	2.832.935	6.033.640	5.096.693	1.634.778	¹¹⁾ is een voorlopige schatting; de gegevens zijn nog in bewerking.
Italië	opgegeven totaal: 6.328.987.862 normale pensioenen: 341.652.711 oorlogspensioenen: 1.181.357.675 totaal generaal: 7.851.998.248 Lire	1.021.544.972 ⁷⁾	3.892.336.106	1.478.819.256	957.832.500	676.062.713	872.897.390 ⁷⁾	447.528.224	¹²⁾ de uitgaven voor de vloot zijn niet in het totaal begrepen. ¹³⁾ mededeelingen verstrekt aan Italië, Finland en Polen, eventueel aan die landen, welke dit verzoeken.
Japan	opgegeven totaal: 494.920.074 normale pensioenen: oorlogspensioenen: totaal generaal: 494.920.074 yen. ⁸⁾	608.752.000 ⁸⁾	227.255.007	267.665.067	in totaal land- en zeemacht begrepen.	32.751.441	in totaal zeemacht begrepen.	in totaal landmacht begrepen.	¹⁴⁾ De mededeelingen zijn uitsluitend bestemd voor de staten, die reeds inlichtingen hebben verstrekt.
Estland	opgegeven totaal: 18.410.600 normale pensioenen: oorlogspensioenen: totaal generaal: 18.410.600 Kr. ⁹⁾	12.125.250 ⁹⁾	?	?	?	?	?	?	
Polen	opgegeven totaal: 847.600.000 dekkingscorps: 59.167.206 grenswachten: 23.077.100 mil. politie: 125.627.199 pensioenen: totaal generaal: 1.055.471.515 Zloty. ¹⁰⁾	295.532.024 ¹⁰⁾	943.185.008	34.280.000	78.006.507	175.487.779	13.094.500	37.998.000	
Noorwegen	opgegeven totaal: 47.500.000 normale pensioenen: totaal generaal: 47.500.000 Kr. ¹⁰⁾	31.606.500 ¹⁰⁾	21.750.000 + 1.050.000 Kr. „Service car- tographique”	20.200.000	4.500.000	3.485.000	8.820.000	2.633.000	

LANDEN.	Totalen (in landsmunt).	Totaal <i>generaal</i> <i>in guldens.</i> (omrekenings- koers Juni 1931)	Verdeling van het opgegeven totaal (in landsmunt)			Uitgaven aan materieel (in landsmunt)			Toelichtingen.
			landmacht	zeemacht	luchtmacht	landmacht	zeemacht	luchtmacht	
Roemenië.....	opgegeven totaal: 12.497.281 normale pensioenen: ¹⁰⁾ oorlogspensioenen: totaal <i>generaal</i> : 12.497.281 £.	151.092.127 ¹⁰⁾	10.238.320	439.207	1.819.754	1.851.085	202.545	1.111.555	
Tsjecho Slowakije.	opgegeven totaal: 1.812.796.747 gendarmerie: 274.963.328 normale pensioenen: ¹⁰⁾ oorlogspensioenen: totaal <i>generaal</i> : 2.087.760.075 Kr. ¹¹⁾	153.659.142 ¹⁰⁾							
Finland	opgegeven totaal: 639.481.996 normale pensioenen: ¹⁰⁾ oorlogspensioenen: totaal <i>generaal</i> : ¹²⁾ 639.481.996 F.M.	39.967.625 ¹⁰⁾	geen	specificatie ¹²⁾		totaal 192.362.746 ¹²⁾			
Spanje	opgegeven totaal: 750.863.299 normale pensioenen: ... ¹⁰⁾ totaal <i>generaal</i> : 750.863.299 peseta	181.341.500 ¹⁰⁾	541.503.048	181.301.251	28.059.000	25.673.446	97.789.689	in totaal land- macht begrepen	
Portugal	opgegeven totaal: 490.537.634 normale pensioenen: ¹⁰⁾ oorlogspensioenen: 490.537.634 esc.	53.861.000 ¹⁰⁾	329.039.227	161.498.407	in landmacht en zeemacht begrepen (voor landmacht 10.789.908)	21.679.260	48.627.270	in landmacht en zeemacht begrepen (voor landmacht 552.000)	
Bulgarije	opgegeven totaal: 625.339.600 normale pensioenen: 212.000 oorlogspensioenen: totaal <i>generaal</i> : 625.551.600 Leva.	11.259.928	625.339.600	—	—	44.190.000	—	—	
Letland	opgegeven totaal: 41.986.291 normale pensioenen: 3.316.092 oorlogspensioenen: totaal <i>generaal</i> : 45.302.383 Lat.	21.971.656		geen specificatie.		totaal .316.627			
Rusland ¹³⁾									

LANDEN.	Totalen (in landsmunt).	Totaal <i>generaal</i> <i>in guldens.</i> (omrekenings- koers Juni 1931)	Verdeelin van het opgegeven totaal (in landsmunt)			Uitgaven aan materieel (in landsmunt)			Toelichtingen.
			landmacht	zeemacht	luchtmacht	landmacht	zeemacht	luchtmacht	
Joego-Slavië	opgegeven totaal: normale pensioenen oorlogspensioenen: totaal <i>generaal</i> : 3.550.370.589 129.183.613 3.679.554.202 Dinar.	 161.900.400	 2.238.272.522 bovendien lende militaire	 169.084.600 1.033.498.706 voor verschil- doeleinden; pensioen inbegrepen	 238.698.374 verschil- doeleinden; pensioen inbegrepen	 462.695.303	 44.381.327	 115.625.993	
Lithauen ¹⁴⁾ Griekenland ¹⁴⁾ ...									
Zwitserland	opgegeven totaal normale pensioenen: totaal <i>generaal</i> : 113.586.207 5.549.974 119.136.181 fr.	 57.423.640	 106.720.996	 —	 6.865.211	 22.157.459	 —	 3.300.543	
Hongarije.....	opgegeven totaal normale + oorlogspens.: totaal <i>generaal</i> 121.600.045 65.309.174 186.909.219 pengö.	 80.969.000	 121.600.045	 —	 —	 11.420.516	 —	 —	

Algemeen Overzicht van de bestaande

bewapeningen (Verhoudingsgetallen).

1. LANDEN.	2. BEVOLKING.		3. Uitgaven voor landmacht + totale luchtmacht in gulden. (Zonder pensioenen).		4. Uitgaven voor de vloot in gulden. (zonder luchtmacht en zonder pensioenen)	5. Vredessterkten in landmacht + luchtmacht.		6. totaal aantal Vliegtuigen	7. totale tonnenmaat (Washington-typen).	8. VERHOUDINGSGETALLEN.						Toelichtingen op kolom 8.
										belasting per hoofd voor landm. + luchtmacht in gulden.		belasting p. h. (m. + o.g.) voor de vloot (kolom 4) in gulden.	belasting p. h. (m. + o.g.) voor de totale uitgaven (kolom 3 + 4) in gulden.	Verhouding Vredessterkten van kolom 5 tot bevolking in %.		
	Moederland. a.	Overz. gew. b.	Moederland. a.	Overz. gew. b.		Moederland. a.	Overz. gew. b.			Moederl. a.	Overz. gew. b.			Moederl. e.	Overz. gew. f.	
Nederland	7.833.000	60.219.000	48.704.800	80.427.400	43.716.800	18.284	42.375	321	59.432	6,22 (1,90)	1,33	0,64	2,54	0,233	0,07	<p>¹⁾ Frankrijk: het bedrag van kolom 3b en de sterkte van kolom 5b dienen hooger te zijn aangezien de mil. georganiseerde inheemsche formatiën nog niet zijn vermeld. Ook dient rekening te worden gehouden met het feit dat wellicht ± 100.000 man geregelde troepen uit Algiers en Marokko binnen korten tijd beschikbaar kunnen zijn in het moederland.</p> <p>De getallen in kolom 8b en d zijn derhalve in werkelijkheid groter, eveneens is dit het geval met het percentage van kolom 8e. Reken men de voornoemde 100.000 man bij het moederland dan wordt dit percentage ± 1,4 %.</p> <p>²⁾ Engeland: De mil. georg. inheemsche formatiën zijn niet opgegeven; het bedrag van kolom 3 en de sterkte van kolom 5b, zoodat de betreffende getallen in kolom 8 zijn derhalve te laag. Kolom 5a 5552 ca detten inbegrepen.</p> <p>³⁾ Duitsland: Houdt men rekening met de 150.000 man „Schutzpolizei“ dan wordt het percentage van kolom 8e ± 0,4 %; bij Bulgarije 3200 man politietroepen in kolom 5a meegerekend.</p> <p>⁴⁾ Zweden, Noorwegen, Spanje, Japan, Hongarije: Omtrent militaire politietroepen, gendarmerie e.d. is niets vermeld, het percentage van kolom 8e is derhalve zeker niet te hoog berekend.</p> <p>⁵⁾ Denemarken: de normale sterkte is ± 11.000 man, zoodat het percentage in kolom 8e feitelijk moet zijn ± 0,3 %.</p> <p>⁶⁾ Spanje: De bevolking van Spaansch-Marokko is niet bekend, zoodat de bedragen van kolom 8a. b. c. d. feitelijk te hoog zijn.</p> <p>De bovenste getallen in kolom 5 en 8e geven den toestand vóór de reorganisatie van 1931, de onderste getallen hebben betrekking op den toestand na deze reorganisatie.</p>
Ver. Staten	123.567.000	12.175.000	1.004.000.000		794.000.000	143.617	23.664	2351 (+ 5 luchtsch.)	1.251.840	7,40		5,85	13,25	0,116	0,194	
België	8.060.000	10.000.000	?	?	—	78.196	17.464	308	—	?	?	—	?	0,97	0,175	
Frankrijk ¹⁾	41.130.000	60.226.000	783.253.000	268.966.000	293.258.000	477.245	257.580	3046 (+ 3 luchtsch.)	628.603	19,04 (10,35)	4,46	2,90	13,25	1,16	0,428	
Engeland (Zonder Indië ²⁾)	45.938.000	62.408.000	709.095.000		603.322.000	143.526	39.100	1624	1.250.247	6,55		5,57	12,12	0,312	0,063	
Duitsland ³⁾	63.319.000	—	307.386.000	—	110.383.000	100.500	—	—	125.780	4,85	—	1,73	6,58	0,159	—	
Zweden ⁴⁾	6.120.000	—	59.228.360	—	32.546.000	25.860	—	167	82.836	9,69	—	5,32	15.	0,422	—	
Oostenrijk	6.704.000	—	36.782.500	—	—	21.463	—	—	—	5,50	—	—	5,50	0,32	—	
Denemarken ⁵⁾	3.542.000	40.000	25.020.000	—	9.495.300	8.665	—	78	16.208	7	—	2,70	9,70	0,245	—	
Italië	41.846.000	2.364.000	631.007.000		192.294.500	568.797	34.870	1507	404.005	14,27		4,35	18,62	1,36	1,47	
Japan ⁴⁾	64.448.000	26.990.000	280.000.000		329.000.000		276.125	1939	850.328	3,06		3,60	6,66	0,302		
Estland	1.115.000	—	12.125.000			14.000	—	74	2.582	—		—	10,87	1,256	—	
Polen	30.733.000	—	285.933.500	—	9.600.000	338.170	—	700	6.020	9,30	—	0,31	9,61	1,1	—	
Noorwegen ⁴⁾	2.891.000	—	17.466.750	—	13.441.000	6.163	—	179	19.936	6,04	—	4,65	10,69	0,213	—	

BIJLAGE III

Vervo

1. LANDEN.	2. BEVOLKING.		3. Uitgaven voor landmacht + totale luchtmacht in guldens. (Zonder pensioenen).		4. Uitgaven voor de vloot in guldens. (zonder luchtmacht en zonder pensioenen)	5. Vredessterkten in landmacht + luchtmacht.		6. totaal aantal liegtuigen.	7. totale tonnenmaat (Washington-typen).	8. VERHOUDINGSGETALLEN.						Toelichtingen op kolom 8.
	Moederland. a.	Overz. gew. b.	Moederland. a.	Overz. gew. b.		Moederland. a.	Overz. gew. b.			belasting per hoofd voor landm. + luchtmacht in guldens.		belasting p. h. (m. + o.g.) voor de vloot (kolom 4) in guldens. c.	belasting p. h. (m. + o.g.) voor de totale uitgaven (kolom 3 + 4) in guldens. d.	Verhouding Vredessterkten van kolom 5 tot bevolking in %.		
										Moederl. a.	Overz. gew. b.			Moederl. e.	Overz. gew. f.	
Roemenië	17.820.000	—	145.661.000	—	5.310.000	315.284	—	799	6.350	8,02	—	0.30	8.32	1,77	—	
Tsjecho-Slowakije	14.657.000	—	153.659.000	—	—	157.917	—	687	—	10,48	—	—	10.48	1.08	—	
Finland	3.612.000	—	39.968.000	—	—	35.363	—	?	9.569	—	—	—	11.07	0.98	—	
Spanje ⁴⁾ ...	22.940.000	?	137.550.000	—	43.784.000	144.671 114.713	54.19 45.87	541 (+ 1 luchtschip)	129.783	6	—	1.91	7.91	0,636 0,5	?	
Portugal	6.219.000	7.718.000	36.520.000	—	17.341.000	50.845	10.66	176	50.000	2,62	—	1,24	3,86	0,83	0,138	
Bulgarije ³⁾	5.885.000	—	11.256.100	—	—	31.810	—	—	—	1,91	—	—	1,91	0,54	—	
Letland	1.900.000	—	20.363.350	—	—	24.750	—	79	756	—	—	—	10,70	1,3	—	
Joego Slavië ..	11.985.000	—	148.776.600	—	7.440.000	224.623	—	924	4.760	12,41	—	0,62	13,03	1,9	—	
Zwitserland	4.082.000	—	54.700.000	—	—	12.548	—	300	—	13,40	—	—	13,40	0,32	—	
Hongarije ⁴⁾	8.757.000	—	52.677.000	—	—	35.000	—	—	—	6	—	—	6	0,4	—	

DE TEGENAANVAL

EEN UITGEWERKTE TACTISCHE OEFENING OP DE KAART

DOOR

A. Q. H. DIJXHOORN

Kapitein van den Generalen Staf, Leeraar aan de H. K. S.

Kaarten 1: 50.000 de bladen Heerlen (uitgave 1930) en Sittard (uitgave 1927)

(met een schets als losse bijlage)

ALGEMEENE OORLOGSTOESTAND

Sedert 5 Juni zijn de hoofdmachten van een Rood Zuidleger en van een Blauw Noordleger met elkander in aanraking in de algemeene lijn . . . Orsbach—Eis—De Geul . . . Den 10den Juni heeft Rood ten Oosten van Valkenburg een krachtigen aanval ondernomen in de richting Heerlen, waarbij de Blauwe h w s. tusschen Eis en Valkenburg werd doorbroken. In den namiddag verslaptten de Roode aanvallen merkbaar; te \pm 18.00 was de strijd tot staan gekomen. De wederzijdsche fronten op genoemd uur zijn op het oleaat aangegeven.

BIJZONDERE OORLOGSTOESTAND BLAUW

(in eigen land; Nederlandsche organisatie).

De Generaal-Majoor X, commandant van de II D. G., is te 19.00 te Heerlerbaan op de commandopost van C—IVe Divisie aangekomen. De Generaal is vergezeld o. a. van C—VIIIe Divisie en diens D. A. C. De VIIIste Divisie behoorde aanvankelijk tot de legerreserve doch werd te 12.00, toen de toestand op het front ten oosten van Valkenburg hachelijk werd, door den C. V. ter beschikking van C—II D.G. gesteld; te 19.00 is zij opgesteld in het rayon, zooals dit op het oleaat is aangegeven.

Nadat C—IVe Divisie een overzicht van den toestand heeft gegeven, besluit C—II D.G. den volgende dag met de VIIIste Divisie een tegenaanval te ondernemen met het doel het oorspronkelijke front te herstellen. Hij geeft reeds terstond de noodige aanwijzingen aan C—VIIIe Divisie, welke aanwijzingen in den loop van den vóornacht werden bevestigd door het volgende bevel: (waarin alleen vermeld wordt, wat voor de VIIIste Divisie van belang is).

II D.G.
Sectie I^a N°. 23 B.

GEHEIM

Exemplaar N°. 3.
10 Juni 23.00.

BEVEL VOOR DEN TEGENAANVAL OP 11 JUNI

(Uittreksel.)

1. *Vijand.* Zie de hierbij gevoegde: Mededeeling van gegevens d.d. 10 Juni, Sectie I^a N°. 24 M. Geheim.
2. *De II D. G. zal op 11 Juni door een tegenaanval het front tusschen Valkenburg en Eis herstellen.*
3. *De VIIIste Divisie, welke te mijner beschikking is gesteld, wordt met het uitvoeren van den hoofdaanval belast. Zij moet zich daartoe vannacht verplaatsen naar de omgeving van Huls en zich tot den aanval gereedstellen met het front in de algemeene richting Wijlre.*

De divisie beschikt voor deze verplaatsing over de wegen:

- a. Amstenrade—Heerlerheide—kunstweg naar Heerlen tot pl. 2,8 — Huisken — Heerlen (West van Station) — Welten — Benzenrade.
- b. Brunsum — Robroek — Palenberg — Schaesberg — Terwinselen — Heerlerbaan — Locht — Simpelveld.
- c. alle tusschen a en b gelegen wegen.

Op 11 Juni te 2.00 moeten alle tot de VIIIste Divisie behorende troepen en treinen zich bevinden ten Zuiden van de spoorbaan Sittard—Heerlen—Eigelshoven, uitgezonderd den Lm.T., welke 11 Juni te Heerlerheide moet aanvullen, en den Gn.T., welke moet verzamelen te 12.00 op den kunstweg Eind—Heerlerheide, het hoofd bij Heerlerheide front Zuid. Na aanvulling, resp. verzameling, geef ik nadere bevelen aan deze treinen.

4. C—VIIIste Divisie neemt 11 Juni 1.00 het bevel op zich over alle troepen van de IVe Divisie, welke zich ten Noorden van de lijn Eis—Simpelveld (oorden n. i.) bevinden.
C—IVe Divisie houdt vanaf genoemd uur het bevel over zijne troepen, opgesteld Zuid van die lijn.
5. *De aanval geschiedt als volgt:*
Aanvalsuur: 7.00.
Aanvalsvak VIIIste Divisie: zie oleaat.
De VIIIste Divisie neemt als 1e doel de hoogten bij Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide.
Vervolgens dringt zij door tot de oude stellingen en richt zich aldaar terstond ter hardnekkige verdediging in. Bij dien aanval het zwaartepunt te leggen over de heuvelruggen: Ubachsberg—Kruishoef—Schoonborn en Trintelen—Eiserheide—193,3 (vt 13—66).
De aanval moet zoo snel mogelijk worden uitgevoerd.
6. *De IIIe Divisie* steunt den aanval van de VIIIste Divisie, aanvankelijk door het Ransdalerveld en den Zuidrand van Ransdaal onder krachtig vuur te houden, later door — profiteerende van het succes van de VIIIste Divisie — mede voorwaarts te rukken. Het verband tusschen III en VIII te onderhouden door III.
De rest van de IVe Divisie blijft het front Banenheide—Bocholzerheide tot het uiterste vasthouden, zodoende den linkervleugel van de VIIIste Divisie dekkende.
7. *Artillerie.*
Geen inleidende beschieting.
De VIIIste Divisie kan den steun van de haar ter beschikking zijnde artillerie regelen zooals zij dat zelf wenscht.
De D.G.A. gaat vannacht voort met de neutraliseering van ontdekte vijandelijke artillerieopstellingen; zij geeft voorts storende vuren af op
Bij het aanbreken van den dag ($\pm 3,30$) komt mede de bestrijding van oogeblikdoelen voor hare rekening over de geheele diepte van het terrein. Na 6.00 mag de D.G.A. echter geen oogeblikdoelen of vijandelijke artillerie bestrijden ten Oosten van de spoorbaan Valkenburg—Eis.
De D.G.A. moet in het bijzonder eventueel over de Geul oprukkende vijandelijke reserves onder vuur kunnen nemen. De artillerie groep B. moet eventueel steun kunnen verleenen aan de VIIIste Divisie.
8. *Vliegdienst.*
Vliegveld IIe vliegtuiggroep: Schinveld.
Ten aanzien van verbindingsvliegdienst en artillerie-vliegdienst richt C—VIIIe Divisie zijne aanvragen tot mij.
De Ar. V.A. is ter beschikking van den D.G.A.C. Het opsporen van vijandelijke artillerieopstellingen moet op 11 Juni zoo spoedig mogelijk na het aanbreken van den dag met volle energie worden aangevangen. De Ver. V.A. heeft in de 1e plaats tot taak het oprukken van vijandelijke reserves te verkennen ten N. van den kunstweg Gronsveld—St. Geertruid—Slenaken.

C—VIIIste Divisie geeft mij vóór 2.00 op wat te zijnen behoeve speciaal moet worden verkend.

De jachtvliegdiens van het leger wordt door C. V. te 5.30 ingezet om het front boven II D.G. schoon te vegeu.

Aan de luchtstrijdkrachten is een bijzonder bevel verstrekt.

9. *Stafkwartieren en commandoposten.*

II D.G.	stafkwartier	ongewijzigd	cp.	ongewijzigd.
VIII Divisie	"	Schaesberg	"	Heerlerbaan vanaf 24.00.
IV Divisie	"	ongewijzigd	"	Heerlerbaan.
art. groep B	—	—	"	Benzenrade.

10. *Verbindingen.*

p. m.

De Generaal-Majoor,
Commandant van de II D.G.
Handtekening
Stempel.

Aan

o. a. C—VIIIste Divisie (ex. N°. 3, 4 en 5).

II D.G.
Sectie I³ N°. 24 M.

GEHEIM

Exemplaar N°. 3
Cp. 10 Juni 23.00

MEDEDEELING VAN GEGEVENS

(afgesloten 10 Juni 22.00.)

- De vijand heeft 10 Juni, bij het aanbreken van den dag, na een korte doch hevige inleidende beschieting, ons front ten Oosten van Valkenburg aangevallen, kennelijk met het doel zich meester te maken van het domineerende terrein in de omgeving van Ubachsberg.
In het vak van de IIIe en IVe Divisie is het hem gelukt in de hws. door te dringen.
Tegen 15.00 werd zijn aanval ten Zuiden van Klimmen volkomen tot staan gebracht door ingezette reserves . . .
- Tegenover Ubachsberg—Mingersberg ondernam hij te ± 16.00 nog een aanval, welke echter werd afgeslagen. Sedert 18.00 houden onze troepen de lijn . . . (zie oleaat) . . . stevig vast. Het moreel is goed.
- Op het front van de II D.G. werden onderdeelen vastgesteld van 's vijands 61°, 62° en 63° Divisie. Deze onderdeelen zouden, volgens uitlatingen van krijgsgevangenen, in verband met den geforceerden opmarsch der Roode Legers nagenoeg uitgeput zijn.
- Het vijandelijk artillerievuur was tot 11.00 op het geheele front van de II D.G. hevig, daarna nam het sterk af. Hier en daar laaide het af en toe weer even op ter ondersteuning van plaatselijke aanvallen.
Sedert 18.00 wordt er vrijwel niet meer geschoten. Vijandelijke artillerieopstellingen zijn vastgesteld . . . zie oleaat.
Aan de Oostzijde van de Geul is geen enkele artillerieopstelling ontdekt en niets wijst er op, dat daar artillerie aanwezig zou zijn.
- De vijandelijke jachtvliegdiens was op 10 Juni zeer actief te ± 6.00, van 10.00 tot 12.00 en van 15.00—16.00. Talrijke vijandelijke verkenners bewogen zich in die perioden boven onze opstellingen.
Op het front van de II D.G. werden 3 kabelballons waargenomen, nl. in de omgeving van . . . p.m. . . .
- Achter zijn front schijnt de vijand niet meer over belangrijke reserves te beschikken. Vermoedelijk staan ± 2 bataljons te Margraten en ± 1 bataljon te Gulpen.

Geen enkele groote eenheid is in opmarsch waargenomen ten Noorden van den kunstweg Visé—Moresnet.

6. *Conclusie*: Het is niet waarschijnlijk, dat de vijand op 11 Juni den aanval voortzet. De toestand in de zak van Ubachsberg is voor hem verre van rooskleurig.

De Generaal-Majoor,
Commandant van de II D.G.,
op last de Chef van den Staf,
Handteekening
Stempel.

Aan

enz.

Toelichtingen op de onderstelling:

11 Juni: Nieuwe maan; Zon op: 3.39; zon onder: 20.19; warm zomerweer; geen zomertijd.

OPMERKINGEN, BETREKKING HEBBENDE OP DE ONDERSTELLING

Na het lezen van de onderstelling zal het enkele lezers wellicht min of meer hebben verwonderd, dat — voor een dergelijken tegenaanval — de betrokken D.G.C. een betrekkelijk zoo uitvoerig bevel heeft gegeven. Ik wil daarom beginnen met te trachten uit te leggen waarom het noodzakelijk was, dat de D.G.C. zoo véél heeft bevolen.

Zoals uit de onderstelling blijkt, is het den vijand gelukt het front van de IIIe en IVe Divisie in te drukken. Wanneer men nu gaat probeeren, door het inzetten van een reserve (in dit geval de VIIIste Divisie), het front te herstellen, dan zal het duidelijk zijn, dat deze tegenaanval ook voor de beide eerstgenoemde divisiën van uitermate groot belang is. Want de deelen van het front, vanwaar uit de hoofdaanval *niet* losbreekt, zullen iets moeten doen om — profiteerende van het door de VIIIste Divisie behaalde succes — mede op te dringen. Voorts zullen die bedoelde frontgedeelten iets moeten doen om de flanken der VIIIste Divisie te beschermen en tenslotte zal de D.G.A. een belangrijk aandeel in de operatie moeten nemen, om van het optreden van de IIe Vliegtuiggroep maar niet eens te spreken.

U ziet dus, dat in het onderhavige geval de ontworpen tegenaanval als het ware de geheele D.G. interesseert; het kan den C—II D.G. derhalve niet onverschillig zijn hoe die aanval wordt opgetuigd. Gezien van het standpunt van den D.G.C. is de operatie *een D.G.'s operatie*, waarvan wel is waar de VIIIste Divisie het leeuwenaandeel voor hare rekening krijgt, doch waarbij de D.G.C. zelf de teugels strak in handen moet houden opdat niemand struikelen. Hij moet dus precies voorschrijven op welke wijze hij de actie van de divisiën wenscht te combineeren (zie punt 148 *Gev. Handl.*).

Welke overwegingen hebben nu bij C—II D.G. voorgezeten, om den aanval te gelasten. op de wijze, zooals in de onderstelling is vastgelegd?

1°. De aanvalsrichting.

Het is voordeelig, indien zulks maar eenigszins mogelijk is, den vijand in diens flank aan te pakken. Dit zou in het onderhavige geval ook mogelijk geweest zijn, indien werd aangevallen uit de richting Hulsberg en Klimmen. Waarom koos C—II D.G. deze richting niet? Ik kom daarmede tevens aan een volgend punt:

2°. Het terrein.

Een aanval op zooveel dorpen en gehuchten als Walem, Dolberg, Termaar, Koulen en Ransdaal zou, op zich zelf beschouwd, al niet gemakkelijk zijn geweest. Onder de gegeven omstandigheden is zoo'n aanval echter uitermate bezwaarlijk, omdat men aanvankelijk over een groot gedeelte tegen den hoogterug op zou moeten attaqueeren. Vanaf dien rug heeft Rood een goed uitzicht op het aanvalsterrein en op vele plaatsen uitnemend schootsveld.

Met het oog op den eigen artilleriesteun is de omgeving van Klimmen veel ongunstiger dan de omgeving van Ubachsberg (vergelijk de waarnemingsmogelijkheid). Tenslotte is in de buurt van Klimmen veel moeilijker een „compartiment de terrain” te vinden waarbinnen de VIIIste Divisie haar volle kracht kan ontplooiën en zonder daarbij van huis uit genoodzaakt te worden, veel vuur te reserveeren voor bescherming van de

flanken. Op het door C—II D.G. opgegeven aanvalsfront, is dit compartiment in een oogopslag te vinden; het is namelijk in het Noorden begrensd door den hoogterug, die loopt van Ubachsberg over Kruishoef en hoogte 165,6 naar de omgeving van Schoonborn, en in het Zuiden door den hoogterug Trintelen, Eiserheide, hoogte 193,3 (vt. 13—66).

Ik zal in het midden laten of het terrein bij Klimmen of bij Mingersberg het best is in te zien van de hoogten ten Zuiden van de Geul. Op de kaart is dit niet gemakkelijk uit te maken. Ik ben echter voor mijzelf tot de conclusie gekomen, dat vijandelijke waarnemers op den grond het minst zien van het terrein in de omgeving van Elkenraad en meer oostelijk.

Voorts is C—II D.G. van meening, dat een aanval uit het front „Mingersberg” het best voldoet aan de eischen:

3°. **Eenvoud** } bij het uitvoeren van den hoofdstoot. Eischen, welke bij het uitvoeren
4°. **Snelheid** }
van een tegenaanval van bijzonder belang zijn.

Ik kom vervolgens op:

5°. **De commandoregeling.**

Het zal wel algemeen worden ingezien, dat het logisch was om de troepen van de IVe Divisie, welke zich in het aanvalsvak van de VIIIste Divisie bevinden, te plaatsen onder de bevelen van C—VIIIste Divisie en hem bovendien nog zooveel mogelijk artillerie van de IVe Divisie te geven. Slechts de groep rechtstreeksche steun in het vak van 11 R.I. moest worden uitgeschakeld bij het verlenen van steun op het hoofdaanvalsfront (zie terrein). Het was bovendien ongewenscht 11 R.I. zonder artilleristisch steun te laten.

6°. **De steun, welke de VIIIste Divisie van haar burens ontvangt.**

Hierboven merkte ik reeds op, dat het voor den D.G.C. noodzakelijk was om de gevechtshandelingen van de drie divisien in nauw onderling verband te brengen.

In het D.G.'s bevel kwam dit als volgt tot uiting:

- a. in punt 6 wordt aan het restant van de IVe Divisie (Z.O. van Eis) opgedragen: „blijf krachtig het terrein tusschen Overeis en Bocholzerheide vasthouden, opdat de VIIIste Divisie haar linkervleugel in de omgeving van Overeis aan uw rechtervleugel kan vastsmiden,” en
- b. in datzelfde punt wordt aan de IIIe Divisie opgedragen: „steun den aanval van de VIIIste Divisie op haar rechtervleugel door aanvankelijk het Ransdalerveld en den Zuidrand van Ransdaal onder krachtig vuur te nemen”.

7°. **Het gebruik van de D.G.A.**

Aangezien de operatie het gehele D.G.'s front beslaat, was het logisch, dat de D.G.A. de vijandelijke artilleriebestrijding werd opgedragen, eene taak aan wier vervulling zij trouwens al geruimen tijd bezig was. Reden te meer dus voor den D.G.C. om daarin geen verandering te brengen.

Na deze korte toelichting op de onderstelling wil ik nu met u bestudeeren hoe

HET BESLUIT VAN C—VIIIste DIVISIE

werd opgebouwd.

Ik moge beginnen met eene beschouwing ten aanzien van de 4 bekende factoren, waarop een besluit gebaseerd behoort te zijn: *opdracht, vijand, terrein, beschikbare middelen.*

1°. **De opdracht.**

Ik vermeen, dat deze duidelijk is geformuleerd en nergens voor eenigen twijfel omtrent hetgeen wordt verlangd, ruimte laat.

De divisie moet:

- 7.00 aanvallen in W.-richting.
- te doel: de hoogten bij Kruishoef, Elkenraad en Eiserheide.
- het zwaartepunt van den aanval moet over de hoogteruggen Ubachsburg—Schoonborn en Trintelen—Eiserheide—193,3 (vt. 13—66) worden gelegd.
- ten slotte moet de divisie zich in de oude stellingen ter verdediging inrichten.
- de aanval moet zoo snel mogelijk worden uitgevoerd.

Welke conclusies kunnen hieruit worden getrokken en welke bijzonderheden treden naar voren?

- a. aanval op een front van \pm 3500 Meter; in het Zuiden over zeer geringe diepte; in het Noorden over een diepte van ruim 3 K.M.
- b. er is geen sprake van „uitbuiting of uitbreiding van het behaalde succes”, nog minder van eene eventueele „vervolging”. Het is een aanval met een zeer beperkt doel, na afloop waarvan men zich ter verdediging inricht.
- Uit een en ander valt al aanstonds de conclusie te trekken, dat het niet noodig is, om bij het opzetten van den aanval van huis uit veel troepen in reserve te houden met het oog op latere gevechtsacties. De af te zonderen reserves dienen alleen om — zoonoodig — den aanval over de hierboven gesignaleerde *beperkte* diepte op gang te kunnen houden.
- c. C—II D.G. wil aan het element der verrassing een belangrijke plaats inruimen (in verband daarmede heeft geen inleidende beschieting plaats) en op brutale wijze, den vijand over de geheele diepte van de geslagen bres als het ware „overhoop loopen”, hem daarbij geen gelegenheid gevende ook maar iets op verhaal te komen (de aanval moet zoo snel mogelijk worden uitgevoerd).
- Hieruit volgt dus, dat men hem terstond zoo krachtig mogelijk moet aangrijpen. Inderdaad is hier „de eerste klap een daalder waard”. Hoe meer troepen (ook artillerie) men dus vanaf het begin kan inzetten, des te beter. Voorts is het van kapitaal belang zorg te dragen, dat de artillerie zooveel mogelijk van begin tot eind (zonder stellingverandering) kan steunen.
- d. De snelheid, welke van de VIIIste Divisie wordt gevraagd, is alleen te verkrijgen, indien de opzet en de uitvoering van den aanval *zoo eenvoudig mogelijk* worden gehouden. De D.C. ziet er dus vanaf ingewikkelde manoeuvres te bedenken, welke misschien onder andere omstandigheden heel aardig, doch hier volkomen misplaatst zouden zijn.
- Recapituleerende kan men zeggen, dat de ontvangen opdracht dwingt tot snelheid, dus tot *eenvoud* en van den beginne af tot een *maximum krachtsontwikkeling*.

2°. De vijand.

Van de vijandelijke opstelling weet de D.C. niet veel af en tijd om zich dienaangaande op de hoogte te stellen ontbreekt. Morgen te 7.00 moet de aanval reeds losbreken!

Als eenig „houvast”, voorzover van een „houvast” kan worden gesproken, heeft de D.C. zijn *persoonlijken indruk*. Niet verbluffend veel en geen daverend soliede basis om daarop een aanvalsplan te bouwen. Wat dan? Er blijft niet anders over dan een plan te bedenken, waarin „het onbekende” den D.C. zoo min mogelijk een kool kan stoven.

De vijand is vastgelopen en volgens berichten van krijgsgevangenen, uitgeput. Reserves van eenig belang zijn niet bij de hand. De tactische verbanden zullen zeker min of meer verbroken zijn en de vuurplannen verre van volmaakt. Dit waren de redenen waarom een aanval den volgenden morgen te 7.00 gewaagd mocht worden. Maar zoo'n tegenstander moet men dan verrassend, snel en krachtig aangrijpen. Te meer is dit geboden, omdat hij nog min of meer in eene aanvalsformatie verkeert, d. w. z., dat zijn kracht in de voorste liniën is opgehoopt. Ook om deze reden moet men terstond zoo krachtig mogelijk toeslaan. En de D.C. kan er dan wel op rekenen, dat, zoodra het eerste doel is bereikt, van verderen ernstigen weerstand vermoedelijk wel geen sprake meer zal zijn, mits . . . hij snel doorstoot en daarmede eventueel oprukkende vijandelijke reserves „voor” is.

3°. Het terrein.

Het terrein is zeer eigenaardig. Een aandachtige bestudeering daarvan is altijd van groot belang maar thans meer dan ooit, omdat men het gaat veroveren zonder eigenlijk precies te weten, hoe de vijand er zich in genesteld heeft. De omstandigheden noodzaakten den D.C. (zie hierboven) een plan op te maken, waarbij hij zich min of meer onverschillig zal moeten toonen met betrekking tot de vijandelijke opstellingsformatie. Hier geldt dus wel in het bijzonder, dat men het terrein gaat veroveren en „en passant” de verdedigers, die daarin zitten, inpikt.

Men ziet in het Zuiden van het vak een soort „bolwerk”, gevormd door de hoogte \pm 1 K.M. Noord-Oost van Eis. Dit bolwerk, dat een hoogte heeft van \pm 190 M., is aan alle zijden door dalen ingesloten, te weten: het dal waarin de weg Trintelen—Eis (de Steenweg) loopt; het dal van de Eiserbeek en het dal tusschen Trintelen en Overeis, op welks oostelijke helling de voorste troepen van de IVE Divisie liggen. Een aanval op dit bolwerk is door vijandelijk waarnemers, opgesteld ten Zuiden van de Eiserbeek en van de Geul slechts te zien, voorzover zij in het verlengde van het dal Trintelen—

Bulkenmolen staan en waartoe al heel weinig gelegenheid bestaat. Een aanval op dit bolwerk vormt een totaal op zich zelf staande operatie.

Ten Westen van den Steenweg loopt het terrein sterk op en bereikt in den heuvelrug Trintelen—Eiserheide—hoogte 193,3 zijn maximum-hoogte. Nadering in het dal van den Steenweg is dus absoluut uitgesloten, zoolang de vijand meester is van het bolwerk en van den genoemden heuvelrug.

Uit het beloop van de hoogtelijnen valt voorts te concluderen, dat een aanval op het bolwerk niet onder echarpeerend vuur uit de richting Eiserheide kan worden genomen, omdat dit bolwerk in Z. richting afloopt. Evenmin kan een aanval ten Noorden van den heuvelrug van Eiserheide uit de richting van het bolwerk in de flank onder vuur worden genomen, omdat het bolwerk iets lager ligt en het terrein ten N. van Eiserheide afloopt. Mogelijk kunnen enkele mitrailleurs, opgesteld op het bolwerk, troepen, welke ten Zuiden van den Achterweg op Eiserheide attaqueeren (dat kunnen er niet veel zijn), onder vuur nemen.

Indien de beschikbare middelen het niet toelaten, om over het geheele divisiefront *gelijktijdig* aan te vallen (hetgeen de D.C. straks zal onderzoeken), dan leeren deze vorenstaande terreinbeschouwingen nu reeds, dat het dan vermoedelijk het beste zal zijn den aanval aanvankelijk tot het terrein ten Noorden van den heuvelrug van Eiserheide te beperken. Heeft men Eiserheide in bezit, dan is van daaruit wellicht een lateren aanval op het bolwerk nog te steunen met vuur in 's vijands rug, omdat het bolwerk ook in W. richting helt.

Verder naar het Noorden het terrein ontleedende kan men allereerst constateeren, dat het in de richting Elkenraad iets daalt. Tusschen dit dorp en Eiserheide ligt een plateau. Ten Noorden van de lijn Mingersberg—Elkenraad daalt het terrein vrij sterk tot ongeveer den Wrakelbergerweg, daarna verheft het zich plotseling om den heuvelrug Ubachsberg—hoogte 165,6 te vormen, welke hoogterug nog juist in het aanvalsvak van de VIIIste Divisie is gelegen (zeker geen toeval!)

Geachte lezer, zie hier tusschen den hoogterug van Eiserheide en den hoogterug ten Noorden van den Wrakelbergerweg een „compartiment de terrain”, waarover in de vakliteratuur zoo vaak wordt gesproken. Helaas is dit „compartiment de terrain” geen ideaal, omdat de Westgrens gedeeltelijk mankeert. Wel kan men er in aanvallen met gemakkelijk te beschermen flanken, wèl wordt den vijand belet met automatische wapens, welke Zuid en Noord van de genoemde heuvelruggen zijn opgesteld, in dit compartiment te vuren, wèl kan dus worden volstaan met het neutraliseeren van de vijandelijke vuurbronnen, welke eene opstellingsplaats hebben gevonden *op* die heuvelruggen, doch helaas is de toestand in front minder gunstig. Uit Z.W.-richting is het terrein in te zien, vermoedelijk tot aan het plateau van Elkenraad (Noord van dit dorp nog verder). De ideale toestand, dat de Westelijke begrenzing van het compartiment samenvalt met het einddoel, is dus niet aanwezig. Gelukkig zitten er in het terrein, zoo naar de kaart te oordeelen en volgens gegevens van C—IVe Divisie (toegelicht met vliegerfoto's), tal van plooiën en knobbels, welke den aanvaller ten Westen van Elkenraad aan het oog van den verdiger onttrekken.

De vraag is nu of C—VIII Divisie dit compartiment bij zijn aanval zal benutten en daarin het zwaartepunt zal leggen. Ik stel met opzet deze vraag, omdat men maar niet altijd op zoo'n compartiment moet afstormen; men moet het niet altijd „in beginsel” gaan gebruiken voor het zwaartepunt zijner aanvallen. Men bedenke, dat het benutten van een compartiment slechts één van de middelen is, waarlangs men het doel tracht te bereiken. Men beoordeele echter in elk speciaal geval of het voordeel is, zich van dit middel te bedienen.

In het onderhavige geval is het compartiment C—VIIIe Divisie zeer welkom. Een vijand, die het bolwerk ten N. O. van Eis bezet houdt, kan een aanvaller in het compartiment geen haar kwaad doen.

De aanval op het bolwerk is totaal van bijkomstig belang. Men kan dus, als in verband met de beschikbare middelen niet overal *gelijktijdig* kan worden aangevallen, op tactisch goede gronden besluiten het aanvalfront te versmallen, zonder het succes van den aanval ook maar het minst in de waagschaal te stellen. Integendeel, juist door alle krachten zooveel mogelijk in het compartiment te concentreren, verhoogt men de kans op succes.

Voorts belooft een aanval in het compartiment sneller succes (een gestelde eisch!) dan een „schouderwringend” voorwaarts gaan, waarbij men bijvoorbeeld eerst links een hap uit 's vijands front neemt en later rechts. Een dergelijke methode kost tijd en wordt altijd min of meer ingewikkeld, hetgeen — zooals ik reeds heb vermeld — bij de onderhavige operatie is te vermijden.

Tenslotte nog een opmerking met betrekking tot het gebruik van de artillerie.

Een aanval in het compartiment de terrain is aanvankelijk onder gunstige omstandigheden te steunen, omdat de hoogten bij Ubachsberg en Trintelen goede waarnemingspunten bieden. Als men op het terrein was zou men echter vermoedelijk kunnen constateeren, dat men niet verder kan zien dan tot de lijn Kolmont—Elkenraad—Eiserheide (op een enkele uitzondering na). In verband hiermede zal men goed doen den aanval in deze lijn even stop te zetten om de artillerie-waarnemers gelegenheid te geven zich naar voren te verplaatsen. De infanterie is zoo'n halte van $\pm \frac{3}{4}$ uur zeker niet onwelkom. Zij heeft dan reeds een zware taak achter den rug en wil zich gaarne even ordenen. Voorts zal de artillerie ook nog wel even willen controleeren hoe haar vuur ligt.

Over de D.G.A. nog een paar woorden. Ik merkte hierboven op, dat het compartiment ten Westen van Elkenraad is in te zien. Zou de D.C. dan niet aan de D.G.A. vragen, om vermoedelijke vijandelijke waarnemingsposten op markante punten tusschen Strucht en Gulpen te blinddoeken? (rook en nevelprojectielen).

4°. De beschikbare middelen.

Thans moet de D.C. „de balans opmaken”. Hij weet nu zoo langzamerhand wel *wat hij wil*, de vraag is echter in hoeverre daaraan kan worden voldaan.

Er zijn 9 versche infanterie-bataljons. Aangezien beredeneerd is, dat een reserve van beteekenis *niet* behoeft te worden afgezonderd, valt uit een en ander de conclusie te trekken, dat er infanterie genoeg is om, als het moet, desnoods in het geheele aanvalsvak gelijktijdig aan te vallen.

Hoe staat het echter met de artillerie?

Ter beschikking van C—VIIIe Divisie zijn:

7 veld.	8 st.	15 hw. l. 17.
I — 8 R.A.	II — 16 R.A.	III — 8 R.A.
I — 5 R.A.		III — 5 R.A.
II — 5 R.A.		
totaal 6 afdn.		

Wat is er met deze 6 afdn. te bereiken?

Gelet op het terrein kan men bij den aanval niet volstaan met het concentreeren van al het artillerievuur op 's vijands voorste lijn. Immers, de vijandelijke automatische wapens vinden op verschillende plaatsen ruimschoots de gelegenheid, om zich in de diepte op te stellen. Wanneer de vijand reeds eenige dagen ter plaatse was en derhalve tijd had gehad een behoorlijk vuurplan te organiseeren, dan zou de D.C. er niet aan denken om aan eene afdeeling een veel grooter front te geven dan ± 200 M. De afdeeling 8 st. voor een oogenblik voor „vol” aanzijnde, zou men dan tot de conclusie komen, dat zeker niet op een breeder front dan 6×200 M. = 1200 M. gelijktijdig zou kunnen worden aangevallen.

In het onderhavige geval verdient de vijand echter niet met zooveel „eer” te worden behandeld. Hij zit in het veroverde terrein „als een kat in een vreemd pakhuis”, hij is „au bout du soufflé”; welaan dan, men kan het, onder deze omstandigheden, gerust wagen, het artillerievuur wat meer „uit te rekken”. Maar boven een totaal van ± 2000 m aanvalfront mag men toch niet gaan, dan zou de artilleriesteun illusoir worden. Hoe het ook zij, zonder aan deze getallen al te zeer een bindende beteekenis toe te kennen, kan men toch wel dit zeggen, dat van een gelijktijdigen aanval op het geheele divisiefront geen sprake kan zijn. Men moet er dus wel toe overgaan om het hierboven gesignaleerde „bolwerk” voorloopig met een zekere minachting te behandelen en den aanval aanvankelijk te beperken tot het „compartiment de terrain” tusschen den heuvelrug van Eiserheide en de Kruishof.

Doch er is meer.

Zooals reeds is opgemerkt, vindt de vijand op verschillende plaatsen gelegenheid zijne automatische wapens in de diepte op te stellen. Ook deze wapens kunnen op het aanvalsterrein, waarover de infanterie voorwaarts zal rukken, hun moordend vuur brengen. De infanterie *moet* daartegen worden beschermd! Kunnen de 6 afdeelingen artillerie deze bescherming geven? In principe behoort het afgeven van beschermend vuur tot

de taak van de D.A. (groep „algemeene opdrachten”). „Principes en een wandelstok kan men er echter slechts op na houden als men rijk is”. De D.C. is hier heelemaal niet rijk; hij heeft slechts 6 afdelingen op een front van ± 2000 M., zoodat nagenoeg al deze artillerie noodig zal zijn om 's vijands voorste lijn behoorlijk te kunnen neutraliseeren. Er zit dan ook niet anders op, dan voor het afgeven van dit gewenschte, dit *noodzakelijke* vuur in de diepte (beschermend vuur) een beroep te doen op de D.G.A. Uit het D.G.'s; bevel weet onze D.C., dat artilleriegroep B der D.G.A. eventueel de VIIIste Divisie moet kunnen steunen (zie slot van punt 7). Welnu, het is een kleine moeite voor den D.C. om dezen steun maar aanstonds aan den D.G.C. te vragen, dan kan daarmee bij het opzetten van den aanval van huis uit rekening worden gehouden ¹⁾. C—II D.G. en C—VIII Divisie bevinden zich niet voor de aardigheid samen op eenzelfde commandopost! (zie de aanhef van den Bijzondere oorlogstoestand).

Voor den steun, te verleen door de D.G.A., valt het oog van C—VIIIste Divisie op het complex Elkenraad, van waaruit het terrein vooral in O.N.O.-richting door den verdediger schitterend onder vuur kan worden genomen, en waardoor een aanval Zuid van Kolmont ernstig kan worden bedreigd. De D.C. vraagt dus aan den D.G.C. of één afd. van groep B op het uur U beschermend vuur kan afgeven op den hoogterand van Elkenraad.

De D.G.C. heeft daartegen geen bezwaar. Er zijn tot nog toe 5 vijandelijke artillerieopstellingen bekend (zie schets). De D.G.A. gaat echter ook na 10 Juni 19.00 door met de bestrijding van vijandelijke artillerie, zoodat de kans groot is, dat op 11 Juni 7.00 van deze 5 opstellingen geen erge groote bedreiging meer uitgaat. Wel zullen zich op 11 Juni, zoodra de aanval is losgekomen, vijandelijke artillerieopstellingen demaskeeren. Doch in verband met het feit, dat *geen* inleidende beschieting wordt gehouden, zal dat demaskeeren niet plaats vinden vóór het uur U (7.00). Aangezien men na 7.00 niet *alle* vurende vijandelijke batterijen tegelijkertijd peilt, ziet C—II D.G. er geen enkel nadeel in, om van de D.G.A., welke uit 4 afdelingen bestaat, 1 afdeling voorloopig „uit te leenen” (althans voorzoo veel het vuur van die afdeling betreft) aan de VIIIste Divisie.

C—VIIIste Divisie heeft nog meer wenschen ten aanzien van dit beschermende vuur. Hij acht het noodzakelijk, dat dit ook gelegd wordt op den Oostrand van Eiserheide en op den top van den heuvel bij Kruishoef. Wat het eerste vuur betreft is hij van meening, dat het niet gewenscht is om de D.G.A. zóó dicht voor de eigen infanterie te laten schieten. Hij herinnert zich, wat dienaangaande in punt 255 op blz. 68 bovenaan van de Gev. Handl. staat. Aan de daar vermelde bezwaren kan hij wel tegemoet komen, door te werken met een tijdtabel, doch dat vindt hij in het onderhavige geval niet noodig, omdat hij, zooals we later zullen zien, wel kans ziet zijn artillerievuur zóó te organiseeren, dat de rand van Eiserheide daar in valt.

Voor het vuur op Kruishoef ²⁾ zou hij wel graag met *zekerheid* het vuur van een afdeling van de D.G.A. hebben gehad. De D.G.C. kon hem dat vuur evenwel slechts „eventueel” toezeggen. Hij aanvaardt dien eventueelen steun dankbaar, doch neemt niettemin maatregelen, dat het uitblijven van dien eventueelen steun hem geen parten kan spelen.

Lezers, hiermede beëindig ik de analyse der vier factoren, welke hun invloed uitoefenen op het door C—VIIIste Divisie te nemen besluit.

Het besluit zelf moet nu regelen:

- a. Het aanvalsplan.
- b. De verdeeling der beschikbare middelen.
- c. De wijze van uitvoering van den aanval.
Opdrachten voor infanterie en artillerie.
Het verband tusschen de actie van beide wapens.
- d. Het gebruik van de luchtstrijdkrachten.

ad a Het aanvalsplan.

Na vorenstaande beschouwingen is dit plan nu spoedig geformuleerd, nl.:

Aanvankelijk wordt slechts aangevallen in het „compartiment de terrain”. De nadruk wordt gelegd op de beide vleugels (heuvelruggen). Dit laatste zal wel duidelijk zijn, wanneer men bedenkt, dat moeilijk in het tusschenliggende terrein kan worden door-

¹⁾ Zie in dit verband punt 255 Gev. Handl., onderaan op blz. 67.

²⁾ Van hier uit is het aanvalsterrein in de richting Mingersberg onder vuur te nemen.

gedrongen, zoolang niet de domineerende heuvelruggen over voldoende diepte zijn veroverd.

Daarna: aanval op het bolwerk.

Tenslotte: doordringen tot aan het einddoel.

ad b. De verdeling der beschikbare middelen.

1. Infanterie.

Het gaat er om den aanval in het „compartiment de terrain” van het begin tot het eind *snel* en *krachtig* te kunnen uitvoeren. In de eerste plaats moeten dus voor dezen aanval de noodige krachten worden bestemd, een aanval, welke zich over een gemiddelde diepte van ± 3 K.M. en over een front van ± 2500 M. uitstrekt. In voorste lijn zullen we dus, in dit terrein, ± 5 bataljons noodig hebben. De vraag doet zich voor of we deze 6 bataljons van 2 of van 3 regimenten moeten nemen. De D.C. bepaalt: „van 2”, zich daarbij baseerend op de volgende overwegingen:

In het Noorden is het eigenlijk alleen te doen om de verovering van „Kruishoef” en „Boom”. De heuvelrug is door een steile wand gescheiden van het Zuidelijk daarvan gelegen terrein. Het is alleszins voldoende als hier een regiment aanvalt op een frontbreedte van 8 à 900 Meter en daartoe 2 bataljons in voorste lijn plaatst. Het houdt dan zijn derde bataljon over om den aanval te kunnen voeden, iets wat speciaal voor dit regiment van belang is, omdat het den aanval over de grootste diepte heeft door te zetten.

De aanval op Eiserheide en Elkenraad vormt als het ware één geheel. Hij breekt los uit het front Mingersberg—Trintelen. Er is heel wat bereikt als beide dorpen spoedig in onze handen vallen. Het lager liggende terrein tusschen Kolmont en Elkenraad wordt dan vanzelf voor den vijand onhoudbaar. In dit gedeelte van het aanvalsvak moet echter één man commandeeren. C—VIIIste Divisie besluit daarom aan één regiment te geven het vak vanaf den Wrakelbergerweg tot en met Eiserheide. Dat is een breed vak, ± 1600 M., waarvan wel is waar het rechtergedeelte minder belangrijk is, doch dat niettemin den R.C. zal forceeren om drie bataljons naast elkaar te plaatsen.

Ook dit regiment heeft over eenige kilometers diepte door te stooten, het *moet* dus infanterie toegevoegd krijgen om zoonoodig den aanval op gang te kunnen houden. Niets belet den D.C. om dus achter dit regiment de divisie-reserve te laten volgen. Het kan niet anders of deze reserve moet van het nog overblijvende regiment worden genomen. Dat is gelukkig geen bezwaar, want er zijn zeker geen drie bataljons noodig om het zoo langzamerhand beroemd geworden bolwerk te bestormen.

Ik merk nog op, dat de divisiereserve met een gerust geweten in het centrum kan worden geplaatst, omdat de vleugels van de VIIIste Divisie door de zorg van den D.G.C. behoorlijk zijn gedekt. In het Zuiden toch heeft het restant van de IVE Divisie opdracht om het front Banenheide—Bocholzerheide stevig vast te houden, terwijl in het Noorden de IIIe Divisie den aanval van de VIIIste krachtig zal steunen (zie D.G.’s bevel).

Aannemende dus, dat één bataljon van het derde (het Zuidelijkste) regiment voor divisiereserve wordt bestemd, blijven er dus 2 bataljons over, welke echter zeker niet noodig zijn voor de vermeerstering van het bolwerk. Niettemin laat de D.C. den R.C. zijn beide overblijvende bataljons behouden. Want hij kijkt, met alle respect gesproken, verder dan zijn neus lang is. Hij voorziet namelijk, dat — wanneer dit regiment het bolwerk in bezit heeft genomen — het ravijn van den Steenweg schoongeveegd zal moeten worden en dat tenslotte op het einddoel de verbinding met het middelste regiment tot stand gebracht zal moeten worden. Die Zuidelijke R.C. zal voor dit alles zeker over zijn twee overblijvende bataljons moeten kunnen beschikken.

2. Artillerie.

Het gebruik van de artillerie houdt natuurlijk ten nauwste verband met het plan van aanval.

De D.C. begint met zich af te vragen: welke zijn de behoeften aan steun van de infanterie?

Het rechter regiment valt aan over een front van ± 800 M. De D.C. zou wel graag 3 afdelingen als rechtstreeksche steun aan dit regiment willen geven, maar . . . dan is de helft van alle divisieartillerie uitgegeven. Hij wil dus eerst eens nagaan of er, gelet op de situatie, niet met minder volstaan kan worden. Bij den *opzet* van den aanval, heeft hij wel met getallen gewerkt, en hij *moest* dat wel doen, om na te gaan, wat in groote lijnen *mogelijk* en wat *onmogelijk* was, maar die getallen hebben natuurlijk bij de *uitwerking* van den aanval geen bindende betekenis. Hij gaat dus nu wat schaven en polijsten!

De vijand zit aan den Oostrand van Kolmont, daar bevindt zich hoogte 182,3. Ten

Westen van het ondiepe dorp daalt het terrein langzaam in de richting van Kruishoef. Frontaal vuur kan de vijandelijke infanterie dus slechts afgeven uit eene vrij ondiepe opstelling. Het eigen artillerievuur behoeft dus niet „diep” te zijn, het kan wat worden uitgerekt, ten koste van de diepte. Besluit de D.C. dus om aan het N.-regiment slechts 2 afdn. tot rechtstreekschen steun te geven, dan is de betrokken R.C. al heel aardig geholpen. Laten wij bedenken, dat er in het onderhavige geval geen bezwaar tegen is, indien de mortieren van 8 van den aanvang af worden ingezet. De aanval behoeft immers niet over groote diepte te worden doorgezet, de artillerie behoeft tijdens dien aanval niet van stelling te veranderen, de waarnemingsmogelijkheden zijn gunstig, allemaal redenen, welke doen voorzien, dat er in latere gevechtsperioden geen overdreven beroep op het infanteriegeschut zal worden gedaan. Bovendien is het tactisch volkomen juist als de mortieren in het begin al medewerken, omdat — zooals is beredeneerd — het er op aan komt vooral in het begin van den aanval krachtig toe te slaan.

De D.C. kan dus niet van waaghalzerij worden verdacht, indien hij aan het N.-regiment slechts 2 afdelingen tot rechtstreekschen steun geeft. Maar hij noteert alvast voor zijn groep „algemeene opdrachten” de taak: „bescherming van den aanval door het vuur van één afdeling op Kruishoef en Boom”.

Wij komen thans aan het middenvak.

Aanvankelijk gaat het er om het terrein tusschen Achterweg (i) en het vierkante boschje I K.M. West van Mingersberg onder een krachtig vuur te nemen. Ten Zuiden van den Achterweg daalt het terrein spoedig. Alle vijandelijke wapens, welke daàr staan, kunnen niet op het aanvalsterrein Noord van den Achterweg vuren. Het zal dus verstandig zijn het artillerievuur aanvankelijk alleen af te geven van en met den Achterweg tot en met het bewuste vierkante boschje. Geeft de D.C. aan dit regiment den steun van 2 afdelingen, dan is dat zeker niet veel. Maar hij heeft een ander middel om de vuurkracht van dit regiment te verhoogen, nl. door het vuur van zijn M.C. Het terrein is voor het gebruik van zw. mitr. gunstig en — aangezien de vijand nog geen gelegenheid heeft gehad, zich krachtig te dekken — zijn deze wapens onder de gegeven omstandigheden een bij uitstek geschikt neutraliseermiddel.

De D.C. besluit dus 2 afd. tot rechtstreekschen steun te geven aan het middenvak en van de M.C. 1 sectie aan het Noordelijkste regimentsvak en de rest aan het middenvak.

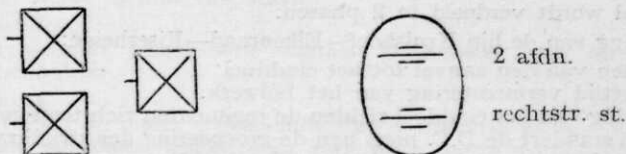
Wat de *bescherming* van den aanval in het middenvak betreft, we weten, dat 1 afd. van de D.G.A. op Elkenraad zal vuren. Blijft dus voor den D.C. over den aanval te beschermen door het neutraliseeren van de vijandelijke vuurbronnen, welke in den rand van Eiserheide opgesteld mochten zijn (vooral den Noordrand). De kolonel acht zich gelukkig nog een afdeling beschikbaar te hebben, nl. de tweede afdeling 15 hw. l 17 (zooals wij ons zullen herinneren was de eerste afdeling 15 hw. l 17 gebruikt voor het beschermend vuur op Kruishoef e. o.)

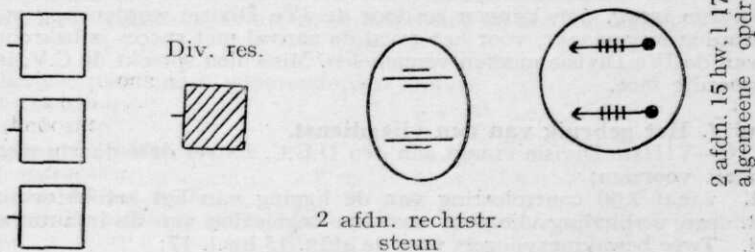
Resumeerende krijgen we dus de volgende troepenindeeling:

(Zie schets op blz. 99.)

Wij moeten thans nog even nagaan, hoe het Z.-regiment aan artilleriesteun komt bij zijn aanval op het bolwerk.

Zoodra de infanterie op ± 400 M. genaderd is van de lijn Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide moet het vuur der houwitsers op de oorspronkelijke doelen worden gestaakt. I—15 R.A. komt weer ter beschikking van den C—D.G.A. Wat de beide afdelingen 15 hw l 17 betreft, deze kunnen nu prachtig worden gebruikt om het bolwerk onder een moorddadig vuur te nemen. De D.C. weet heel goed, dat deze houwitsers in den regel *niet* worden gebruikt voor rechtstreekschen steun. Maar op alle regels zijn uitzonderingen. Men kan nu eenmaal geen ijzer met handen breken. Hoe wil men anders? Een of meer afdelingen tot rechtstreekschen steun van het middelste- of noordelijkste regiment afnemen? Een absoluut foutieve oplossing! In de tusschendoellijn Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide zou een halt van $\pm \frac{3}{4}$ uur worden gehouden om de artilleriewaarnemers gelegenheid te geven zich naar voren te verplaatsen, de infanterie zou zich wat ordenen, en nu voelt ge wel, dat de toestand niet dermate veilig is, dat wij die beide noordelijkste regimenten van artillerievuur zouden kunnen berooven. Bovendien kan een commandant van een groep tot rechtstreekschen steun niet tezelfder tijd 2 heeren dienen. Hevelt men afdn. tot rechtstreekschen steun over van het eene vak naar het andere, dan is daar in den regel meer tijd voor noodig dan drie kwartier, alvorens de zaak weer verder kan marcheeren. Bovendien, straks moeten de beide noordelijke regimenten weder verder en hebben dan onverminderd den steun van 2 afdn. noodig. Heeft het Z.-regiment het bolwerk vermeersterd, dan heeft het nagenoeg het einddoel bereikt. Er is dus alles vóór te zeggen, om het Z.-regiment maar te steunen met de groep „algemeene opdrachten”. Deze steun kan vooraf door den R.C., in overleg met den D.A.C., worden geregeld, terwijl er rekening mede is te houden, dat een verbinding tot stand moet worden gebracht

 Div. grens

 Wrakelbergerweg (ongeveer)

 loopt over 193.3

 Div. grens

tusschen de commandopost van den R.C. en den commandant van de groep „algemeene opdrachten”.

Met dit alles bemoeit de D.C. zich uit den aard der zaak niet in zijn besluit. Het is voldoende als hij zegt: „Na het bereiken van de tusschendoellijn Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide door de beide noordelijkste regimenten, moet de groep algemeene opdrachten den aanval van het Z.-regiment op het bolwerk steunen”.

ad c. De wijze van uitvoering van den aanval, enz.

Laten we beginnen met de gereedstelling.

Alle infanterie-eenheden moeten *recht* voor de te bereiken doelen geplaatst worden.

Niemand zal er wel aan denken de IVe Divisie te gaan aflossen in het aanvalsvak. Men heeft er geen tijd voor, het is in één woord onmogelijk.

De VIIIste Divisie stelt zich dus gereed onder dekking van het thans door de IVe Divisie ingenomen front. Uit den aard der zaak zoo dicht mogelijk daarachter, maar toch ook weer niet te dicht bij, omdat wij een zekere veiligheidscoëfficiënt moeten inschakelen in verband met eventuele schommelingen, waaraan 's nachts het front wellicht nog onderhevig is.

Het is voorts gewenscht eene gedekte „gereedstellingsplaats” te zoeken, omdat de aanval eerst te 7.00 begint. Dit uur is door den D.G.C. met opzet gekozen, omdat hij wel wist, dat een divisie, welke 's nachts marcheert, niet bij het licht worden ($\pm 3,30$) voor den aanval gereed is.

De D.C. kiest daarom als lijn waarachter men zich gereed moet stellen de lijn: Oost-rand Ubachsberg—de terreinplooi ten Z.O. van de K.M. v. d. Ubachsberg—oost-rand Bosschenhuizen.

Het spreekt vanzelf, dat de regimentscommandanten zorg moeten dragen voor het organiseeren van een solide vuurbasis in de lijn van de voorste troepen der IVe Divisie (vooruitschuiven van automatische wapens), opdat — wanneer te 7.00 de infanterie in beweging komt en voor den vijand zichtbaar wordt — een krachtig „Niederhaltungs-feuer” zou kunnen worden afgegeven. Dit vuur bestaat dus uit infanterie vuur en het

artillerievuur, dat op genoemd uur losbreekt. Aan het infanterievuur nemen ook alle onderdeelen van de IVe Divisie deel.

De aanval wordt verdeeld in 2 fasen:

- a. verovering van de lijn Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide;
- b. doorzetten van den aanval tot het einddoel; tegelijkertijd vermeestering van het bolwerk.

Na bereiking van het einddoel richten de regimenten zich terstond ter verdediging in. Voorloopig verandert de D.C. niets aan de groepeerings der strijdkrachten. Later zal hij wel zien, hoe de beste verdedigende opstelling is. Hoe eenvoudiger thans de zaak wordt gehouden, des te meer kans van slagen bestaat er.

De troepen van de IVe Divisie, welke doorschreden worden, blijven voorloopig zitten. Dat is een veiligheidsmaatregel; mislukt de aanval en vloeien de troepen van de VIIIste Divisie terug, dan kunnen ze door de IVe Divisie worden opgenomen. Later zal wel worden uitgemaakt, voor het geval de aanval met succes is bekroond, waar de troepen van de IVe Divisie moeten verzamelen. Misschien spreekt de C.V. in dit opzicht wel een woordje mee.

ad d. Het gebruik van den vliegdiens.

C—VIIIste Divisie vraagt aan den D.G.C. zoover deze daarin niet uit eigen beweging heeft voorzien;

1. vanaf 7.00 controleering van de ligging van het artillerievuur.
2. een verbindingsvliegtuig voor het begeleiden van de infanterie.
3. Twee bewakingsvliegers voor de afdn. 15 hw.l. 17;
4. Verkenning van eventueel oprukkende reserves.

Ik eindig hiermede mijn beschouwingen en zal nu laten volgen, het besluit en het aanvalsbevel zooals deze naar mijne meening zouden kunnen luiden.

Opgemerkt moet worden, dat ik mij bij deze studie niet heb bemoeid met de nachtelijke verplaatsing van de VIIIste Divisie. Deze verplaatsing wordt bij afzonderlijke bevelen geregeld en zou het onderwerp kunnen zijn van eene speciale oefening op de kaart.

VIIIste Divisie
Sectie I' N°. . . . B.

Cp. 10 Juni 21.00.

**BESLUIT ¹⁾ NAAR AANLEIDING VAN DE TE HEERLERBAAN VAN
C—II D.G. ONTVANGEN MONDELINGE BEVELEN.**

1. Aanvalsplan.

Drie regimenten naast elkaar. Aanvankelijk vallen de 2 noordelijkste aan in het terrein, dat begrensd wordt éénerzijds door den heuvelrug Ubachsberg—Kruishoef—Schoonborn, anderzijds door den heuvelrug Trintelen—Eiserheide—hoogte 193,3. Beide regimenten moeten den nadruk leggen over den betrokken heuvelrug.

De aanval te verdeelen in 2 fasen:

- 1e fase: vermeestering van de tusschendoellijn Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide door de beide noordelijke regimenten.
- 2e fase: voortzetting van den aanval van de beide noordelijke regimenten tot aan het einddoel. Vermeestering van het „bolwerk” door het zuidelijk regiment.

Op de tusschendoellijn voorzie ik een halt van $\pm \frac{3}{4}$ uur. De 2e fase eerst inzetten op mijn bevel.

2. Uitvoering.

a. Troepenverdeling.

Het N.-regiment 1 sectie van 8 M.C. geven.

Het midden-regiment 8 M.C. (min 1 sectie) toebedeelen.

Van het Z.-regiment 1 bataljon afnemen. Dit bataljon is Divisiereserve, volgt achter midden-regiment.

¹⁾ Dit besluit is voorafgegaan door andere besluiten, welke betrekking hebben op de verplaatsing.

- b. *Commandoregeling.*
De R.Cn. nemen te 3.00 het bevel op zich over de troepen van de IVE Divisie, welke in hun vak staan.
- c. *Gereedstellen.*
Achter de lijn Ubachsberg—signaal 215,8 (oost van Mingersberg)—Bosschenhuizen.
- d. *Vuurbasis.*
Om 7.00 uit de onder c genoemde lijn voorwaarts gaan, onder dekking van een vuurbasis, welke door zorg R.Cn. moet worden georganiseerd in voorste lijn van de IVE Divisie. Daartoe de noodige wapens vooruit te schuiven.
- e. *Scheidingslijnen.*
Kolmont bij N.-regiment; Trintelen en Eiserheide bij het midden-regiment.

3. Artillerie.

Geen artilleriesverplaatsingen gedurende den aanval.

Rechtstreeksche steun:

N.-regiment 2 afdn.

Midden-regiment 2 afdn.

Algemeene opdrachten.

de beide afdn. 15 hw. 1 17.

Te 7.00 opent alle artillerie tot rechtstreekschen steun het vuur op 's vijands voorste lijn.

Van de groep algemeene opdrachten vuurt alsdan 1 afd. op Kruishoef en 1 afd. op Eiserheide.

1 afd. van de D.G.A. zal aanval beschermen door vuur op Elkenraad.

Na afloop van de Ie phase moet de groep algemeene opdrachten den aanval van het Z.-regiment op het „bolwerk” steunen.

4. Vliegdiens.

Een verbindingsvlieger vragen te 7.00.

Voorste lijn afbakenen op tusschendoellijn en einddoel. 2 art. vliegtuigen voor diensten ten behoeve van 15 hw. vanaf 6.45. —

Vragen of D.G.C. speciaal te mijnen behoeve wil doen verkennen:
pro memorie

De Kolonel,
Commandant VIIIste Divisie,
Handteekening,
Stempel.

VIIIste Divisie
Sectie I' N°. . . B.

GEHEIM

Exemplaar N°.
Cp. 11 Juni 1.00.

(Dit bevel is te beschouwen als een verzameling, tevens bevestiging, van de uitgegeven partieele bevelen.)

ALGEMEEN BEVEL VOOR DEN TEGENAANVAL

1. **Vijand en eigen toestand.**
pro memorie.
2. **Aanvalsvak en commandoregeling.**
Aanvalsvak: zie oleaat.
De troepen van de IVE Divisie, welke zich ten Noorden van de lijn Eis—Simpelveld (oorden niet aan VIII) bevinden, komen vanaf 1.00 onder bevel van C—VIII Divisie.
De R.Cn. van VIIIste Divisie nemen de troepen van de IVE Divisie, welke zich in hun vak bevinden, onder hun bevel te 3.00. Commandoposten van oude en nieuwe R.Cn. samen te voegen.
3. **Aanvalsplan.**
Aanval met de 3 regimenten naast elkaar. De nadruk wordt gelegd over de heuvelruggen: Ubachsberg—Kruishoef—Schoonborn en Trintelen—Eiser-

heide—hoogte 193,3. Aanvankelijk wordt alleen aangevallen op het front Ubachsberg—Trintelen.

De aanval geschiedt in 2 fasen:

1e phase: Vermeestering van Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide.

2e phase: Doordringen tot de oude stellingen. Tegelijkertijd valt het linkerregiment de hoogte \pm 1 K.M. Noord-Oost van Eis aan. (Deze hoogte wordt „bolwerk” genoemd.) Rechts zal de IIIe Divisie den aanval steunen door aanvankelijk het Ransdalerveld en den rand van Ransdaal onder krachtig vuur te nemen en later door, in verband met onze divisie, mede naar voren te dringen.

Links beschermt de rest van de IVe Divisie den linkervleugel van de VIIIe Divisie door het frontgedeelte Banenheide—Bocholzerheide tot het uiterste te verdedigen.

4. Aanvalsformatie.

Van rechts naar links:

5 R.I., waaraan toegevoegd 1 sectie van 8 M.C.

16 R.I., „ „ 8 M.C. (min 1 sectie).

21 R.I., (min 1 bataljon).

De onderdeelen van 8 M.C. melden zich na beëindiging van den nachtmarsch terstond bij C—5 R.I. en C—16 R.I. te M.P. 4 kunstweg Benzenrade—Ubachsberg respectievelijk Imstenrade.

Scheidingslijnen:

tusschen 5 R.I. en IIIe Divisie: zie oleaat;

„ 5 R.I. en 16 R.I.: Ubachsberg (aan 5) — Kolmont (aan 5),
Wrakelbergerweg (aan 16);

„ 16 R.I. en 21 R.I.: Trintelen (aan 16) — Eiserheide (aan 16),
signaal R.D. hoogte 193,3.

„ 21 R.I. en rest IVe Divisie: zie oleaat.

De bezetting van Windhagen komt onder bevel van C—IIIe Divisie.

Divisiereserve.

Een bataljon van 21 R.I., opgesteld te Keversberg, volgt op mijn nader te geven bevelen den linkervleugel van 16 R.I.

8 E. W., opgesteld te Molsberg, wacht aldaar nadere bevelen.

5. Artillerie.

De D.G.A. is belast met bestrijding van vijandelijke artillerie en vuurt op oogenblikdoelen ten Westen van de spoorbaan. Gedurende de 1e phase zal I—15 R.A. beschermend vuur afgeven op Elkenraad. C—16 R.I. treedt in rechtstreeksch overleg met den Afd.C. om het vuur op Elkenraad op een eenvoudige wijze te doen staken als de infanterie dit dorp nadert. Hierna valt op den steun van I—15 R.A. niet meer te rekenen. I—14 R.A. zal in de 1e phase eventueel het vuur op Kruishoef versterken (zie hierna).

De D.A. bestaat uit 5 R.A., 8 R.A. en II—16 R.A.

Rechtstreeksche steun van:

5 R.I.: I—8 R.A. en II—16 R.A.

16 R.I.: I en II—5 R.A.

Algemeene opdrachten: III—5 R.A. en III—8 R.A.

waarvan III—5 R.A. in het bijzonder moet kunnen vuren op Kruishoef en III—8 R.A. op Eiserheide; voorts beide afdeelingen op „het bolwerk”.

De D.A. moet zoodanig stelling nemen, dat gedurende den aanval niet van stelling behoefte te worden veranderd.

De groep algemeene opdrachten is bestemd om in de 2e phase den aanval van 21 R.I. op het bolwerk te steunen.

6. Uitvoering van den aanval.

De VIIIe Divisie stelt zich gereed aan den ostrand van Ubachsberg, Oost van hoogte 215,8, Oost van Bosschenhuizen. De infanterieregimenten schuiven de door hen noodig geoordeelde automatische wapens en mortieren vooruit in de stellingen van de IVe Divisie teneinde verzekerd te zijn van een krachtige vuurdekking, wanneer de troepen uit de lijn der gereedstelling ten aanval voorwaarts gaan.

De aanvalsformatie moet 6,45 ingenomen zijn, de artillerie tot vuren gereed.

Te 7.00 wordt de aanval uit de hierbovengenoemde lijn van gereedstelling ingezet. Er heeft geen inleidende beschieting plaats.

1e phase.

Te 7.00 aanval van 5 en 16 R.I. met den nadruk op de hoogteruggen, respectievelijk Ubachsberg—Kruishoef en Trintelen—Eiserheide. Op genoemd uur openen de artillerie en de elementen van de hierboven vermelde vuurbasis het vuur; de afdeelingen tot rechtstreekschen steun en de infanterie (ook die van de IVE Divisie) op 's vijands voorste lijn, III—5 R.A. op Kruishoef en Boom, III—8 R.A. op Noordrand Eiserheide, I—15 R.A. (van de D.G.A.) op Elkenraad.

Bij nadering der infanterie van de tusschendoellijn Kruishoef—Elkenraad—Eiserheide beëindigen III—5 R.A., III—8 R.A. en I—15 R.A. haar vuur op genoemde doelen op aanvraag van C—5 R.I. resp. C—16 R.I. Ter bespoediging van berichtenoverbrenging verbindt C—III—5 R.A. zich met II—16 R.A., en C—III—8 R.A. met I—5 R.A.

2e phase.

Op de tusschendoellijn te rekenen op een halt van $\pm \frac{3}{4}$ uur. De voorwaartsche beweging van 5 en 6 R.I. en de aanval van 21 R.I. op het bolwerk, worden hervat, respectievelijk ingezet, op het uur U', hetwelk door mij wordt vastgesteld en kenbaar zal worden gemaakt door een serie lichtpatronen uit het verbindingsvliegtuig en het afgeven van roode seinpatronen vanaf signaal 215,8 bij Mingersberg.

Het uur U' is dan het eerstvolgende h ele of h lve uur.

In deze phase blijft 5 R.I. den nadruk rechts—16 R.I. links leggen.

C—21 R.I. treedt ten aanzien van den artilleriesteun in rechtsstreeksch overleg met den D.A.C.

Na bereiking van het einddoel richten de regimenten zich terstond ter verdediging in. C—21 R.I. draagt zorg voor het schoonvegen van het ravijn van den Steenweg en van de Eiserbosschen.

De troepen van de IVE Divisie rukken niet mede voorwaarts. Zij blijven tot nader bevel in hunne opstellingen, gereed om — bij het eventueel mislukken van den aanval — de VIIIe Divisie op te nemen.

Verband.

tusschen	5 R.I. en IIIe Divisie	te onderhouden door de IIIe Divisie.
„	5 R.I. „ 16 R.I.	„ „ „ 16 R.I.
„	16 R.I. „ 21 R.I.	„ „ „ 21 R.I.
„	21 R.I. „ rest IVE Divisie	„ „ „ IVE Divisie.

7. Vliegdiens.

Een verbindingsvlieger is vanaf 7.00 ter beschikking van de VIIIe Divisie. Herkenningsteeken: oranje wimpel aan rechterdraagvlak.

oproepsein . . . ; golflengte

Na bereiking van de tusschendoellijn zal de voorste lijn worden afgebakend, echter *niet eerder* dan op verzoek van het vliegtuig. Na bereiking van het einddoel heeft hetzelfde plaats.

Twee vliegtuigen van de Ar. V.A. zijn vanaf 6.45 ter beschikking van den D.A.C. voor diensten ten behoeve van de groep algemeene opdrachten. oproepseinen . . . ; golflengten

8. Cp. VIIIe Divisie: Heerlerbaan, vanaf 1.00.

Stalkwartier te Schaesberg, alwaar het 4.00 moet zijn ingericht.

Een v orcentrale op te richten nabij signaal, Oost van Mingersberg.

De R.Cn. sluiten zich zoo spoedig mogelijk op deze voorcentrale aan. Zij moeten overigens zooveel mogelijk de bestaande verbindingen van de IVE Divisie benutten.

De Kolonel,
C—VIIIe Divisie,
naam,
stempel.

Aan

enz.

ZELFVERTROUWEN

EEN WOORD VOOR DE NEDERLANDSCHE BEROEPS-
EN RESERVEOFFICIEREN

DOOR

J. J. C. P. WILSON

Kapitein van den Generalen Staf.

Een onmiskenbare zwakheid van vele Nederlanders is de zucht om te bescheiden te zijn en de prestaties van onzen volksstam min of meer kleineerend te beschouwen. Zóó is het gemakkelijk te verklaren, dat op een kwaden dag in een van humor borrelend brein de term: „de Chineezenvan Europa” het levenslicht zag en . . . bij ons „bescheiden” volk insloeg. Het was immers zoo geestig!

Die geest van onderschatting van het eigen kunnen kan verderfelijker werken. Hij voert naar gemis aan zelfvertrouwen, kweekt wankelmoedigheid, werkt de besluitvaardigheid tegen. Wanneer die geest het *leger* aantast, wordt de waarde van dat leger als operatief orgaan zeer ongunstig beïnvloed; tast hij de *legerleiding* aan, dan is het lot van de weermacht bezegeld. Eén van de fundamenteele peilers toch, waarop het succes der veldheeren door alle eeuwen heen is opgebouwd, is het *beseft van eigen kracht* geweest. Doch indien de chef daarbij niet beveelt over een leger, dat met zelfvertrouwen en met vertrouwen in de leiding de bevolen operatiën uitvoert, zal zijn doel niet kunnen worden bereikt.

Hoe is de toestand in ons leger op dit punt? De vraag stellen is haar beantwoorden. Een deel van ons officierskader mist het noodige vertrouwen in eigen kracht, gelijk ons volk het in zijn brede lagen mist. Ons leger is zoo klein, het telt zoo weinig artillerie, wij missen vechtwagens, onze vliegdiens is zoo zwak, wij hebben geen oorlogservaring, onze eerste-oefeningstijd is zoo kort, de verdere vorming onzer reserve-officieren is nog onvoldoende . . . al deze klaagliederen hoort men dagelijks.

Voegt men daarbij het defaitistische gedoe van rood en rose, het gewrijf en geschrijf over het vooroefeningsinstituut, de vermindering van het beroepskader, de legerorder, die ieder militair tot leger-reorganisator promoveert, ja, dan vraagt men zich langzamerhand af: Waar gaan we heen, wat wordt (en is) de feitelijke waarde van ons tegenwoordige leger. Zijn we dan toch de Chineezenvan Europa?

Gelukkig is er plaats voor minder pessimistische beschouwingen dan ik hierboven weergaf. In de eerste plaats dienen wij, beroeps- en reserve-officieren, ons volk te zien, zooals het is. Als wij inzien, welk een vooraanstaande rol onze kleine Nederlandsche stam in de geschiedenis speelde en welke eervolle

plaats hij thans nog inneemt in de rij der volkeren, komen we op den goeden weg.

De geschiedenis van ons volk is er om te bewijzen, dat de bewoners der lage landen aan de zee een groot volk vormen, een volk, dat door geweldigen strijd met machtige en naijverige staten en met het water een plaats in de zon heeft veroverd, waarop wij trotsch mogen zijn. Onze staatslieden, zeehelden, veldheeren, schilders, dichters, geleerden en kooplieden, hadden een internationale bekendheid, de Nederlandsche vlag was overal ter wereld gevreesd. Ondernemingsgeest, bedachtzaamheid, moed en doortastend volhouden bij tegenspoed, blijken in de geschiedenis onze volksdeugden.

„Ja, maar dat was een paar honderd jaar geleden zoo; nu liggen we heel bescheiden in N.W. Europa en beteekenen we niets meer”, zegt Jan Salie.

Uiteraard zijn de tijden veranderd en komen de dagen van TROMP en DE RUIJTER nimmer terug. Maar als wij overigens de positie beschouwen, die wij in de wereld innemen, dan gaan onze oogen open voor de kracht, die ook nu van ons volk uitgaat en voor zijn beteekenis in de wereld.

Onze staatslieden spelen in het internationale concert een partij, die geenszins van belang ontbloomt is en hun individueel optreden trekt dikwijls de algemeene aandacht. Ons Insulinde vormt wellicht het welvarendste en zeker het politiek-rustigste koloniale gebied ter wereld.

Zuid-Limburg, ons mijngebied, is een toonbeeld van scheppingsdrang, een aaneenschakeling van vriendelijke, frissche dorpen, waarin een tevreden bevolking woont. De mijnen en de nevenindustrieën munten uit door een hyper-moderne bedrijfsinrichting. Waar vindt men zulks elders? Juist de mijnstreken vormen elders broeinesten van communistische en sociaal-democratische propaganda en zijn daar dikwijls toonbeelden van vuilheid.

Op welk een hoog peil staan het onderwijs en de arbeidswetgeving hier te lande, wat presteert Nederland niet op technisch gebied! De drooglegging der Zuiderzee, de Maaskanalisation met bijbehorende werken, het Twenthekanaal, de mijnbedrijven, zijn alle technische wonderen, die ons volk heeft gewrocht.

De havens van Amsterdam en Rotterdam behooren tot de beste van de wereld, onophoudelijk wordt aan de verbetering nog doorgewerkt. De electricificatie van de spoorwegen heeft een verbinding tusschen die twee handelssteden geschapen, die de bewondering van den vreemdeling wekt.

Hoeveel Nederlandsche ingenieurs en Nederlandsche aannemers zijn niet werkzaam in het buitenland bij den havenaanleg? Met welk een verrassende snelheid is ons wegennet gemoderniseerd? Welk een belangrijke rol spelen Nederlandsch kapitaal, Nederlandsche handelsondernemingen en industrieën niet op de wereldmarkt.

Hoeveel groote geleerden van internationale bekendheid en hoeveel Nobelprijswinnaars heeft ons kleine land niet voortgebracht? Is onze moderne architectuur niet van internationale vermaardheid; wordt de integriteit van onze pers niet in het buitenland geroemd, — is de gaafheid van onzen gulden niet welhaast een unicum in Europa?

Dit alles getuigt van volkskracht, ondernemingsgeest en doorzettingsvermogen, die dus nog wel gemeengoed moeten zijn in ons volk en derhalve ook in ons officierskorps en in ons leger aanwezig moeten zijn.

Ik sprak ook over *moed* als één onzer volksdeugden van weleer. Tallooze

feiten wijzen er op, dat die deugd er in breede lagen nog is. De zelfopofferende wijze, waarop ons Nederlandsch-Indische Leger *steeds* zijn plicht en méér dan zijn plicht heeft gedaan, bewijst dit onloochenbaar. Onze Marine heeft de wereld versteld doen staan door haar duikboot-vaarten naar Nederlandsch-Indië, over het energieke optreden van onze vliegers met hun vermaarde vliegeraanvallen bij manoeuvres, hadden buitenlandsche officieren niets dan lof. De eerste vluchten naar Nederlandsch-Indië getuigden eveneens van grooten moed.

En tenslotte dit. De krijgsgeschiedenis wijst geen enkel geval aan, waarin Nederlandsche troepen niet tot het uiterste hun plicht hebben gedaan. Waar Nederlanders streden, is er slechts één roep over hun grooten moed.

Zijn dit niet alle factoren, die ons Nederlandsche officieren met zelfvertrouwen moeten bezielen, al vertoont ons leger de laatste jaren groote gelijkenis met den bekenden „Kop van Jut” op den eersten kermis-zondag en onze vredes-organisatie met een boom, waarop een leerling-boomsnoeier zijn kunsten heeft beproefd? Nochtans zijn er verschijnselen van moedeloosheid, van gelaten wachten op den volgende slag.

Deze stemming zal echter verdwijnen, als men de oogen open houdt voor belangrijke factoren ten aanzien van onze landsverdediging.

In de eerste plaats de geweldige verdedigende kracht van een groot deel van ons land met zijn breede rivieren, zijn talrijke kanalen en zijn inundatiemogelijkheden. Ik was in de gelegenheid om een groot aantal slagvelden in Europa te bezoeken er er vele zoogenaamd sterke stellingen uit den bewegings- en stellingoorlog te zien. Ik zag talrijke rivieren, waarvan de strategische en tactische beteekenis is gebleken, meren- en inundatiestellingen, die onoverkomenlijk bleken. Al die bezoeken hebben mij overtuigd van de enorme, onvergelykbare *kracht van onze Nederlandsche terreinen*, zowel aan de rivieren als in het polderterrein en van de hier te lande dikwijls onderschatte beteekenis van kanalen als verdedigingslijnen, ook in hoog terrein.

In de tweede plaats dienen wij te bedenken, dat *de bewapening van onze infanterie* modern is en dat de afstootende werking van het door haar af te geven mitrailleurvuur veel geweldiger is, dan die van de in 1914 ten oorlog getrokken infanterie in het buitenland. Voor de verdediging is onze organieke artillerie ook *voldoende*; zij speelt trouwens bij de verdediging een secundaire rol.

In de derde plaats onze *legerleiding*. De beste vredesgeneraals hebben in den oorlog gefaald, daarentegen is een gepasseerd en gepensionneerd Duitsch generaal een der grootste militaire figuren van de 20e eeuw geworden. Of een veldheer is geniaal of hij zal door langjarige studiën het gemis van het geniale moeten trachten aan te vullen. Daarnaast moet hij karaktervastheid, besluitvaardigheid, verantwoordelijkheidsgevoel, liefde voor zijn soldaten en *zelfvertrouwen* bezitten. Of hij aan deze hooge eischen zal blijken te voldoen, kan alleen de wreede werkelijkheid leeren. Daaruit volgt, dat een Nederlander evenzeer als een Duitscher of Franschman een geboren of gevormd veldheer kan blijken te zijn. En daar iedereen, die deel uitmaakt van de Nederlandsche legerleiding een leerschool van langjarige en ernstige studie heeft doorgemaakt, is er geen enkele reden, waarom men in die leiding niet hetzelfde vertrouwen zou mogen stellen als onze burens in de hunne.

Ten slotte onze *soldaten*. Ik noemde reeds verschillende feiten, die er op wijzen, dat het den Nederlandschen soldaat aan moed zeer zeker niet zal ontbreken.

Er is nog een sterke aanwijzing voor deze veronderstelling, n.l. deze, dat in *alle* vroegere oorlogen, waarin troepen van alle natiën der wereld vochten, over den moed der soldaten meestal niets dan goeds wordt vernomen. Verschrikkelijker omstandigheden dan die, waaronder de troepen in den loopgravenoorlog hebben gestreden, zijn niet denkbaar. Toch deden al die miljoenen soldaten hun plicht, al verkeerden zij doorlopend in doodsgevaar. De schitterende wijze, waarop onze dienstplichtigen in 1914 aan den mobilisatieoproep gehoor gaven en de waardige ernst, die in de eerste dagen door ons leger werd getoond, zijn waarborgen, dat onze soldaten bij de vervulling van den gevaarlijken, doch schoonen plicht: de verdediging van den vaderlandschen bodem, niet bij die van andere volkeren zullen ten achter staan.

Ook heeft ons leger in de vier zware mobilisatiejaren een groote zelfbeheersching getoond gedurende de lange periode van afwachten, die voor het onderhouden van een goeden tucht fnuikender had kunnen zijn dan zelfs een oorlogsperiode.

Trouwens de Nederlandsche soldaat heeft gevoel voor tucht. Men vergelijkte slechts de houding van onze dienstplichtigen op straat met die van vreemde legers; onze soldaat maakt dan waarlijk een goeden indruk.

Wij, officieren, behooren onze soldaten bij te brengen, dat het misplaatst is te denken, dat een Belgisch of Fransche dienstplichtige beter soldaat zou zijn, dan een Nederlandsche. Wij moeten hen er op wijzen, als hun houding op straat en in de kazerne reden tot tevredenheid geeft om onzen manschappen daardoor zelfvertrouwen te geven.

Dat wil de Nederlandsche soldaat wel! Er zijn tallooze Nederlanders, die er in hun hart toch trotsch op zijn, dat zij de uniform hebben gedragen, ook in sociaal-democratische kringen. Is het u nooit opgevallen, hoe dikwijls personen, met wie men in aanraking komt, soms geheel te onpas mededeelen, dat ze in het jaar zoo- en zooveel ook soldaat zijn geweest?

En is, wat wij bij legeroefeningen van onzen troep zien, nu wel zoo slecht? Integendeel! Heeft u in September 1925 de lichte brigade benoorden Amersfoort over de Eem zien gaan? Heeft u het optreden van onze infanterie gezien bij de Zuid-partij bij de manoeuvres ten N. van Venlo in 1930? Heeft u daar de uitstekende stemming waargenomen na een nachtlogies zonder ligstroom of dekens?

Zeker „manoeuvrebbeeldjes” waren er ook te zien, maar . . . daarvan spruiten er vele voort uit de nuchterheid van den Nederlander, die nimmer uit het oog verliest, dat een oefening maar een oefening is. Als in werkelijkheid de eerste projectielen suizen, komt er aan die grapjes automatisch een einde. Dan zal onze *gewillige* en *trouwe* Nederlandsche soldaat, als hij goed wordt aangevoerd, blijken het volle vertrouwen waard te zijn.

„Als hij goed wordt aangevoerd!” De oorlogsaanvoering door reserve-officieren is volgens velen het zwakke punt van ons leger. Talrijke reserve-officieren verzekerden mij vol goeden moed te zijn, doch het noodige zelfvertrouwen te missen, omdat zij vermeenden, dat hun kennis onvoldoende was.

Ook bij deze officieren acht ik de bescheidenheid te groot.

Laten wij ons toch realiseeren:

1°. dat ook in het buitenland het gros der officiersplaatsen door reserve-officieren wordt bezet en dat ook in die legers de minderheid der beroeps-officieren de zaak niet kan redden;

2°. dat de taak van den subalternen oorlogsaanvoerder vooral niet moet

worden overschat voor wat de vereischte *kennis* betreft. Hij ontvangt immers altijd bevelen van zijn bataljons-commandant, die de opdracht voor zijn compagnie en soms zelfs gegevens voor de uitvoering bevatten. Zeker, hij zal voor heete vuren komen te staan, b.v. als officier van piket in een kantonnement, als commandant van een voorpostendetachment, enz. Maar de normale taak, het aanvoeren van een compagnie in den aanval of in de verdediging zal voor den reserve-officier een uitvoerbare taak blijken!

Van uitermate veel gewicht daarentegen is, dat de subalterne aanvoerders *flinke kerels* zijn, die hun troep weten te *bezielen*, die het *voorbeeld* weten te geven en in wie de soldaten *vertrouwen* stellen. Ook in dit geval is een man met een hoog moreel en zelfvertrouwen beter dan een met reglementenkennis volgepropt theoreticus.

Laten wij dit onzen reserve-officieren toch inprenten en laten deze officieren dit begrijpen! De groote en kleine crises op het gevechtveld zijn alle het gevolg van tijdelijke inzinkingen van het moreel van de massa. Panieken en paniekjes kwamen in den laatsten oorlog ook bij het Duitse leger en zelfs gedurende de groote overwinning van Tannenberg voor. De krijgsgeschiedenis wemelt van voorbeelden. De subalterne officieren zijn in eerste instantie de personen op wie die paniekstemmingen komen losstormen. Zijn zij inderdaad mannen met een hooggestemd moreel en met overwicht op hun soldaten, dan kunnen zij *in het kleine* nog veel ten goede keeren en daardoor voorkomen, dat en paniek grootere afmetingen aanneemt.

Men behoeft niet te denken, dat deze paniekjes in ons leger zullen uitblijven. *Alle* legers hadden er onder te lijden. Maar . . . „un homme averti en vaut deux!” Wij moeten ons reeds in vreedstijd tegen dit euvel wapenen, door troep en subalterne aanvoerders op deze komende dingen te wijzen, opdat men een uitbrekende paniekstemming niet als een specifiek Nederlandsch verschijnsel beziet.

Vóór alles dienen wij het *moreel* van de subalterne officieren te verhoogen. Reserve-officieren en dienstplichtige onder-officieren, die overwicht op den troep blijken te bezitten, moeten bemerken, dat zulks als een goede eigenschap wordt gewaardeerd en als diezelfde man eens een foutje maakt, behoort niet dadelijk Leiden in last te zijn.

Wij moeten in de eerste plaats den *geest* in het leger nog meer verbeteren. Het moreel moet de hoogte in. Dat is legerverbetering, die geen geld kost en efficiency van de ware soort.

De krijgsgeschiedenis levert mede daarvoor stof. Men moet ons leger doordringen van de gedachte, dat het in andere legers óók niet alles even mooi is geweest. Dat behoort regimentsgewijze met de beroeps- en reserveofficieren te geschieden en compagnies-gewijze enz., met het lagere personeel.

Wij stellen ons voor om in *De Militaire Spectator* eenige gegevens over deze materie te verschaffen, teneinde collega's, die voor de hier geschreven woorden gevoelen, den arbeid te vergemakkelijken.

Niet alles hangt af van de *bewapening*; de *geest* in een leger is van primair belang. Die geest kan slechts groeien op den bodem van *zelfvertrouwen* en *vertrouwen in de leiding*. Het aankweken van dien geest is een schoone taak voor onze troepenofficieren.

LESSEN UIT DE KRIJGSGESCHIEDENIS

DE VERDEDIGING VAN SAUVILLERS ¹⁾

30 Maart 1918, met schets

DOOR

M. R. H. CALMEYER,

Eerste luitenant der infanterie.

Onder de gevechten uit den grooten oorlog, welke uit *tactisch oogpunt* voor ons van bijzonder belang zijn, nemen die, welke in 1918 werden geleverd op de in beweging geraakte gedeelten van het Westfront, een eerste plaats in. Hier toch werd de strijd gevoerd met troepen, waarvan bewapening en organisatie in vele opzichten overeenkwamen met die, welke ons leger thans bezit. De daarbij opgedane ervaringen hebben in ruime mate bijgedragen tot vorming van de Fransche inzichten op tactisch gebied en zodoende indirect ook grooten invloed uitgeoefend op den inhoud onzer huidige gevechtsvoorschriften. De bestudeering der bedoelde episodes geeft aan de bepalingen dezer voorschriften daardoor leven en kleur en leert de grondslagen kennen waarop zij berusten. Hierdoor wordt het tevens mogelijk te onderkennen in hoeverre de langzame doch gestadige ontwikkeling der strijdmiddelen, welke meer en meer het keurslijf van den stellingoorlog verwisselen voor het beweeglijk pantser van den bewegingskrijg, de bestaande voorschriften is voorbijgestreefd en aanpassing noodzakelijk maakt.

De hier beschreven strijd om het, N.W. van Montdidier, 2,5 km links van de Avre, gelegen dorpje Sauvillers-Mongival, speelt in het laatste gedeelte van de Duitsche doorbraakpoging in Maart 1918, den z.g. grooten slag in Frankrijk, en toont zoowel de kracht der verdediging, als de grenzen, welke hieraan zijn gesteld.

Het 1e Bataljon van het Fransche 171e Regiment infanterie lag bij het begin van den Duitschen aanval, met de geheele divisie waartoe het behoorde, in een rustkantonnement in de Vogezen. Dwars door Frankrijk werd het regiment per spoor achter het instortende frontgedeelte gebracht en 29 Maart uitgeladen in de nabijheid van Montdidier.

Van hieruit werd het 1ste Bataljon in auto's naar het dorpje Sauvillers vervoerd, met opdracht hier te kantonneeren als reserve der nog op den Oostelijken Avre-oever strijdende troepen. Het beeld van den toestand wisselde evenwel snel; de Duitschers overschreden de Avre en drongen de in het

¹⁾ Ontleend aan de „Revue d'infanterie” van 1 Febr. 1922.

voorterrein strijdende eigen infanterie en cavalerie Noordwaarts af. Reeds in den avond van 29 Maart kreeg de bataljonscommandant, majoor BLAVIER, van den bevelvoerenden generaal der 4e Cavaleriedivisie bericht, dat zijn bataljon spoedig geen eigen troepen meer voor zich zou hebben. Diende aanvankelijk met een bewegelijk optreden te worden gerekend, thans werd het zaak de enkele nog restende uren te benutten om zich op een hardnekkige verdediging ter plaatse, voor te bereiden. Ten einde niet onmiddellijk te worden omtrokken, moest naar verband met de neven-eenheden worden gestreefd. De daartoe uitgezonden patrouilles meldden, dat het op ongeveer 1,5 km Zuidwaarts gelegen dorpje Aubvillers door deelen van het 294e Reg. inf. was bezet, terwijl het ongeveer 2 km Noordelijker gelegen dorpje Mailly-Raineval door afdeelingen van het 122e Bat. Jagers en van het 53e Reg. inf. werd vastgehouden. Een werkelijke verbinding met deze laatste onderdeelen kon evenwel niet tot stand worden gebracht.

Naar aanleiding van deze berichten stelde majoor BLAVIER zijn bataljon als volgt op (zie schets).

Noord: De 1e Compagnie, front naar het N.O., met één sectie als gevechtsbeveiliging op den niet aangeleunden linkervleugel bij de boerderij Adelparc. Deze sectie had opdracht naar het N. verband te zoeken met het 53e Reg. inf., doch slaagde hierin niet.

Midden: De 3e Compagnie, een paar honderd meter ten Oosten van den dorpsrand, dwars op den uit 's vijands richting komende weg Braches (aan de Avre)-Sauvillers, front Oost.

Zuid: De 2e Compagnie, front Z. O., dwars over den weg Aubvillers-Sauvillers.

De Mitrailleurcompagnie (4e Compagnie) verdeeld over de drie genoemde compagnieën, met opdracht uit de voorste linie in de meest bedreigde richtingen vuur op groote afstanden te geven, teneinde 's vijands nadering zooveel mogelijk te vertragen.

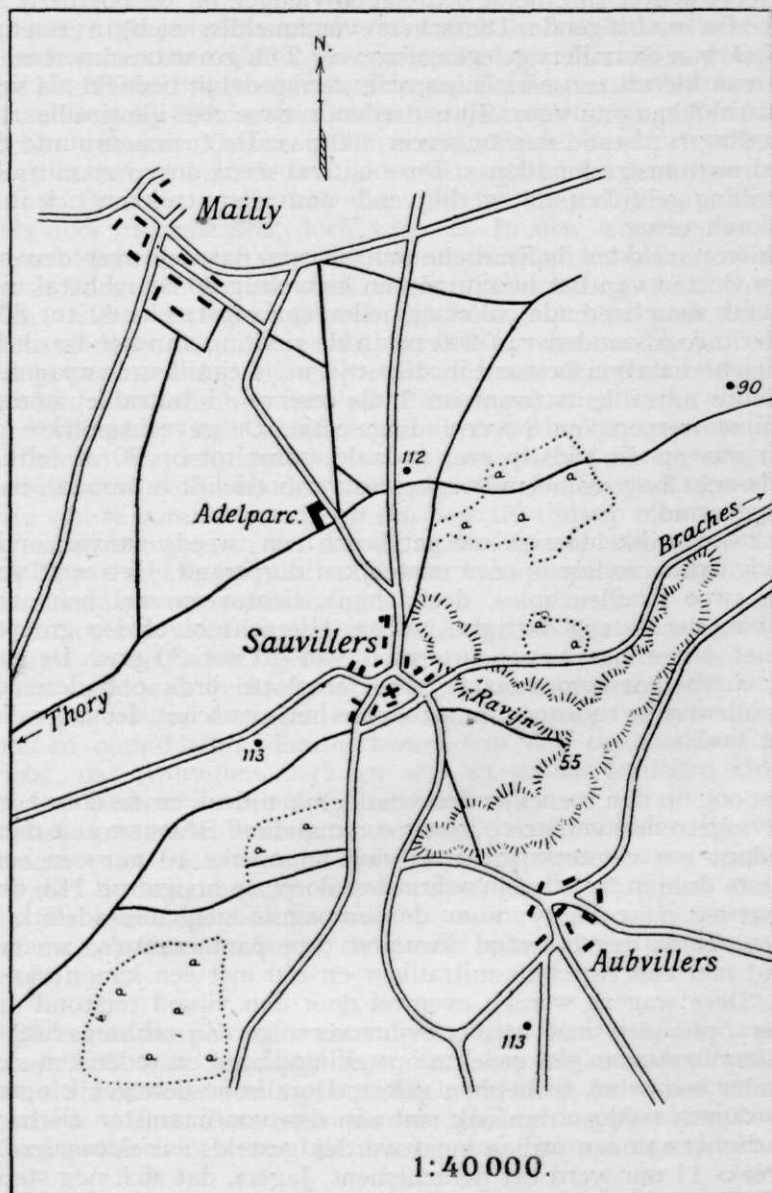
Het aan het bataljon toegevoegde, uit 3 stukken bestaande, peloton infanteriegeschut, aanvankelijk vereenigd ten Westen van het dorp, later verdeeld over den Oostrand, ieder der stukken belast met de ondersteuning van een der compagnieën, door middel van vuur met directe richting.

Het bataljon was dus uitgerekend over een halvemaanvormig front van ongeveer 1500 m, waardoor het slechts één vuurechelon kon innemen en geen krachten overhield voor verdediging in de diepte en bewegelijk optreden ²⁾.

Een nauwkeuriger opgave omtrent sterkte en samenstelling van het bataljon dan aan het bovenstaande te ontleenen valt, wordt door het artikel der „Revue d'infanterie" niet gegeven. In 1918 bestond het Fransche bataljon echter uit 3 tirailleur-compagnieën en 1 mitrailleur compagnie; de compagnie uit 4 sectiën, ieder van omstreeks 40 man en bewapend met 1 tot 4 geweermitrailleurs. De mitrailleurcompagnie telde 2 sectiën van 3 en 2 sectiën van 2 stukken. Als infanteriegeschut werd gebruikt het korte, gemakkelijk verplaatsbaar kanon van 3.7 cm, dat nog thans in het Fransche leger voorkomt, een maximum vuursnelheid heeft van 12 schoten per minuut en goede uitwerking tot op 1200—1500 m. Juistheidsvuur kan slechts tot op ongeveer 1000 m worden afgegeven. Deze betrekkelijk geringe dracht was ook oorzaak, dat de aanvankelijke opstelling achter het dorp als ondoelmatig werd ver-

²⁾ Vergelijk „Gev. Handl." punt 117, noot ¹⁾.

laten. Bovendien zou hier uitsluitend met indirecte richting moeten worden gevuurd, hetgeen voor infanterie-geschut veelal ongewenscht is.

Het bataljon werkte den geheelen nacht van 29 op 30 Maart aan de verbetering der stelling, zoodat zich bij het lichten van den morgen een bijna onafgebroken lijn van loopgraven over het geheele front uitstreckte, hiermede wederom aantoonende, dat de opleiding in snel en doelmatig terrein verbeteren, ook voor infanterie die uitsluitend in den bewegingsoorlog wordt geoefend, even noodig is als die in schieten en marcheeren.

Bij het aanbreken van den dag kreeg majoor BLAVIER versterking van een uit het voorterrein teruggeslagen afdeling Jagers van het 116e bataljon, welke hij in reserve achter zijn meest bedreigden vleugel, bij de boerderij Adelparc, opstelde. De nadringende Duitschers verzamelden zich in een omstreeks 500 m N.O. van Sauvillers gelegen, ongeveer 2 ha groot boschperceel en deden om 7.15 van hieruit een eersten aanval, vermoedelijk bedoeld als verkenning door het uitlokken van vuur. Zij naderden in twee zeer ijle tirailleurlinies met een onderlingen afstand van ongeveer 100 pas. De tusschenruimte der tirailleurs bedroeg omstreeks 10 pas. Deze aanval werd door het mitrailleurvuur uit de stelling gebroken, de overblijvende aanvallers trokken zich in wanorde in het bosch terug.

Kort hierop meldden de Fransche waarnemers, dat zich over den omstreeks 1 km ten Oosten van het bosch gelegen heuvelrug 90 een achttal met vieren uit de flank marcheerende colonnes, ieder van omstreeks 60 tot 80 man en met onderlinge afstanden van 200 m, in de richting van het bosch bewogen. Het Deutsche bataljon bestond in dien tijd uit 4 tirailleurcompagnieën, ieder met 5 lichte mitrailleurs (waarvan 1 als reserve), 1 mitrailleurcompagnie, 2 lichte mijnenwerpers, en 1 verbindingssectie. De gevechtssterkte der compagnieën was op dit tijdstip zeer gedaald, soms tot op 70 of zelfs 60 man, zoodat de acht bovengenoemde colonnes vermoedelijk te samen een bataljon hebben gevormd.

Om 9.20 ontwikkelde zich uit het bosch een tweede aanval, ondersteund door hevig artillerievuur op den oostelijken dorpsrand. Het eerst verschenen wederom twee tirailleurlinies, doch thans dichter en met een onderlingen afstand van slechts een dertigtal passen. Hierachter volgden groepen in colonne, met onderlinge tusschenruimten van 20 tot 30 pas. De Duitschers drongen vastberaden voorwaarts, doch tenslotte brak ook deze aanval in het mitrailleurvuur te samen en stroomde het overschot der aanvallers terug naar het bosch.

Met het oog op den toenemenden vijandelijken druk en de door het vijandelijke vuur ingetreden verliezen, vroeg commandant BLAVIER aan den Divisiecommandant om versterking en ontving omstreeks 10 uur een compagnie. Hij plaatste deze in tweede lijn achter het dorp, op hoogterug 113, dwars over den straatweg naar Thory, waar de compagnie zich onmiddellijk begon in te graven. Bijna tegelijkertijd kwamen drie pantserauto's, waarvan twee bewapend met een Hotchkissmitrailleur en één met een kanon van 3.7, hulp brengen. Deze wagens werden evenwel door den vijand terstond opgemerkt en zonder ophouden met artillerievuur vervolgd. Zij zochten vergeefs in en achter Sauvillers naar een gedekte opstellingsplaats en reden ten slotte weer weg, zonder een schot te hebben gelost. Deze voor bewegelijk optreden gebouwde wapens voldoen dan ook niet aan den voornaamsten eisch, welke bij de verdediging aan een wapen moet worden gesteld: *onzichtbaarheid*.

Omstreeks 11 uur werd het detachement Jagers, dat zich nog steeds achter de boerderij Adelparc bevond, door den Divisiecommandant teruggenomen en liet majoor BLAVIER dit vervangen door een sectie uit zijn reservecompagnie. Ook deze sectie trachtte verband met het bij Mailly strijdende 53e Regiment op te nemen, doch slaagde hierin evenmin. De noordelijke vleugel bleef in de lucht hangen.

Even later ontving majoor BLAVIER van zijn Zuidelijke nevangroep, het 294e bericht, dat de voorste afdelingen van dit regiment *door eigen artillerie*

zoo hevig onder vuur waren genomen, dat zij zich met zware verliezen op Aubvillers hadden moeten terugtrekken.

De Duitschers gingen intusschen voort zich in het N.O. van Sauvillers gelegen bosch samen te trekken, overschreden van daaruit in groepjes van 4 en 5 man het 300 m breede open terrein ten Zuiden van dit bosch en wierpen zich in het omstreeks 500 m ten Oosten van Sauvillers, langs den straatweg naar Braches gelegen, kleiner boschperceel. Beide boschperceelen vulden zich meer en meer met vijanden en boden een uitnemend doel voor artillerievuur. Majoor BLAVIER vroeg hier dan ook herhaaldelijk om, zoowel per telefoon als door ordonnansen, doch vergeefs. In den eenen sector legde de artillerie een afsluitingsvuur voor het bedreigde dorp Aubvillers, zonder zich er van op de hoogte te stellen of de eigen infanterie nog in het voorterrein was, in den anderen zweeg zij geheel. Dit falen van het zware wapen had, volgens den schrijver der „Revue d'Infanterie", twee oorzaken. Ten eerste, het in den bewegingsoorlog blijven vasthouden aan de vuurmethode uit den stellingsoorlog (automatisch ontketend afsluitingsvuur uit ver achterwaarts gelegen opstellingen); ten tweede, aan het ontbreken van artillerie-inlichtingsofficieren bij de infanterie, wat ook was terug te brengen op het niet afschudden der gewoonten uit den stellingsoorlog. In den stellingsoorlog weet de artillerie van te voren waar zij, op een bepaald tijdstip of een afgesproken sein, vuur moet brengen; in den bewegingsoorlog moet zij steeds in nauwe verbinding blijven met de infanterie, om haar vuur soepel te kunnen aanpassen bij de wisselende gevechtssomstandigheden.

Om 14 uur opende de Duitse artillerie een hevig vuur op de Fransche loopgraven en op het achter gelegen dorp.

Om 16 uur meldde de rechtercompagnie, dat groepjes vijanden zich uit de richting van Aubvillers door een ravijn naar den weg Aubvillers-Sauvillers toewerkten en onmiddellijk daarop kwam van den commandant van het 294e bericht, dat Aubvillers verloren was en sterke Duitse afdeelingen zich reeds ten Westen van dit dorp bevonden.

Tegen deze groeiende bedreiging verlengde commandant BLAVIER zijn rechtervleugel eerst met twee secties van zijn reserve-compagnie en ten slotte ook met de laatste sectie hiervan. Een aan beide zijden omvattende aanval was nu ieder oogenblik te wachten en hoewel de verliezen reeds hoog waren, gaf majoor BLAVIER bevel, dat *tot het uiterste ter plaatse moest worden standgehouden*.

Om 16.30 begon de verwachte aanval en gingen de Duitschers voorwaarts: uit het bosch N.O. van Sauvillers tegen den noordelijken dorpsrand, daarbij trachtende de Fransche stelling om Adelparc heen te omvatten; uit het kleine bosch O. v. Sauvillers tegen den oostelijken dorpsrand; uit Aubvillers in de richting van hoogterug 113, hierbij den Franschen zuidvleugel omvattende.

De aanvalsvorm was gelijk aan die van den tweeden aanval, de lichte mitrailleurs bevonden zich in de eerste tirailleurlinie en *vuurden ook in beweging*. Dezelfde handelwijze dus als onze *Aanwijzingen voor de opleiding der infanterie*, De Groep, in p. 36 voorschrijven met de woorden: „De lt. mitr. begeleidt den stormaanval vurende”.

Ondanks zware verliezen bereikten de Duitschers ditmaal de Fransche opstelling en weldra ontspon zich over het geheele front een verwoed hand-

gemeen. Een der vele voorbeelden, dat het handgemeen in den modernen oorlog niet is verdwenen, doch bij vastberaden tegenstanders nog steeds de beslissende acte van den strijd vormt. De Noordelijke compagnie werd, nadat de zwakke krachten, w. o. de sectie bij Adelparc, die zich in het gat tusschen Sauvillers en Mailly bevonden, waren teruggedrongen, van het Noorden uit, omvat. De compagniescommandant, eerste luitenant LAISS, werd voor het laatst gezien, toen hij met het overschot zijner compagnie den noordrand van het dorp wanhopig verdedigde.

In het midden werd de compagnie GUEROUET overweldigd. Deze luitenant sneuvelde aan den uitgang van het dorp, met allen die om hem waren, uitgezonderd 1 sergeant en 3 manschappen.

Rechts konden de verdedigers zich langer handhaven, hoewel hun opstelling door zware mitrailleurs van Aubvillers uit werd geëfileerd. De door Sauvillers heen dringende Duitschers omringden hen evenwel van alle zijden, waarop luitenant VIAL de mitrailleur van een gewonde greep en door *vuur in beweging* het groepje, dat zich in zijn nabijheid bevond, een uitweg naar het Westen baande.

De drie kanonnen van 3.7 hadden den geheelen dag gevuurd, totdat hun munitie op was. De bediening verliet ook toen de stukken niet en werd, uitgezonderd twee man, nabij de hun toevertrouwde wapenen gedood.

De laatste episode van den strijd was het in stelling brengen van 2 zware mitrailleurs op het plein voor de Kerk van Sauvillers, vanwaar uit zij de toegangswegen uit het N. en O. enfileerden. De bediening bleef doorvuren, totdat ook zij op hare stukken sneuvelde.

Hiermede was de strijd geëindigd. Het moreel der overlevenden was echter nog zóó hoog, dat zij zich 500 m achter dorp op hoogterug 113, weer verzamelden in de loopgraven, die daar 's morgens door de reserve-compagnie waren aangelegd en zich hier opnieuw ter verdediging vastzetten.

De Duitschers nestelden zich in en om Sauvillers, doch deden geen pogingen verder Westwaarts te dringen.

Al was Sauvillers dus verloren, toch was het doel, het tot staan brengen van den vijandelijken opmarsch, bereikt. Het 1e Bataljon had hiervoor 7 officieren en 335 minderen geofferd, de ondersteuningscompagnie 59 man en het peloton geschut van 3.7 16 man, op een sterkte van 18.

Werpen wij thans een terugblik op het geheel, dan zien wij, hoe een door hoog moreel bezield bataljon werd teruggeworpen, omdat het in te nemen front noodgedrongen te groot was (1500 m) voor een hardnekkige verdediging, doch vooral omdat de vleugels nòch waren aangeleund, nòch door een geëchelonneerde opstelling beveiligd.

Bij de Duitschers treft de goede wijze, waarop het terrein werd benut en het gebruik maken van de onaangeleundheid der Fransche vleugels om met vuur en beweging te *manoeuvreeen*.

Verder toont dit gevecht, naast datgene waarop ik reeds wees, wederom het groote nut van terreinverbeteringen en de mogelijkheid om hiermee, bij grondige geoefendheid, in korten tijd veel te bereiken.

Ten slotte zien wij, hoe de vaste wil om niet te wijken steeds gebleven is, en steeds zal blijven, het beste wapen van den verdediger en er toe kan leiden om, zelfs bij eigen ondergang, toch het doel te bereiken, zoodat ten volle toepasselijk zijn de woorden: „Gevallen, zijn roeping vervuld”.

OPTREDEN VAN EEN VOORHOEDE- BATALJON IN HOOG TERREIN

DOOR

C. J. A. VAN DER HEEM.

Kapitein der infanterie, leeraar aan de K. M. A.

Op verzoek van de redactie van *De Militaire Spectator* hebben wij de verzorging van een rubriek tactische oefeningen op de kaart op ons genomen, waarin meer in het bijzonder het optreden van het bataljon en de onderdeelen daarvan zal worden behandeld.

Wij stellen ons voor in het eene nummer de veronderstelling te geven en in het daarop volgende de uitgewerkte oefening. Dit heeft het voordeel, dat de lezer kan trachten eerst zelf een oplossing van het gestelde te zoeken en deze daarna met de gegeven oplossing kan vergelijken. Het behoeft intusschen geen betoog, dat deze geenszins de eenige is of de pretentie zou hebben de beste te zijn, terwijl wij er voor waarschuwen haar niet zonder meer bij andere gevallen te gaan toepassen. Op het gevechtsveld komen nooit twee geheel gelijke gevallen voor: vijand, terrein, atmosferische gesteldheid en toestand eigen troep zijn steeds anders, zoodat ook de te nemen maatregelen telkens zullen verschillen. De bedoeling is slechts beroeps- en reserve-officieren de verschillende moeilijkheden, die zich te velde kunnen voordoen, onder het oog te brengen, hen te nopen zelf oplossingen te zoeken en hen op deze wijze in het tactisch denken te oefenen.

Bij de uitgewerkte oefening zal voorts telkens verondersteld worden, dat er gebeurtenissen plaats grijpen of bevelen worden gegeven, die het nemen van nieuwe maatregelen door de betrokken commandanten noodzakelijk maken.

Alle oplossingen zullen aan de hand van de Nederlandsche reglementen en voorschriften worden besproken en gemotiveerd.

Bij deze eerste oefening zal worden behandeld het optreden van een voorhoedebataljon tijdens den naderingsmarsch en het tot stand komen der gevechtsaanraking.

Kaarten: 1 : 50.000 bladen Zutphen (33) en Arnhem (40), 1 : 20.000 middelblad.

ALGEMEENE OORLOGSTOESTAND.

Blauwe Zuidtroepen rukken, met meerdere divisien naast elkaar, in *noordelijke* richting op en bereiken in den avond van 1 Sept. de lijn Velp—Arnhem—Heesum en verder westelijk.

Roode Noordtroepen rukken, met meerdere divisien naast elkaar, in *zuidelijke* richting op en bereiken in den avond van 1 Sept. de lijn *Harderwijk—Epe—Olst*.

Van *geen* der beide partijen bevonden zich op den 1sten Sept. afdeelingen oost van den IJssel.

Wederzijdsche lichte troepen hebben in den avond van 1 Sept. nog geen voeling met elkaar.

De *wederzijdsche luchtstrijdkrachten* zijn ongeveer van gelijke sterkte.

BIJZONDERE OORLOGSTOESTAND BLAUW.

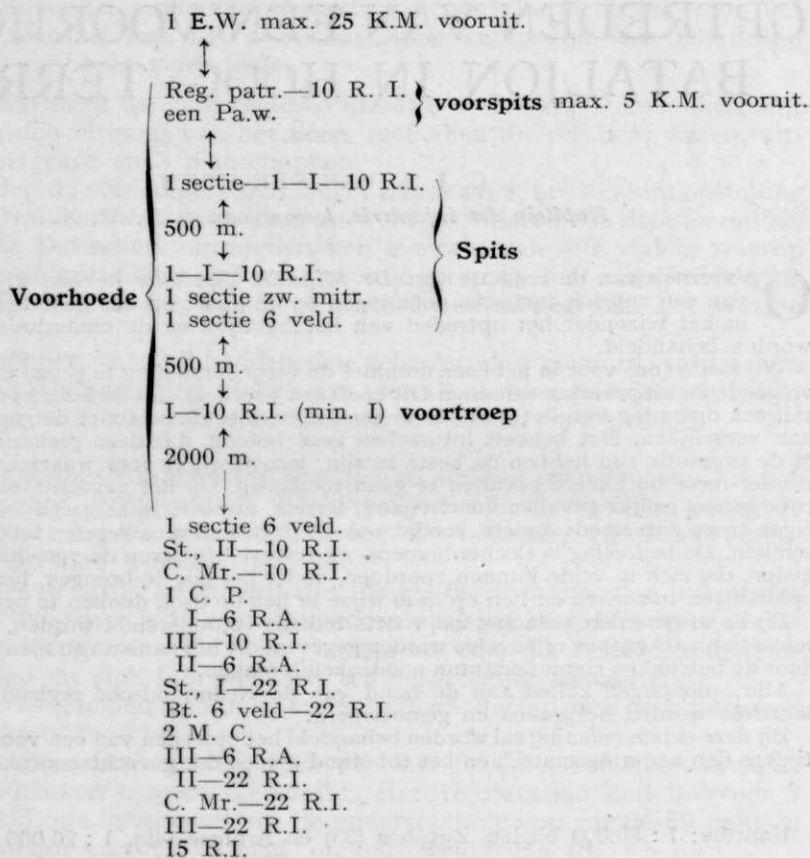
(vijandelijk land).

De *Blauwe troepen*, die in den avond van den 1sten September in en zuid van de algemeene lijn Velp—Arnhem—Heesum en verder westelijk onder dekking van voor-

posten tot *legering* zijn overgegaan, *zetten* den 2den Sept. met het aanbreken van den dag *den opmarsch* in noordelijke richting voort.

De *Ile Div.* heeft opdracht op 2 Sept. op te rukken naar Apeldoorn.

Zij heeft als as van beweging opgekregen den kunstweg Arnhem—de Woeste Hoeve—Apeldoorn en staat te 7.30 met het hoofd van den voortroep bij pl. 7 aan den kunstweg in de volgende formatie (Hoe die formatie tot stand is gekomen wordt in het midden gelaten).

De *Westelijke scheidingslijn* van het vak der *Ile Div.* is een lijn 1000 M. west van en evenwijdig aan den kunstweg, de *Oostelijke* Signaal Imbosch (Vt. 16—50)—Loenen (inb.).

Rechts van *Ile Div.* marcheert *Ie Div.*, *links* *II D.G.*

De *versterkte Ie Verk. A.* bevindt zich oost van *Ie Div.* ter dekking van den rechtervleugel van het veldleger.

Op het oogenblik, dat het voorhoedebataljon met het hoofd van den voortroep bij pl. 7 aan den kunstweg is gekomen heeft de B. C. achtereenvolgens de volgende *bevelen* van C.—*Ile Div.* en C.—10 R.I. ontvangen.

C.—*Ile Div.* Sectie I^a No. B. GEHEIM

Exemplaar No. 1.
Cp. 2 Sept. 6.30.

BEVEL AAN C.—I—10 R.I. (VOORHOEDE C.).

1. Halt houden als de voortroep bij pl. 7 is aangekomen.
2. *De Div.* marcheert verder in drie marschgroepen.

Linker-voorstemarschgroep onder C.—10 R.I.
Troepen o.a. I—10 R.I. en I—6 R.A.

U ontvangt nadere bevelen van den marschgroepcommandant.

De Kolonel.

Aan

C.—I—10 R.I.

(afdruk aan C.—10 R.I.).

C.—10 R.I. No.

GEHEIM

Exemplaar No. 1.
2 Sept. 7.00.

BEVEL.
(uittreksel).

1. *Vijand.*

Onze vliegers hebben den opmarsch van een vijandelijke colonne sterk ongeveer 2 regimenten infanterie, waarbij artillerie, gemeld.

Genoemde colonne marcheerde over Vaassen richting Apeldoorn en bevond zich om 6.00 met het hoofd te Vaassen.

2. *Eigen maatregelen.*

Onze divisie ontplooit zich.

10 R.I., linker marschgroep, zet den marsch voort over Terlet richting Apeldoorn.

22 R.I., rechter marschgroep, marcheert over pl. 4 van den kunstweg — west langs den Imbosch — door het dal tusschen Valenberg en Mullehul en verder noordelijk.

15 R.I., achterste marschgroep, volgt voorloopig langs den kunstweg overeenkomstig bevelen van den D.C.

Scheidingslijn tusschen de marschgroepen: een lijn 1500 M. oost van en evenwijdig met den kunstweg.

3. *Groepoering linker marschgroep (10 R.I.).*

Voorhoede: I—10 R.I. + 1 sectie 6 veld. + 1 sectie—C. Mr.

Hoofdmacht: rechts II—10 R.I. + 1 sectie—C. Mr.; links III—10 R.I. + 1 sectie 6 veld. + 1 sectie—C. Mr.

As van beweging II—10 R.I. een lijn 1000 M. oost van en evenwijdig aan den kunstweg.

Idem van III—10 R.I. een lijn 300 M. west van een evenwijdig aan den kunstweg.

4. *Achtereenvolgens door de voorhoede te bereiken lijnen.*

a. Noordrand van het boschterrein van De Imbosch en Terletsche Veld—pl. 10.3 aan den kunstweg.

b. Signaal west van Loenensche bosch-hoogte 83 (Vt. 13—56, 60—95).

c. Een lijn oost-west gaande door pl. 15,4 van den kunstweg.

Voorloopig kan de voorhoede C. op eigen initiatief deze lijnen overschrijden.

5. *Keukentrein.*

Oprukken tot den Koningsweg en daar nadere bevelen afwachten.

6. *Artillerië.*

I—6 R.A. rechtstr. steun van de voorhoede komt van af Terlet in stelling en verplaatst zich met echelons van 1 of 2 batterijen. De Afd. C. meldt zich zoo spoedig mogelijk bij U bij pl. 7.

7. *Verband met de links van ons oprukkende II D.G.*

C.—III—10 R.I. zendt een sectie inf. + 1 sectie zw. mitr. als verbindingsdet. tusschen II Div. en II D. G. As van beweging: hoogte 77 (vt. 11—54) — hoogte 80 (vt. 11—58).

De rechtermarschgroep houdt verband met de linker.

8. *Divisieverbindingen langs den kunstweg.*

9. Elk onderdeel neemt onmiddellijk zijn plaats in de nieuwe formatie in en neemt maatregelen, dat op *mijn nader bevel* terstond kan worden verder gemarcheerd.

10. *Mijn Cp.* voorloopig bij pl. 6, daarna bij Terlet.

De Luitenant-Kolonel.

<i>Aan</i>	<i>No.</i>
C.— I—10 R.I.	1.
C.— II—10 R.I.	2.
C.— III—10 R.I.	3.
C.— C. <i>Mr</i>	4.
C.— Bt. 6 veld.	5.
C.— Keukentrein	6.

Bijzondere voorvallen.

Om 6.30 had boven Terlet een luchtgevecht plaats, dat zich in Z.W. richting verplaatste.

De door I—I—10 R.I. vooruitgeschoven sectie, die zich ± 7.00 ongeveer 200 M. zuid van Terlet bevindt, hoort op dit uur het inslaan van artillerie-projectielen en verneemt van een door de voorspits afgezonden ordonnans, dat deze tusschen pl. 9 en pl. 10 van den kunstweg art. proj. heeft zien inslaan.

Het is mooi September-weer.

De troepen zijn frisch. Het moreel is uitstekend.

Gevraagd:

Bevelen en maatregelen van C.—I—10 R.I. en ondercommandanten.

TECHNISCHE RUBRIEK.

Daar dezer dagen het laatste nummer verschenen is van het Militair Technisch Tijdschrift, is in dit nummer van De Militaire Spectator nog geen technisch artikel opgenomen.

In het Februari-nummer zal verschijnen: Het ontstaan van golfdrukken in vuurmonden, door Ir. A. C. HOFSTEE, Kapitein der Artillerie N. I. L.

Voorts zal in een volgend nummer worden opgenomen: Troepenvervoer per auto, door H. POLIS, Kapitein-instructeur bij den Motordienst.

ONZE VERKENNINGS-AFDEELING TEGENOVER WEERSTAND

DOOR

W.

In het *Cav. Tijdschrift* van Nov. 1930 is een overzicht gegeven van het gebruik der Lichte troepen der Divisiegroepen, waaruit de lezer zich een beeld kan vormen, hoe men zich thans de werkkring van de Verk. A. en van het E. W. voorstelt. Na jarenlange wisseling van meeningen omtrent de taak der afdelingen en veel toetsen aan het gebruik van overeenkomstige afdelingen in het buitenland is men in ons vaderland tot de conclusie gekomen, dat de Verk. A., het werktuig van den D. G. C., de tactische verkenning op korten afstand moet verrichten om aan die autoriteit gegevens voor diens legerings-, marsch- en gevechtsbevelen te verschaffen. Terecht wordt in genoemd overzicht *de tactische verkenning* op den voorgrond gesteld, omdat dit de reden van haar bestaan is; de indirecte beveiliging, die de Verk. A. verschaft, is een gevolg van die hoofdtaak en doet zich gevoelen door tijdig gegeven bevelen van den D. G. C. Mag men dus bedoelde indirecte beveiliging niet meer als hoofddoel voorstellen, toch oefent de noodzakelijkheid van de zorg daarvoor een grooten invloed op de taak der tactische verkenning uit, n.l. beperking van de verkenningen tot binnen een begrensde sfeer en regeling van den marsch der Verk. A. naar dien der D. G. Vandaar de eisch om de Verk. A. niet verder dan een dagmarsch vooruit te zenden. Bestaat er een zeker onderling verband tusschen de verkenning en de indirecte beveiliging, zoo heeft de Verk. A. daarentegen met de *directe* beveiliging van de troepen der D. G. niets te maken. De Verk. A., het orgaan van den D. G. C., heeft een taak die verder strekt, dan de directe beveiliging; zij staat in dienst der bevelvoering. Weinigen zullen zich dan ook met de Belgische en Fransche opvattingen ter zake kunnen vereenigen. ¹⁾

De Verk. A. houdt gedurende haar verkenningstaak de krachten bijeen om bij stooten op weerstand dezen te kunnen breken, haar taak te kunnen vervolgen en om zich te kunnen handhaven op den door den D. G. C. aangegeven afstand vóór de eigen D. G. Ongeacht een dergelijke ontmoeting met den vijand blijft de C. der Verk. A. doorgaan met het uitzenden van verkenningselementen in de breedte van het marschvak der D. G. om steeds op de hoogte te kunnen blijven van den toestand in dat marschvak, speciaal c. q. in het gedeelte voorbij bedoeld ontmoetingspunt gelegen.

Op dezen (gedurende vijandelijken weerstand) niet onderbroken verkenningdienst wil ik den nadruk leggen, omdat die eisch een belangrijke rol speelt op het moment, dat de Verk. A. in een zwaar gevecht gewikkeld wordt.

¹⁾ Deze uitspraak laten wij voor rekening van den Schrijver. *Red.*

Alvorens op dat moment en de gevolgen daarvan nader in te gaan, moet de omstandigheid, waarin die Verk. A. strijdt, eerst eens onder de oogen worden gezien. In het marschvak van 12—7 km breedte heeft het terrein niet overal dezelfde waarde en kan de Verk. A. niet overal even sterk zijn; evenmin kan de verkenning over de geheele breedte met dezelfde intensiteit worden doorgevoerd. De Verk. A. zal dus normaal een hoofdweg volgen, op en ter weerszijden van dien weg haar hoofdkracht ontwikkelen om daarnaast de verkenning onafgebroken met patrouilles door te zetten.

Bij het stooten op vijandelijke Lichte troepen, die met groote waarschijnlijkheid wel denzelfden weg zullen volgen, zal zich een gevecht ontwikkelen à cheval van dien hoofdweg over een totale breedte van ± 1 km, terwijl aan beide zijden van die gevechtsstrook in het minder begaanbare terrein verkenningspatrouilles hun werk verrichten. Waar onze Verk. A. uit 2 comp. wielrijders, 1 M. P. en 1 esk. huzaren bestaat, zullen logischerwijze, indien de Verk. A. op eigen krachten moet bouwen, de wielrijders in front worden ingezet en het eskadron voor een omvatting worden gebruikt, om dien strijd direct met de grootste energie door te voeren en tegelijkertijd het door middel van een gevecht te verkennen front zoo groot mogelijk te doen zijn. Op dien hoofdweg achter dat gevechtsfront zien wij den Staf (met auto's), de vele auto's van de treinen en de c. q. aangelegde verbindingen gegroepeerd, die zich alle c. q. verplaatsen langs de opgegeven verkenningsas, tevens verbindingsas met den D. G. C. vormend. Dit beeld van onze strijdende Verk. A. (met hare bijzondere organisatie) à cheval van een hoofdweg, kunnen we ons moeilijk voorstellen verplaatst in minder begaanbaar neventerrein, zulks wegens de aanwezigheid van de vele wielrijders, motorwagens en middelen van verplaatsing van den Staf. Een ieder zal dus kunnen begrijpen met welk een hardnekkigheid onze Verk. A. (wegens hare organisatie) zich zal trachten te handhaven en trachten plaatselijk door te stooten, om zich het gebruik van den hoofdweg voor te behouden. Dit is niet alleen in het belang van een eigen verplaatsing, maar ook van een snelle en gemakkelijke verbinding met de eigen D. G., welke eisch des te meer klemt, naarmate de partijen elkaar méér naderen en verkregen gegevens nog als grondslag voor bevelen moeten dienen. Daarenboven kunnen uitgezonden verkenningspatrouilles gemakkelijker een Verk. A., langs een kunstweg marcheerend terugvinden, dan een afdeeling, die zich door het neventerrein beweegt. Maar hoe moeilijk wordt dan ook, als gevolg van die hardnekkigheid, het zich losmaken uit een gevecht!

Wat moet de Verk. A. nu doen, indien zij op flinken weerstand stuit? ¹⁾ Hieromtrent loopen de meeningen uiteen. Waar enerzijds wordt gezegd: „zich handhaven op de verkenningsas, trachten het verzet te breken en middelerwijl de verkenning door patrouilles blijven doorzetten” prediken anderen: „tegenover den weerstand een gedeelte achterlaten en met de rest er om heen rijden”.

Allereerst dient erop te worden gewezen, dat de Verk. A. in België en Frankrijk een andere en meer cavaleristische samenstelling hebben dan onze Verk. A. en dat een optreden, voor die afdeelingen aanbevolen, niet klakkeloos door onze Verk. A. moet worden overgenomen. Immers een grootendeels uit cavalerie bestaande afdeeling zal zich gemakkelijker uit een eventueel gevecht kunnen losmaken en met een groot gedeelte door het neventerrein kunnen uitwijken

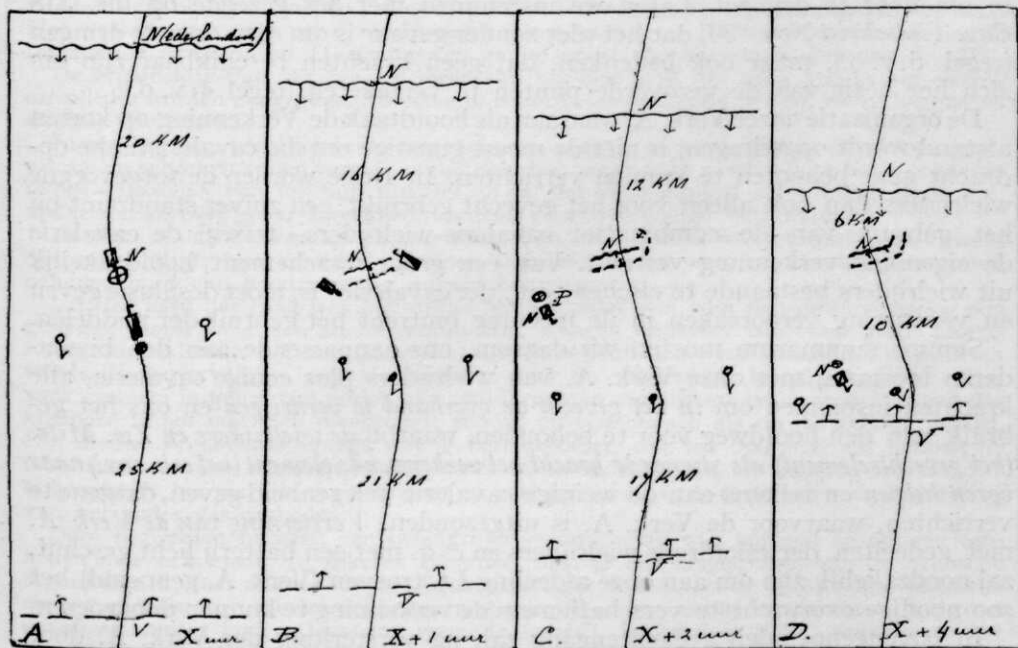
¹⁾ Naar onze meening kan hieromtrent geen recept worden gegeven. Elk geval is anders. Hetgeen de D.G.C. in verband met zijn gevechtsplan wenscht moet blijken uit een aan de Verk. a. gegeven opdracht. *Red.*

om elders haar geluk te probeeren, terwijl een minder homogene en beweeglijke Verk. A. daartoe zeer moeilijk of niet in staat zal zijn.

Ook mag de Verk. A. niet met een Verk. detachement worden vergeleken op straffe van het maken van verkeerde gevolgtrekkingen.

Een verk. det. is een zeer beweeglijk element, liefst zonder impedimenta, waaraan een klein onderdeel der geheele verkenning is opgedragen en dat voldoende vrijheid van beweging krijgt om alle aandacht alleen aan het te verkennen object (c.q. meerdere) te wijden.

De Verk. A. is daarentegen tegenwoordig een meer samengestelde macht, waaraan een grootere gevechtskracht is gegeven en die wegens de daarvoor vereischte en meegevoerde hulpmiddelen niet die soepelheid en beweeglijkheid kan bezitten, inhaerent aan een verk. det. Zij is een orgaan, waaraan de geheele verkenning in het marschvak der D. G. is toevertrouwd en dient haar bewegingen niet alleen te regelen naar den marsch der D. G., maar ook naar die der zelf uitgezonden verkenningselementen. Hare beweeglijkheid wordt dus niet slechts beperkt door haar organisatie, maar ook door een grootere tactische afhankelijkheid, als: zorg voor een bepaalden afstand tot de D. G., zorg voor het bewaren van een verbindingsas en zorg voor het constant inlichten van den D. G.-bevelvoering.

Nemen wij eens aan (zie schets), dat op een gegeven moment X een Nederlandsche D. G. in de lijn N is gekomen, met haar Verk. A. op 20 km daarvoor, welke laatste op het punt staat te stuiten tegen een vijandelijke macht Lt. troepen. Dan zal zich à cheval van den hoofdweg een gevecht ontwikkelen, waarbij C. Verk. A. volgens het beginsel voor een gevecht van Lt. troepen, dadelijk het grootste gedeelte van zijn macht zal inzetten om een beslissing te forceeren en om meester te blijven van den marschweg en de verbindingsas. Het zal een gevecht worden, door beide partijen met de grootste hardnekkig-

heid gevoerd, waarbij de wielrijders in front en de cavalerie op de flank zullen ageeren; hetzelfde mag men van 's vijands zijde verwachten, die evenwel over meer cavalerie beschikkend, in staat is om krachtiger omvattingen te verrichten ten nadeele van de bewegingsvrijheid van onze wielrijders. Na een uur strijdens zal de opstelling B zijn ingenomen.

Laten we eens veronderstellen, dat C. Verk. A. wil trachten zich met een gedeelte uit het gevecht los te maken ten einde om den weerstand heen te trekken. Heeft men deze puzzle, 2 volledig uitgeruste comp. wielrijders in gevecht zijnde en sterk op de flank en in den rug *bedreigd* door v. cavalerie, gedeeltelijk uit het gevecht los te maken en te verzamelen in het neventerrein, wel eens beoefend? En laat het eens gelukken om met veel moeite bij punt P enkele groepen wielrijders en wat cavalerie te verzamelen, waarbij de Staf op geleende paarden of rijwielen, dan ontstaat de toestand C, waarbij de schim der Verk. A., zonder kracht om haar wil te dicteeren, op 17 km van den vijand staat. De eerste berichten (D), kunnen dan pas om X + 4 uur binnenkomen, te laat om te worden benut. Laten wij ons niet in slaap wiegen met de gedachte, dat het gelukken zal met een klein gedeelte der Verk. A. den vijandelijken weerstand te binden of te blijven waarnemen om met de rest er om heen te rijden, want óók hij, met zijn vele cavalerie, spant zijn krachten in om door te dringen. Laten we instemmen met het gezegde op blz. 318 *Cav. Tijdschrift* Nov. '30, dat het niet zonder gevaar is om diep door te dringen (regel 5 v. o.), maar ook bedenken, dat geen krachten beschikbaar zijn om zich het bezit van de veroverde punten te verzekeren (regel 4 v. o.).

De organisatie onzer Verk. A. waaraan als hoofdtaak de Verkenning op korten afstand wordt opgedragen, is niet de meest gunstige om die cavaleristische opdracht naar behooren te kunnen verrichten. In Italië worden de toegevoegde wielrijders dan ook alleen voor het gevecht gebruikt, een zuiver standpunt bij het gebruik van de combinatie: cavalerie-wielrijders, terwijl de cavalerie de eigenlijke verkenning verricht. Van een groot detachement, hoofdzakelijk uit wielrijders bestaande te eischen wat „der cavalerie” is, moet desillusie geven en verwarring veroorzaken in de meening omtrent het gebruik der middelen.

Summa summarum moeten wij daarom, ons aanpassende aan den bijzonderen toestand, met onze Verk. A. van wielrijders plus eenige cavalerie, alle krachten inspannen om *in het gevecht de overhand te verkrijgen* en ons het gebruik van den hoofdweg voor te behouden, waarbij *de wielrijders en Zw. Mitr. (het gevechtselement) als stuwende kracht het verkennende element (het esk. cav.) naar voren helpen* en telkens aan de weinige cavalerie gelegenheid geven, datgene te verrichten, waarvoor de Verk. A. is uitgezonden. *Versterking van de Verk. A.* met gedeelten der eskadrons wielrijders en c. q. met een batterij licht geschut, zal noodzakelijk zijn om aan onze afdeeling Lt. troepen (Verk. A. genoemd) het zoo noodige overwicht te verschaffen om de verkenning te kunnen doorvoeren.

In bovengenoemden gedachtengang zal, na versterking der Verk. A. door meerdere wielrijders en artillerie, de cavalerie bij een eventueel gevecht zooveel mogelijk gespaard moeten worden om na het breken van den weerstand de verkenning met meerdere kracht te kunnen voortzetten.

M. i. zal een dusdanige uitvoering tegemoet komen aan de eisch van een constant doorgevoerden verkenningsdienst en aan de nadeelige gevolgen van de bijzondere samenstelling onzer Verk. A., vergeleken met overeenkomstige eenheden in het buitenland.

Rome, Januari 1932.

GEGEVENS VREEMDE LEGERS

JANUARI 1932

SPANJE

LEGERORGANISATIE

Het „Annuaire militaire” 1931 van den Volkenbond vermeldt ten aanzien van Spanje nog geheel den ouden toestand en zegt o. a.: „Le Roi est le chef suprême des forces de terre et de mer”. Middelerwijl verkeert de Koning in ballingschap en is deze „buiten de wet gesteld!”

Een van de hervormingen, door de republikeinsche regeering ter hand genomen — zeer zeker een der meest urgente! — was die van het leger.

Blijkbaar bestonden daarbij wantoestanden als wellicht in geen ander land. De sterkte van het leger bij het uitroepen van de Republiek bedroeg 20.000 officieren op 135.000 man. Het was samengesteld uit o. m. 72 regimenten infanterie, 28 regimenten cavalerie, 32 regimenten artillerie en 11 regimenten genie; voorts de bijzondere diensten.

De organisatie van het nieuwe leger kan uit den aard der zaak voorloopig slechts onvolledig worden aangegeven. Niettemin is het belangwekkend te zien, welke beginselen daarbij voorzitten.

In een dekreet, betreffende de reorganisatie, zegt de minister, dat in de nieuwe organisatie de gebreken zullen worden verbeterd, die veroorzaakt werden door het — onevenredig — instellen van militaire functies, en dat het overcompleet zal worden afgevoerd, opdat de korpsen geen kweekbed vormen voor overbodige betrekkingen.

De sterkte van de regimenten was bovendien door allerlei wantoestanden zoo zwak, dat meestentijds niet voldoende troepen aanwezig waren voor het houden van groote oefeningen of van noodzakelijke wapenschouwingen.

Uit den aard der zaak was het sterke beroepskader van vóór den grooten oorlog een gunstige factor voor een snelle mobilisatie, waarbij ongeveer een even groot aantal reserve-eenheden als het bestaande aantal actieve eenheden werd gevormd. Dit systeem wordt thans vervangen, zegt de minister, door de „algemeene bewapening aes volks, welk systeem in geval van oorlog alle strijdkrachten mobiliseert en in vreedstijd minder kostbare lasten met zich meebrengt, zoowel op economisch als op persoonlijk gebied. Die nieuwe organisatie vraagt weinig beroepskader; dat tot opdracht zal hebben de mobilisatie voor te bereiden en het materieel te onderhouden, de hoogere commando's te beoefenen, het jaarlijksch contingent op te leiden en als basis te dienen voor de vorming van het kader der eenheden.”

Deze beginselen brengen een belangrijke vermindering van korpsen en actieve eenheden met zich mede. In zekeren zin vindt men er een afspiegeling van de Fransche organisatie in, daar men ook in het Spaansche leger de mobilisatie der oorlogseffectieven en het stichten van nieuwe eenheden niet aan de actieve eenheden overlaat, doch aan *mobilisatie-centra* (vgl. „Gegevens vreemde legers”, September 1929), welke over het grondgebied worden verdeeld in overeenstemming met de actieve korpsen.

Uit den aard der zaak hebben de nieuwe beginselen in de eerste plaats ten doel de organisatie van *het actieve leger*.

Voorloopig blijven een groot aantal vraagstukken nog onopgelost, als: het vormen van aanvullingskaders; het verzekeren van den onmisbaren samenhang van de soldaten onderling en van de soldaten met hun commandanten; het voorbereiden van de mobilisatie door het vaststellen van het *aantal* eenheden, dat in geval van oorlog moet worden georganiseerd; de rekruteering en het onderricht van officieren; systeem van bevordering, enz.

Volgens de voorloopige maatregelen zal het actieve leger voor het schiereiland en de omliggende eilanden bestaan uit 8 divisies en voorts de troepen en diensten van leger en legerkorpsen.

Een divisie zal bestaan uit:

het Hoofdkwartier;

2 brigades infanterie, elk van 2 regimenten, elk van 2 bataljons; het bataljon bestaat uit 4 compagnieën, waarvan een compagnie met speciale wapens; de regimenten zullen bovendien de bewapening hebben voor een 3e bataljon;

1 eskadron cavalerie met 1 sectie automatische wapens en een afdeling wielrijders;

1 brigade lichte artillerie, bestaande uit 2 regimenten, waarvan één met veldkanonnen en het andere met veldhouwitsers; elk regiment van 2 afdelingen van 3 batterijen; de regimenten zullen bovendien het materieel voor een 3e afdeling bezitten;

1 bataljon sapeurs-mineurs van 4 compagnieën, waarvan één parkcompagnie;

1 afdeling telegrafisten;

1 verlichtingsafdeling;

1 escadrille;

1 divisiepark voor den dienst der munitievoorziening, de bewapening en het materieel, samengesteld uit 1 lichte afdeling (infanterie) en 2 zware afdelingen (artillerie);

1 intendantefdeling;

1 verbandplaatsafdeling (waarbij o. a. een evacuatie-colonne, en een desinfectiegroep);

1 mobiele veterinaire sectie (speciaal bestemd voor evacuatie).

In totaal zal het Spaansche leger in vreedstijd een sterkte hebben van ongeveer 9000 officieren, ruim 6000 onderofficieren, 98.000 korporaals en manschappen en ± 29.000 paarden en muilezels.

BELGIË. LI.

ECOLE DE GUERRE

Toelating tot de „Ecole de Guerre”

Aan het examen voor de Ecole de Guerre kunnen deelnemen officieren van de infanterie, cavalerie, artillerie, genie en luchtvaart, van het vervoerkorps en van het korps gendarmerie, die aan de volgende voorwaarden voldoen:

- 1°. Op 31 December van het jaar van aanmelding een leeftijd hebben van minder dan 34 jaar en — met uitzondering van de officieren der gendarmerie — ten minste 7 jaar dienst als officier hebben.
- 2°. Als officier ten minste 3 jaar in den troep hebben gediend (als troependienst wordt ook gerekend de tijd, doorgebracht bij de luchtvaart gedurende een cursus voor waarnemer).
- 3°. Karakter, verstand en aanleg bezitten, noodig voor den stafdienst te velde.
- 4°. Zeer goed beoordeeld zijn door de opeenvolgende chefs.

Het examenprogramma omvat:

1. *Stijl.*

Dit heeft ten doel zich een denkbeeld te vormen omtrent de algemeene ontwikkeling der candidaten. De stijl wordt beoordeeld naar een uittreksel van en commentaar op een stuk van een goed schrijver over geschiedenis, litteratuur, moraal of psychologie.

2. *Tactische en technische reglementen* (mondeling).

De candidaten moeten daarbij bewijs geven van hun kennis betreffende de beginselen, neergelegd in reglementen en voorschriften van algemeenen aard (bijv. velddienstvoorschrift en verbindingsvoorschrift) en van de tactiek der verschillende wapens (zooals de gevechtsvoorschriften voor de infanterie, de voorschriften omtrent het gebruik der artillerie, der lichte troepen en het reglement op de luchtvaart). Voorts eenige kennis van de ballistiek en spreiding, de voorbereiding van het vuur, de schietregels en de waarneming van het vuur; kennis van technische reglementen, bijv. het mitrailleurvoorschrift, het schietvoorschrift voor de infanterie en de artillerie, enz.

3. *Krijgsgeschiedenis* (schriftelijk).

De candidaten moeten een redelijke kennis bezitten van de voornaamste veldtochten der groote veldheeren, voor zoover het geldt de beginselen van de krijgskunst, alsmede de ontwikkeling der strategische en tactische beginselen onder den invloed van de veranderingen in de bewapening. Meer in bijzonderheden de kennis van de veldtochten van 1757, 1796, 1805, 1812 en 1870 en van den Russisch-Japanschen oorlog. Algemeene kennis van de strategie van den oorlog 1914—1918 op het Westelijk front.

4. *Legerorganisatie* (mondeling).
Algemeene kennis omtrent de systemen van rekruteering. Beginselen, dienende als grondslag voor de organisatie van de groote en bijzondere eenheden.
Organisatie van het eigen leger op voet van vrede en van oorlog.
5. *Versterkingskunst* (mondeling).
Kennis van de permanente versterkingen, volgens aangegeven leerboeken.
Veldversterkingskunst: het „Règlement sur l'organisation du terrain”.
6. *Kaartlezen*.
a. Voorschrift betreffende het kaartlezen.
b. Mondeling kaartlezen.
c. Schriftelijk: oplossen van eenige vraagstukken uit de vlakke meetkunde.
d. Het maken van een militaire schets.
7. *Algemeene geschiedenis en geschiedenis van België*.
Het tijdperk van het begin der Renaissance tot en met het Verdrag van Versailles (niet tot in kleine bijzonderheden, doch in algemeene trekken).
8. *Aardrijkskunde*.
Algemeene aardrijkskundige kennis.
Aardrijkskundige kennis in bijzonderheden van België van den Belgischen Congo, van Frankrijk, Duitschland, Nederland en het Groot-Hertogdom Luxemburg.
Kennis omtrent den aardbol zelve (samenstelling, vorming van rotsen, kennis omtrent vulkanische uitbarstingen enz.) en omtrent de werkingen van lucht en water.
9. *Economische politiek* (schriftelijk).
Economische aardrijkskunde. Algemeen inzicht in de economische leerstellingen; kennis omtrent productieaangelegenheden, natuurlijke hulpbronnen, organisatie van de productie, het handelsverkeer, het verbruik; eenige wetenschap omtrent het financie- wezen en sociale aangelegenheden.
10. *Scheikunde*.
O. a. beginselen van de warmteleer en de toepassingen daarvan in de mechanica en voor de industrie. Vaststelling van de temperaturen van brandstoffen. Algemeene kennis omtrent de industriebrandstoffen (samenstelling, oorsprong, voornaamste eigenschappen). Kennis omtrent alliages en oplossingen, alsmede omtrent electriciteit en de toepassing daarvan t. a. z. van warmte.
11. *Talen*.
Vertalen van een Engelsch of Duitsch stuk (ter keuze van den candidaat uit een tijdschrift of militair werk (zonder dictionnaire).
12. *Paardrijden*.
Een proef afleggen, dat men behoorlijk kan paardrijden.
- Detacheeringen*.
Voor wat betreft de detacheeringen, welke door de officieren „B. E. M.” moeten worden doorloopen, wordt verwezen naar de bijlage.
Het doel dezer detacheeringen, welke na het verlaten van de Ecole de Guerre plaats hebben, is, de officieren „B. E. M.” de technische en tactische mogelijkheden der andere wapens te doen bestudeeren.
Gedurende de voornaamste detacheering worden de officieren ingedeeld bij een eenheid; zij nemen deel aan het onderricht van den troep en verder aan de kaderoefeningen met de officieren van gelijken rang.
De Minister van Nationale Verdediging wijst de officieren aan, die, na afloop van deze detacheeringen, toegevoegd worden aan een hooger staf.
- De Ecole de Guerre heeft niet alleen ten doel het vormen van officieren voor de staven, maar ook om de hoogere militaire vorming in het leger te verbreiden. Daartoe zijn in de eerste plaats de officieren „B. E. M.” bestemd, die van de commandanten, onder wier bevelen zij zijn gesteld, opdrachten krijgen om voor de overige officieren van het reglement bepaalde onderwerpen te behandelen, waarin deze anders weinig of geen gelegenheid hebben zich te verdiepen.

BIJLAGE.

Detacheering officieren „B.E.M.”

Duur	voor de officieren van								Opmerkingen.
	de infanterie	de cavalerie	de artillerie	de genie	het vervoerkorps	de gendarmerie	de luchtvaart		
							afkomstig van de art.	niet afkomstig van de art.	
Van 8—12 maanden naar gelang van den datum van inlijving van de dienstplichtigen van het korps, waarbij de detacheering plaats heeft ...	art.	art.	inf.	inf.	inf.	cav.	inf.	art.	De detacheering bij de artillerie heeft plaats bij de Divisie-artillerie, Legerkorps-artillerie of Rijdende-artillerie.
15 dagen	luchtvaart	luchtvaart	luchtvaart	luchtvaart	luchtvaart	luchtvaart	lucht-doel art.	lucht-doel art.	In het garnizoen en in het kamp.
10—21 dagen .	leger-art.	leger-art.	leger-art.	leger-art.	leger-art.		leger-art.	leger-art.	In het kamp.
3—4 weken ...						art.			Divisie-artillerie of Legerkorps-artillerie.

NIEUWE UITGAVEN

Wachtgeldersellende. Toestanden bij de militaire wachtgelders, door W. J. VAATSTRA, 1° Secretaris „Ons Belang”. Uitgave van „Ons Belang”, Ver. van onderofficieren, enz., A m e r s f o o r t, November 1931.

Ontwapening, Christendom en Volkenbond. Een principiële betoog tegen nationale, eenzijdige weerloosheid, door A. J. MAAS. Tweede, herziene en bijgewerkte druk. Uitgave N. V. Boekdrukkerij v/h H. BORN. Assen, 1931.

Armee und Marine bei der Eroberung der Baltischen Inseln im Oktober 1917. Erfahrungen und Betrachtungen, von General der Infanterie a. D. VON TSCHISCHWITZ (s. Zt. Chef des Generalstabes des Landungskorps). R. EISENSCHMIDT. Berlin, 1931. Prijs Mk. 7,80; geb. Mk. 8,50.

UIT DE VAKPERS

De Vakpers dient!

Op elk gebied van het menselijk denken en doen gaat de gang van ontwikkeling en vooruitgang in steeds versneld tempo. Tot dusver onbekende natuurkrachten worden ontdekt, nieuwe uitvindingen worden gedaan, nieuwe inzichten openen zich, nieuwe ervaringen brengen verandering in de oude practijk, — wat gisteren up to date was, wordt heden verdrongen en wat vandaag nog slechts behoort aan het laboratorium of het proefstation, wordt morgen algemeen toegepast.

Wie in zijn vak „bij” wil blijven, moet blijven studeeren en opnemen, omdat hij anders op den duur niet meer kan.

Dit geldt voor den medicus, den ingenieur, den industrieel, den zakenman en het geldt waarlijk niet het minst ook voor den officier.

Het is de Vakpers, die op elk gebied het nieuwe naar voren brengt. Geen ernstig vakman, op welk gebied ook, kan er dus buiten zich op de hoogte te houden van de vakpers op zijn gebied.

Een groote moeilijkheid daarbij vormt de groote omvang, dien de vakpers verkregen heeft.

Wat de militaire vakpers in Nederland betreft is door de samenvoeging van het *Militair Technisch Tijdschrift* en het *Cavaleristisch Tijdschrift* met *De Militaire Spectator* een belangrijke concentratie verkregen, zoodat de officier door het lezen van dit ééne blad thans kan kennis nemen van het voornaamste, wat in ons land op militair gebied wordt gepubliceerd.

Van niet minder belang is het echter ook op de hoogte te blijven van wat in de *buitenlandsche* vakpers verschijnt. Het is echter voor niemand mogelijk alle in het buitenland verschijnende militaire vakbladen te lezen, gesteld al dat hij ze alle tot zijn beschikking had.

Een tweede moeilijkheid ligt daarin, dat volstrekt niet alles wat gepubliceerd wordt, waard is gelezen te worden.

Uit de zoo omvangrijke buitenlandsche vakpers moet dus naarstig, maar met deskundig oordeel des onderscheids gepuurd worden, wat van waarde is voor den Nederlandschen officier.

Dat werk zal *De Militaire Spectator* voor zijn lezers doen.

Met de tot dusver in dit blad gevolgde methode om een vrijwel volledige titel-opgave te verstrekken van in de buitenlandsche militaire vakpers verschenen artikelen, wordt bij deze gebroken, — met alle waardeering en dank aan hem, die hiervoor vele jaren op voortreffelijke wijze heeft gezorgd.

Van heden af zal *De Militaire Spectator* de buitenlandsche vakbladen lezen voor zijn lezers, en wat voor die lezers van belang kan zijn zal *in kern* onder hun aandacht worden gebracht, met vermelding van den schrijver en den naam van het nummer van het vakblad, waarin het betreffende artikel is verschenen.

Deze rubriek „Uit de Vakpers” zal door verschillende redacteuren en medewerkers worden bearbeid, door ieder voor het gebied waarop hij gespecialiseerd is.

Een lijst van de buitenlandsche vakbladen, welke op deze wijze voor onze lezers zullen worden bewerkt, volgt hier achter.

Ook wat in de Nederlandsche pers, zoowel vak- als dagbladen verschijnt, dat van waarde geacht kan worden voor den Nederlandschen officier, zal in deze rubriek worden geresumeerd.

In dit eerste nummer van den *Spectator*, dat onder de nieuwe leiding verschijnt, kan deze rubriek wegens den beperkten tijd, welke voor de samenstelling beschikbaar was, nog niet ten volle tot haar recht komen, voldoende evenwel om de richting aan te geven, welke voortaan zal worden gevolgd.

Wij vertrouwen, dat deze „revue des revues” den Nederlandschen officier een genoegzame documentatie zal geven om hem op de hoogte te houden van wat in binnen- en buitenland op militair gebied wordt gepubliceerd.

Ten slotte willen wij trachten ten deze nog meer „service” aan onze lezers te bewijzen, door hem, die een in deze rubriek geresumeerd artikel volledig wil bestudeeren, het blad, waaraan het is ontleend, ter beschikking te stellen.

HET KARAKTER VAN MODERNE LEGERS.

Generaal DEBENEY, oud-chef van den Franschen Generalen Staf, lid van de Conseil-supérieure de guerre, heeft in Zwitserland een rede gehouden voor de leden van officiersverenigingen, getiteld: „Caractères des armées modernes”.

De Generaal begint met te doen opmerken, dat het moeilijk is zich een juist denkbeeld te vormen omtrent een toekomstigen oorlog; de één stelt zich dien oorlog zùs, en de ander zóó voor. Maar één ding staat vast, namelijk dit, dat het karakter van dien modernen strijd ten nauwste verband moet houden met „l'application des progrès scientifiques de l'époque aux industries de la guerre”. Dit laatste had reeds in den oorlog 1914—1918 tot gevolg: „une transformation de l'armement si complète qu'elle a imposé d'une façon définitive la prépondérance du matériel . . . voilà la tragique expérience de la Grande Guerre”.

Er volgt dan een levendige beschrijving van den invloed, welke nadere toepassingen en uitvindingen op natuurkundig, electrotechnisch, scheikundig en ander gebied hebben gehad op bewapening en organisatie. Dit alles is zóó snel in zijn werk gegaan en is zóó veel omvattend geweest, dat vrijwel alle landen thans, 13 jaren na den oorlog, nog bezig zijn hun bewapening en organisatie op peil te brengen. En middelerwijl gaat men voort met het construeeren van nieuwe, betere wapens, van nieuwe en betere oorlogsinstrumenten; bestudeert men op welke wijze voorwerpen, enz., welke oogenschijnlijk slechts in het dagelijksche vredeleven een rol hebben te vervullen, in oorlogstijd dienstbaar kunnen worden gemaakt aan de verhooging van de gevechtskracht van het leger. „C'est le pays entier qui est un immense arsenal; sa production du temps de paix constitue l'armement même du temps de guerre . . . l'oeuvre de vie perfectionne l'oeuvre de mort . . . le légendaire forgeron de la paix travaille pour la guerre”.

Het is belangwekkend te vernemen, dat iemand als de Generaal DEBENEY van meening is, dat: „Pendant la grande guerre, il a fallu trois années environ pour amener les industries au plein rendement . . . Dans un nouveau conflit, il ne faudra que quelques mois à une industrie préparée dès le temps de paix pour atteindre son plein rendement”.

Is het zóó ver gekomen, dan voorziet de Generaal, dat zich een evolutie op materieel gebied zal voltrekken, welke per sé haar invloed op de vechtwijze zal doen gelden, een invloed, waarvan de omvang echter moeilijk te taxeeren of te voorspellen is. Maar één ding is zeker, zegt hij: „La participation immédiate et intense de l'industrie du temps de paix à la production de ce matériel de guerre imposent aux armées modernes la condition première à laquelle elles ne peuvent se soustraire: *préparer une guerre de matériel*”.

Wij zien met belangstelling het vervolg van deze rede tegemoet.

OPLEIDING VAN DE INFANTERIE VOOR HET GEVECHT, BIJ KORTEN OEFENINGSTIJD.

Kolonel PAQUET heeft in een artikel overwogen, in hoeverre in Frankrijk de opleiding van de infanterie, die z. i. bij den huidige korten diensttijd van 1 jaar, *onvoldoende* is, kan worden verbeterd. Hij wijst daarbij op twee factoren, waaraan noodzakelijk moet worden voldaan en wel:

- 1°. de infanterie moet beschikken over voldoende middelen voor de instructie;
- 2°. er moet voldoende sterk en uitstekend beroepskader beschikbaar zijn.

Kolonel PAQUET noemt deze eischen bij dien korten diensttijd *een dringende noodzakelijkheid* en wijst er op, dat bij vele regimenten de oefenterreinen onvoldoende zijn en ver buiten de stad liggen. De schietterreinen zijn vaak gebrekkig, zooda niet onvoldoende. Vóór het vertrek naar de schietkampen kan de infanterie met moeite de verplichte oefeningen afschieten. De gevechtsschietoefeningen moeten vanwege de inrichting der schietkampen, te veel worden beperkt. Hoewel niet bepaald gebrek aan kader heerscht, *is het niet ten volle geschikt voor de opleiding*. Driekwart van de beroepsonderofficieren zijn jong en moeten het vak zelf nog leeren. *Verdere opleiding van dit kader is dringend noodzakelijk*.

De troep.

De resultaten van de opleiding zijn niet evenredig met de inspanning, welke aan de opleiding wordt besteed. De troep kent het noodzakelijke niet grondig; de africhting is bepaald onvoldoende omdat het herhalen en steeds controleeren van de gevechtshandelingen ontbreekt en daarmee „la culture des réflexes”. Een en ander blijkt duidelijk bij de herhalingsoefeningen. Behalve het schieten, *moet alles opnieuw worden geleerd*. *Men vertrok dus uit de kaserne zonder voldoende basis*. Doch ook bij de jonge lichten kan men zien, wat aan de opleiding ontbreekt. De schrijver wijt dit aan de *kwaliteit van de instructeurs* en de onvoldoende *methode* van opleiding. Verbetering zoekt de kolonel PAQUET in:

- a. het verbeteren van de instructiemiddelen;
- b. het voldoende routine geven aan de instructeurs;
- c. het instellen van een eenvoudige, zekere en snelle opleidingsmethode, teneinde kader zoowel als manschappen datgene bij te brengen, wat noodig is voor het gevecht. Verder vóór alles „*repeteeren*” en „*controleeren*”. De man moet zijn oogen, armen, beenen, alsmede het terrein leeren gebruiken; hij moet *machinaal* leeren handelen ten bate van zijn kameraden.

De schrijver gaat vervolgens de vorming der instructeurs na, en toont aan, dat *de vorming van goede groepscommandanten een levensvoorwaarde voor de infanterie is*. Het handig manoeuvreeren in het terrein, waarbij alle beschikbare middelen tot hun recht komen, is moeilijk. Bij het gebruik der wapens moet het „hoe” en „waarom” worden geleerd. De tekst van het reglement is niet zoodanig, dat het kader *het wezen* van de zaak begrijpen kan.

Door de praktijk, d. w. z. concrete gevallen in het terrein, moet een en ander geleerd worden; eerst *daarna* kan men het kader het reglement tot in bijzonderheden laten bestudeeren.

Doet men zulks niet, dan ontardt de reglementenkennis in het onthouden van phrases, waarvan de beteekenis *in wezen* niet wordt begrepen. Het best ontdekt men dit, indien concrete gevallen in de praktijk worden uitgevoerd. Het reglement kan bovendien wel aangeven wat de taak van de verschillende commandanten is, doch niet *hoé* die precies moet worden uitgevoerd.

De taak van den officier is, aan het kader en de troep, door toepassing van concrete gevallen in het terrein, één en ander bij te brengen. Vervolgens geeft de schrijver een „Memento pour servir de guide aux chefs de section, et aux sous-officiers dans le commandement de leur unité” en wordt, aan de hand van dit memento en van een panoramaschets, de opleiding van de groep besproken. Vervolgens worden richtlijnen voor de opleiding van het kader gegeven, in de eerste plaats voor de opleiding tot groepscommandant.

In het tweede deel van het artikel wordt aangegeven, hoe schrijver zich de opleiding van de troep denkt. Er zijn 2 oefenperiodes van 6 maanden; velen zijn na de eerste 6 maanden door andere diensten, niet meer bij de opleiding tegenwoordig. *Doel is daarom, aan het eind van elke periode te komen tot een zoodanige geoefendheid, dat in bataljonsverland elke manoeuvre kan worden uitgevoerd, die op een logischen, taktischen toestand is gebaseerd*. (o. i. een zeer goede, absoluut noodzakelijke basis). Hiertoe is noodig, dat de kleine

gevechtseenheden (groep, sectie, compagnie) na 6 maanden, alle oefeningen hebben doorlopen, die voor hare opleiding noodig zijn, alsmede voldoende geoefend hebben in een theoretisch, aangenomen hooger verband. Om het zóó ver te kunnen brengen, beweert schrijver:

- 1°. dat het niet noodig is met oefeningen in compagnies- of bataljonsverband te wachten tot de groep, sectie, c. q. compagnie, de geheele cyclus van haar detailopleiding heeft doorlopen;
- 2°. dat de opleiding in sectieverband kan beginnen, indien de manschappen voldoende begrip hebben van het optreden in groepsverband;
- 3°. dat de opleiding van de groep direct bij het begin van de opleiding moet aanvangen;
- 4°. dat met de opleiding van de groep gedurende den geheelen diensttijd regelmatig periodiek moet worden doorgegaan.

Vervolgens geeft de schrijver een tableau van de opleiding der eenheden en hij bespreekt dit aan de hand van voorbeelden nader.

Voorts wijzen wij op *de stelregels*, die Kolonel PAQUET t. a. v. de opleiding huldigt en wel:

- 1°. elk commandant moet zijn *onderdeel zelf* oefenen;
- 2°. alleen hogere commandanten moeten bij de oefeningen eener gevechtseenheid als leider optreden (normaal).
- 3°. alle organen van een gevechtseenheid moeten mede oefenen (verbindingspersoneel, ordonnansen, zware infanteriewapens, commandogroep e. d.).

Daardoor wordt voorkomen, dat commandanten zoogenaamd als leider optreden, doch eigenlijk niet veel meer doen dan rondloopen zonder zich zelf te oefenen. De troep zou bovendien een verkeerd beeld van de werkelijkheid krijgen, want op het gevechtveld kan een commandant niet overal persoonlijk aanwijzingen geven.

Een lezenswaardig artikel! Men krijgt een goed beeld van de zware taak, welke, naar de opvattingen van Kolonel PAQUET in een leger met korten eersten oefentijd, op de schouders van het instructiegevend kader wordt gelegd.

Revue d'Infanterie, Oct.-Nov. 1931.

HET OPTREDEN VAN INFANTERIE TEGEN MODERNE STRIJDMIDDELEN.

Colonel D. LAUTH bespreekt in een artikel, getiteld: „L'infanterie dans la guerre de demain”, de wenschelijkheid, dat meer aandacht worde geschonken aan het optreden van de infanterie tegen moderne strijdmiddelen.

Na erop te hebben gewezen, dat het Fransche Règlement d'infanterie slechts zeer globaal (in de punten 691—693) aangeeft, hoe infanterie moet optreden tegen vijandelijke vechtwagens, bespreekt hij achtereenvolgens:

de kenmerkende eigenschappen van vechtwagens, pantserwagens en andere met mitr. en (of) een kanon bewapende automobielen;

de middelen, waarover de Fransche infanterie beschikt ter bestrijding van deze bewapende voertuigen:

de wijzen, waarop de infanterie in verschillende gevallen deze afweermiddelen kan gebruiken.

Zoo geeft hij b.v. aan, hoe hij zich de verdeeling van het anti-vew. geschut en de begeleidende artillerie denkt bij een spitscompagnie *bij dag- en nachtmarschen*. Hierbij bespreekt hij de wenschelijkheid, om bij de voorste onderdeelen van de voorhoede karren mede te voeren, welke bij onverwachte verschijning van pantserwagens e. d. snel als een geïmproviseerde dekking van de eigen afweermiddelen kunnen worden opgesteld en tevens spoedig als een eenvoudige hindernis kunnen dienen om zoowel het oprukken als den aftocht van vijandelijke pantserwagens en auto's te bemoeilijken.

Voorts geeft hij in het kort aan, hoe hij zich de verdeeling der afweermiddelen denkt *bij den naderingsmarsch, den aanval, de verdediging* en ter beveiliging van *kantonnementen* en *bivaks*.

Ten slotte wordt nog een lans gebroken om de Fransche infanterie te voorzien van een krachtiger afweermiddel dan het kanon van 37; desnoods wil hij voorloopig de opgelegde kanonnen van 47 van de marine hiertoe bestemmen. Het meest zou de schrijver echter nog de voorkeur geven aan vervoer van de kanonnen van 37 of 47 op geblindeerde auto's, en hij zou in de Divisieartillerie over een batterij of afdeling van 75 op geblindeerde auto's met rupsbanden willen kunnen beschikken.

Revue d'Infanterie, Dec. 1931.

AANVAL OP TROEPEN DOOR LANGS DEN GROND SCHERENDE VLIEGTUIGEN.

Kolonel-breveté van den Franschen vliegdiens, GUILLEMENEY, betoogt, dat wegens de steeds meer volmaakt wordende afweermiddelen, de moeilijkheden bij de uitvoering van een luchtbombardement voortdurend grooter worden en wijst er op, dat men daarom reeds in verschillende landen meer aandacht gaat wijden aan het laagvliegen (10 à 15 m boven den grond).

De gedachte is niet nieuw; in de oorlogsjaren is een aanval reeds een enkele maal door laagvliegende vliegers begeleid, doch thans wil schr. er systeem inbrengen en er een afzonderlijke dienst voor organiseren, zooals men thans reeds kent den jacht-, verkenning- en bombardementsvliegdiens.

Hij brengt naar voren, dat bij dit laagvliegen de verrassing beter tot uiting komt, daar men tijdens de vlucht zich als het ware verbergt achter alles wat zich natuurlijk of kunstmatig boven het terrein verheft (het geronk der motoren is op een afstand boven 500 m niet meer te hooren). Tegen verkenning uit hoogere regionen zal men de vleugels moeten camoufleren.

De aanvallen kunnen uitgevoerd worden in sectieverband van b.v. drie vliegtuigen. Zij moeten niet alleen plaats vinden tegen de troepen in voorste lijn, doch ook tegen alles wat zich direct achter het front bevindt: spoorbanen, bruggen, treinen, autocolonnas, kleine stations, aanvullingsplaatsen, enz. Schr. verwacht dat een sectie de grootte verwarving kan stichten in een rayon met 50 km straal. Meer sectiën moeten gescheiden optreden over verschillende zónes. Zij zullen het den vijandelijken jachtvliegdiens onmogelijk maken — wegens de te geringe hoogte — tegen deze laagvliegers op te treden. Kleine doch belangrijke fabrieken, die feitelijk vallen buiten de eigenlijke werkingsfeer van de bombardementseenheden, kunnen mede tot doel gekozen worden, voorts commandoposten en stafkwartieren van hoogere commandanten. Den schrijver ontgaan niet de technische moeilijkheden, die door de vliegeniers overwonnen moeten worden.

Van het schieten met mitrailleurs tegen landdoelen is geen succes te verwachten. In Amerika schijnt men bij proefnemingen slechts 0,3 % treffers gehad te hebben, zoodat een laagvliegend vliegtuig met kleine bommen dient te worden uitgerust.

Schr. ziet in zijn gedachten reeds een „char d'assaut aérien”. Hoe het ook zij, men dient op den grond rekening te gaan houden met deze eventueele laagvliegers; ook het moreel van de troepen zou er anders wel eens geducht onder kunnen lijden.

Revue d'Infanterie, Dec. 1931.

VERGELIJKENDE BEPROEVING VAN HOOGTEMETERS IN DE VEREENIGDE STATEN.

Een der meest tot oplossing dringende vraagstukken is bij elke artillerie van eenig belang de wijze van vuurleiding tegen luchtdoelen, en de daartoe benoedigde instrumenten als hoogtemeters, de eigenlijke vuurleidingstoestellen in engeren zin, luisterapparaten en zoeklichten, verkeeren in een tijdvak van zeer snelle ontwikkeling. De doelhoogte is bij alle stelsels, die practisch worden uitgevoerd, het uitgangsgegeven. Op het groote schietterrein te Aberdeen worden thans drie hoogtemeters vergelijkend beproefd, n.l. een van de *Nederlandsche Instrumenten Compagnie te Venlo*, een van Bausch and Lomb te New-York en een van de *Compagnie Optique et Précision de Levallois te Levallois-Perret*. Alle drie instrumenten zijn stereoscopen met 4 m basis, die den afstand tot het doel meten en dezen automatisch converteeren tot de hoogte, die dan in het vuurleidingsinstrument wordt ingesteld. De proeven bestaan uit metingen op vliegtuigen op verschillende hoogten tot ten minste 15000' (\pm 4600 m) en onder verschillende doelhoeken.

Army Ordnance, Nov./Dec. '31.

DE OORLOG DER MOTOREN.

I. DE STACKELBERG beëindigt in de *Revue Militaire Suisse* een artikel: „La guerre des moteurs”. Hun, die het tankvraagstuk en de tactiek van gemechaniseerde, gepantserde troepen nader willen bestudeeren, kan lezing van deze artikelen worden aanbevolen. Schrijver behandelt zoowel strategische en tactische mogelijkheden als de kosten, welke aan het organiseren van gemechaniseerde eenheden zijn verbonden, zoodat mede het personeelvraagstuk.

Revue Militaire Suisse, Dec. 1931.

ARTILLERIE IN 1970, EEN TOEKOMSTBEELD.

Steeds sneller schrijdt de techniek voorwaarts op elk gebied; de militaire techniek vermag die ontwikkeling in vele gevallen slechts aarzeland te volgen, daar zij in vreedestijd aan de practijk des oorlogs slechts door fragmentarische proeven kan worden getoetst.

C. DESROUSSEAUX betoogt met nadruk, dat de ontwikkeling der artillerie in de toekomst in de eerste plaats zal zijn toegespitst op *snel kunnen handelen* en als resultaat daarvan snel optreden in haar gevechtshandelingen, een tendens die onmiskenbaar haar stempel drukt op de moderne ontwikkeling der geheele tactiek. Het vervoer van geschut, munitie en instrumenten zal geheel mechanisch geschieden en het paard zal als trekkracht verdwenen zijn. Wat de topografische voorbereiding betreft heeft de schrijver grooter verwachtingen van minder nauwkeurige, doch sneller werkende stelsels, waarbij een ruim gebruik wordt gemaakt van acoustische en radio-goniometrische methoden dan van de nauwkeurige, doch langzame optische werkwijze. Bij de verbindingen speelt de radiotelefonie de hoofdrol, hoewel de kabel niet geheel zal worden losgelaten.

De artillerie-verkenning en de waarneming ziet hij gaan in de richting van hélicopter, fotografische vuurpeil en kabelballon met televisie-apparaat. De bediening der zware artillerie geschiedt geheel telemechanisch, bij de semi-automatische lichte artillerie worden de gegevens electricisch overgebracht; zij kan geheel tegen luchtdoelen worden ingezet. Op de zeer belangwekkende bijzonderheden betreffende den bouw van destukken, waardoor o. a. de ballistische voorbereiding van het vuur tot het allereenvoudigste wordt teruggebracht, zullen wij hier niet ingaan; slechts zij vermeld, dat de batterij uit 2 stukken bestaat en dat elk stuk van een houwitser- en een kanonloop is voorzien, kaliber 10,5 resp. 7,5 cm. De munitie-aanvulling geschiedt uitsluitend mechanisch; eenheidsprojectiel is de brisantgranaat met dunnen wand, voorzien van de steeds weer hardnekkig opduikende eenheidsbuis, die tijdbuis is en tevens snelwerkende schokbuis met inschakelbare vertraging. De vooruitgang der métallurgie heeft het slijtagespook verjaagd en de mogelijkheid tot zeer groote aanvangssnelheden geopend, zoodat de slanke vorm van de brisant-granaat, die de werkzaamheid ongunstig beïnvloedt, overbodig is geworden.

Een en ander heeft tot gevolg, dat 2 uur nadat de afdeeling in stelling is gekomen, de topografische voorbereiding van het vuur is afgelopen. Een door de infanterie gevraagd vuur, wordt 20 minuten later reeds geopend; nog 20 minuten later vangt reeds het uitwerkingsvuur aan.

Merkwaardig is, dat de schrijver in zijn hypermoderneren gedachtengang het mondingsvuur niet heeft doen verdwijnen. Van alle verbeeldingen der toekomst, die tenslotte uitingen zijn van evenzoo vele wenschen van het heden, zal misschien het verdwijnen der mondingsvlam het eerst werkelijkheid worden, waarbij de ontwikkeling der buskruitvervaardiging en der maskeeringsmiddelen hand in hand kunnen gaan.

Revue d'Artillerie, Dec. '31.

HET HANDHAVEN VAN DEN OFFENSIEVEN GEEST IN KLEINE EENHEDEN.

Kapitein FERRE wijst op het nut van kleine ondernemingen tot het wakker houden van den offensieven geest, vooral op rustige fronten en in perioden, waarin de troep dreigt in te dommelen.

De schrijver werkt tot in details twee oorlogs-voorbeelden uit, waarbij hij ons in gedachten voert naar de grens tusschen Servië en Griekenland, waar Franschen en Bulgaren in den zomer van 1918 tegenover elkaar lagen.

1e Voorbeeld. Troepensterkte: een 2e Luitenant, commandant, 2 onderofficieren, 2 korporaals en 24 manschappen.

Doel der onderneming: een vijandelijke patrouille, welke geregeld een bepaald dorpje in Niemandslan bezoekt, oplichten.

2e Voorbeeld. Troepensterkte: 1 officier, commandant, 2 sergeanten, 4 korporaals en 26 manschappen.

Doel der onderneming: het verkennen van een post ter sterkte van 4 à 6 man; zoo mogelijk dezen post opruimen; blijkt de post niet bezet, dan de verkenning voortzetten tot aan de vijandelijke ijzerdraadversperring.

Een duidelijke kaart en een panoramaschets bevorderen in hooge mate de gemakkelijke bestudeering van dit interessante artikel.

Revue d'Infanterie, Nov. 1931.

LEVEN EN STREVEN IN DE KONINKLIJKE LANDMACHT

INLEIDING.

Nadat de Koninklijke landmacht en marine in de mobilisatiejaren hun taak vervuld hadden op een wijze, welke Minister Cort van der Linden op 28 November 1917 in de Tweede Kamer deed zeggen: „... onze weermacht is in den tijd, dien wij beleven, de groote preventieve macht geweest, die ons buiten den oorlog heeft gehouden”, zijn beide in 1918 tot hun bescheiden vredesvoet terug gebracht. De veertien jaren, die sedert zijn verlopen, waren jaren van vrede, doch allermint van rust. Een algeheele wijziging en versobering in de vredessamenstelling der landmacht eischten een voorbereidenden arbeid van eertijds ongekenden omvang om het goede verloop van een nieuwe mobilisatie te verzekeren. Op tactisch gebied moesten de lessen van den wereldoorlog worden verwerkt, in de voorschriften vastgelegd en tot gemeengoed van aanvoerders en troep gemaakt. Een sterk ingekrompen beroepskader moest daarbij een verveelvoudigd en snel toenemend aantal reserve-officieren berekend maken voor de taak, om in het gemobiliseerde leger het grootste deel der aanvoerdersplaatsen te vervullen. De dienstplichtigen moesten in aanmerkelijk korteren tijd dan vroeger een opleiding ontvangen, die in schier elk opzicht hoogere eischen stelde.

Inmiddels schreed de ontwikkeling van de techniek voort, de motor bracht, zoowel te land als in de lucht, ingrijpende wijzigingen teweeg, die in tactisch en organisatorisch opzicht een sterken weerslag in het leger vonden.

Dit alles heeft aan de dienstvervulling in de weermacht, vergeleken bij de jaren vóór 1914, een intensiteit en arbeidstempo gegeven, waarvoor buiten de gelederen weinig begrip en daardoor weinig waardeering wordt gevonden. Het Nederlandsche volk bestaat uit een minderheid, die eenzijdige weerloosmaking van ons land vraagt en blind wil zijn of wordt gehouden voor waarschuwingen als het conflict in Mandsjoerije, waar zoo duidelijk blijkt dat eenzijdige weerloosheid het geweld aantrekt. „Qui se fait brebis, le loup le mange”. Daarnaast bestaat een meerderheid, die de noodzakelijkheid van een weermacht erkent en haar wenscht te handhaven, doch voor een groot deel weinig weet omtrent werken en leven van deze weermacht en — „onbekend maakt onbemind”. De pers beperkt zich tot enkele hoofdartikelen — veelal over dezelfde kwesties: vooroefeningsinstituut en inkrumping van beroepskader — en een schaarsche berichtgeving.

Aan dit alles is de weermacht zelf niet onschuldig. Bij haar heeft steeds als devies gegolden „meer zijn dan schijnen” en ons volkskarakter heeft mede geleid tot een afkeer van uiterlijk vertoon en van streven naar populariteit. De tijd, waarin wij leven, dwingt echter in dit opzicht tot verandering. Bij handel, industrie en wetenschap is het oud-vaderlandsche „goede wijn behoeft geen krans” reeds lang verlaten.

Blijft ons volk dus vrijwel geheel verstoken van juiste voorlichting ten aanzien van wat in het Leger omgaat, zelfs voor hen, die van ons leger deel uitmaken, is het bezwaarlijk geregeld op de hoogte te blijven van hetgeen buiten den eigen dagelijkschen werkkring omgaat. Immers de eigen werkkring neemt de betrokkenen zoozeer in beslag, dat tijd en gelegenheid dikwijls ontbreken om kennis te nemen van wat daarbuiten in het leger geschiedt.

De Militaire Spectator wil daarin voorzien door deze rubriek: „Leven en streven in de Koninklijke landmacht”, waarin het leven en werken in de landmacht zullen worden weerspiegeld.

Dank zij de medewerking, waarvan wij ons wisten te verzekeren, zal deze documentatie juist en volledig zijn.

In de eerste plaats zal de lezer in deze rubriek berichten van personeelen aard vinden. Alle veranderingen in het personeel, onderscheidingen, enz., zullen hier volledig worden opgenomen.

Van groot belang achten wij het voorts, dat wij in staat zijn gesteld in deze rubriek mededeelingen te doen betreffende ingestelde commissies, haar samenstelling, haar taak en de door haar uitgebrachte rapporten, voor zoover die niet van geheimen of vertrouwelijken aard zijn.

Ook nieuw verschenen boekwerken, reglementen, voorschriften, enz., zullen geregeld worden vermeld en, zover daartoe aanleiding bestaat, besproken.

Deze rubriek zal haar bestemming: het leven en streven in de Koninklijke landmacht te weerspiegelen, nog beter kunnen vervullen, wanneer ook onze lezers daaraan hun medewerking willen verleen. Belangrijke oefeningen en proeven behooren aan de vergetelheid te worden ontrukkt en dat kan, als onze lezers daarvan korte verslagen, bij voorkeur toegelicht door foto's, willen inzenden. Gaarne doen wij daarom een beroep op aller medewerking.

Dan zal *De Militaire Spectator* een getrouw beeld geven van het moeizaam opgetrokken gebouw, dat ons allen lief is: *de Koninklijke landmacht*.

En gelijk de dagbladders berichten pleegt over te nemen uit de wetenschappelijke en technische vakpers, zal zij het naar wij vertrouwen, meer dan tot dusver gaan doen uit dit militaire vakblad, waardoor ook in de burgermaatschappij betere begrippen zullen worden verspreid over het leven en werken in de weermacht. Meer kennis zal dan leiden tot betere waardeering, een waardeering waarom de op plichtsbefes gebaseerde weermacht niet vraagt, maar die noodig is in het belang van het saamhorigheidsgevoel en van onze volkskracht.

BERICHTEN VAN PERSONEEL AARD

Benoemingen.

Met ingang van den aangegeven datum zijn benoemd:

tot Reserve-luitenant-kolonel bij het Regiment genietroepen, e. o. luitenant-kolonel der genie N. I. L., J. F. BECKMAN. (1 Jan., met ouderdom van rang 31 Maart 1930.)
tot Reserve-kapitein voor speciale diensten bij den Generalen Staf, Reserve-kapitein ir. J. STAPPEN, van het Regiment genietroepen, zulks onder gelijktijdig eervol ontslag uit zijn tegenwoordige betrekking (1 Jan.).

tot Officier van gezondheid der 2e klasse, J. BAKKER SCHUT, arts, (24 December 1931).
tot Territoriale-Bevelhebber in Noordbrabant, enz., Luitenant-generaal b.d. K. A. PFEIFFER (1 Jan.);

tot idem in Friesland, enz., Luitenant-generaal b.d. F. J. QUANJER (1 Jan.);

tot idem in Overijssel, enz., Luitenant-generaal b.d. P. H. A. DE RIDDER (1 Jan.).

Bevorderingen.

Met ingang van den aangegeven datum zijn bevorderd:

tot Majoor bij het 1e Regiment huzaren, Ritmeester J. J. VAN DIEPENBRUGGE, van den Staf der Cavalerie, werkzaam bij de Koninklijke Militaire Academie (1 Jan.).

tot Reserve-luitenant-kolonel bij den Generalen Staf, Reserve-majoor K. L. ROZENDAAL (19 December 1931);

tot Reserve-officier van gezondheid der 1e klasse, de Reserve-officieren van gezondheid der 2e klasse: A. H. MULDER (4 Jan.); B. N. REYDON, (id.); H. VAN DER LINDEN, (15 Jan.); C. VAN DEN BERG (id.); Dr. H. A. E. VAN DISHOECK, (id.); G. J. VAN WESTENDORP, (id.); H. L. J. M. WILLEMS, (id.); B. C. HAMER, (18 Jan.); J. P. M. VAN DE KAR, (24 Jan.);

Overplaatsingen, detacheringen, enz.

Majoor A. KLOEKE, van 5 R. I. bestemd voor de betrekking van majoor voor speciale diensten bij 21 R. I., (1 Jan.).

Majoor A. DE VRIES, van 5 R. I., bestemd voor de betrekking van majoor voor speciale diensten.

Kapitein C. E. W. DE HAAN, van 5 R. I., overgeplaatst bij 16 R. I. en toegevoegd aan den Indeelingsdistrictscommandant te Utrecht.

Eerste-luitenant P. GIPS, ontheven van zijn plaatsing bij het Regiment Jagers en van zijne detachering bij de Hoogere Krijgsschool.

Eerste-luitenant L. V. A. DE LEAU, van de Stormschool, overgeplaatst bij het Regiment Jagers (24 Dec.).

Kapitein C. A. VAN KEULEN, van 12 R. I., overgeplaatst bij 8 R. I., (1 Jan.).

Eerste-luitenant A. GROEN, van S. R. O. I. overgeplaatst bij 4 R. I., in verband met zijn detachering te *Amsterdam* tot het volgen van een rechtskundigen cursus.

Eerste-luitenant J. GERRITSEN, van S. R. O. I., overgeplaatst bij 8 R. I., als voren.

Eervol ontslagen.

Eerste-luitenant P. A. VAN AKERLAKEN, van 11 R. I., (1 Jan.).

Majoor F. B. MENSING, van 21 R. I., (1 Jan.).

Kapitein A. DE VRIES, van 16 R. I., (1 Jan.).

Eerste-Luitenant W. H. VAN DE GRAAFF, van I R.H. (1 Jan.).

Paardenarts der 1e klasse E. A. SIEBELINK, (1 Jan.).

Majoor H. W. E. C. MATHON, van II R. H., (1 Jan.), (benoemd tot Reserve-Majoor bij het korps).

Eerste-luitenant L. C. RIETVELD, van den Staf der Infanterie, werkzaam bij het Departement van Defensie, (1 Jan.).

Reserve-kapitein W. H. VAN PESCH, van 18 R. I., (24 Dec. 1931).

Uit de betrekking van Territoriale-Bevelhebber:

Generaal-majoor b.d. E. J. VAN BEL, (1 Jan.).

id. P. G. VAN DRUNEN, (id.).

id. H. C. J. TER BEEK, (id.).

COMMISSIES INGESTELD DOOR DEN MINISTER VAN DEFENSIE

BEPAKKINGSCOMMISSIE.

Ingesteld bij beschikking van 14 Augustus 1931, Litt. Z 93 en gesteld onder leiding van den Commandant van het veldleger.

Samenstelling.

J. H. HARDENBERG, generaal-majoor, Inspecteur der infanterie, lid en voorzitter;

J. BOON, kolonel-intendant, Directeur van de Centrale magazijnen van militaire kleeding en uitrusting;

W. S. GÖBEL, dirigerend officier van gezondheid der 3e klasse;

G. LAND, kapitein der infanterie, hoofd van het bureau motordienst van den Generalen Staf;

J. J. D. H. VERSCHOOR, kapitein van den Generalen Staf, hoofd van het bureau Ib van den Generalen Staf;

J. VAN VOORTHUYSEN, kapitein der Jagers; allen leden.

M. R. H. CALMEYER, eerste-luitenant der infanterie, werkzaam bij de afdeling Generale Staf van het Departement van Defensie, lid en secretaris.

Opdracht.

1°. Studie te maken van de wijze, waarop het vraagstuk van de bepakking der infanterie is opgelost in Frankrijk, Duitschland, Engeland, Italië, de Vereenigde Staten van Amerika en België, daarbij in beschouwing nemende de eischen, welke men in deze landen ten aanzien van de marsch- en gevechtsvaardigheid stelt.

2°. Voor de Nederlandsche infanterie een oplossing te ontwerpen, waarbij er naar wordt

- gestreefd het gewicht der door den man onder alle omstandigheden te dragen uitrusting terug te brengen tot omstreeks 25 kg.
- 3°. Deze oplossing na te streven door een gedeelte van de thans gedragen uitrusting te doen vervoeren op treinvoertuigen.
 - 4°. De daartoe noodige laadruimte te verkrijgen door een gedeelte van den korpstrein te motoriseeren, waarbij het benoodigde aantal chauffeurs in mindering gebracht moet worden van de thans ingedeelde treinsoldaten.
 - 5°. Aan te geven welke gevolgen aan de ontworpen oplossing verbonden zouden zijn, met het oog op de vordering van de benoodigde auto's, de voorziening in de behoefte aan chauffeurs, zoomede het tactisch gebruik van den korpstrein.
 - 6°. Al die overige voorstellen te doen, welke de commissie van belang zal achten in verband met het onderwerpelijke vraagstuk, zich daarbij echter onthoudende van voorstellen tot wijziging van de groote kleedingstukken.

REORGANISATIECOMMISSIE.

Ingesteld bij beschikking van 23 Juli 1931, Litt. Z 82.

Samenstelling.

H. A. SEYFFARDT, luitenant-generaal, Chef van den Generalen Staf, lid en voorzitter;
 P. DONK, generaal-majoor, Commandant der IIIe Divisie;
 H. G. WINKELMAN, generaal-majoor, Commandant der IVe Divisie;
 S. G. N. NAUTA PIETER, kolonel der artillerie, Commandant der Iste Artilleriebrigade;
 H. DE IONGH, luitenant-kolonel der infanterie, Commandant van het Regiment Jagers;
 N. T. CARSTENS, majoor der artillerie, Hoofdinspecteur bij het 6e Regiment veldartillerie;

H. H. THODEN VAN VELZEN, kapitein van den Generalen Staf, werkzaam ten bureele van den Chef van den Generalen Staf;

L. C. RIETVELD, hoofdcommissies, werkzaam bij de afdeling Personeel landmacht van het Departement van Defensie, allen leden.

J. N. BREUNESSE, kapitein der infanterie, adjudant van den Commandant der Ie Divisie, secretaris.

Opdracht

De Minister van Defensie van voorlichting te dienen nopens mogelijke versoering in de vredessamenstellingen van de onderdeelen der infanterie- en artilleriebrigades.

Alle militairen zijn gehouden aan de leden der commissie de door deze gewenschte inlichtingen te verstrekken en hun overigens alle medewerking te verlenen.

TACTISCHE REGLEMENTENCOMMISSIE.

Ingesteld bij beschikking van 7 Januari 1932, IIde Afd. B, nr 2 en onder leiding gesteld van den Chef van den Generalen staf.

Samenstelling.

Luitenant-kolonel van den Generalen Staf J. F. VAN DER VIJVER, Chef van den Staf der IVe Divisie, lid en voorzitter;

Kapitein van den Generalen Staf J. J. D. H. VERSCHOOR, hoofd van het bureau Ib van den Generalen Staf;

Kapitein der artillerie T. ZIEDESSES DES PLANTES, van de IVe Artillerie-brigade;
 Eerste-luitenant der huzaren P. M. H. TIELENS, gedetacheerd bij de Hoogere Krijgsschool;

Eerste-Luitenant der infanterie M. R. H. CALMEYER, werkzaam bij de afdeling Generale Staf van het Departement van Defensie;

Eerste-luitenant der huzaren B. R. P. F. HASSELMAN, gedetacheerd ten bureele van den Chef van den Generalen Staf, allen leden.

Aan de Commissie is als raadgevend lid toegevoegd kapitein van den Generalen Staf, A. Q. H. DYXHOORN.

Opdracht

De herziening van de Gevechtshandleiding en het Voorschrift Velddienst, de afwerking van het ontwerp Voorschrift lichte troepen en het ontwerpen van gevechtsvoorschriften voor de infanterie (Reglement infanterie, deel II), de cavalerie (Reglement cavalerie,

deel III), de wielrijders (Reglement wielrijders, deel II) en de artillerie (Reglement artillerie, deel V).

Voor deze werkzaamheden is door den Minister van Defensie o. m. de volgende *richtlijn* gegeven: „Van de reserve-officieren der wapens, aan wie het overgrootste deel der aanvoordersplaatsen in het gemobiliseerde leger is toevertrouwd, kan in het algemeen een grondige bekendheid met de Gevechtshandleiding en met voorschriften van andere wapens niet worden geëischt. Het is daarom noodzakelijk, dat de commandanten der kleine eenheden uit het gevechtsvoorschrift van hun wapen duidelijk en volledig kunnen putten, hetgeen zij moeten weten omtrent het kader waarin het onderdeel onder hun bevel moet optreden en op welke wijze dit optreden wordt bevorderd door den steun aan andere wapens te ontleenen, zoodat de samenwerking tusschen de verschillende wapens ook in dit opzicht kan worden verzekerd.”

NIEUWE REGLEMENTEN EN VOORSCHRIFTEN.

HET REGISTRATIEVOORSCHRIFT.

Korten tijd geleden heeft een belangrijk nieuw voorschrift het licht gezien, nu eens niet van tactischen, doch van administratieven aard. Wij bedoelen het *Registratievoorschrift* (No. 37 van de Boekenlijst).

Bij het legerstelsel-Colijn vond de registratie der miliciens plaats bij de vredesonderdelen van het veldleger — tevens de kernen van het oorlogs-veldleger — en van de landweermannen bij de landweerbataljons, waarvan ook de kernen aanwezig waren.

De reorganisatie van 1922, waarbij de *vredesorganisatie* werd losgemaakt van de *oorlogsorganisatie* en de vorenbedoelde kernen verdwenen, had tengevolge, dat de voorbereiding van de mobilisatie door een veel geringer aantal onderdelen moest geschieden, zoodat de werkzaamheden aan die voorbereiding verbonden — dus ook de registratie — sterk werden geconcentreerd.

De uiteraard zeer moeilijke overgang tot een ander legerstelsel leidde er toe, dat voor de registratie slechts enkele algemeene aanwijzingen werden gegeven. Welke gegevens ten aanzien van de groot-verlofgangers dienden te worden aangehouden en hoe deze zouden worden vastgelegd, werd aan de verschillende commandanten overgelaten.

Hoewel de practijk langzamerhand wel uitwees, welke gegevens onontbeerlijk waren, was de wijze van vastlegging zeer verschillend. Vrijwel elk mobilisatiebureau werkte volgens een eigen stelsel, ja zelfs hadden in enkele gevallen de registrators op één bureau verschillende werkwijzen.

Tot dat gemis aan één, voor allen geldend, stelsel, hebben nog meer oorzaken aanleiding gegeven, o. a. de afschaffing van het stamboek, waarop hier thans niet verder zal worden ingegaan.

Dat — afgescheiden van het op zich zelf verdienstelijke werk op vele bureaux — een dergelijke toestand uit het oogpunt van legerbeheer op den duur ongewenscht was, behoeft geen betoog.

Niet alleen echter, dat de eenheid van werkwijze ver te zoeken was, ook het *stelsel* van registratie — feitelijk een voortzetting van het systeem tijdens de legerorganisatie-Colijn — dat zich bepaalde tot het regelen der *mobilisatie-bepalingen van de grootverlofgangers*, ging niet ver genoeg. Wij komen hierop nader terug.

In 1930 werd bij L. O. 191 aan twee officieren, werkzaam bij het Departement van Defensie, den Majoor-tit. der infanterie G. H. VÜRTHEIM van de VIIe Afdeeling en den Kapitein van den Generalen Staf G. J. SAS van de IIde Afdeeling B, opgedragen door het geven van voorlichting en leiding aan de mobilisatiebureaux tot eenheid van werkwijze te komen. Uiteraard kon het bij „voorlichting” en „leiding” op den duur niet blijven. Een afdoende verbetering was slechts door maatregelen van hoogerhand te verkrijgen. Het Registratievoorschrift is een der resultaten van den arbeid der bovengenoemde officieren.

Het eigenlijke Registratievoorschrift omvat slechts enkele bladzijden. De rest van het vrij omvangrijke boekwerk wordt ingenomen door de modellen en uitgewerkte voorbeelden.

Het nieuwe registratiestelsel is opgebouwd op de volgende beginselen:

- 1°. *al het personeel, dat een bestemming bij het gemobiliseerde leger heeft, dan wel te zijner tijd zal verkrijgen, wordt geregistreerd;*
- 2°. *de registratie wordt voortgezet, indien de strijdmacht geheel of gedeeltelijk op voet van oorlog wordt gebracht.*

ad 1°. Zoodaals hiervoren reeds is vermeld, werden tot dusverre alleen de groot-verlof-

gangers geregistreerd met het oog op de *bestemming* voor mobilisatie. Verder ging de registratie niet. Zulks is echter ten eenenmale onvoldoende om een zoo heteroogeen samenstel van personeel als de gemobiliseerde weermacht omvat, administratief goed te kunnen beheeren, temeer daar het stamboek bij de korpsen niet meer wordt bijgehouden.

Thans worden in vreedetijd geregistreerd:

- a. het met groot-verlof zijnd personeel;
- b. het beroepspersoneel en de z.g. vrijwilligers op korten termijn;
- c. het burgerpersoneel, dat een bestemming bij het gemobiliseerde leger heeft;
- d. het voor eerste oefening in werkelijken dienst zijnd personeel.

Bovendien worden *bij mobilisatie* geregistreerd;

- e. de z.g. mobilisatievrijwilligers;
- f. al het personeel, dat wordt opgeroepen en niet reeds in vreedetijd is geregistreerd.

Het *stelsel van registratie* is, op zich zelf beschouwd, uiterst eenvoudig. Voor elk der categorieën worden *registratieregisters* van, naar ons oordeel, practisch formaat aangelegd, waarin — opgezet naar de behoefte voor elke categorie — alle gegevens zijn verzameld, welke noodig zijn voor het voeren van de correspondentie met de burgemeesters, met het D. v. D., enz. Voor het met groot-verlof zijnd personeel wordt (per registrar) voor elke lichte *één* register aangelegd.

Aldus wordt *algeheele eenheid* verkregen in de wijze van vastleggen der gegevens. Ook nadat de administratieve bescheiden aan de oorlogsonderdeelen zijn uitgegeven, kunnen de verschillende gegevens gemakkelijk worden gevonden.

Bij elk korps wordt dus eigenlijk een gemoderniseerd, beknopt „stamboek” aangehouden. Dat zulks op zichzelf reeds een groote verbetering beteekent, is duidelijk voor ieder, die niet een „vreemdeling in Jeruzalem” is.

Teneinde het opzoeken der geregistreerden te vergemakkelijken, worden *alphabetische registers* in den vorm van kaartregisters of van vaste registers aangehouden. Dit is het eenige punt, waarin nog geen volkomen eenheid is gebracht. Zulks is geschied om financiële redenen. Kaartregisters zijn nog slechts bij enkele korpsen aanwezig en de aanschaffing is vrij kostbaar.

ad 2°. Uit het oogpunt van personeelbeheer is het noodig *met zekerheid* te kunnen vaststellen:

- a. of al het met groot-verlof zijnd personeel in geval van mobilisatie inderdaad in werkelijken dienst is gekomen;
- b. welke mobilisatie-*indeeling* al het voor het gemobiliseerde leger *bestemde* personeel en het voor eerste oefening in werkelijken dienst zijnd personeel heeft verkregen.

De eisch, vermeld onder *a*, behoeft wel geen toelichting. Wat die onder *b* betreft, moge worden opgemerkt, dat een vastlegging der personeelindeeling van het geheele gemobiliseerde leger *op één bepaald tijdstip* noodig is om een uitgangspunt te verkrijgen voor eventueele latere nasporingen (correspondentie met burgemeesters, Informatiebureau van het Rode Kruis, enz.).

De registratie mag dus niet eindigen bij mobilisatie, maar moet worden voortgezet. Zulks zal geschieden bij de registratiebureaux, op te richten bij bepaalde depots. Een gedeelte van de registrators gaat naar die bureaux over en de registratieregisters worden daarheen opgezonden.

De moeilijkheid, op welke wijze op een bepaald tijdstip de personeelindeeling vast te leggen zonder veel administratieven rompslomp, is opgelost door hiervoor de appellijsten te benutten. Dientengevolge was het noodig ook voor die appellijsten eenheid van uitvoering te scheppen door het voorschrijven van bepaalde modellen. Eén kolom blijft open, waarin door den commandant van het gevormde oorlogsonderdeel de personeelindeeling wordt vastgelegd. Daarna worden de desbetreffende bladen aan het registratiebureau teruggezonden. Dit is derhalve een aangelegenheid, welke in het bijzonder de aandacht verdient van de reserve-officieren, die zijn aangewezen als commandanten van oorlogsonderdeelen.

Hoewel over het Registratievoorschrift nog wel meer is te zeggen, meenen wij het hierbij te moeten laten. Wellicht zal de lezer, na kennisneming van het vorenstaande, onze meening deelen, dat de *totstandkoming* van het Registratievoorschrift als een groote verbetering moet worden aangemerkt op het gebied van personeelbeheer, dat, hoewel niet liggend op het „eerste plan” van de legerorganisatie, niettemin als zeer belangrijk moet worden beschouwd.